HERMAN MELVILLE

veranda öyküleri

ÇEVİREN: ARZU ALTINANIT

Alakarga 047

Edebiyat 039
Veranda Öyküleri

Özgün Adı: The Piazza Tales

ISBN: 978-605-5182-33-5
Sertifika No: 24365

1. Basını: Ocak 2013, İstanbul

Kapak Resmi: George Bellows

Alakarga Sanat Yayınları Yapım ve Dağıtım Tie. Ltd. Şti. Keçecipiri Mah.
Çamlıca Sok. No:3/ABeyoğlu/İstanbul Tel: 0533 667 05 17

www.alakarga.com.tr

HERMAN MELVILLE

VERANDA ÖYKÜLERİ

ÇEVİREN: ARZU ALTINANIT

öykü

alakarga

HERMAN MELVILLE

New York’ta 1819’da dünyaya geldi. Babasi, iflas edip ölünce Melville St. Lawrence isimli gemide kamarot olarak çalışmaya başladı. 1849’da yayımlanan Redburn kitabında bu yolculukta yaşadıklarını anlatır. Melville ilk romanı Typee ve ikinci romanı Omoo’da kendi deneyimlerinden yararlanmıştır. Daha sonra, Amerikan edebiyat tarihinin en önemli romanlarından biri olarak kabul edilen Moby Dick’i yazdı. Gümrük müfettişiliği de yapan Melville, tanınmayan bir yazar olarak, New York’ta 1891’de öldü.

VERANDA
ÖYKÜLERİ

VERANDA

“Yaz boyunca, çiçeklerin en hoşuyla
yaşadım bu yerde, Fidele.”

Köye taşındığımda, verandasız eski bir çiftlik evine yerleştim. Bu üzüntü veren bir eksiklikti. Sadece iç mekânın sıcaklığını dış mekânın özgürlüğüyle birleştiren verandaları sevdiğim için değil; köyü çerçeveleyen muhteşem görüntü ve oradaki keyifli serinlik yüzünden de... Görüntü o kadar güzeldi ki dut zamanı çocuklar, her köşede bir şövale ve güneşten bronzlaşmış bir ressamla karşılaşmadan ne tepeye çıkabilir ne de vadiyi geçebilirdi. Tam bir ressam cenneti... Dağ kümeleriyle kucaklaşan yıldızlar... En azından evden öyle görünüyordu. Çünkü dağların tepesine çıktığında bu görüntüden eser yoktu. Ev biraz daha geriye yapılsaydı bu çarpıcı çember olmazdı.

Ev çok eskiydi. Yetmiş yıl önce Kâbe’nin ya da Kutsal Kayanın taşlarının çıkarıldığı söylenen ve bir zamanlar her şükran gününde ziyaretçilerin akınına uğrayan Hearth Stone Hills’de yapılmıştı. İşçiler, temeli kazarken yeraltmdaki mağara adamlarıyla; yani gelincik tarlamdan aşağıya doğru uzanan sakin çayırlığa yıllar önce yerleşmiş sağlam ağaçların sağlam kökleriyle kazma ve kürekle mücadele ederek uzun süre harcamak zorunda kalmışlardı. O birbirine geçmiş ağaçlardan bir tanesi azimle hâlâ hayattaydı: bir karaağaç...

Evi her kim yaptıysa, bildiğinden iyisini yapmıştı. Ya da zirvedeki Orion, Demokles’in kılıcıyla aydınlatarak “Buraya inşa et,” demişti. Başka türlü, ağaçlar kesildikten sonra böyle muhteşem bir manzara ortaya çıkacağı nasıl aklına gelirdi? Asilzadeleri arasındaki Şarlman[1] gibiydi; tepelerle çevrili Greylock’tan farklı değildi.

Böylesi yeşil bir alandaki bir evin, manzaranın tadını çıkartmak ve mola verip huzur bulmak isteyenlerin rahatlığı için bir verandasının olmaması, resim galerisinde bulunması gereken bankların yokluğu gibi bir şeydi.

Resim galerileri de kireçtaşı tepelere benzer mermer koridorlar değil miydi sonuçta? Her ay giderek solan resimlerin yerini yeniden canlı resimlerin aldığı galeriler... Güzellik Tanrı inancı gibidir; ondan ne kaçabilirsin ne de anlayabilirsin onu; bugünlerde rahat bir koltuk kadar ihtiyaç duyulan türden; huzurlu ve sebatkâr. Hürmetin revaçta olduğu; miskinliğin kabul görmediği; kendini adamışların, aynı sonraki çağlarda katedrallerde daha ulu bir Güç'e taptıkları gibi koşulsuz şartsız Doğa ya taptıkları eski zamanlarda da; inancın zayıf, dizlerin güçsüz olduğu günümüzde de verandalar ve kilise sıraları vardır.

Orada yaşamımın ilk yılında, arkası geniş bir bataklıkla takviye edilmiş, önündeki yabani çilek tarlasında oldukça garip bir biçimde (bence bir nişan işareti olarak) üç küme mavi menekşenin büyüdüğü, tepeye bakan sette, gölge yapması için dikilmiş hanımeli kaplı çardağın altında kendime Şarlman'm taç giyme törenini sakin sakin seyredebileceğim (hava izin verdiği sürece her gündoğumu ve batımında ona taç giydiriliyordu) şahane bir çim taht seçtim. Gerçekten krallara layık bir tahttı. Öyle ki Danimarka kralının bahçesinde uzandığında yaşadığı sinsi bir kulak ağrısı beni ele geçirmişti. Eğer Westminster Abbey'de, sırf eski olduğu için, nem zaman zaman artıyorsa daha eski olan bu dağlar manastırında niye artmasın?

Bir veranda şart.

Ev genişti ama benim param azdı. Bu yüzden evi çevreleyen manzaralı bir veranda yapmak mümkün değildi. Marangozlar, çizimleri ve ölçümleri de göz önüne alarak isteklerinin hepsini yerine getirmek konusundaki endişelerini kibarca dile getirdiler.

Bir tarafın benim isteğimi karşılayacağı konusunda anlaştık. Ama hangi tarafın?

Doğu yönünde, uzaklarda Quito'ya doğru gözden kaybolan Hearth Stone Hills uzanıyor ve her sonbahar, aniden ortaya çıkan serin bir sabahın küçük beyaz taneleri, mevsimin yeni büyümüş kuzusunun erkenden kırpılması gibi, en tepedeki kayalıklardan düşüyor. Sonra karanlık dağları kırmızı çizgili tartan kumaşla kaplayarak Noel şafağı söküyor. Bu, veranda için hoş bir görüntü. Hoş bir görüntü ama Şarlman kuzeyde- Hearth Stone ve Şarlman bir arada olamıyor.

Güney yönü ise... Orada elma ağaçları vardı. Mayıs ayında, güzel, yumuşak bir sabah vakti oturup, gelin gibi bembeyaz tomurcuklarla kaplı o bahçeyi ve ekimde kırmızı top mermileriyle dolu yemyeşil bir cephaneliği seyretmek... Çok hoş olduğunu kabul ediyorum. Ama Şarlman kuzeyde.

Batıdaki görüntü ise... Zirvedeki akçaağaç ormanına uzanan yemyeşil bir yayla... Yamacı seyretmek İlkbahar başında çok güzel; onun dışında gri ve çıplak; yer ,yer. erken yeşeren eski bir patikaya bakıyor. Gerçekten hoş; bunu inkâr edemem. Ama Şarlman kuzeyde.

Ve Şarlman; kazanan oydu. 1848 biteli çok olmamıştı ve her nasılsa, o sıralarda, dünyadaki tüm krallar belirleyici oya sahipti ve kendileri için oy verdiler.

Zemin kırılır kırılmaz, tüm mahalle, özellikle komşum Dives gülmekten kırıldı. Kuzeye bakan bir veranda! Kış verandası! Sanırım kış gece yarılarının tek arzusu kutup ışıklarını seyretmek... Umarım bol bol kulak koruyucu ve eldiven bulundurur.

Bu mart ayındaydı. Kuzeye bakan yegâne verandayı yapacak marangozların morarmış burunları ve ev sahibinin acemiliğini nasıl keşfettikleri unutulmaz. Ama mart sonsuza dek sürmez; sabır... Ve ağustos gelir. Ve sonra kuzey çardağının serin cennetinde, ben, İbrahim in kucağındaki Lazarus, güneye bakan verandasında Araf azabı çeken zavallı yaşlı Dives'a acıyan bir bakış fırlatırım.

Fakat aralıkta bile, kuzeydeki bu veranda itici gelmiyor; gerçi insanın yüzünü ısıran bir soğuk ve fırtına var; kuzey rüzgârı da... Yine de sakalım donmuş, soğuk hava yüzünden burnum akarak döşemede dolanıyorum.

Yazın ise, burada oturmak genellikle denizi hatırlatıyor. Tıpkı Canute gibi... Bunun nedeni, sadece arduvaz damarlı döşemedeki dalgalanmalar ve kumsallarıymış gibi alçak verandaya vuran çim dalgacıkları; dalgaların köpüklerini andıran hindibalar; koca karanlık dalgalar gibi koyu mor rengine bürünmüş dağlar; ufuktaki dinginlik gibi yemyeşil çimlere yayılmış sakin ağustos öğleni değil; aynı zamanda okyanus duygusu yaratan enginlik ve yalnızlık ile sanki tüm dünyayı gözetlercesine Barbary sahilindeki meçhul bir yelkenli gibi ağaçların arkasında yükselen garip evin sessizliği ve tekdüzeliğiydi de...

Ve bu bana periler ülkesine yaptığım yolculuğu çağrıştırıyor. Gerçek bir yolculuk; ama kabul etmek gerekir ki uydurulmuş kadar ilginç...

Verandada oturmuş dağlara bakarken belli belirsiz bir şeyler gördüm: Kuzeybatı yönündeki dağlarda, esrarengiz bir şekilde kuytuda kalmış, tüm gözlerden uzak, sanki mor bir cebin içindeymiş gibi, yukarılarda bir yerde, dağın tepesinde mi yoksa yamacında mı olduğu anlaşılmayan dairesel bir çukur ya da çökük... Hayal meyal de olsa belirli noktalardan bakıldığında mavi zirvenin her şeyin arkasından yükseldiği görülüyordu. O zirve ki dün

başkalarına nasıl anlattıysa aynı açıklıkla sana da ötekilerden birj gibi gözükse de (Tanrı korusun) aslında farklı olduğunu söyleyecekti. Doğruyu söylemek gerekirse hakkı da vardı ve bunu sana gösteriyordu. O, bir müfreze gibi hiza almış; yan yana, bazı yerlerde çift sıra şeklinde dizilmiş olan diğerlerinden daha yüksekti. Birbirinden farklı biçimde ve yükseklikte olan diğerlerine verandadan bakılınca, alçak ve yakın olanların neredeyse tamamı, yüksek ve daha uzakta olanların gölgesine gizlenmiş görünüyor, öndekinin zirvesindeki çıplaklık arkadakinin yamacındaki gölgeye karışıyordu. Hani neredeyse bu dağlar gözümün önünde saklambaç oynuyorlardı.

Her ne olursa olsun, söz konusu nokta, her durumda, görünmek üzere konumlanmış; ama sonra ışığın ve gölgenin büyülü şartları altında belirsizleşmişti.

Aslında bir yıldır; belki de biraz daha fazla süredir, öyle bir nokta olduğunu biliyordum ve belki de sonbahardaki -sonbahar sonlarındaki- o büyülü öğleden sonra; aşağıdaki geniş havzada kıpkırmızı ilk yapraklarını dökmüş halde, artık sönmüş alevlere yenik düşmüş için için yanan kasabalar gibi renkleri solmuş akçaağaçların salındığı o divane şair öğleden sonrası olmasaydı hiç öğrenemeyebilirdim. Hava pusluydu ama hasta edecek kadar soğuk değildi; sıcaklığın ılıman pastırma yazından kaynaklanmadığı, Vermont'ta haftalarca süren yangın sonucu çok uzaktaki ormanlardan esintiyle geldiği söyleniyordu. Bu yüzden gökyüzünün Hecate'nin kazanı gibi karanlık olmasına şaşmamalıydı. Biçilerek çırılçıplak bırakılmış buğday tarlasını geçen iki sporcu, suçlu Macbeth ve çatık kaşlı Banquo gibi görünmekteydi ve inzivaya çekilmiş güneş, Adullum mağarasına, kuzeydeki bir kuyuya yerleşmiş, mevsime uygun olarak bulutların arasından acemi atışlarla fırlattığı zayıf ışınlarının dolaylı yansıması dışında fazla bir şey yapmıyor; sadece durmaksızın kuzeybatıdaki tepelerin solgun yanaklarına küçük, yuvarlak bir çilek lekesi çiziyordu. Mum ışığı gibi bir görüntüydü bu. Başka her yer karanlıkken aydınlık bir nokta...

Orada periler var diye düşündüm; perilerin dans ettiği bir halka...

Zaman geçti ve bir sonraki mayıs, güneş ışınlarının puslu denizlerinde adacıklar oluşturan belli belirsiz yağmurlar yağmaya başladı. Bazen iki, üç, hatta dört farklı yerde aynı anda yağıyordu. Verandamdan bunu seyretmeyi çok seviyordum. Alışkın olduğum türden, Greylock'u sarsan, insana

Musa'nın Sina'da kavrulmuş katran ağaçları arasında tırmanıyor olduğunu düşündüren gök gürültülü yağışlardan değildi bunlar. Dağa yağan hafif bir sağanaktan sonra gökkuşağı gördüm. En uzak noktası sonbaharda çileğe benzer lekeyi gördüğüm yerdeydi. Gökkuşağının çiçekleri büyüttüğünü, eğer biri gökkuşağının öbür ucuna varabilirse servetine servet katacağını hatırlayarak orada periler var, dedim kendi kendime. Şuradaki gökkuşağının sonuna gidebilir miyim diye düşündüm. Ve gökkuşağının ortasından bakınca dağın yamacında görünen ve bir çeşit vadi ya da mağaraya benzeyen o şeyi ilk kez o an fark edince bunu yapmayı çok istedim. *Potosi hâzinesi*[2] gibi parlıyordu. Bir komşum onun kesinlikle eski ve terk edilmiş bir ahır olduğunu söyledi. Yanları çökmüş, arkası bayırdı. Ama ben oraya gitmemiş olmama rağmen ondan daha iyi biliyordum.

Birkaç gün sonra, doğmakta olan neşeli güneş aynı noktada altın rengi bir kıvılcım oluşturdu. Kıvılcım öylesine canlıydı ki sadece camda yansıyabilirmiş gibi duruyordu. O zaman o bina -eğer gerçekten binaysa- en azından bir ahır olamazdı; hele ki eski samanla dolu terk edilmiş bir ahır... Aksi mümkün değil. Geçici yapılmış bile olsa bir kulübe olmalıydı; belki de uzun süredir boştu ve harap olmuştu; ama sihirli bir biçimde ilk haline dönmüş ve parlamaya başlamıştı.

Bir öğle vakti, yine aynı tarafta kat kat yeşilliklerin en karanlık tepesinde daha geniş bir parıltı gördüm. Siperdeki bir askerin başının üzerinde güneşe doğru tuttuğu gümüş bir kalkan gibiydi. Yaşanan deneyimlerden öğrenildiği gibi, yeni sac kaplanmış bir çatıdan geliyor olmalıydı. Bence, bu, periler diyarındaki kulübenin yeni sahipleri olduğunu kesinleştiriyordu.

Günler geçtikçe, yeni keşfime olan ilgim artıyordu; *Bir Yaz Gecesi Rüyasını* ve Titanianın başına gelenleri okumaktan zaman bulabildiğim her an özlemle tepelere bakıyordum. Ama ne yazık ki ne sarp kayaların kutsallığını yavaş yavaş ve vakur bir biçimde kirleterek Lucifer ve Michaelın eski savaşları gibi doğudan batıya doğru yayılıp gözden kaybolan ışığı takip ederek dolaşan gölgeler topluluğu ne de gökyüzündeki bu yansımanın savaş oyunlarından sıkılmayan dağlar bu perili manzaraya uygun bir atmosfere sahipti. Bir süre bu tepeleri görmeyen yatak odamda zaman geçirmek zorunda kaldığım için üzgündüm.

Nihayet, tekrar oldukça iyi hissettiğim bir eylül sabahı dışarıda, verandada oturmuş kendi kendime düşünürken küçük bir koyun sürüsünün hemen arkasından bir şarkı tutturmuş gelen çiftçinin çocukları "Ne güzel bir gün, değil mi?" diyerek geçtiler. Oysa babaları fırtına öncesi sessizliği

diyordu buna. Hastalığım sırasında öyle hassaslaşmıştım ki, çocuğum gibi sevdiğim, parlak çiçekleriyle verandanın direğine tırmanmış o Çin sarmaşığına bakmaya bile dayanamıyordum; ama şimdi, yaprakları azıcık kaldırınca, bu çiçeklerden beslenen ve sanki kutsallığını ebediyen yok etmek istercesine çiçeklerin o kutsanmış renklerine ortak olan milyonlarca tuhaf solucan görünüyordu. Yumurtalarını, ne umutlarla diktiğim çiçek soğanına gizlediklerine hiç kuşkum yoktu. Bu sıkıcı nekahet dönemi yüzünden tüm aksiliğim üstümde otururken, birden uzaklarda bir yerde, derin sularda bir yunus gibi göz kamaştıran dağdaki o altın pencere ilişti gözüme. Bir kez daha orada periler var diye düşündüm; her daim mutlu bir dağ kızı olan perilerin kraliçesi peri evinin penceresindeydi. Onu izlemek bana iyi gelecek; bu halsizliğimi iyileştirecekti. Artık filikamı suya indirecektim, heyamola! Ve periler diyarına, periler diyarındaki gökkuşağının sonuna yelken açacaktım.

Periler diyarına nasıl gidileceğini; hangi yolun takip edileceğini bilmiyordum. Ne de bana tarif edecek biri vardı. Bir zamanlar oraya gitmiş olan Edmund Spencer bile... Tek söylediği periler diyarına varmak için inançla yolculuk edilmesi gerektiğiydi. Kerteriz olarak perili dağı aldım ve kendimi iyi hissettiğim ilk gün, gücüm izin verdiğinde, deri eğerli filikama atladım; halatı fora ettim ve yelken açtım. Bir sonbahar yaprağı gibi özgür bir yolcuydum. Şafak vakti; batıya doğru yol alırken güneş ışıklarını saçmaya başlıyordu.

Birkaç kilometre sonra tepelere yaklaştım; artık onları dışarıdan görmüyordum; içlerindeydim. Kaybolmamıştım; çünkü yolun kenarındaki altın rengi çubukların, yol işaretlerinin altın pencerenin yolunu gösterdiklerinden şüphem yoktu. Onları takip ederek ıssız ve cansız bir alana geldim. Çimlerin büyüme şekli, oradan, güne başlayamamış, uykuda yürüyen, uyuşuk sığırların geçtiğini gösteriyordu. Otlamamışlardı. Zaten büyülenmiş olanlar yemekten içmekten kesilirmiş. En azından, bilgelerin bilgesi Don Kişot böyle demiş.

Yola devam ettim ve perili dağın eteğine geldim; henüz hiç peri görmemiştim. Karşıma bir otlak çıktı.

Uzun yüzlü, kıvrık boynuzlu yaşlı Aries, nemden yeşermiş, bir batıktan çıkarılmış gibi görünen, çürümüş beş çiti geride bırakıp etrafı koklaya koklaya geldi ve sonra geri çekilerek beyaz otlardan oluşan Samanyolu boyunca bana rehberlik etti; Pleiades ve Hyades'in beni unutma diyen belli

belirsiz, küçük yıldız kümelerini geçerek yıldız patikasında bana yol gösterdi. Kılavuz sakalar günbatımında, önümden geçerek yan tarafa -tabii ki güneşe doğru- ormanın üzerinde bir uçtan bir uca uçarak ve her seferinde daha derinlere giderek, hem cezbedici orman hem de onu çevreleyen çitler tarafından kandırılmış vaziyette uçuyorlardı. Ama ağaçlarla kaplı karanlık yola girmiyorlardı. Yol karanlık ama açıktı. Ve Aries başka bir kayıp ruh için beni terk edip, daha iyi bildiği kendi yoluna gittiğinde ben o yoldan devam ettim. Onun için ürkütücü ve yasak alandı bu.

Bu kış günü orman yolu yeşile boyanmıştı. Yalnızlıktan keyif alan, köknar dalları altında mevsime bakmaksızın kıpırdanan çakıl taşlı suların kenarları hâlâ yeşildi. Atım ve ben, sarmaşıklar altında kulak tırmalayıcı sesi artık duyulmayan susturulmuş eski bir kereste atölyesinin yanından geçerek yolculuğumuza devam ettik. Karlı yüzeyi ikiye ayıran derin savakları; ilkbaharda renklenen, iki yanında sağlam kayaların üzerine kurulmuş tapınaklar bulunan taşkın dereleri geçtik; ardında onları vaftiz edenlerle adaş, vahşi doğanın çocuğu yılan yastıklarını; unutulmuş zamanlarda insanların parçalamaya çalıştığı ama acıları devam etsin diye deliklerinde hâlâ paslanmış çivilerini bıraktıkları, boyuna damarlı, eğreltiotu kaplı kocaman kayaları; bir çağlayanın basamağa benzer çıkıntılarını; kendi hiç aşınmayan ardı arkası gelmez akıntıların kireçtaşında oyarak oluşturdukları kafatası görüntüsündeki çömlekleri; gizli bir gölete hızla dökülen ve orada bir süre sakinleşerek durgun bir biçimde yoluna devam eden delişmen dereleri; perilerin bir zamanlar gerçekten dans ettikleri bir çemberle çevrili ya da hepsi çıplak olduğu için bir çemberin içinde tutuldukları daha az engebeli bir araziyi geçerek ine çıka yolumuza devam ettik ve yeni aym mahcup mahcup bana tepeden baktığı, sabahtan kalma asma bahçesine vardık.

Atımı bağladım. Önüne kırmızı elmalar koydum; Havva'nın elmaları; fazlasını aramaya gerek yok. O birini yedi; ben ötekini. Toprak tadı vardı. Elimdeki dizgini, sanki onu yakalamak için dalını kıvırmış bekleyen, kamburlaşmış eski bir ağaca doğru savururken "Daha Periler Ülkesine varmadık," diye düşündüm. Bundan sonraki yolumuzda artık bir patika yoktu ve kimse tek başına gitmeye cesaret edemezdi. Beni engellemeye çalışan böğürtlen çalılarının arasından geçip, zorlanarak dağ ağaçlarının meyvesiz fidanlarına, oradan da sarp kayalıklardan kimsenin beni karşılamak için beklemediği çorak tepelere doğru gidecektim. "Henüz

Periler Ülkesinde değilim,” diye düşündüm. Ama önümde uzun bir sabah vardı.

Yürümekten ayaklarım ağrıyordu; bitap düşmüştüm. Hâlâ yolculuğumun sonuna gelmemiştim ama neredeyse sarp geçide varmıştım; arkadaki tarım alanları görünmez olmuştu. Vardığım yerde bölüm bölüm yaban mersini çalılarıyla kaplı zik zak bir yol kayaların arasına doğru dönüyordu. Kayaların dağınık yamaçlarında, dağın tepesinde umursamaz bir edayla tekrar dışarı çıkan kollara ayrılmış; güneye doğru sanki daha uzun boylu bir kardeşin koruması altına girmişti. Belli belirsiz bir çizgi gibi görünen ve bu kısa dar geçidi yukarıya doğru kaplayan bir yarık vardı.

Esrarengiz bir biçimde gözden kaybolmadan önce bir boşluğa doğru hafifçe bükülüyordu ve orada, az yukarıda, o kocaman kayaların arasında, sırtını onlara dayamış, yer yer aşınmış, dik çatılı, grimsi bir kulübe vardı.

Çatının bir tarafında havanın derin izleri görünüyordu ve saçak oluklarının neredeyse hepsi kadife gibi ot kaplıydı. Bu oluklar, şüphesiz inzivaya çekilmiş yılanların yosunlu manastırlarıydı. Diğer tarafı yakın zamanda sacla kaplanmıştı. Kulübenin güneye bakan kapı ve penceresiz tarafındaki tahtalar boyasız olsalar da yosun kaplı çam ağaçlarının güneye bakan yüzleri ya da artık denize açılmayan ıskartaya çıkarılmış Japon teknelerinin çürük gövdeleri gibi yeşillenmişti. Çevresindeki kayalar gibi, onun da tabanı bir çizgi halinde yosunla kaplanmıştı. Çünkü ev yapımında kullanılsa bile, Periler Ülkesinin taşları doğal taşlar olduğundan, açık alanlarda olduğu gibi, verimli cazibelerini sonsuza kadar korurlar. Sadece, artık zorunlu olarak, görevlerine otlu alandan uzak devam ederler. En azından bu yüzden, peri iksirine güven, *der Oberon*[3]. Oberon’u bir kenara bırakırsak, bildiğimiz dünyada bile, toprağın, otlaklardaki kayalarda olduğu gibi, çiftlik evleriyle de içice olduğu kesindi ve tüm bakımsızlığına rağmen oradan böylesi sevecen ve anaç bir sıcaklık yayılıyordu.

Ancak, bu kulübede, gölge halindeki çizgilerin en fazla olduğu yer, taban kirişinin, özellikle de ileri yaşina rağmen yerli yerinde duran kapı eşiğinin bulunduğu ön taraf ve girişti.

Görünen bir çu yoktu; etrafı çevrili değildi. Yakınında sadece eğreltiotları, eğreltiotları, eğreltiotları; onların ötesinde ağaçlar, ağaçlar, ağaçlar ve arkada dağlar, dağlar, dağlar ve sonra gökyüzü, gökyüzü, gökyüzü. Gökyüzüne baktığında dağın tepesindeki ayın özgürlüğü. Doğa, sadece doğa ve ev; hepsi bu.

Alenen kümelenmiş kayın ağaçlarının kırılmış alt dalları kurumak üzereydi; gümüş renkli dallan yalnız bir mezarı çevreleyen çitler gibi duran sağa sola yayılmış başıboş çalılar, geçit vermemek için azimle direniyorlardı.

Her yeri kaplayan uzun eğreltiotlarının arasından keçi yolu gibi daracık bir patika uzanıyordu. Nihayet Periler Ülkesine vardım. Una ve kuzusu burada yaşıyor diye düşündüm. Burası gerçekten, iki dünya arasında kalmış, ikisine de ait olmayan bir geçitte küçük bir evdi.

Günün bunaltıcı bir saatiydi; sarı hasır bir şapka takmış, beyaz kumaş pantolon giymiştim; ikisi de tropik denizlere açıldığım günlerden hatıraydı. Her yeri sarıp sarmalayan eğreltiotlarının engellediği yolda düşe kalka ilerlemekten dizlerim yeşile boyanmıştı.

Kapı eşiğinde, daha doğrusu bir zamanlar eşiğin olduğu yerde durup açık kapıdan içeri baktığımda yalnız bir kızın pencerenin önünde dikiş diktiğini gördüm. Solgun yanaklı bir kız ve tamir edilmiş yüksek çerçevelerinde eşek arıları olan sinek pisliği kaplı bir pencere, diye düşündüm. Palmiye ağaçları arasından Kaptan Cook u ilk kez gördüğünde kurban edilmemek için saklanan Tahitili kız gibi ürkek ürkek bana baktı. Sonra kendini toparladı; önlüğü ile bir taburenin tozunu silerek beni içeri davet etti ve sessizce işine geri döndü. Teşekkür ederek tabureye oturdum; bir süre ben de sessiz kaldım. Zira burası dağdaki peri eviydi ve karşımda peri evinin penceresinin önünde oturan peri prensesi vardı.

Yanina gittim. Dehlize benzer bir geçide yönlendirilmiş bir teleskop gibi bir delikten aşağıya doğru bakınca çok uzaktaki sakin, masmavi dünyayı gördüm. Oradan gelmiş olmama rağmen, orayı çok zor tanıdım.

Nihayet “Bu manzaranın çok güzel olduğunu düşündüğünüze eminim,” dedim.

“Ah bayım, bu pencereden ilk baktığımda ‘bu görüntüden asla bıkmam’ demiştim,” derken gözleri yaşla doldu.

“O zaman şimdi neden bıktınız?”

“Bilmiyorum,” dedi gözünden bir damla yaş akarken. “Ama sorun manzarada değil; Marianna’da.”

Birkaç ay önce, sadece on yedi yaşında olan erkek kardeşi, ağaç kesmek ve yakacak toplamak için diğer taraftan buraya uzun bir yol gelmiş; ablası olan bu kız da ona eşlik etmiş. Yıllardır yetimlermiş ve dağdaki tek evin tek sahipleri onlarmış. Ne bir misafir gelir ne de bir yolcu geçermiş. Bu tehlikeli zikzaklı yol sadece belli zamanlarda kömür vagonları tarafından

kullanılırmış. Erkek kardeş tüm gün, hatta bazı geceler evde olmazmış. Bir akşam, yorgunluktan bitap bir halde eve geldikten kısa bir süre sonra bu zavallı çocuk koltuğundan kalkarak, sonunda oradan da ayrılacağı yatağına gitpıiş. Koltuk, yatak, mezar.

Bunlar anlatılırken ben hâlâ peri evinin penceresinin yanında, ayakta duruyordum.

Nihayet kendi hikâyesine ara vererek, “Orada kimin yaşadığını biliyor musunuz?” diye sordu. “Aşağıdaki kasabaya hiç gitmedim; Şu uzaktaki evi diyorum; mermer olanı,” dedi aşağıdaki araziyi işaret ederek. “Gördünüz mü? Oradaki, yamaçtaki ev. Önünde geniş bir arazi, arkasında orman olan. O yeşilliğin arasında bembeyaz parıldayan. Göremediniz mi? Görünen tek ev o.”

Bir süre baktıktan sonra, görünüşü ya da Marianna’nın tarifinden ziyade, mevkiinden fark ettim ki söz ettiği benim evimdi. Tıpkı bu dağın verandamdan parladığı gibi parlıyordu. Puslu havanın sihri sayesinde çiftlik evinden çok beyaz atlı prensin sarayı gibi görünüyordu.

“Sık sık orada kimin yaşadığını düşünürüm; kesinlikle mutlu biri olmalı. Daha bu sabah aynı şeyi düşünüyordum.”

"Mutlu biri mi?” dedim dikkatle yüzüne bakarak. “Neden öyle düşünüyorsunuz? Zengin birinin evi olduğuna mı hükmettiniz?”

“Zengin ya da değil. Bunu hiç düşünmedim ama son derece huzurlu bir eve benziyor. Neden böyle hissettiğimi açıklayamam. Üstelik çok da uzak. Bazen serap gördüğümü düşünüyorum. Hele gün batıminda görmelisiniz.

“Güneş batarken eminim pırıl pırıl parlıyordun Ama güneş doğarken bu evin parıldadığı kadar olduğunu sanmıyorum.”

“Bu evin mi? Güneş iyidir ama bu evi asla parlatmaz. Neden yapsın ki? Bu eski evin her yanı dökülüyor. Her yeri yosun kaplı. Sabahları şu kırık dökük pencereden içeri güneş girer; aslında biz ilk geldiğimizde tahta ile kapatılmıştı. Ne yaparsam yapayım asla temiz tutamadığım bir pencere bu. Sadece ıssız dağ evlerinin bildiği türden sinekler ve arılar yüzünden içerisi doğru dürüst ışık almaz; bu yüzden dikiş dikerken çok zorlanırım. Bakın perde burada; bu önlük; güneş geldiğinde bununla kapatıyorum. O bile yetiyor. Güneş bu evi pırd pırıl mı yapıyor? Marianna’nın hiç görmediği bir şey bu.”

“Çünkü en çok çatı parıldıyor; siz içeridesiniz.”

“Yani günün en sıcak ve yorucu saatlerinden mi söz ediyorsunuz? Bayım, çatıyı parlatan güneş değil. İçeri su giriyordu; o yüzden kardeşim bir tarafı yeniden sacla kapladı. Görmediniz mi? En yoğun güneş yağmurdan nemlenmiş yere gelsin diye güneye bakan tarafa. Güneş o kadar yoğun ki bu çatıyı önce kavurur; sonra çürütür. Ev eski. Bunu yapanların batıya gittikleri ve uzun süre önce öldükleri söylenir. Bir dağ evi. Kışın bile buraya sığınan tek bir hayvan yoktur. Baca karla kapanmış; tıpkı bir ağaç kovuğu gibi.”

“Bunlar tuhaf fanteziler, Marianna.”

“Ama gerçekleri yansıtıyorlar.”

“O zaman ‘Bunlar tuhaf fanteziler,’ yerine ‘Bunlar tuhaf gerçekler,’ demeliydim.”

“Nasıl isterseniz,” dedi ve dikişine geri döndü.

Bu sakin kelimeler ya da bu sakin davranış beni tekrar sessizleştirdi; o sırada geniş bir gölgenin, kocaman açılmış kanatlarıyla düşünceli düşünceli havada asılı duran dev bir akbabanın süziilmesi gibi, perili pencereden yaklaşmakta olduğunu fark ettim. Yoğun ve her yeri kaplayan karanlığıyla, kayaların ya da eğreltiotlarının daha silik gölgelerini yok ettiğini gördüm.

“Bulutu seyrediyorsunuz,” dedi Marianna.

“Hayır, bu bir gölge; şüphesiz bir bulutun gölgesi. Göremesem de. Nasıl fark ettiniz? Gözleriniz elinizdeki işte.

“Elimdekini kararttı. Bulut gider gitmez Tray geri gelir.”

“Anlamadım.”

“Köpek; çok tüylü bir köpek. Öğle vakti, kendiliğinden, usul usul gelir; bir süre kapının yanında yatar. Görmüyor musunuz? Başı size dönük; geldiğinizde dikkatle size bakmıştı.”

“Bakışlarınız elinizdeki işte. Neden bahsediyorsunuz?”

“Pencerenin yanından geçiyor.”

"Şu gölgeyi mi kast ediyorsunuz? Şuradakini mi? Evet, şimdi gördüm. Büyük, siyah bir Newfoundland köpeğine benziyor. İstila eden gölge gitti; istila edilen geri geldi. Ama bunu neyin değiştirdiğini göremiyorum.”

“Bu yüzden vazgeçmelisiniz.”

“Şüphesiz şu yosunlu kayalardan biri.”

“Başını, yüzünü görüyor musunuz?”

“Gölgenin mi? Sanki siz görmüş gibi konuşuyorsunuz. Oysa bütün bu süre içinde gözleriniz işinizde.”

“Tray size bakıyor,” dedi. Hâlâ başını kaldırmamıştı. “Burası onun evi. Onu görüyorum.”

“Anlaşılan siz, sadece bulutların ve sisin göründüğü, dağa bakan bu pencerenin önünde o kadar uzun süredir oturuyorsunuz ki onlardan hayaletler gibi söz etseniz de sizin için gölgeler nesnelere dönüşüyor. İkinci manzaranız haline gelen bildik görüntüler sayesinde bakmadan nerede olduklarını söyleyebiliyorsunuz. Minik adımlarla etrafınızı saran ve gelip giden bu cansız gölgeler, sizin canlı arkadaşlarınız olmuş. Öyle ki görüşte olmasa da zihninizde yüzleri bile var. Değil mi?”

“Hiç böyle düşünmemiştim. Ama bir zamanlar, eğrelti otlarının üzerinde sakin sakin dolanarak bana yaşam gücü veren en arkadaş canlısı olan, aynı az önce Tray’in yaptığı gibi, bir daha geri dönmemek üzere benden alındı. Bir huş ağacının gölgesiydi. Ağaca yıldırım düştü ve kardeşim onu kesti. Dışarıda duran odun yığınını gördünüz mü? Yanmış kökü onun altında ama artık gölgesi yok. O uçtu gitti. Ne bir daha geri gelecek ne de başka bir yerde tekrar canlanacak.”

Bir bulut daha süzülerek geldi. Bu seferki köpeği yok etti ve bütün dağı kararttı. Sessizlik o kadar yoğundu ki insan sağır olduğunu bile fark etmeyebilir ya da sessiz bulutların konuştuğuna inanabilirdi.

“Ya kuşlar, Marianna? Şakıyan kuşlar. Onları duymuyorum. Hiçbir şey duymuyorum. Çocuklar, ötücü kuşlar... Onlar hiç buralara böğürtlen toplamaya gelmiyorlar mı?”

“Kuşları çok ender duyarım. Çocukları asla. Böğürtlenler genelde olgunlaşır ve düşerler. Birkaçı dışında farkında bile olmam.”

“Ama bana yolu saka kuşları gösterdi. En azından bir kısmını.”

“Ve sonra geri uçtular. Sanırım dağın yamaçlarında geziniyorlar ama zirvede yuva yapmıyorlar. Ve şüphesiz bu garip düşüncelere sahip olmamın nedeninin burada böylesi yalnız yaşamak, bir şey bilmemek, bir şey duymamak (en azından gök gürültüsü ve ağaçlardan dökülen yaprakların sesi dışında), hiçbir şey okumamak ve hep uyanık olsam da çok ender konuşmak olduğunu düşünüyorsunuz. Bunu yorgunluk ve uykusuzluk olarak adlandırıyorsunuz. Zamanının çoğunu açık havada geçiren ve dışarıda çalışan erkek kardeşim gibi uyuyabilme şansım nasıl olsun? Benim yaptığım genellikle sıkıcı kadın işi. Oturmak, oturmak, durmadan oturmak.”

“Arada bir yürümüyor musunuz? Orman çok geniş.”

“Ve çok yalnız. Yalnız çünkü geniş. Doğru; arada bir, öğleden sonraları biraz yürüyorum ama hemen geri dönüyorum. Kayalarla olmaktansa yalnız

kalmak daha iyi. Buradaki gölgeleri tanıyorum. Ormandakiler yabancı."
"Ya geceler?"
"Aynı gündüzler gibi. Düşünerek geçiyor. Durduramayacağım bir çark. Onu döndüren salt uyku isteği."
"Uykusuzluktan kaynaklanan bu tür yorgunluklar için dua ettikten sonra yeni kabartılmış bir yastığa kafayı koyup uyumanın iyi geldiğini duymuştum."
"Bakın!"
Peri penceresinden aşağıdaki yamacın çok yakınındaki, birbirlerinden birkaç fit uzakta yan yana duran, sıcaktan kavrulmuş ve cılız şerbetç' otlarının bulunduğu yeşil bir araziyi işaret ediyordu. Bir bölümü koruyucu kayalarla çevrili tek verimli toprak olan bu bahçedeki şerbetçiotlarının şaşkına dönmüş sürgünleri bir süre el yordamıyla ilerleyerek tekrar çıktıkları yere doğru uzanmışlardı; iki sırığa sarılarak tırmanmış iki şerbetçiotunun ise en uç noktaları yukarıda tekrar kenetlenmişti.
"Uyumayı denediniz mi?"
"Evet."
"Ya dua etmeyi?"
"Hem duayı hem de uyumayı."
"Başka bir tedavi yolu ya da sihir yok mu?"
"Ah keşke oradaki eve bir kez gidebilsem ve orada yaşayan mutlu kişiyi görebilsem! Sizce bu aptalca bir düşünce mi? Neden? Bu kadar yalnız yaşadığım ve hiçbir şey bilmediğim için mi?"
"Ben de bir şey bilmiyorum. O yüzden de cevap veremem ama sizin için yapabileceğim en iyi şey görmek istediğiniz o mutlu evdeki kişinin ben olduğumu söylemek. Böylece siz de artık onu görmüş olursunuz ve dediğiniz gibi bu yorgunluktan kurtulursunuz."
Yeter. Artık periler ülkesine gitmek için teknemi suya indirmeden verandamda kalıyorum. Burası benim krallara layık locam. Ve bir amfiteatr; benim San Carlo Tiyatrom[4]. Evet, manzara büyülü; aldatıcı görüntüsü eksiksiz. Ve primadonnam Madam Meadow Lark, en muhteşem gösterisini burada sunuyor. Ben ise, Memnon[5] gibi, onun altın pencereden yansıyan notalarında kafayı bularak, o pencerenin arkasındaki yorgun yüzün benden ne kadar uzak olduğunu düşünüyorum.
Ama her gece, perdeler kapandığında, karanlıkla birlikte gerçek ortaya çıkıyor. Dağdan hiçbir ışık gelmiyor. Marianna'nın yüzü sanki gerçekmiş gibi gözümün önünde verandamda gidip geliyorum.

[1] Kutsal Roma Cermen imparatorluğu'nun kurucusu olarak kabul edilir. (ç.n.)

[2] İnsanlığın kırk görkemli hâzinesinden biri, (ç.n.)

[3] Ortaçağda ve Rönasans edebiyatında perilerin kralı. Shakespeare'in Bir Yaz Gecesi adlı oyunundaki periler kralı, (ç.n.)

[4] 1621 yılında Napoli Kralı III. Carlo tarafından yaptırılmış, İtalya'nın ve dünyanın en tanınmış opera binalarından biri, (ç.n.)

[5] Şafak tanrıçası Eos'la Troya kral soyundan olan Tithonos'un oğludur. Memnon Troya Savaşı'nın ilyada'da anlatılan bölümünün sonrasını ele alan Aithiopis adlı destanın kahramanıdır, (ç.n.)

BARTLEBY

Ben yaşını başını almış bir adamım. Son otuz yılda, mesleğim gereği, ilginç ve şahsına münhasır sayısız insanla hiç de sıradan sayılamayacak türden ilişkilerim oldu; kâtiplerden yani hukuki yazıları kopyalayan memurlardan söz ediyorum. Bildiğim kadarıyla şimdiye kadar kimse onlar hakkında yazmadı. İş hayatımda ya da özel yaşamımda o kadar çok sayıda kâtip tanıdım ki eğer istersem halim selim beyleri güldürecek, hassas ruhları gözyaşlarına boğacak sayısız hikâye anlatabilirim. Ama şimdiye kadar tanıdıklarım ve duyduklarım arasında en garibi olan Bartleby'nin yaşamından birkaç bölüm anlatmak için diğer bütün kâtiplerin biyografisinden feragat ediyorum. Diğer kâtiplerin bütün yaşamları hakkında yazabilecekken böyle bir şeyi Bartleby için yapmak mümkün değil. Bu adamın tam olarak bir biyografisini yazmak için yeterli malzeme olduğuna inanmıyorum. Bu, edebiyat açısından telafisi olmayan bir kayıp. Bartleby, -asıl kökeni dışında, ki onun durumunda, bu tür bilgiler çok az- hakkında hiçbir şey bulunamayan insanlardan biriydi. Bartleby'le ilgili tek şey kendi şaşkın gözlerimle gördüğüm bu hikâyenin devamında gelecek muğlak bir bilgi ve tüm bildiğim bu.

Kâtibi, karşılaştığımız ilk andan itibaren tanıtmadan önce, kendimden, işimden, ofisimden ve genel olarak çevremden söz etmem uygun olur; çünkü bu tür açıklamaların bazıları anlatılacak olan ana karakteri tam olarak anlamak için gereklidir. Öncelikle: Ben, gençliğinden bu yana, yoğun bir biçimde en kolay yaşamın en iyisi olduğu görüşüyle doldurulmuş bir adamım. Bunun sonucu olarak da, herkesin bildiği gibi, aktif ve hatta karmaşıklığa varan derecede gergin bir işim olmasına rağmen bunların hiçbiri hiçbir zaman huzurumu bozmadı. Ben, asla jüriye hitap etmeyen ya da seyirciden alkış alma sevdasında olmayan; sıcacık sakin sığınağında sükûnet içinde, varlıklı adamların tahvilleri, ipotekleri ve tapuları arasında sakin sakin iş yapan o hırssız avukatlardan biriyim. Beni tanıyan herkes son derece güvenilir biri olduğumu düşünür. Coşkusunu şiirsel bir biçimde

göstermeye meraklı önemli şahsiyet merhum John Jacob Astor, benim en önemli özelliğimin ihtiyatlı olmak olduğunu dile getirmeye bir an bile çekinmemişti. Serveti ve tınısı yüzünden tekrar etmekten hoşlandığım bir isim olduğunu kabul ettiğim merhum John Jacob Astor sayesinde iş yaşamında hiç işsiz kalmadığımı böbürlenmek için değil; sadece gerçeği belirtmek için söylüyorum. Gönül rahatlığıyla merhum John Jacob Astor'ın olumlu görüşünden etkilendiğimi de eklemeliyim.

Bu kısa hikâyenin başlamasından bir süre önce, işlerim çok artmıştı. New York Eyaletinde artık geçerliliği olmayan Şalsölye Mahkemesi yargıç yardımcılığı görevi bana bahşedilmişti. Çok meşakkatli bir görevdi ama oldukça kârlıydı. Çok ender sinirlenirim; hatalar ve yasa dışı hareketler karşısında çok daha ender öfkelenirim. Ama bu durumda düşüncesiz davranmama ve yeni anayasayla Şansölye Mahkemesi yargıç yardımcısının görevinin birden ve cebren fesih edilmiş olmasının zamansız bir hareket olduğunu düşündüğümü beyan etmeme izin verilmeli... Zira kazancımın ömür boyu sürecek olmasına bel bağlamıştım; oysa sadece birkaç kısa yıl sürdü. Ama şimdi asıl konuya dönelim.

Ofisim, Wall Caddesi, No: 'da üst kattaydı. Cephelerden biri, tepeden tırnağa tüm binaya nüfus eden ferah bir aydınlığa bakıyordu. Aksi olsaydı bu manzara yavan ve açık hava ressamlarının "yaşam" diye adlandırdığı şey konusunda eksik bulunabilirdi. Ama öyle bile olsa, salonların diğer tarafının sunduğu manzara, daha fazlasını sunmasa da en azından bir tezat oluşturuyordu. O yöndeki pencereler, yıllar içinde kararmış yüksek tuğla duvarların engellediği bir manzaraya bakıyordu. Gizlenmiş güzellikleri ortaya çıkartmak için dürbün gerektirmeyen bu duvar, miyop seyircilerin de menfaati için, pencereden yaklaşık üç buçuk metre kadar ilerideydi. Etraftaki binaların yüksekliğinden ve salonlarımın ikinci katta olması yüzünden bu duvarla ve benimki arasındaki mesafenin büyük, kare bir sarnıçla en ufak bir benzerliği yoktu.

Bartleby'nin gelişinden kısa bir süre öncesine kadar kâtip olarak çalışan iki elemanım ve gelecek vadeden büro elemanı bir delikanlı vardı. İlki Turkey; İkincisi Nippers ve üçüncüsü Ginger Nut. Bunlar adres defterinde karşımıza çıkmayacak isimler gibi görünebilirler. Gerçekten de hepsi, her birinin kişisel özellikleri ve karakterleri dikkate alınarak üç elemanın birbirlerine taktıkları lakaplardı. Turkey[1], benim yaşlarımda -yani altmış civarı-, kısa boylu, şişman bir İngiliz'di. Sabahları yüzü kıpkırmızı olurdu; saat on ikiden sonra -yemek yediği saatlerde- zirveye çıkar; Noel'de yanan

şöminenin ateşi gibi alev alev yanar ve saat altı civarına kadar da olduğu gibi yanmaya devam ederdi. O saatten sonra, benzer bir düzen ve eksilmeyen bir görkemle, güneşe göre değişen ve onun doğuşu, yükselişi ve ertesi gün için batışından etkileniyormuş gibi görünen yüzün sahibini görmezdim.

Yaşamım boyunca birçok acayip rastlantı ile karşılaştım. Birkaçı özellikle çok dikkatimi çekmiştir. Mesela Turkey'in kırmızı ve parlayan yüzünün saçtığı ışınları sergilediği özel zamanlardan hemen sonra günün kalan kısmında çalışma gücünü önemli ölçüde yitirmesi bunlardan biridir.

Bunun sebebi kesinlikle tembel ve işe karşı isteksiz olmasından kaynaklanmıyordu; zira bundan çok uzaktı. Asıl sorun genelde çok enerjik olmasından kaynaklanıyordu. Hareketlerinde garip, öfkeli, telaşlı ve delişmen bir acelecilik vardı. Dolma kalemini hokkaya batırırken dikkatsizdi. Evraklarımdaki bütün mürekkep lekeleri saat on ikiden sonra, yani zirvedeyken damlatılanlardı. Gerçeği söylemek gerekirse, sadece aceleci olmak ve ne yazık ki öğleden sonraları evraklara mürekkep damlatmakla kalmıyor, bazı günler daha da ileri gidiyor ve oldukça gürültücü oluyordu. Böyle zamanlarda yüzündeki renk cümbüşü artıyor; sanki içi kor gibi yanan maden kömürü gibi oluyordu. Sandalyesiyle rahatsız edici sesler çıkarıyor; çöp kutusuna tükürüyor; dolmakalemlerini tamir ederken sabırsız bir biçimde onları parçalara ayırıyor ve sonra ani bir öfkeyle yere atıyor; ayağa kalkıyor; masasına eğilerek üzerindeki kâğıtları en karmaşık şekilde kutuluyordu. Onun gibi yaşlı bir adamı bu şekilde görmek çok üzücüydü. Yine de birçok açıdan benim için en değerli insandı. On ikiden, yani zirveden önceki anlarda, her zaman en hızlı, en düzenli kişi oydu ve söz ettiğim haliyle hiç uyuşmayan biçimde muhteşem işler başarıyordu. Doğruyu söylemek gerekirse, onun bu tuhaflıkları görmezden gelmeye dünden razı olmama rağmen sık sık onu uyarıyordum. Ama bunu kibar bir biçimde yapıyordum; çünkü sabahları en uygar, aynı zamanda en ağırbaşlı ve en hürmetkâr adamlardan biri olmasına rağmen öğleden sonraları kışkırtılmaya hazır, ağzından çıkanı kulağı duymayan, hatta küstah birine dönüşüyordu. Sabah hizmetleri takdir etsem ve kaybetmemek için çözüm bulmaya çalışsam da on ikiden sonraki öfkeli tarzı rahatsız ediciydi ve barışçıl bir adam olarak ihtarlarıma nahoş bir biçimde karşılık vermesine neden olmak istemediğimden, bir cumartesi öğleden sonrası (cumartesileri hep daha kötü oluyordu) çok kibar bir biçimde, artık yaşlandığı için görevlerini azaltmanın belki de iyi olacağını ima etmek amacıyla on ikiden

sonra ofise gelmesine gerek olmadığını; en iyisinin yemekten sonra evine gidip çay saatine kadar dinlenmesi olacağını söyledim. Ama hayır! Öğleden sonraki sadakati konusunda ısrarlıydı. Odanın diğer ucundan elindeki cetveli sallaya salya nutuk atar bir edayla beni ikna etmeye çalışırken yüzünü ateş bastı. Sabahki hizmetleri bu kadar yararlıysa öğleden sonraları nasıl vazgeçilir olabilirdi?

Bu olay üzerine “Haddim olmayarak ifade etmek isterim ki sizin sağ kolunuz olduğumu düşünüyorum, efendim. Sabahları işlerimi sıralıyor ve düzenliyorum; öğleden sonraları da düşmanın tepesine binip cesurca taarruza geçiyorum,” dedi ve cetvelini sertçe vurdu.

“Ama Turkey, mürekkep lekeleri,” dedim üstü kapalı bir biçimde.

“Doğru; kabalık etmek istemem; ama efendim şu saçlara bakın. Yaşlanıyorum. Eminim, sıcak bir öğleden sonra yapılan bir ya da iki lekenin kırlaşmış saçlar karşısında konusu bile olmaz. Sayfayı lekelese bile yaşlılık saygı gerektirir. Haddim olmayarak, efendim, ikimiz de yaşlanıyoruz.”

Ortak duygularıma yapılan bu göndermeye karşı durmam zordu. Ne olursa olsun gitmeyeceğinin farkındaydım. Bu yüzden, öğleden sonraları daha önemsiz evraklarla uğraşması şartıyla kalmasına izin vermeye karar verdim.

Listemdeki ikinci isim Nippers[2], bıyıklı, soluk benizli, daha da ötesi korsan görüntülü, yirmi beş yaşlarında genç bir adamdı. Onun iki şeytani gücün kurbanı olduğuna inanıyordum: ihtiras ve hazımsızlık. İhtiras, hukuki evrakların aslını kaleme almak gibi profesyonel olan görevlerin kabul edilemez bir biçimde gaspı şeklinde sıradan bir kâtibin görevleri konusunda sergilediği belli başlı tahammülsüzlükle açığa çıkıyordu. Hazımsızlık ise ara sıra ortaya çıkan hırçınlıkla ve asabi asabi sırıtmayla kendini gösteriyordu. Kopyalamalarda yapılan hatalar karşısında dişlerini gıcırdatıyor; duyulabilir bir biçimde gereksiz yere söyleniyor; işler kızıştığında konuşmaktan ziyade tıslıyor ve özellikle çalıştığı masanın yüksekliğinden memnuniyetsizliğini sürekli dile getiriyordu. Son derece maharetli düzenlemelere rağmen, Nippers bu masayı asla kendine uygun hale getiremedi. Altına küçük parçalar, her türden tabakalar, birkaç parça karton koydu; son olarak kurutma kâğıtlarını katlayarak hassas bir ayarlama yapamaya kalkışacak kadar ileri gitti. Ama hiçbir icat işe yaramadı. Sırtını rahatlatmak için masanın kapağını dikbir açıyla çenesine kadar kaldırıp, masa olarak bir Felemenk evinin dik çatısını kullanan adam gibi yazmaya kalksa kolunu rahat hareket ettiremediğini söylerdi. Masayı bel hizasına

indirip yazarken üzerine eğilse sırtında şiddetli bir ağrı olurdu. Kısaca, işin aslı şuydu ki, Nippers ne istediğini bilmiyordu. Ya da eğer bir şey istiyorsa, o da kâtip masasından tamamen kurtulmaktı. Hastalıklı ihtirasının belirtilerinden biri de, müşterilerim dediği hırpani kılıklı, ne idüğü belirsiz bazı adamların onu ziyarete gelmelerine olan düşkünlüğüydü. Aslında zaman zaman sadece sıradan bir yerel politikacı gibi davranmıyor; aynı zamanda mahkemelerde ufak tefek işler yapıyor ve New York Adalet Sarayının merdivenlerinde oldukça tanınıyordu. Yine de ofisime onu ziyarete gelen, büyük bir havayla kendi müşterisi olduğunu iddia ettiği her kişinin alacağının, sözde tapusunun, tahvillerinin peşinde olan insanlar olduğuna inanmak için iyi bir nedenim vardı. Ama tüm başarısızlıklarına ve bana verdiği rahatsızlıklarına rağmen Nippers da, hemşerisi Turkey gibi, bana çok yararlı bir adamdı; düzenli ve hızlı yazıyor; istediğinde tam bir efendi gibi davranıyordu. Buna ek olarak, her zaman şık giyiniyor ve laf aramızda, böylece ofisimin itibarına olumlu etkisi oluyordu. Oysa Turkey'in benim adımı lekelememesi için çok uğraşıyordum. Kıyafetleri genelde yağlı oluyor ve aşevi gibi kokuyordu. Yazın giydiği pantolonlar çuval gibiydi. Paltosu berbat durumdaydı; şapkasının elle tutulur yanı yoktu. Şapka ilgilenmediğim bir konu olmasına rağmen, tam İngiliz olan Turkey'in nezaket ve hürmet anlayışı yüzünden odaya girdiği anda çıkardığı bir şeydi; ama palto başka bir konuydu. Paltosu konusunda onu ikna etmeye çalışıyordum ama etki etmiyordu. Sanırım, asıl mesele, onun gibi az geliri olan birinin aynı anda hem ışık saçan bir yüz hem de ışık saçan bir palto ile uğraşmaya gücü yetmediği gerçeğiydi. Nippers'ın da bir ara dikkatini çektiği gibi, Turkey'in parasının çoğu kırmızı mürekkebe gidiyordu. Bir kış günü, ona, bana ait gri, kapitone, sıcacık tutan ve dizden boyna kadar düğmesi olan, yeni bir palto hediye ettim. Bu hediyeden memnun olacağını; öğleden sonraki telaşlı haline ve gürültücülüğüne son vereceğini düşünmüştüm. Ama hayır! Doğrusu, tepeden tırnağa ince tüylü, battaniye gibi bir paltoya bürünmenin onun üzerinde kötü bir etkisi olduğuna inanıyorum. Atı çatlatan da arpanın fazlası değil midir? Aslında, huzursuz atın yerinde duramadığı söylenir; Turkey de tam olarak öyleydi. Paltosunu onu cüretkâr yapıyordu. Refahın huzursuz ettiği bir adamdı.

Turkey'in kendine dönük alışkanlıklarına dair tahminlerim vardı; ama Nippers'a dair, diğer yönlerden ne tür hataları olursa olsun, en azından ölçülü bir genç olduğu konusunda oldukça ikna edilmiştim. Aslında, onun şarap satıcısı hali doğuştan gibi görünüyordu; o öylesine fevri ve alkol

almış bir mizaçla yaratılmıştı ki sonraki tüm içkiler gereksizdi. Ofisimdeki sessizliğin ortasında, Nippers'ın bazen sandalyesinden nasıl sabırsızlıkla kalkarak masasına eğildiğini ve kollarını iki yana açıp, masayı olduğu gibi kucaklayıp yerini değiştirdiğini; masa onu engellemeye ve sinirlendirmeye niyet etmiş huysuz biriymiş gibi, sert bir hareketle, döşemeyi çizerek aniden çektiğini düşündüğümde, Nippers açısından alkol ve suyun bir arada fazla geldiğini ayan beyan hissediyorum.

Bu garip huyu -hazımsızlığı- yüzünden Nippers'ın ani öfkelenmesinin ve onu takip eden asabiyetinin genellikle sabahları olması benim için bir şanstı; öğleden sonraları nispeten daha mülayimdi. Turkey'in nöbetleri on iki civarı başladığından ikisinin tuhaflıklarıyla aynı anda uğraşmak zorunda kalmıyordum. Galeyanları gardiyanlar gibi nöbet değiştiriyordu. Nippers devredeyken, Turkey kapalıydı; ya da tam tersi. Bu koşullar altında, bu, kendiliğinden olan iyi bir düzendi.

Listemdeki üçüncü isim Ginger Nut[3], yirmi iki yaşlarında bir gençti. Arabacı olan babasının arzusu, ölmeden önce oğlunu bir araba yerine bir kürsüde görmekti. Bu yüzden, hukuk öğrencisi gibi, oğlunu ofisime göndermişti; haftada bir dolar karşılığında ayak işlerine bakıyor; silip süpürüyordu. Kendine ait küçük bir masası vardı ama fazla kullanmıyordu. Kontrol sonucu, çekmecesinde çeşitli çerez kabuklarının dizili olduğunu biliyorum. Aslında, bu cin gibi genç için, hukukun yüce bilimi bir çerez kabuğu içindeydi. Ginger Nut'in görevleri arasında önemsiz ve onun da istekle yerine getirdiği görev, Turkey ve Nippers'a kek ve elma temin etmekti. Hukuki yazıları kopyalamak, herkesçe bilindiği gibi, sıkıcı ve boğucu bir iş olduğundan iki kâtibim de ağızla-rını ara sıra, vergi dairesi ve postane civarındaki sayısız tezgâhta bulunan Spitzenbergs[4] ile tatlandırmaktan mutlu oluyorlardı. Aynı zamanda, Ginger Nut'ı sık sık küçük, yuvarlak daire biçimde ve çok baharatlı özel bir kek almaya gönderiyorlardı. Ginger Nut bu keke onların adını vermişti. Soğuk bir sabah, işler sıkıcı olduğunda, Turkey bu keklerden, sanki küçük bisküviymiş gibi yirmi tane silip süpürürdü; oysa altı ya da sekiz tanesini bir peniye satıyorlar. Dolmakaleminin sürtünme sesi, ağzındaki taze parçacıkların çıtırtısıyla karışıyordu. Dudaklarının kenarında sürekli bir zamanlar taze olan zencefilli kek kırıntıları ile gezen Turkey'in ipoteklere vurduğu mührün sesi kulaklarımızda çınlarken tüm öğleden sonralarımız telaş içinde onun gaflarına ve kabalıklarına maruz kalarak geçerdi. Bu yüzden, onu işten çıkartmanın eşiğine gelmiştim. Ama karşımda doğululara

özgü bir biçimde eğilip “Affınıza sığınarak söylüyorum ki kendi hesabımdan kırtasiye masraflarınızı karşılama cömertliğini gösterdim,” diyerek beni yatıştırdı.

Yargıç yardımcılığı görevini alınca işlerim -yani feragatname, tapu ve anlaşılması zor her tür evrak düzenleme işleri önemli ölçüde artmıştı. Hâlihazırda yanımda olan kâtipleri sıkıştırmak zorunda olduğum gibi, ek yardım da almalıydım.

İlanıma cevap olarak, bir sabah kapımın eşiğinde dingin genç bir adam belirdi. Yaz olduğu için kapı açıktı. Silik bir biçimde düzenli, acınacak kadar saygılı, çaresiz bir biçimde ümitsiz o görüntü bana şu an bir şey ifade edebiliyor. Bu, Bartleby’di.

Nitelikleri hakkında birkaç kelime ettikten sonra, kâtip birliğimde, Turkey’in değişken kişiliğini ve Nippers’ın çabuk parlama huyunu yararlı bir hale getirebileceğini düşündüğüm, bu derece ağırbaşlı biri bulunmasından memnun olarak onu işe aldım.

Buzlu camlı katlanır kapı ofisimi, biri kâtiplerimce diğeri benim tarafımdan kullanılan iki bölüme ayırmıştım. Ruh halime göre, bu kapıları ya sonuna kadar açık tutuyordum ya da kapatıyordum. Bartleby için katlanır kapıların yanındaki köşede bir masa tahsis etmeye karar verdim; böylelikle yapılması gereken ufak tefek işler olduğunda bu sakin adamı zahmetsiz bir biçimde çağırabilecektim. Masasını küçük yan camlara yakın bir yere yerleştirdim; aslında bir zamanlar malum pis arka bahçeyi ve tuğlaları yandan gören bir pencereydi bu, ama biraz ışık alsa da yanındaki binalar sayesinde artık hiçbir manzarası kalmamıştı. Pencerenin karşısı yaklaşık bir metre duvardı ve ışık taa yukarıdan, iki yüksek binanın arasında bulunan tepedeki küçük açıklıktan geliyordu. Daha da tatminkâr bir düzenleme için, Bartleby’yi görüş mesafemin dışında tutabilecek ama sesimi duymasını engellemeyecek biçimde yeşil renkte yüksek bir paravan yaptırdım. Ve böylelikle, mahremiyet ve bir arada olmak bir manada birleşmişti.

Bartleby, ilk başlarda, olağanüstü fazla sayıda yazı yazıyordu. Uzun süredir, bir şeyler yazma açlığı çekermiş gibi, midesini tıka basa benim evraklarımla dolduruyordu. Sindirmek için ara vermiyordu bile. Gece gündüz, güneş ışığında ve mum ışığında yazıp duruyordu. Onu işe aldığıma mutlu olmam gerekirdi; eğer neşe içinde çalışan biri olsaydı... Ama sessizce, cansız ve mekanik bir biçimde yazıyordu.

Şüphesiz, bir kâtibin olmazsa olmaz görevlerinden biri yazdığı evrakın kelimesi kelimesine doğru olduğundan emin olmaktır. İki ya da daha fazla sayıda kâtibin olduğu bir ofiste, bu kontrolü yaparken birbirlerine yardım ederler; biri kopyayı okur, diğeri orijinal evrakı tutar. Bu, çok sıkıcı, zevksiz ve uyku getiren bir iştir. Bunun çekilmez bir şey olduğunu kolayca tahmin edebiliyorum. Örneğin, ateşli bir mizaca sahip şair Byron'nu Bartleby ile oturarak, kargacık burgacık bir yazıyla yazılmış yaklaşık beş yüz sayfalık hukuki bir evrakı memnuniyetle kontrol edeceğine ihtimal veremem.

Arada bir, işin çabuk bitmesi için, Turkey ya da Nippers'ı çağırıp, bazı kısa evrakları karşılaştırmaya yardım etmek alışkanlığım vardı. Bartleby'yi paravanın hemen arkasında, kendime bu kadar yakın yerleştirmemin bir amacı da bu tür keyfe keder durumlarda onun hizmetinden yararlanmaktı. Sanırım, benimle çalışmaya başlamasının üçüncü günüydü; henüz onun yazdığı bir metni kontrol etmeye gerek olmamıştı. Elimde bitirmem gereken ufak bir iş vardı; derhal Bartleby'i çağırdım. Acele ettiğimden ve isteğime hemen uyulacağını gibi doğal bir beklenti içinde olduğumdan masamdaki orijinal evraka eğilmiş, sağ elim yanda, oldukça gergin bir biçimde kopyayı uzattım. Böylece Bartleby köşesinden çıkar çıkmaz onu alıp vakit kaybetmeden işine devam edebilecekti. Ona seslendiğim zamanki bu oturma biçimim, ne yapmasını istediğimi çok net ifade ediyordu; yani benimle birlikte kısa bir evrakı kontrol etmesini... Bulunduğu yerden kılını bile kıpırdatmadan, çok yumuşak ama kararlı bir ses tonuyla "Yapmamayı tercih ederim," diye karşılık verdiğinde ne kadar şaşırdığımı, daha doğrusu nasıl dehşete kapıldığımı siz tahmin edin.

Bir süre duyduğum şeyin şaşkınlığıyla hiçbir şey söylemeden oturdum. Kulaklarımın beni yanıltmış olabileceğini düşündüm ya da Bartleby niyetimi tamamen yanlış anlamıştı. İsteğimi elimden geldiğince net bir tonla tekrarladım; ama alçak bir sesle bir önceki cevabın aynısı geldi. "Yapmamayı tercih ederim."

Sinirle ayağa kalkıp hızla odadan çıkarak "tercih etmek?" diye onun söylediğini tekrarladım. "Ne demek bu? Aklını mı kaçırdın? Bu evrakı kontrol etmeme yardım etmeni istiyorum; işte burada. Al şunu," diyerek sert bir biçimde uzattım.

"Yapmamayı tercih ederim," dedi.

Kararlı bir ifadeyle ona baktım. Yüzü ifadesizdi; gri gözleri sakindi. Yüzünde en ufak bir gergin çizgi oluşmamıştı. Tavrında en ufak bir huzursuzluk, öfke, sabırsızlık ya da küstahlık yoktu; başka bir deyişle,

normal bir insana mahsus hiçbir şey görünmüyordu. Şüphesiz, bu sözleri yüzünde onu hemen işten çıkarmam gerekiyordu. Ama bu duruma gelmiş olduğu için, Cicero'nun rengi solmuş alçı büstünü de hemen kapı dışarı etmeyi düşünmüş olmam gerekirdi. Bir süre gözlerimi ona dikerek dikildim. O yazmaya devam ediyordu. Sonra masama geri döndüm. Bu çok garip, diye düşündüm. Ne yapmalıydım? Ama işim aceleydi. O an için meseleyi unutup, ileride boş olduğum bir zamana saklamaya karar verdim. Sonuç olarak, diğer odadan Nippers çağırıldı ve evrak çabucak kontrol edildi.

Bu olaydan birkaç gün sonra, Bartleby, Yüksek Şansölye Mahkemesinde benden önce alınmış bir haftalık çok uzun bir ifadenin dört kopyasını çıkarttı. Sıra onları kontrol etmeye geldi. Önemli bir davaydı ve hatasız olmak zorundaydı. Her şeyi ayarladıktan sonra, orijinalini ben okurken dört kâtibimin eline birer kopya vermek düşüncesiyle diğer odadan Turkey, Nippers ve Ginger Nut'ı çağırdım. Bu ilginç gruba katılması için Bartlebyyi çağırdığımda Turkey, Nippers ve Ginger Nuts, olması gerektiği gibi, her birinin evrakı elinde yan yana sandalyelerde yerlerini almışlardı.

"Bartleby, çabuk ol. Bekliyorum."

Halisiz zeminde sandalyesinin gıcırtısını duydum. Ardından hücresinin girişinde göründü.

"Ne isteniyor?" dedi nazikçe.

"Kopyalar, kopyalar," dedim telaşla. "Onları kontrol edeceğiz. İşte," diyerek dördüncü kopyayı ona doğru salladım.

"Yapmamayı tercih ederim," dedi ve yavaşça paravanın arkasında gözden kayboldu.

Birkaç dakika için, yan yana oturan kâtiplerimin tepesinde dikilen tuzdan bir heykele dönüştüm. Kendimi toparlayarak paravana doğru yürüdüm ve böylesi sıradışı bir davranışın nedenini sordum.

"Neden reddediyorsun?"

"Yapmamayı tercih ederim."

Başka bir adam olsa aklıma gelen bütün aşağılayıcı kelimeleri sarf ederek kesinlikle delirmiş bir halde üzerine atlar ve bulunduğum yerden kovardım. Ama Bartleby'de sadece beni garip bir biçimde sakinleştiren bir şey değil; aynı zamanda beni duygulandıran ve şaşırtan mükemmel bir tavır vardı. Onu ikna etmeye çalıştım.

"Kontrol etmek üzere olduğumuz senin evrakların.

Senin işini kolaylaştıracak, çünkü bir kerede dört evrakını kontrol etmiş olacağız. Bu, genel bir uygulama. Her kâtip kendi kopyalarını kontrol

etmek zorundadır. Değil mi? Konuşmayacak mısın? Cevap ver!”

“Yapmamayı tercih ederim,” dedi tiz bir tonla. Bana öyle geldi ki ben onunla konuşurken o ağzımdan çıkan her cümleyi enine boyuna tartıyor; ne demek istediğimi tam olarak anlıyordu. Kaçınılmaz sonucu kabul edebiliyor, ama bu biçimde karşılık verirken, aynı zamanda, büyük bir saygı göstermeyi başarıyordu.

“Yani isteğimi, üstelik genel uygulamaya uygun aklıselim bir isteği yerine getirmemeye karar verdin, öyle mı?

O anda düşüncemin doğruluğunu bakışlarıyla tasdik etti. Evet; kararı kesindi.

Daha önce görülmemiş biçimde aşırı sindirilen bir adamın kendine ait en sade inançta bile sendelemeye başlaması ender rastlanan bir durum değildir. Belli belirsiz bir biçimde, sanki bütün hakkaniyet ve hikmet karşı taraftaymış gibi düşünmeye başlar. Bu yüzden, eğer yakınında ön yargısız herhangi birileri varsa, bocalayan zihnine destek bulmak için onlara döner.

“Turkey,” dedim. “Bu konuda ne düşünüyorsun? Haksız mıyım?”

“Haddim olmayarak söylüyorum efendim, dedi en nazik ses tonuyla. “Bence haklısınız.”

“Nippers,” dedim. “Sen ne düşünüyorsun bu konuda?”

“Bence onu işten atmalısınız.”

(İyi bir algıya sahip okuyucu, bu noktada, Turkey’in kibar ve sakin, Nippers’ın ise aksi ifadelerle verdiği cevaptan bunun sabah olduğunu anlayacaktır. Ya da daha önceki bir cümleyi tekrarlarsak: Nippers’ın kötü ruh hali görev başındayken, Turkey’inki tatildeydi.)

“Ginger Nut,” dedim kendim için en küçük oyu almak arzusuyla. ‘‘Sen ne düşünüyorsun?”

"Bence biraz çatlak, efendim,” diye karşılık verdi sırıtarak.

Paravana doğru dönerek “Ne dediklerini duyuyorsun,” dedim. "Buraya gel ve görevini yap.”

Ama cevap vermeye tenezzül etmedi. Sinirden kafam karışmış bir halde bir süre düşündüm. Ancak işim aceleydi. Bu zor durumu değerlendirmeyi bir kez daha gelecekteki boş bir vaktime bırakmaya karar verdim. Turkey, her sayfada bu davanın alışılmışın dışında olduğu konusunda saygılı bir biçimde fikrini beyan etse de; Nippers, öfkeli bir gerginlikle sandalyesinde kıpırdanarak, ara sıra düzgün dişlerinin arasından, paravanın arkasındaki dik başlı budalaya lanetler yağdırıyordu. Onun (Nippers’ın) açısından hiçbir ücret almadan başka birinin görevini yaptığı ilk ve son işti bu.

Bu arada, Bartleby hücresinde oturmaya devam ediyordu. Kendi özel işi dışında her şeye ilgisizdi.

Kâtibin başka yoğun bir işle meşgul olduğu birkaç gün daha geçti. Kayda değer son davranışı, beni onun yaptıklarını yakından gözlemlemeye itti. Hiçbir zaman yemeğe çıkmadığını fark ettim; hiçbir yere gitmiyordu. Şimdiye kadar, bilgim dâhilinde, ofis dışına çıktığına şahit olmamıştım. Köşede sürekli nöbet tutan bir askerdi. Ama sabah on bir civarı, Ginger Nut'ın Bartleby'nin paravanındaki açıklığa doğru gittiğini gördüm. Sanki Bartley, oturduğum yerden göremeyeceğim bir el işaretiyle usulca onu çağırmıştı. Sonra çocuk, elinde birkaç peni şıkırdatarak ofisten çıktı ve keşiş kulübesine götürüp, zahmetleri karşılığı iki tanesini aldığı bir avuç dolusu zencefilli bisküvi ile tekrar göründü.

Bu adam zencefili bisküvi ile yaşıyor diye düşündüm. Gerçeği söylemek gerekirse hiç yemek yemiyordu. O zaman vejetaryen olmalıydı. Ama hayır... Sebze de yemiyordu. Zencefilli bisküvi dışında hiçbir şey yemiyordu. Zihnimde sadece zencefilli bisküvi ile yaşamanın insan bünyesi üzerindeki olası etkilerine dair düşler kurdum. Özel bileşenlerinden biri asıl tadı veren zencefil olduğundan zencefilli bisküvi deniliyor. Peki, zencefil ne? Keskin bir tada sahip, baharatlı bir şey. Bartleby de keskin bir tada sahip ve baharatlı mı? Hiç değil. O zaman zencefillin Bartleby üzerinde bir etkisi yok. Muhtemelen o da olmamasını tercih eder.

Hiçbir şey ağırbaşlı bir adamı pasif direnişe kışkırtmaz. Pek acımasız olmayan bir ruh haline karşı koyan ile karşı konulan suskunluk içinde zararsızca otururken, ilki İkincisinin daha iyi olduğu koşullarda kendi kendine o ana kadar çözemediklerini tahlil edebilmek için cömertçe çaba gösterir. Yine de, çoğunlukla Bartleby nin ve onun tarzına saygı gösterdim. Zavallı adam diye düşündüm; kötülük yapmak gibi bir amacı yok; saygısızlık yapmak gibi bir niyeti olmadığı açık; görünüşü, tuhaflıklarının istemsiz olduğunu yeterince açığa çıkartıyor. Benim işime yarıyor. Onunla anlaşabilirim. Eğer onu kovarsam daha az anlayışlı bir işverenin eline düşüp kaba davranışa maruz kalma ve belki de bu sefil halinin ötesine geçip açlıktan ölme ihtimali var. Evet. Er ya da geç vicdanım için leziz bir lokma olacak şeyi ruhumda sakladığım sürece Bartleby'ye dostça davranmak, garip inatçılığı tuttuğunda huyuna gitmek bana çok ucuza, hatta sıfıra mal olacaktır. Ama bu ruh hali bende sabit kalmadı. Bartley'in pasifliği bazen beni sinirlendiriyordu. Yeni bir mücadelede onunla karşı karşıya gelmek, benim öfke dolu kıvılcımıma cevap olarak ondan da aynısını almak için

garip bir biçimde kışkırtılmış hissediyordum. Ancak bu sabun köpüklerinden yapılmış balonları tutmaya çabalamaktan farksızdı. Ama bir öğleden sonra içimdeki şeytanın gücü beni ele geçirdi ve aşağıdaki ufak olay yaşandı:

"Bartleby, bu evraklar kopyalandıktan sonra onları seninle kontrol edeceğim," dedim.

"Yapmamayı tercih ederim."

"Nasıl yani? Eminim bu inatçı tutumu sürdürme niyetinde değilsin."

Cevap yok.

Katlanabilir kapıları sonuna kadar açtım ve Turkey'le Nippers'a dönerek bağırdım.

"Bartleby ikinci kez evraklarını kontrol etmeyeceğini söylüyor. Bu konuda ne düşünüyorsun, Turkey?"

Bu olayın öğleden sonra olduğunu hatırlamakta fayda var. Turkey, elleri lekeli kâğıtların arasında serseme dönmüş bir halde pirinç bir kazan gibi kıpkırmızı oturuyordu; kel başından buharlar çıkıyordu.

"Ne mi düşünüyorum?" diye gürledi. "Hemen şu paravanın arkasına zıplayıp gözünü morartmayı düşünüyorum."

Turkey, böyle söyleyerek ayağa kalktı ve kollarını boksör gibi sallamaya başladı. Söylediğini yerine getirmek için acele ediyordu. Düşüncesizce davranıp onun yemek sonrası kavgacılığını körüklemiş olmamdan dolayı panikleyip onu engelledim.

"Turkey, otur yerine/' dedim. "Nippers'ın söyleyeceklerini dinle. Sen ne düşünüyorsun, Nippers? Bartleby'yi şu anda kovmakta haklı mıyım?"

"Kusura bakmayın ama bu sizin vereceğiniz bir karar, efendim. Bence davranışı oldukça tuhaf; doğruyu söylemek gerekirse Turkey ve ben söz konusu olduğumda haksızlık. Ama geçici bir kapris olabilir."

"Ya," diye bağırdım. "Garip bir biçimde fikrini değiştirmişsin. Artık onunla ilgili çok yumuşak ifadeler kullanıyorsun."

"Tüm sebep bira," diye söylendi Turkey. "Kibarlığın sebebi bira. Nippers'la ben bugün birlikte yemek yedik. Ben de ne kadar kibarım görmüyor musunuz? Gidip şunun gözünü morartayım mı?"

"Sanırım Bartleby'den sö^ ediyorsun. Hayır, bugün değil, Turkey," diye karşılık verdim. "Rica ediyorum, yumruklarına hâkim ol."

Kapıları kapatarak tekrar Bartlebv'ye doğru yürüdüm. Kendimi riske atmama sebep olacak güdüler içindeydim. Bir kez daha karşı çıkılması için yanıp tutuşuyordum. Bartleby'nin ofisten hiç ayrılmadığı geldi aklıma.

“Bartleby,” dedim, “Ginger Nut ofis dışında; postaneye kadar gidersin, değil mi? (Sadece üç dakikalık yürüme mesafesindeydi.)

“Yapmamayı tercih ederim.”

“Gitmeyecek misin?”

“Gitmemeyi tercih ederim.”

Şaşkın bir halde masama döndüm ve yoğun bir biçimde çalışmaya gömüldüm. Keçi gibi inatçı halime geri dönmüştüm. Bu meteliksiz adam -kiralık kâtibim- tarafından aşağılayıcı bir biçimde geri püskürtülmeme neden olacak yapacağım başka bir şey var mıydı? Reddetmesi şüphesiz olan akla yatkın başka ne eklenebilirdi?

“Bartleby!”

Cevap yoktu.

“Bartleby!” diye adeta gürledim.

Üçüncü seslenmemde, fevkalade bir daveti kabul eder edasıyla, bir hayalet gibi hücresinin girişinde göründü.

“Yan odaya git ve Nippers’a buraya gelmesini söyle.”

Saygılı ve alçak bir tonla “Yapmamayı tercih ederim,” dedi ve kibarca gözden kayboldu.

Korkunç bir cezanın eli kulağında olduğu niyetimin değişmeyeceğini ima ederek “Aferin, Bartleby,” dedim tekdüze ciddi ve kendine hâkim bir tonla. O sırada kafamda bir şeyler vardı. Ama hepsinden öte, öylesine şaşırmış ve kafam öyle bulanmıştı ki öğle yemeği saati yaklaştığından, en iyi şeyin şapkamı takıp günün geri kalanı için eve gitmek olduğunu düşündüm.

Kabul edecek miyim? Tüm bu işlerin kısa bir süre sonra ofisimin değişmez gerçeği haline geldiğini, Bartleby adında donuk, genç bir kâtibin orada bir masası olduğunu, bir sayfası (yüz kelime) dört sent karşılığı (normal fiyat buydu) benim için evrakları kopyaladığını ama kendi yaptığı işi kontrol etmekten sürekli muaf tutulduğunu, bu işin beş kuruş ödemeden Turkey ve Nippers’a yaptırıldığını, bu durumun onların keskin gözlerinden kaçmadığını; daha da ötesi Bartleby’nin hiçbir şeklide en sıradan işlere bile gönderilmeyeceğini ve hatta ona görev verilse bile “yapmamayı tercih edeceğinin”, diğer bir deyişle açıkça reddedeceğinin net bir biçimde anlaşıldığını söylemelerini kabul edecek miyim?

Günler geçtikçe, Bartleby'ye oldukça alışmıştım. İstikrarlı tutumu, her türlü israftan uzak olması, aralıksız çalışması (paravanın arkasında dalıp gitmeyi seçtiği anlar hariç), muhteşem sesliği, şartlar ne olursa olsun

değişmez tavrı onu değerli bir kazanım yapmıştı. En önemlisi de hep orada olmasıydı. Sabah ilk gelen, tüm günü orada geçiren ve akşam en son çıkan oydu. Onun dürüstlüğüne garip bir biçimde güvenim vardı. En değerli evrakların onun elinde güvende olduğunu hissediyordum. Bazen, elbette, kendi ruh halim için, ona aniden gelip geçici öfke duymamaya çaba harcıyordum. Çünkü bu garip özellikleri, Bartleby'nin benim ofisimde kendine özgü açıkça konuşulmamış şartlar koyarak elde ettiği imtiyazları, duyulmamış dokunulmazlıkları her zaman akılda tutmak çok zordu. Zaman zaman düşünmeden, örneğin parmağıyla bazı kâğıtları tutturmak için kullandığım bir parça kırmızı bandın ucundan bastırması için alçak ve hızlı bir tonla Bartleby'yi çağırıyordum. Elbette, paravanın arkasından alışıldık "Yapmamayı tercih ederim," cevabının geleceği kesindi. Doğasında olağan zaaflar olan bir insanoğlu bu cevap, böylesi bir huysuzluk, böylesi bir mantıksızlık karşısında avaz avaz bağırmamak için kendini nasıl tutabilirdi? Ama şahsıma yapılan bu tür her yeni geri püskürtme sadece benim düşünmeden hareket etmeyi tekrarlama olasılığımın azalmasına neden oluyordu.

Bu noktada, yoğun nüfuslu hukuk binalarındaki odaları işgal eden hukuk adamlarının sayısına uygun olarak kapımın birkaç anahtarı olduğundan söz edilmesi gerekir. Biri, odalarımı haftada bir silen, her gün süpürüp tozuna alan tavan arasında yaşayan kadındaydı. Bir tanesi kolaylık olsun diye Turkey'deydi. Üçüncüsünü bazen ben cebimde taşıyordum. Dördüncüsünün ise kimde olduğunu bilmiyordum.

Bir pazar günü, tanınmış bir vaizi dinlemek için Trinity Kilisesine gideceğim tuttu. Oraya çok erken vardığımı fark edince bir süre için ofise uğradım. Şans eseri anahtar yanımdaydı; ama kilide soktuğumda içeriden bir şeyin deliği tıkadığını gördüm. Oldukça şaşırmış bir halde seslendim.

Ben hayretler içindeyken kilitte bir anahtar döndü ve üzerinde ceket olmayan, aksine eski püskü bir sabahlıkla Bartleby'nin hayaleti kapıyı araladı ve zayıf yüzünü bana doğru uzattı. Özür dileyerek o sırada çok meşgul olduğunu ve içeri girmememi tercih ettiğini söyledi. Bir iki kelime ettikten sonra bir iki tur atmamın iyi olacağını ve ben geri dönene kadar muhtemelen işini bitirmiş olacağını ekledi.

Bir pazar sabahı Bartleby'nin ofisimin kiracısı olduğu konusunda hiçbir kuşkuya meydan vermeyen, ölü gibi, kibar bir biçimde kayıtsız ama bunun yanında kararlı ve sakin görüntüsü beni garip bir biçimde etkiledi. Öyle ki

kendi kapımdan anında uzaklaşarak bana söyleneni yaptım. Ama bu anlaşılmaz kâtibin nazik küstahlığına karşı zayıf bir başkaldırma duygusuyla değil. Beni sadece savunmasız bırakmayıp aynı zamanda yumuşatan aslında onun kibarlığıydı. Çünkü bence biri maaş verdiği kâtibinin huzurlu bir biçimde ona kendi mülkünden gitmesini ve emretmesine izin verdiğinde o kişi kısa bir süre için sanki kimsesiz kalır. Daha da ötesi Bartleby'nin ceketsiz, başka bir değişle darmadağınık bir pazar sabahı kılığında ofisimde ne yapıyor olduğu endişesiyle doluydum. Kötü bir şeyler mi oluyordu? Hayır, bu söz konusu olamazdı. Bir an için bile Bartleby'nin ahlaksız biri olduğunu düşünemezdim. Peki ama orada ne yapıyor olabilirdi? Evrakları mı kopyalıyordu? Bir kez daha hayır. Ne kadar tuhaf olursa olsun, Bartleby son derece efendi bir adamdı. Yarı çıplak bir halde masasına oturacak son adamdı o. Üstelik günlerden pazardı ve Bartleby'nin o güne uygun olmayan dünyevi işlerle günün kutsallığının bozulmasına fırsat veremeyecek bir yapısı vardı.

Yine de zihnim rahatlamamıştı; huzursuz bir merakla doluydu. Sonunda kapıya geri döndüm. Hiçbir engelle karşılaşmadan anahtarı deliğe soktum, kapıyı açtım ve içeri girdim. Bartleby görünürde yoktu. Endişeyle etrafa bakındım; paravanının arkasına göz attım ama gittiği çok belliydi. Etrafı biraz daha inceleyerek belirsiz bir süre için Bartleby'nin ofisimde yiyor, giyiniyor ve uyuyor olduğunu sandım fakat tabak, ayna ve yatak yoktu. Bir köşede duran eski, külüstür kanepenin minderinde belli belirsiz yaslanılmış ve uzanılmış izi vardı. Masasının altında katlanmış bir battaniye ve boş pencere kafesinin altında boş bir kutu, bir fırça, sandalyenin üzerinde metal bir leğen, sabun ve yırtık pırtık bir havlu, bir gazete kâğıdında birkaç zencefilli bisküvi kırıntısı ve bir parça peynir buldum. Evet diye düşündüm, Bartleby'nin burayı evi gibi kullandığı, bekâr evinde tek başına yaşadığı belli. Hemen ardından bu düşünceden utandım; nasıl bir zavallılık, nasıl bir arkadaşsızlık, nasıl bir yalnızlıktı burada ortaya çıkan. Büyük bir yoksulluk içindeydi; ya yalnızlığı... Ne korkunç! Düşünün. Bir pazar günü; Wall Street, Petra gibi terk edilmiş ve her günün gecesi bir boşluk. Hafta içi günlerde iş ve yaşamla dolu bu binada da akşam olunca tam bir sessizlik yankılanır ve tüm pazar günü ıssızdır. Ve Bartleby burayı yuvası, kalabalığına şahit olduğu bu binayı yalnızlığının yegâne seyircisi yapmış; Carthage harabelerinde düşüncelere dalan masum Marius gibi...

Hayatımda ilk kez çok güçlü ve keskin bir hüzün kapladı içimi. Daha önce hiç bu kadar sevindirici bir üzüntü yaşamamıştım. İnsanlığın ortak

bağı karşı konmaz bir biçimde beni hüzne doğru çekmişti. Paylaşılan bir hüzün! Hem Bartleby hem de ben Âdem'in çocuklarıydık. O gün gördüğüm, Broadway Mississippi'sinde kuğular gibi süzülen şık giysiler içindeki ipek gibi parlak ve ışıldayan yüzler geldi aklıma. Onları bu solgun kâtiple karşılaştırdım ve kendi kendime mutluluk ışığı davet eder, bu yüzden dünyayı parlak görürüz, oysa mutsuzluk açıkta değildir bundan dolayı orada mutsuzluk olmadığını düşünürüz. Bu üzücü düşünceler şüphesiz hasta ve aptal bir beynin ürünü olan bu hayaller birbirini takip etti ve Bartleby'nin tuhaflıkları ile ilgili daha özel düşüncelere yol açtı. Bilinmeyen keşiflere çıkma güdülerim harekete geçti. Kâtibin solgun yapısı, onun ilgisiz yabancılar arasında, ürpertici kefeniyle gömülmüş olduğu hissini verdi bana.

Birden Bartleby'nin kilitli masası dikkatimi çekti; anahtar üzerindeydi.

Hiçbir kötü niyetim yok; hiç de acımasız olamayan bir merakın doyumuna ulaşmaya çalışıyorum diye düşündüm. Ayrıca masa bana aitti; içindekiler de... Bu yüzden içine bakma cesaretini gösterecektim. Her şey düzenli bir biçimde yerleştirilmiş; kâğıtlar düzgünce koyulmuştu. Çekmeceler derindi; sayfalarca evrak çıkartarak aralarını yokladım. Az sonra bir şey hissettim ve dışarı çektim. Eski bir mendildi; ağırdı ve düğümlenmişti. Açınca kumbara yerine geçtiğini gördüm.

O an bu adamda dikkatimi çeken oldukça esrarengiz bulduğum her şey aklıma geldi. Cevap vermek dışında hiç konuşmadığını hatırladım; aralarda kendisine ayıracak oldukça çok zamanı olmasına rağmen onu okurken hiç görmemiştim; gazete bile. Uzun süre ayakta dikilip paravanının arkasındaki donuk camdan boş tuğla duvara bakıyordu. Herhangi bir yemekhaneye ya da lokantaya gitmediğinden oldukça emindim. Soluk yüzünün de açıkça gösteriyordu ki asla Turkey gibi bira; hatta diğer insanlar gibi çay ve kahve bile içmiyordu. Bildiğim kadarıyla gittiği belli bir yer yoktu; eğer şu anki durum farklı değilse asla yürüyüşe çıkmıyordu; kim olduğundan, nereli olduğundan ya da bu yeryüzünde bir akrabası olup olmadığından söz etmeyi reddetmişti; çok zayıf ve solgundu; hiç sağlığından şikâyet etmiyordu. Hepsinden öte, onda şuursuzca ifade edilen siliklik; nasıl desem, silik bir mağrurluk; ya da şöyle diyelim, daha ziyade ciddiyetin arkasına sığınmış kendini koruma duygusu olduğu geldi aklıma. Gariplikleri karşısında dehşete düşmeme rağmen sakinliğimi korumaya beni iten de; uzun süren hareketsizliğinden yola çıkarak paravanının arkasında dikilmiş

dalgın dalgın boş duvara baktığını bilmeme rağmen benim için en önemsiz işi yapmasını bile söylemeye korkmamın nedeni de tam olarak buydu.

Tüm bunları düşünürken ve marazi karamsarlığını da göz önüne alarak yeni keşfedilen benim ofisimi sürekli yaşadığı yer, yuvası haline getirdiği gerçeği ile birleştirirken sağduyu hissi yavaş yavaş beni sarmaya başlamıştı. İlk duygularım sadece hüzün ve samimi bir acımaydı ama Bartleby nin hayal gücümde gitgide artan mahzunluğu oranında aynı hüzün korkunun; merhamet duygusu ise tiksintinin içinde eriyip yok olmuştu. Sefalet düşüncesinin ya da görüntüsünün belli bir noktaya kadar en yoğun şefkat duygularını uyandırdığı ve bazı özel durumlarda, o noktanın ötesine geçerek bunu yapmadığı ne kadar doğru ve ne kadar korkunç... Bazıları, insan kalbinin doğal bencilliği yüzünden değişmeyeceğini iddia edenlerin hatasına düşerler. Aksine bu durum, çare bulamamanın umutsuzluğundan ve doğuştan gelen kötülükten kaynaklanır. Duyarlı biri için merhamet ender duyulan bir acı değildir. Ve nihayet böylesi bir merhametin yeterli yardıma neden olmayabileceği fark edilince sağduyu kişiye ondan kurtulmasını söyler. Bu sabah gördüğüm şey kâtibin doğuştan gelen ve iyileşmesi mümkün olmayan bir illetin kurbanı olduğu konusunda beni ikna etmişti. Bedenine yardım edebilirdim ama ona acı veren bedeni değildi. Istırap çeken ruhuydu ve ruhuna ulaşamazdım.

O sabah Trinity Kilisesine gitme niyetimi gerçekleştiremedim. Her nedense, gördüklerim kiliseye gitmeye zaman ayırmamı engelledi. Bartleby ile ne yapacağımı düşünerek eve doğru yürüdüm. Sonunda şuna karar verdim: Ertesi sabah soğukkanlı bir biçimde ona geçmişi, vs. ile ilgili bazı sorular soracaktım; bariz bir biçimde onları cevaplamayı reddederse (ki bence cevaplamamayı tercih edecekti) ona olan borcumun üzerine yirmi dolar daha verecek ve artık hizmetlerine ihtiyaç duyulmadığını; ama yardımcı olabileceğim başka bir yol varsa, özelikle memleketine ya da başka bir yere dönmek isterse bunu yapmaktan mutlu olacağımı, masrafları seve seve karşılayacağımı söyleyecektim. Daha da ötesi, eğer eve döndükten sonra, ne zaman yardıma ihtiyacı olursa bir mektup yazması yeterli olacaktı.

Ertesi sabah oldu.

Yumuşak bir tonla paravanının arkasına doğru "Bartleby,” diye seslendim.

Cevap yoktu.

“Bartleby,” dedim daha da yumuşak bir tonla. “Buraya gelir misin? Senden yapmamayı tercih ettiğin bir şeyi yapmanı istemeyeceğim. Sadece konuşmak istiyorum.”

Bunun üzerine sessiz bir biçimde ortaya çıktı.

“Bartleby, lütfen bana nerede doğduğunu söyler misın?

“Söylememeyi tercih ederim.”

“Kendin hakkında herhangi bir şey söyler misin lütfen?”

“Söylememeyi tercih ederim.”

“Peki, benimle konuşmaya itiraz etmen için ne tür makul bir sebebin olabilir? Seni kendime yakın hissediyorum.”

Ben konuşurken yüzüme bakmıyordu; gözlerini hemen arkamda, başımdan on-on-beş santimetre yukarıda duran Cicero büstüne dikmişti.

Bir cevap almak için hatırı sayılır bir süre bekledikten sonra “Cevabın nedir, Bartleby?” diye sordum. Bu süre içinde yüzü hiç değişmedi; sadece ince beyaz dudaklarında çok hafif bir tireme vardı.

“Şu an cevap vermemeyi tercih ederim,” dedi ve hücresine çekildi.

İtiraf ediyorum ki oldukça çaresiz hissettim ama onun bu seferki tutumu beni öfkelendirdi. Sadece soğukkanlı bir aşağılama varmış gibi görünmüyordu, anı zamanda ona gösterdiğim inkâr edilemez düzeydeki iyi muamele ve anlayış göz önüne alındığında sergilediği aksilikte nankör bir tutum varmış gibiydi.

Bir kez daha ne yapmam gerektiğini düşünerek oturuyordum.

Davranışına çok incinmiş ve ofisime girdiğimde onu kovmam gerektiğine karar vermiştim; ama içimde beni uyaran, kararımı yerine getirmemi engelleyen ve insanoğlunun bu mahzunluğu karşısında ağzımdan tek bir kötü kelime çıkması durumunda beni zalim olmakla suçlayacak garip bir duygu vardı. Sonunda sandalyemi paravanın arkasına çekerek oturdum ve “Bartleby, madem istemiyorsun geçmişinden söz etmeyelim, ama bir dost olarak senden ofisteki işleyişe olabildiğince ayak uydurmanı rica etmeme izin ver. Yani evrakların kontrolüne yardım edeceksin, yarın ya da öbür gün. Kısaca demem o ki bir iki gün içinde biraz makul davranmaya başlayacaksın. Tamam mı, Bartleby?”

Cevabı kibar ve cansız bir ifadeyle söylediği “Şu an makul olmamayı tercih ederim,” oldu.

Bu cümleden hemen sonra kapı açıldı ve Nippers göründü. Alışılmıştan daha kötü hazımsızlık yüzünden uykusuz bir gece geçirmiş görünüyordu.

Bartleby’nin söz kelimelerine kulak misafiri oldu.
“Tercih edermiş-, öyle mi?” dedi dişlerini sıkarak. Beni işaret ederek “Sizin yerinize olsam efendim tercihim onu... Ona tercih hakkı verirdim, inatçı keçi! Şimdi yapmamayı tercih etmek için yalvardığı şey nedir, efendim?”
Bartleby’nin kılı bile kıpırdamadı.
“Bay Nippers, “dedim “Şu an buradan ayrılmanızı tercih ederim.”
Her nedense, son zamanlarda, tam anlamıyla uygun olmayan her tür durum için istem dışı “tercih etmek” kelimesini kullanmaya başlamıştım. Kâtiple olan ilişkimin beni zihinsel olarak ve ciddi biçimde etkilediğini fark ederek ürperdim. Henüz ortaya çıkmamış olabilecek daha öte ve derin evham neydi? Bu evham, seri önlemler almam konusunda etkili oldu.
Nippers bozulmuş bir halde asık suratla oradan ayrılırken yumuşak başlı ve saygılı bir ifadeyle Turkey göründü.
“Affınıza sığınarak, efendim,” diye başladı konuşmaya. “Dün Bartleby yi düşünüyordum ve düşündüm ki eğer her gün bir bardak bira içmeyi tercih etse, bu düzelmesine yardımcı olur ve evrakları kontrol etmeye yardım etmesini sağlar.”
“Yani sen de o kelimeyi kaptın,” dedim belli belirsiz bir heyecanla.
Turkey, paravanın arkasındaki daracık alana kendini sokuşturup, benim kâtibi itmeme neden olarak “Özür dilerim ama hangi kelime, efendim?” diye sordu saygılı bir ifadeyle. “Hangi kelime, efendim?”
"Yalnız bırakılmayı tercih ederim" dedi Bartleby sanki özel alanında etrafı sarılarak saldırıya uğramış gibi
“İşte... bu kelime, Turkey” dedim. “İşte bu kelime.”
“Ha., tercih etmek mi? Ha, evet tuhaf bir kelime. Ben asla kullanmam. Ama efendim, dediğim gibi eğer kendisi tercih ederse...”
“Turkey,” diye konuşmasını kestim. “Lütfen dışarı çıkar mısın?”
“Elbette, efendim. Eğer siz gitmemi tercih ederseniz.”
Dışarı çıkmak için kapıyı açtığında bir an masasında oturan Nippers’la göz göze geldim ve bana bazı evrakların mavi kâğıda mı yoksa beyaz kâğıda mı kopyalanmasını tercih ettiğimi sordu. Tercih kelimesini telaffuz ederken en ufak alaycı bir vurgu yapmadı. Ağzından gayri ihtiyari çıktığı netti. Kendi kendime, kafalarımızı olmasa bile, ağzımızdan çıkan kelimeleri az çok değiştirmiş olan bu kaçık adamdan kurtulmam gerektiğini düşündüm. Ama tedbirli olup işine bir anda son vermemem gerekiyordu.

Ertesi gün Bartleby'nin hiçbir şey yapmadığını, sadece boş duvara bakan penceresinin önünde dikildiğini fark ettim. Neden yazmadığını sorduğumda artık yazı yazmamaya karar verdiğini söyledi.

"Neden? Nasıl olur? Sırada ne var," diye bağırdım. "Hiçbir şey mi yazmayacaksın?"

"Hiç."

"Peki, bunun sebebi ne?"

Kayıtsız bir ifadeyle "Sebebi siz göremiyor musunuz?" diye karşılık verdi.

Kararlı bir ifadeyle ona baktım ve bakışlarının cam gibi ve donuk olduklarını gördüm. Birden benimle geçirdiği ilk birkaç haftada loş penceresinin yanındaki masada yaptığı kopyalama işindeki eşsiz çalışkanlığının geçici bir süre için gözlerini bozmuş olabileceği geldi aklıma.

Bu, bana dokunmuştu. Onu avutacak bir şeyler söyledim. Bir süre yazı yazmaktan uzak durmakla akıllıca davrandığını ima ettim ve bu fırsatı açık havada sağlıklı eksersizler yapmak için kullanması konusunda onu teşvik ettim. Ama bunu yapmadı. Bundan birkaç gün sonra, diğer kâtiplerimin ofiste yoktu ve bazı mektupları postaya yetiştirmek için acele ediyordum. Başka yapacak bir şeyi olmadığı için Bartleby'nin her zamankinden daha az inatçı davranacağını ve mektupları postaneye götüreceğini düşündüm. Ama kesinlikle reddetti. Bu yüzden, onca işimin arasında kendim gittim.

Birkaç gün daha geçti. Bartleby'nin gözleri düzeldi mi düzelmedi mi bilmiyordum. Görünüşe göre düzelmişti. Ama düzelip düzelmediğini sorduğumda tenezzül edip cevap vermedi. Nihayet, zorlamalarıma cevap olarak yazı yazmayı tamamen bıraktığını söyledi.

"Ne!" diye bağırdım. "Sanırım gözlerim tamamen iyileşti; her zamankinde daha iyi görünüyor. O zaman neden yazı yazmayacaksın?"

"Yazı yazmayı bıraktım," diye cevap verdi ve bir kenara çekildi.

Her zaman olduğu gibi ofisimin aksesuarı olmayı sürdürdü. Hatta -eğer bu mümkünse- eskisinden daha da aksesuar haline gelmişti. Ne yapılması gerekiyordu? Ofiste bir şey yapmayacaksa kalması için sebep neydi? Net bir gerçek vardı ki artık benim için bir yük olmaya başlamıştı. Sadece gereksiz bir aksesuar değildi; tahammül etmesi de acı veriyordu. Ama onun için üzülüyordum. Bunu dile getirirken gerçeği biraz çarpıtıyorum ama rahatsızlık duymama yol açıyordu. Eğer tek bir akraba ya da arkadaşının adını vermiş olsaydı, hemen ona mektup yazıp bu zavallı adamı uygun bir

yere götürmesi için zorlardım. Ama kimsesi yok; koca evrende tamamen yalnız gibi görünüyordu. Atlantik’in ortasındaki bir batık parçası gibi. En sonunda, işimle ilgili zorunluluklar bütün diğer sebeplerden baskın geldi. Yapabildiğimce düzgün bir biçimde Bartleby’ye her ne koşulda olursa olsun altı gün içinde ofisi terk etmesini söyledim. Bu süre içinde başka bir yer bulmak için önlem alması konusunda onu uyardım. Eğer ayrılmak için ilk adımı kendi kendine atarsa bu çabasında ona yardım etmeyi önerdim. “Ve sonunda buradan ayrıldığın zaman,” diye ekledim. “Tamamen hazırlıksız gitmediğini göreceğim. Bu saatten itibaren altı gün; unutma.”

Bu sürenin sonunda paravanın arkasına göz attığımda ne çıksa beğenirsiniz. Bartleby oradaydı.

Paltomu ilikledim; kendimi toparladım; ona doğru yürüdüm; omzuna dokundum ve "Zaman geldi. Burayı terk etmen gerek. Üzgünüm. İşte paran. Şimdi gitmelisin,” dedim.

Arkası hâlâ bana dönük bir halde “Gitmemeyi tercih ederim,” diye cevap verdi.

“Gitmek zorundasın.”

Bir şey söylemedi.

Bu adamın dürüstlüğüne sonsuz güvenim vardı. Birçok kez, bu tür ufak tefek işlerde umursamaz olduğumdan, dikkatsizlik sonucu yere düşen bozuk paraları bana geri vermişti. Bu yüzden şimdi söz edeceğim davranışında olağandışı bir şey yoktu.

“Bartleby, hesaba mahsuben sana on iki dolar borçluyum. “Burada otuz iki dolar var. Fazladan olan yirmi dolar senin. Alır mısın?” dedim ve parayı ona uzattım.

Hareket etmedi.

Masanın üzerindeki bir ağırlığın altına koyarak “O zaman buraya bırakıyorum/’ dedim. Sonra şapkamı ve bastonumu alarak kapıya doğru yürüdüm; rahat bir ifadeyle dönerek “Eşyalarını ofisten çıkarttıktan sonra kapıyı kilitlemeyi unutma. Senin dışında herkes gitti çünkü. Ve lütfen anahtarı paspasın altına bırak. Böylece sabah oradan alabilirim. Seni tekrar görmeyeceğim. O yüzden hoşça kal. Eğer ileride, yeni mekânında, senin için yapabileceğim bir şey olursa bir mektupla bana haber vermekten çekinme. Hoşça kal Bartleby ve kendine dikkat et.”

Ama tek bir kelime bile etmedi. Tıpkı yıkılmış bir tapınağın ayakta kalan son sütunu gibi, kendisi dışında terk edilmiş odada tek başına kaldı.

Düşünceli düşünceli eve doğru yürürken, gururum merhametimden üstün geldi. Bartleby'den kurtulma meselesini ustaca yönetmiş olduğum için kendimle fazlasıyla gurur duydum. Ustaca diyorum; tarafsız düşünen herkes için böyle görünüyor olmalı. Yöntemimim güzelliği, mükemmel sükûnetinden kaynaklanıyordu. Hiçbir zorbalık, herhangi bir kabadayılık, fevri tehdit yoktu. Ofiste aşağı yukarı dolanıp Bartleby'ye sefil eşyalarıyla çekip gitmesi için öfkeli emirler vermedim. Katiyen. Adi biri gibi Bartleby'ye gitmesi için bağıra çağıran emirler vermeden neden gitmesi gerektiği konusundaki varsayımda bulundum ve tüm söylemem gerekenleri bu varsayım üzerine kurdum. Yöntemimi düşündükçe daha da büyülendim. Ama ertesi sabah uyandığımda şüphelerim vardı. Nedense uyuyunca gururumdan arınmıştım. Bir adamın en sakin ve en mantıklı saatleri sabah kalktığındaki saatlerdir. Yöntemim her zamanki gibi zekice görünüyordu; ama sadece teoride. Pratikte nasıl olacağı konusunda sorun vardı. Bartleby'nin ayrılmış olduğu varsayımı gerçekten güzel bir düşünceydi, ama sonuç olarak bu sadece benim düşüncemdi; Bartleby nin değil. Asıl nokta, gittiğini sanıp sanmamam değil; bunu yapmayı tercih edip etmediğiydi. Varsayımlardan ziyade tercihlerin adamıydı o.

Kahvaltıdan sonra, lehte ve aleyhteki olasılıkları düşünerek yürüyordum. Bir an için bunun berbat bir başarısızlık olacağım ve Bartleby yi canlı kanlı ofiste bulacağımı düşünüyordum; sonra sandalyesini boş bulma olasılığımın kesin göründüğünü... Bir öyle bir böyle düşünerek yürümeye devam ettim. Broadway ve Canal caddelerinin kesiştiği köşede ciddi ciddi konuşan oldukça heyecanlı bir grup insan gördüm.

Tam ben geçerken "İddiaya girerim ki gitmez," dedi bir ses.

"Gitmez mi? Anlaştık!" dedim. "Bahsi arttırıyorum."

Kendi payımı vermek için elimi cebime sokarken o günün seçim günü olduğunu hatırladım. Kulak misafiri olduğum kelimelerin Bartleby ile hiçbir ilgisi yoktu; bir adayın belediye başkanlığı seçimindeki başarı ya da başarısızlığıydı söz konusu olan. Dalgın zihnim sanki tüm Broadway heyecanımı paylaşıyor ve benim şüphelerimi tartışıyorlar diye hayal etmişti. Caddenin hengâmesinin bir anlık dalgınlığımı örtbas etmesine şükran duyarak yoluma devam ettim.

Ofise, niyet ettiğim gibi, her zamankinden daha erken vardım. Bir süre kulak kabartarak bekledim. Her yer sessizdi. Gitmiş olmalıydı. Kapı tokmağına el attım. Kapı kilitliydi. Evet, yöntemim işe yaramıştı.; gerçekten ortadan kaybolmuş olmalıydı. Yine de biraz hüzün duydum. Bu parlak

başarımdan dolayı neredeyse üzülmüştüm. Tam Bartleby'nin anahtarı bırakmış olması gereken paspasın altını yokluyordum ki dizim kazara kapıya çarptı ve kapıyı çalmışım gibi bir ses çıktı. Karşılık olarak içeriden bir ses geldi. "Henüz değil. Meşgulüm."

Bu Bartleby'ydi.

Yıldırım çarpmışa döndüm. Bir an uzun süre önce Virginia'da, bulutsuz bir havada yıldırım çarpması sonucu ağzında piposuyla ölen adam gibi kalakaldım. Yeni açtığı pencere önünde ölmüş ve o nefis öğleden sonra camdan sarkmış bir halde biri ona dokunup düşene kadar kalmıştı.

En sonunda "Gitmemiş!" diye mırıldandım. Ama bir kez daha, bu esrarengiz: kâtibin tüm rahatsızlığıma rağmen bir türlü kaçamadığım üzerimdeki şaşılası etkisine uyarak yavaş yavaş merdivenleri inip caddeye çıktım. Binanın etrafında dolanırken bu duyulmamış karmaşa karşısında şimdi ne yapacağımı düşünüyordum. Üzerine saldırarak adamı dışarı çıkartmayı ben yapamazdım; hakaret ederek kovmak işe yaramazdı; polis çağırmak kötü bir fikirdi; ama sessiz zaferinin keyfini çıkarmasına izin vermeyi düşünemiyordum bile. Ne yapılmalıydı? Ya da bir şey yapılamıyorsa bu hususta varsayabileceğim başka bir şeyler var mıydı? Evet, daha önce geleceğe yönelik Bartleby'nin gideceğini varsaydığım gibi, geçmişe yönelik olarak da gittiğini varsayabilirdim. Aceleyle ofisime girer ve Bartleby'yi görmezden gelerek, yokmuş gibi yanında geçip gidebilirdim. Bu tür bir yöntem, bir dereceye kadar haneye tecavüz gibi görülebilirdi. Varsayım doktrinin böyle bir uygulaması karşısında Bartleby'nin geri çekilmesi zor bir ihtimaldi. İkinci kez düşününce bu planın işlemesi şüpheli göründü. Onunla aramdaki meseleyi tekrar konuşmaya karar verdim.

Ofise girerek oldukça sert bir ifadeyle "Bartleby," diye seslendim. "Ciddi anlamda kırıldım. Çok üzgünüm. Senin hakkında daha iyi şeyler düşünüyordum. Herhangi bir zor durumda en ufak bir ipucunun yeteceği kadar efendi biri olduğunu sanıyordum; varsayımım bu yöndeydi. Ama görünen o ki yanılmışım." Birden geri adam atarak bir akşam önce bıraktığım yerdeki parayı işaret edip "Neden bu paraya dokunmadın bile?" diye ekledim.

Hiçbir cevap vermedi.

"Gidecek misin yoksa gitmeyecek misin?" O sırada ani bir öfkeyle ona doğru ilerlemiştim.

Kibar bir tonla, *gitmemeyi* kelimesini vurgulayarak "Gitmemeyi tercih ederim," diye karşılık verdi.

“Burada kalmaya ne hakkın var? Kira mı ödüyorsun? Vergilerimi sen mi ödüyorsun? Yoksa burası senin mülkün mü?”

Hiçbir cevap vermedi.

“Yazmaya başlamaya hazır mısın? Gözlerin iyileşti mi? Bu sabah benim için kısa bir evrak kopyalayabilirmisin? Ya da postaneye kadar gidebilir misin? Kısaca bu binadan ayrılmayı reddetmeni haklı çıkaracak herhangi bir şey yapacak mısın?”

Sessizce hücresine çekildi.

Artık delirmiş durumdaydım ama o anda yapabileceklerimi engellemek için kendimi kontrol etme konusunda dikkatli olmam gerektiğini düşündüm. Bartleby ile yalnızdık. Talihsiz Adam ve ondan da talihsiz Colt’un İkincisinin ofisinde yaşadıkları trajediyi ve Colt’un Adam kendisini öfkelendirmesine ve tedbirsiz davranarak deliye döndürmesine izin verirken bilinçsizce, muhtemelen failden daha çok kimsenin acı çekmeyeceği o ölümcül harekete doğru nasıl gittiğini hatırladım. Kamuya açık alanlarda ya da özel bir mülkte vuku bulan herhangi bir tartışma sırasında düşüncelerim de bu benim de aklıma gelmişti ama aynı biçimde sonuçlanmamıştı. Bahtsız Colt’un asabi ümitsizliğinin artmasına büyük ölçüde yardım eden şartlar, kimsenin olmadığı, yerel cemiyetlerin insanlaştırması sayesinde baştan aşağı kutsanmamış bir binanın üst katındaki -halisiz, kesinlikle sıkıcı ve yabani görünümlü- bir ofiste yalnız olmaktan kaynaklanıyor olmalıydı.

Içimdeki kadim öfke uyanıp da beni Bartleby’ye karşı kışkırtınca onu tuttuğum gibi yere fırlatasım geldi. Nasıl mı durdum? Kendi kendime kutsal kitaptan alıntı yaparak: “Sana yeni bir emir veriyorum, seveceksin!” Evet, beni kurtaran buydu. İyilik, diğer düşüncelerden farklı olarak, genellikle çok âlim ve sağduyulu bir prensip olarak faaliyet gösterir; ona sahip olanın yaşamını kurtarır. İnsanoğlu, kıskançlık uğruna, öfke uğruna, nefret uğruna, bencillik uğruna ve manevi gurur uğruna cinayet işlemiştir ama benim bildiğim kadarıyla hiç kimse tatlı iyilik uğruna insanlık dışı bir cinayet işlememiştir. Başka hiçbir dürtü olmasa bile, salt bencilliğin her canlıyı, özellikle çabuk öfkelenen kişiyi, iyilik ve hayırseverlik için harekete geçirmesi gerekir. En azından, söz konusu durumda, davranışı anlama konusunda yüce gönüllük göstererek kâtibe karşı hissettiğim çileden çıkmış duygularımı bastırmak için uğraştım. Zavallı adam, zavallı adam diye düşündüm. Kasti hiçbir şey yapmıyor; ayrıca zor zamanlar geçirmiş; hoş görmek lazım.

Hemen kendimi meşgul edecek, aynı zamanda ümitsizliğimi, yok edecek bir şeyler bulmaya çaba gösterdim.

Öğlen olmadan, anlaşmaya yanaşabileceğini göstererek, kendi özgür iradesiyle hücresinden çıkacağını ve kapıya doğru yürüyeceğini düşünmeye çalıştım. Ama hayır. Saat 12.30 oldu. Turkey'in yüzü kızarmaya, hokkasını devirmeye ve genel olarak gürültücü hale gelmeye başladı. Nippers, sessizlik ve nezakete büründü. Ginger Nuts, hapır hupur öğlen elmasını yiyordu ve Bartleby ise penceresinin kenarında ayakta dikilmiş en derin boş duvar dalgınlıklarından birini yaşıyordu. Buna itibar edilecek miydi? Kabul etmem mi gerekiyordu? O öğleden sonra bir kelime daha etmeden ofisi terk ettim.

Şu son birkaç günde zaman zaman Edwards'ın ve Priestley'nin iradenin neden özgür olmadığını irdeledikleri kitaplarına göz attım. Bu şartlar altında her iki filozofun söylemlerini de gayet rahatlatıcı buldum. Gitgide kâtiple ilgili yaşadığım sorunların ezelden beri alnıma yazılmış olduğu ve Bartleby'nin benim için, her şeyi bilen Tanrı tarafından esrarengiz bir amaç için görevlendirildiği inancına sürüklendim ki bu benim gibi sıradan bir ölümlünün idrak edeceği bir şey değildi. Evet, Bartleby, paravanın arkasında öylece dur diye düşündüm; artık sana daha fazla eziyet etmeyeceğim; sen zararsızsın ve şu eski sandalyeler kadar sessizsin; kısaca sadece burada olduğunu bildiğim zaman bu kadar mahrem hissediyorum. Sonunda bunu görüyorum; hissediyorum; yaşamımın önceden belirlenen amacını algılıyorum. Ben razıyım. Diğerlerinin bunu kabul etmesini sağlayacak daha ulvi görevler olabilir ama benim bu dünyadaki görevim, Bartleby, sana kalmanı uygun kılacak bir ofis odası sağlamak.

Zihnin bu âlim ve kutsanmış mizacının benim için geçerli olacağına inanıyordum; meslektaşlarım tarafından bana kabul ettirilmeye çalışılan talep edilmemiş ve acımasız yorumlar olmasaydı... Ama genellikle dar görüşlü zihinlerin daimi ihtilafları daha cömert olanların daha iyi kararlarını tüketir.

Yine de şüphesiz, bu konuyu derinlemesine düşündüğümde, ofisime giren insanların bu anlatılamaz Bartleby'nin alışılmamış tavrından şaşkınlığa düşmelerinde ve onunla ilgili bazı kötü görüşler belirtmeye kalkışmalarında garip bir şey yoktu. Bazen benimle iş yapan bir avukat, ofisime uğrayıp orada bu kâtip dışında kimseyi bulamadığında nerede olduğum konusundaki birtakım bilgileri, boş boş konuşmasını dikkate

almadan, ondan almaya çalışıyordu. Bir süre dikkatle onu dinledikten sonra aynı avukat geldiğinden daha bilgili ayrılmıyordu.

Ayrıca, görüşme devam ederken ve oda avukatlarla, şahitlerle doluyken ve işler hızla yürürken orada bulunan çok meşgul hukukla ilgilenen beyefendilerden biri, işsiz güçsüz Bartleby'yi görerek ondan ofisine kadar gitmesini ve bazı evraklar getirmesini rica ediyordu. Bunun üzerine, Bartleby sakin bir tonla bu ricayı geri çeviriyor ve önceki gibi hiçbir şey yapmadan durmaya devam ediyordu. Bunun üzerine avukat dik dik ona bakıp bana dönüyordu. Ne söyleyebilirdim ki? Sonunda meslektaşlarım arasında ofisimde tuttuğum garip yaratıkla ilgili meraklı fısıltıların dolandığı kulağıma kadar geldi. Bu beni çok endişelendirdi. Onun muhtemelen sürekli burada yaşayan bir adama dönüşeceği; ofisimi işgal etmeye, otoritemi hiçe saymaya, ziyaretçilerimi şaşırtmaya, mesleki şanımı karalamaya ve çevresine sıkıntı vermeye devam edeceği düşüncesi aklıma geldiğinde ve sonsuza kadar kazancıyla kıt kanaat (şüphesiz para harcıyordu ama günde beş sentten fazla değil) geçinmeye devam ederek belki de sonunda benden uzun yaşayacağını ve sürekli kullanımı yüzünden ofisimin mülkiyetinde hak iddia edeceğini düşündüğümde; bütün bu karamsar varsayımlar gitgide artıp arkadaşlarımın odamdaki hayalet konusunda durmaksızın yaptıkları acımasız yorumlar da işin içine girince bende büyük bir değişiklik oldu. Bütün becerilerimi kullanıp bu tahammül edilmez yükten kurtulmaya karar verdim.

Her halükarda aynı sonuca varacak herhangi bir karmaşık plan yapmadan önce, ilk olarak Bartleby ye dönmemek üzere buradan gitmesinin uygun olacağını ima ettim. Sakin ve ciddi bir ses tonuyla, onun dikkatli ve olgun anlayışına hitap etmeye çalıştım. Ama üç gün bu konuyu düşünüp taşındıktan sonra kararının değişmediğini söyledi; kısacası hâlâ yanımda kalmayı tercih ediyordu.

Paltomu son düğmesine kadar ilikleyerek ne yapacağım dedim o an kendi kendime. Ne yapacağım? Ne yapmalıyım? Bu adamla; daha doğrusu bu hayaletle ne yapmam gerektiği konusunda vicdanım ne diyor? Kendimi ondan kurtarmalıyım; gidecek. Ama nasıl? Bu zavallı, silik, pasif ölümlüyü; bu biçare adamı ofisinden zorla mı atacaksın? Böyle bir zalimlik yaparak şerefini lekelemeyeceksin, değil mi? Hayır, yapmayacağım; yapamam. Ya da tersine orada yaşayıp ölmesine izin verip cesedini duvarın arkasına mı gömeceğim? Öyleyse ne yapacaksın? Tatlı dille kandırma çabalarının

karşısında kımıldamayacak bile. Rüşvetleri sana ait masanın üzerindeki sana ait kâğıt ağırlığın altına bırakıyor; kısacası sana yapışıp kalmayı tercih ettiği çok belli.

Bu durumda çok ciddi, çok sıradışı bir şey yapılmalı. Ama ne? Şüphesiz bir polis tarafından kelepçelenip götürülmesine ve masum solgunluğunu bir hapishaneye teslim etmesine izin vermeyeceksin, değil mi? Üstelik böyle bir şey yapmak için ne tür bir neden bulabilirsin? Serseri mi diyeceksin? Ne? Yerinden kımıldamayı reddeden bir serseri, bir avare mi? Bir serseri olmayacağı için onu bir serseri olarak addedecek bir şey bulmalısın. Bu çok saçma. Görünen hiçbir desteği yok; bana bağlı. Bu da doğru değil; hiçbir şüphe yok ki o kendini destekliyor. Ve bu, herhangi bir adamın öyle olmasını istediği hâkimiyetini gösterebildiğinin itiraz edilemez tek kanıtı. Artık yeter. O benden vazgeçmeyeceğine göre ben ondan vazgeçmeliyim. Ofisimi değiştireceğim. Başka bir yere taşınacağım ve eğer yeni yerimde onu karşımda görürsem haneye tecavüzden onu mahkemeye vereceğim konusunda onu açıkça uyaracağım.

Ertesi gün, bu kararım doğrultusunda hareket ederek ona seslendim: "Bu ofisin belediye binasından çok uzak olduğunu düşünüyorum; havası sağlığa zararlı. Yani haftaya ofisimi taşımaya niyetim var. Senin hizmetine daha fazla ihtiyacım olmayacak. Başka bir yer arayabilmem için sana bunu şimdiden söylüyorum."

Cevap vermedi. Daha fazla konuşulmadı.

Belirlenmiş gün geldiğinde araba ve adam tutarak ofise gittim; az mobilyam olduğundan her şey birkaç saat içinde çıkartıldı. Bu süre zarfında, kâtip, çıkarılacak son şey olduğu talimatını verdiğim paravanın arkasında dikiliyordu. Sonunda o da çekilip büyük bir kâğıt gibi katlandığında geride sadece bomboş odanın hareketsiz kiracısı kalmıştı. Girişte bir süre durarak ona baktım; içimden bir ses beni azarlıyordu.

Ellerim cebimde tekrar içeri girdim ve... ve yüreğim ağzımdaydı.

"Hoşça kal, Bartleby. Ben gidiyorum, hoşça kal. Tanrı seni korusun," dedim ve "Bunu al," diye devam ederek eline bir şey tutuşturdum. Ama yere düştü ve sonra, söylemesi garip ama uzun süredir kurtulmak için can attığım kişiden sanki koparılarak uzaklaştım.

Yeni mekânıma yerleşirken bir ya da iki gün kapıyı kilitli tuttum ve koridorda duyduğum her ayak sesinde irkildim. Bir süre ayrıldıktan sonra ofise her dönüşümde bir süre kapı eşiğinde duruyor ve anahtarı sokmadan

önce dikkatle kulak kabartıyordum. Ama bu korkular yersizdi. Bartleby asla gelmedi.

Tam her şeyin yoluna girdiğini düşünmeye başlamıştım ki Wall Street'de No:... daki ofisi son kullanan kişinin ben olup olmadığımı soran tedirgin görünüşlü bir yabancı ziyaretime geldi.

Kötü bir şeyler olacağını sezerek ben olduğunu söyledim.

"O zaman bayım" dedi avukat olduğu belli olan yabancı. "Orada bıraktığınız adamın sorumluğu size ait. Kopyalama yapmayı, herhangi bir iş yapmayı reddediyor; yapmamayı tercih ettiğini söylüyor ve orayı terk etmeyi kabul etmiyor."

"Üzgünüm, bayım, ama kastettiğiniz adamın benimle hiçbir alakası yok," dedim sözde sakin ama içte çalkantılı bir biçimde. "Beni sorumlu tutmanızı gerektirecek ne bir akrabalık var aramızda ne de benim stajyerim."

"Tanrı aşkına, kim bu adam?"

"Size kesin bir bilgi veremem. Hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Vaktiyle onu kâtip olarak işe almıştım. Ama bir süre önce benimle alakası kalmadı."

"O zaman ben bir çözüm bulacağım. İyi günler, bayım."

Birkaç gün geçti; başka bir şey duymadım. Oraya uğrayıp zavallı Bartleby'yi görmek için merhamet dolu bir dürtü duysam da ne olduğunu bilmediğim bir tür mide bulantısı beni alıkoydu.

Bir sonraki hafta boyunca bana başka bir bilgi ulaşmayınca nihayet onunla ilgili her şey bitti diye düşündüm. Ama ertesi gün ofisime gelince kapımın önünde aşırı sinirli durumda birkaç kişiyi beni beklerken buldum.

"İşte bu adam; işte geldi," diye bağırdı en öndeki; bu, daha önce yalnız başına bana uğrayan avukattı.

Wall Street'deki No:., nun mal sahibi olduğunu bildiğim aralarındaki iri yarı bir adam, bana doğru yürüyerek "Onu bir an önce almalısınız, bayım," diye bağırdı. "Kiracılarım olan bu beyler daha fazla dayanamıyorlar. Bay B...," dedi avukatı işaret ederek "onu dışarı attı; bu sefer o bütün binaya dadandı; gündüz merdiven tırabzanlarında oturuyor; akşam ise girişte uyuyor. Herkes endişeli; müşteriler ofisleri terk ediyor; bina sakinlerinde korkmaya başladı. Bir şeyler yapmalısınız; hem de gecikmeden."

Bu saldırı karşısında dehşete düşmüş bir halde, geri çekildim ve mecburen kendimi yeni ofisime kilitledim. Boşu boşuna Bartleby'nin benimle ilgisi olmadığı konusunda ısrar ediyordum; başka birinden daha fazla ilgisi yoktu benimle. Boşu boşuna... Onunla bir ilgim olduğunun

farkına varılacak son insandım ve beni korkunç bir sorumluluk altına sokmuşlardı. Tebligatlara maruz kalmaktan korkarak (anlaşılması zor biçimde tehdit edilen biri gibi) konuyu gözden geçirdim ve nihayet eğer avukat, bana kendi ofisinde kâtiple özel bir görüşme bahşederse o öğleden sonra şikâyetçi oldukları sıkıntıdan onları kurtarmak için elimden geleni yapmaya çalışacağımı söyledim.

Eski mekânım merdivenleri çıkınca sahanlıktaki tırabzanda sessizce oturmakta olan Bartleby'yi gördüm.

"Burada ne yapıyorsun, Bartleby?" diye sordum.

"Tırabzanda oturuyorum," diye cevap verdi kibar bir tonla.

Bizi daha sonra yalnız bırakan avukatın ofisine götürdüm onu.

"Bartleby," dedim. "Ofisten çıkartıldıktan sonra girişte oturmakta ısrar ederek beni çok büyük bir sıkıntıya soktuğunun farkında mısın?"

Cevap yoktu.

"Artık şu iki şeyden biri olmalı. Ya sen bir şeyler yapacaksın ya da sana bir şey yapılacak. Şimdi söyle bakalım ne tür bir işle meşgul olmak istersin? Tekrar biri için kopyalama işi yapmak ister misin?"

"Hayır. Hiçbir değişiklik yapmamayı tercih ederim."

"Bir manifatura mağazasında tezgâhtarlık yapmak ister misin?"

"O işte daralırım. Hayır, tezgâhtar olmak istemem; açıkçası bunu yapmayı istemeyen tek insanın ben olduğumu düşünmüyorum."

"Daralır mısın?" diye sorarken sesim biraz yükselmişti. "Neden sürekli daralıyorsun ki?"

"Tezgâhtar olmamayı tercih ederim," diye karşılık verirken bu konuyu bir an önce bana kabul ettirmek ister gibiydi.

"Barmenlik işi sana uyar mı? Onda göz temasında bulunman gerekmez."

"Onu hiç istemem; ama daha önce de söylediğim gibi tek ben olduğumu düşünmüyorum."

Alışılmamış kadar çok sözcük kullanmış olması beni teşvik etti. Taarruza geri döndüm.

"Tamam o zaman, tüm ülkeyi dolaşıp tüccarlar için fatura toplamak ister misin? Bu sağlığına da iyi gelir." "Hayır, başka bir şey yapmayı tercih ederim."

"Peki, sohbetinle bazı beyefendileri eğlendirmek için refakatçi olarak Avrupa'ya gitmek nasıl olur? Sana uyar mı?

"Hayır, hiç uymaz. Bu iş sabit olmadığı için dikkatimi çekmez. Yerleşik olmak isterim. Ama bu konuda da ısrarcı değilim."

“O zaman yerleşik olacaksın” diye bağırdım; sabrım taşıyordu ve onunla yaşadığım çileden çıkartıcı ilişkilerimde ilk kez bu kadar açık öfkelenmiştim. “Eğer buradan hava kararmadan ayrılmazsan, bunu... senin buradan çıkartmayı ben yapmak zorunda kalacağım.” Bu sabit duruşunu itaat etmeye dönüştürmesi için onu korkutacak bir tehdit olmadığının farkında olarak konuşmamı oldukça anlamsız bir biçimde bitirmiştim. Daha fazla çaba gösterme konusunda umudumu yitirerek hızla yanından ayrılıyordum ki daha önce hiç düşünmediğim son bir fikir geldi aklıma.

“Bartleby,” dedim bu koşullar atında en yumuşak ton olduğunu düşündüğüm bir tonla. “Benimle eve gelir misin? Ofisime değil; evime. Ve boş bir zamanımızda senin uygun bir şeyler ayarlayana kadar orada kalırsın.”

“Hayır. Şu an hiçbir değişiklik yapmamayı tercih ederim.”

Cevap vermedim; ama o kadar hızlı ve ani hareket ettim ki herkes kenara çekilip yolu açmak zorunda kaldı. Koşar adımlarla binadan çıkıp Wall Street boyunca Broadway’e kadar koştum ve ilk otobüse atlayarak peşimdekilerden uzaklaştım. Sakinleşir sakinleşmez hem mal sahibi ve kiracıların talepleri hem de kendi görev arzum ve anlayışım doğrultusunda, Bartleby’nin yararına olacak ve onu her türlü çirkin saldırılardan koruyacak, elimden gelen her şeyi yapmış olduğuma kesinlikle karar verdim. Tam anlamıyla kayıtsız ve sakin olmaya gayret ediyordum ve aslında istediğim kadar başarılı olmasa da bu çaba vicdanımı rahatlatmıştı. Öfkeli mal sahibi ve onun çileden çıkmış kiracıları tarafından yakalanmaktan o kadar korkuyordum ki işlerimi Nippers a bırakarak arabaya atlayıp şehrin tepelerine doğru gittim; banliyölerden geçerek Jersey City ve Hoboken a vardım. Oradan çıkıp Manhattanville ve Astroia ya uğradım. Bu süre içinde tam anlamıyla nerdeyse arabamda yaşadım.

Ofisime tekrar girdiğimde bir de ne göreyim! Masamın üzerinde mal sahibinden bir not duruyor. Ellerim titreyerek açtım. Kâtibin polise teslim edildiği ve Bartleby’nin serserilik suçuyla Manhattan Hapishanesine götürüldüğü konusunda bilgi veriyordu. Ayrıca, onu herkesten iyi tanıdığım için, oraya gidip olanlarla ilgili doğru dürüst bir ifade vermemi istiyordu. Bu havadis bende çelişkili bir etki yarattı. İlk başta bana öfkelenilmişti, ama sonra neredeyse tutumum onaylanmıştı. Mal sahibinin güçlü ve aceleci yapısı, kendi kendime karar veremeyeceğimi düşündüğüm bir yöntem uygulamasına yol açmıştı. Yine de bu olağandışı durumda, son çare olarak tek yol gibi görünüyordu.

Daha sonra, Manhattan Hapishanesine götürülmek zorunda olduğu söylendiğinde, bu zavallı kâtibin en ufak bir karşı çıkmada bulunmadan o solgun ve sakin haliyle sessizce durumu kabullendiğini öğrendim.

Bazı merhametli ve meraklı görgü tanıkları da bu partiye katılmış ve polis memurlarından birinin önderliğinde, öğle saatinin uğuldayan caddelerinin gürültüsü, sıcaklığı ve coşkusunda yol alan sessiz bir tören alayı gibi, Bartleby ile kol kola yürümüşlerdi.

Notu aldığım gün, hapishaneye, daha doğrusu konuyu iyice konuşmak için Adalet Sarayına gittim. Görevli memuru bulup geliş nedenimi açıkladım ve tarif ettiğim kişinin gerçekten içeride olduğu bilgisini aldım.

Sonra görevliyi Bartleby’nin son derece dürüst bir adam ve anlatılmaz bir biçimde garip olsa da çok acınacak biri olduğuna inandırdım. Bildiğim her şeyi anlattım ve ne olduğunu tam olarak bilmesem de daha uygun bir çözüm bulunana kadar mümkün olduğunca hoşgörüyle içeride kalmasına izin verilmesini önerdim. Her halükarda, başka hiçbir şey yapılamazsa bile, düşkünler evi onu almak zorundaydı. Onlardan bir randevu talep ettim.

Utanç verici hiçbir suçlama olmadan ve her tür hareketini oldukça sakin karşılayıp ona zarar vermeden hapishanede, özellikle çim kaplı iç avluda istediği gibi dolaşmasına izin vermişlerdi. Onu orada buldum. Avlunun en sakin yerinde, yüzü yüksek bir duvara dönük vaziyette tek başına oturuyordu. Sanırım etrafındaki aralık bütün pencerelerden katiller ve hırsızlar onu gözlüyorlardı.

“Bartleby!”

Etrafına bakmadan “Biliyorum sîzdiniz,” dedi. “Sizinle hiçbir şey konuşmak istemiyorum.”

“Seni buraya ben getirmedim, Bartleby,” diye karşılık verdim. Benden şüphelendiğini ima etmesi çok canımı yakmıştı. “Ayrıca senin için burası o kadar berbat bir yer olmamalı. Burada olmanın nedeni yüz kızartıcı herhangi bir suç değil. Hem düşünüldüğü kadar kötü bir yer değil. Bak, gökyüzü görülüyor; çim var.”

“Nerede olduğumun farkındayım,” diye cevap verdi. Başka hiçbir şey söylemedi. Ben de yanından ayrıldım.

Tekrar koridora girdiğimde geniş, dolgun yüzlü, önlüklü bir adam yanıma yaklaştı ve başparmağıyla omzunun üzerinde işaret ederek "Bu adam sizin arkadaşınız mı?” diye sordu.

"Evet.”

“Açlıktan ölmek mi istiyor? Eğer öyleyse bırakın hapishane yemeği yemeye devam etsin. Aynı şey.”

Böyle bir yerde böylesi resmi olmayan biçimde bir konuşmaya ne karşılık vereceğimi bilmeden “Sen de kimsin?” diye sordum.

“Ben yiyecek sağlayıcıyım. Burada arkadaşları olan beyefendiler onlara düzgün yiyecek sağlamam için beni tutarlar.”

"Öyle mi?” dedim gardiyana doğru dönerken.

Öyle olduğunu söyledi.

“Tamam o zaman,” dedim yiyecek sağlayıcının (öyle adlandırıyorlardı) eline birkaç kuruş sıkıştırarak. “Arkadaşıma özel ilgi göstermeni istiyorum. Elinden gelen en iyi yemeği yemesini sağla. Ayrıca mümkün olduğunca kibar davranmalısın.”

Yiyecek sağlayıcı, terbiyesini gösterme fırsatını kaçırmak istemezmiş bir ifade ile bana bakarak “Beni tanıştıracaksınız, değil mi?” dedi.

Bunun kâtibin yararına olacağını düşünerek ses çıkarmadım; yiyecek sağlayıcıya adını sordum ve onunla birlikte Bartleby’nin yanına gittim.

“Bartleby, seni bir arkadaşla tanıştırayım. Çok işine yarayacak.”

“Hizmetinizdeyim, bayım. Hizmetinizdeyim,” dedi yiyecek sağlayıcı hafifçe selamlayarak. “Umarım burada rahat edersiniz, bayım. Güzel bir alan; güzel daireler... Umarım bizimle bir süre kalırsınız. Memnun kalmanızı sağlamaya çalışacağım. Bugün ne yemek istersiniz?

Bartleby, başka yöne bakarak “Bugün yemek yememeyi tercih ediyorum,” dedi. “Bana dokunur. Yemeğe alışık değilim.” Böyle söyleyerek yavaşça avlunun diğer tarafına doğru gitti ve bomboş bir duvara dönerek tavrını belli etti.

Yiyecek sağlayıcı, “Nasıl yani?” dedi şaşkın bir bakışla bana dönerek. "Garip biri, değil mi?”

“Sanırım biraz deli,” dedim üzgün bir ifade ile.

“Deli mi? Deli, öyle mi? Aman Tanrım! Arkadaşınızın beyefendi bir sahtekâr olduğunu düşünmüştüm. Onlar her zaman soluk yüzlü, kibar görünüşlüdürler; yani sahtekârlar. Elimde olmadan onlara acırım; buna engel olamıyorum, bayım. Monroe Edwards’ı tanıyor musunuz?” diye ekledi dokunaklı bir ifadeyle ve sustu. Sonra elini acıklı bir biçimde omzuma koyarak iç geçirdi. “Sing-Sing Hapishanesinde veremden öldü. Yani Monroe’yla tanışmadınız mı?”

“Hayır, şimdiye dek yüz yüze hiçbir sahtekârla tanışmadım. Burada daha fazla oyalanamam. Arkadaşıma göz kulak ol. Zararlı çıkmazsın. Tekrar

görüşeceğiz.”
Bundan birkaç gün sonra, tekrar Manhattan Hapishanesi’ne giriş izni aldım ve Bartleby’yi arayarak koridorlarda dolandım; ama onu bulamadım.
Bir gardiyan “Az önce hücresinden çıkarken gördüm,” dedi. “Belki avluda dolanmaya gitmiştir.”
O tarafa doğru yürüdüm.
Yanımdan geçen başka bir gardiyan “Sessiz adamı mı arıyorsunuz?” diye sordu. “Orada yatıyor; avluda uyuyor. En fazla yirmi dakika önce onu yatarken gördüm.”
Avlu bomboştu. Diğer mahkûmların girme izni yoktu. Çevreleyen duvarların inanılmaz kalınlığı gerisindeki sesleri uzak tutuyordu. Mısır tarzı tuğla duvarların kasveti üzerime çökmüştü. Ama ayaklarımın altında hapsedilmiş yumuşak çimen vardı. Ebediyen ayakta kalacak piramitlerin tam kalbinde, boydan boya uzanan çatlakların içinde, sanki bir garip tılsım gibi, kuşların gagalarından düşen çim tohumları yeşermişti.
Duvarın dibinde garip bir biçimde kıvrılmış, dizlerini karnına çekmiş, başı soğuk taşlarda cenin pozisyonunda yatan yitip gitmiş Bartleby’yi gördüm. Hiç hareket etmiyordu. Duraksadım; sonra yanına gittim; üzerine doğru eğildim ve donuk gözlerinin açık olduğunu gördüm. Kapalı olsaydı çok derin uyuyor sanırdınız. Bir şey ona dokunmam için dürttü beni. Eline dokunduğumda baştan aşağı titredim.
Tepemden yiyecek sağlayıcının yuvarlak yüzü uzandı. "Yemeği hazır. Bugün de yemek yemeyecek mi? Yoksa hiçbir şey yemeden mi yaşıyor?”
"Hiçbir şey yemeden yaşıyor,” diye cevap verdim ve gözlerini kapattım.
“Ya! Uyuyor, değil mi?”
“Dünya kralları ve danışmanlarıyla birlikte[5],” diye mırıldandım.

***

Bu hikâyenin biraz daha devam etmesi gerekli görünecektir. Zavallı Bartleby’nin defninin yetersiz anlatımını hayal gücü seve seve tamamlayacaktır. Ama okurdan ayrılmadan önce, eğer bu kısa hikâye yeteri kadar onu ilgilendirdiyse, Bartleby’nin kim olduğu ve geçmişten okurla tanıştırıldığı ana kadarki yaşam biçimi konusunda merak uyandırdıysa verebileceğim tek cevabın, böyle bir merakı tamamen paylaştığım ama gidermekten aciz olduğumu söylememe izin verin. Ama kâtibin ölümünden birkaç ay sonra kulağıma gelen bir söylentiyi burada ifşa edip

etmeyeceğime karar veremedim. Hangi temele oturtulursa oturtulsun gerçeği asla öğrenemedim ve bu yüzden ne kadar doğru olduğu söyleyemem. Ancak, bu şüpheli bilgi bana net ve anlamlı bir fikir verdiği için, üzücü olsa da, başkaları için de aynı şey söz konusu olabilir. O yüzden kısaca söz edeceğim. Söylenti şuydu: Bartleby, Washington'daki Teslim Edilmemiş Mektuplar Bürosunda sıradan bir kâtipmiş; yönetim değişikliği sonucu işten çıkartılmış. Bu söylentiyi düşündüğüm zaman hissettiğim duyguları ifade etmem çok zor. Teslim edilmemiş mektuplar! Ölü insanlar gibi gelmiyor mu kulağa? Doğuştan solgun umutsuzluğa sahip olan bir adam düşünün; bunu, sürekli teslim edilmemiş mektuplara dokunmaktan ve alevlere atmak için onları tasnif etmekten başka hangi iş daha da arttırabilir? Her yıl bir araba dolusu mektup yakılır. Bazen, katlanmış bir kâğıt arasından kâtip bir yüzük alır; belki de takması için gönderilen parmak mezarda çürümektedir. Ya da bağış için gönderilmiş bir banknot... Onu gönderen kişi artık ne yemek yemektedir ne de acıkmakta. Çaresizce ölen kişilere af; umutsuzca ölen kişilere umut; bitmez tükenmez sefaletlerle boğulup ölen kişilere müjde. Hayatın koşturmasında bu mektuplar ölümü hızlandırır.

Ah Bartleby! Ah insanlık!

---

[1] Hindi (ç.n.)

[2] Kerpeten (ç.n.)

[3] Zencefilli bisküvi (ç.n.)

[4] Amerikan'ın en sevilen elma çeşidi, (ç.n.)

[5] İncil; Eyüp Bölüm 3'ten alıntıdır.
Çünkü şimdi huzur içinde yatmış,
Uyuyup dinlenmiş olurdum;
Yaptırdıkları kentler şimdi viran olan
Dünya kralları ve danışmanlarıyla birlikte, (ç.n.)

BENITO CERENO

Massachusetts Duxbury'den Kaptan Amasa Delona kumandasındaki fok avcılığında kullanılan büyük bir ticaret gemisi 1799 yılında, değerli kargosuyla uzun Şili sahilinin en güney ucunda bulunan küçük, çorak ve ıssız St. Maria adasındaki koya demir attı. Oraya su temin etmek için uğramıştı.

ikinci gün, şafaktan kısa bir süre sonra, o henüz yataktan kalmadan ikinci kaptan gelip yabancı bir yelkenlinin koya girmekte olduğunu haber verdi. O günlerde, söz konusu sularda şimdiki kadar çok gemi yoktu. Kaptan kalktı, giyindi ve güverteye çıktı.

Bu kıyılara özgü bir sabahtı. Her yer sessiz ve sakindi. Her şey griydi. Dibi dalgalı da olsa deniz sakin görünüyordu ve yüzeyi bir döküm ustasının kalıbında düzeltilmiş bir kurşun gibi dümdüzdü. Gökyüzü gri bir örtü gibiydi. Tedirgin sisin yakın arkadaşları tedirgin kuşlar, onunla bütünleşmiş bir halde, tıpkı fırtına öncesi çayırların üzerinde uçuşan kırlangıçlar gibi, suyun üzerinde gelişigüzel, alçaktan uçuyorlardı. Gölgeler, daha yoğun karaltıların habercisi gibiydiler.

Kaptan Delano, dürbünden gördüğü yabancı geminin hiçbir bayrak taşımadığını fark etti şaşkınlıkla.

Oysa kıyıları tenha bile olsa, bir limana girerken, tek bir geminin bile orada demir atmış olma ihtimali göz önüne alınarak bayrak taşınması hangi ulustan olursa olsun barışsever denizciler arasındaki bir gelenekti. O bölgedeki kanun tanımazlığı, yalnızlığı ve o günlerdeki denizlerle ilgili hikâyeleri düşününce, Kaptan Delano, olağanüstü durumlar ve kışkırtmalar karşısında insanoğlunun içindeki şeytani kötülüğü bağışlamaya hazır, bazen korkuya kapılan, ama kuşkucu bir yapıya sahip olmayan, iyimser biri olmasaydı şaşkınlığı tedirginliğe dönüşebilirdi. İnsanlığın neye muktedir olduğunun ışığında, böylesi bir karakterin, müşfik bir yüreğin aynı sıra, zeki bir bakış açısının sıradan kıvraklığı ve keskinliğinin ötesinde bir şeyleri kapsayıp kapsamadığı irfan sahibi kişilerin kararma bırakılabilir.

Ama gemiyi ilk görüşte her denizcinin zihninde oluşan güvensizlik, onun koya girerken pruvasında altındaki kayalıklara sürtünebilecek kadar karaya yakın seyir ettiğini görünce hemen yok olurdu. Bu, onun, sadece fok avı gemisine değil; adaya da gerçekten yabancı olduğunu kanıtlıyordu. Bu yüzden, bu sulara alışık korsan gemilerinden biri olamazdı. Kaptan Delano, büyük bir ilgiyle onu izlemeye devam etti. Ama kamarasına gizlice sızan sabah aydınlığında kısmen sisle örtülü gemiyi görebilmek pek de kolay değildi; alçaktan süzülen bulutların kapladığı koya girmekte olan gemiye eşlik eden ve sabahın bu saatlerinde ufuk çizgisine yarım ay biçiminde görünen güneş ise, koyu renk örtüsünün deliğinden tek gözüyle meydanı gözetleyen, uğursuz bakışlı Lima dolandırıcısını andırıyordu.

Sisin aldatması olabilirdi ama yabancı gemi izlendikçe manevraları daha garip görünmeye başlamıştı. Kısa bir süre sonra koya girmek istiyor mu istemiyor mu; ne yapmak istiyor ya da ne yapacak anlaşılmaz hale gelmişti. Gece boyunca hafif hafif esen rüzgâr iyice hafiflemiş ve sürekli yön değiştirmeye başlamıştı ki bu durum geminin hareketlerinde belirsizliği daha da arttırıyordu.

Nihayet bunun güç durumda kalmış bir gemi olduğunu düşünen Kaptan Delano, kayığının indirilmesi komutunu verdi ve ikinci kaptanın tedbirli davranmasını önererek karşı çıkmasına rağmen ona binmek ve kılavuzluk etmek için hazırlandı. Bir önceki gece, denizciler, balık avlamak için gemiden görünmeyecek kadar uzaktaki kayalıklara kadar gitmiş ve şafak sökmeden bir iki saat önce küçümsenmeyecek bir başarı elde ederek dönmüşlerdi. Yabancı geminin uzun süredir açık denizde seyrettiğini düşünen iyi yürekli kaptan, armağan olarak kayığa birkaç sepet balık koydu ve yola çıktı. Yabancı geminin sualtındaki kayalara çok yakın yol alıyor olmasının onun tehlikede olduğunun göstergesi olduğunu düşündüğünden gemidekileri durumdan haberdar etmek için adamlarına acele etmelerini söyledi. Ama kayık yaklaşmadan bir süre önce, hafif esiyor olsa da, yön değiştiren rüzgâr sisi kısmen dağıtmakla kalmadı tekneyi de başka yöne savurdu.

Görüş mesafesinin artmasıyla, sağını solunu parça parça kaplayan bölük pörçük sisin ve kurşuni renkli dalgaların arasında görünür hale gelen gemi, fırtına sonrası Pireneler'in eteklerindeki koyu renkli bir kayaya kondurulmuş beyaz bir manastır gibi gözler önüne serildi. Ama Kaptan Delano'ya, bir an için, önündekinin bir gemi dolusu keşişten başka bir şey olmadığını düşündüren sadece bu garip benzerlik değildi. Pusun gerisindeki

görünüm, meraklı bakışlarla küpeştelerin üzerinden bakan kukuleta benzeri kara başlıklı bir kalabalıktı; arada bir de açık lombozlardan manastır avlusunda dolaşan Siyah Keşişlere[1] benzeyen koyu renk gölgeler görülüyordu.

Daha da yaklaştıkça, bu görüntü değişti ve geminin aslında, bir koloniden diğerine, değerli başka malların yanında, zenci köleler taşıyan birinci sınıf bir İspanyol ticaret gemisi olduğu ortaya çıktı. O günlerde denizlerde sık sık rastlanan, bazen Acapulco hazine gemilerinin ya da İspanyol Kraliyet Donanmasının kullanılmaz hale gelmiş savaş gemilerinin görevini üstlenmiş; sahipleri güç kaybeden köhne İtalyan sarayları gibi hâlâ eski halinden izler taşıyan, çok büyük ve zamanında iyi sayılacak bir gemiydi.

Kayık yaklaştıkça, yabancı geminin kir pas içindeki bu tuhaf görüntüsünün, her yanma hâkim olan ihmalkârlıktan kaynaklandığı göründü. Direkler, halatlar ve küpeştelerin büyük bir kısmı, uzun süredir raspalanmadıkları, ziftlenmedikleri ve fırçalanmadıkları için soluk görünüyordu. Omurgası yıpranmış, ıskarmozlar parçalandığı için yeniden tutturulmuş, gemi Hezekiel'ın Kuru Kemikler Vadisinden[2] çıkarılmış gibiydi.

Geminin genel şekli ve armasında şu anki görevine uygun önemli bir değişiklik yapmamış görünüyordu. Fiziksel olarak gerçek bir askeri gemiden farklı değildi. Sadece silahlar yoktu.

Üst güverteleri geniş ve bir zamanlar sekizgen biçimde yapılmış, şimdi ise bakımsızlıktan dökülen küpeşteyle çevriliydi. Bu güverteler, tepeye aşılmış üç adet harap kuş kafesine benziyordu ve birinde ıskalaryanın üzerinde tünemiş, uyuşuk yapısı yüzünden denizlerde sık sık elle yakalandığı söylenen beyaz bir albatros vardı. Yıpranmış ve küflenmiş, mazgallı bir kale görüntüsündeki baş kasara, uzun zaman önce fethedilmiş ve sonra yıkılmaya terk edilmiş bir çeşit kuleye benziyordu. Kıç tarafın iki yanında, ılıman havaya rağmen lombozları sımsıkı kapatılmış boş bir kaptan köşküne açılan ve sanki Venedik'in büyük kanalına açılıyormuş gibi denize doğru uzanan boş balkonları andıran üst güverteler vardı ki bunların da küpeştelerinin büyük bir kısmı kuruyup kavlanmış deniz yosunu kaplıydı. Ama güzelliğini yitirmiş bu ihtişamın en belirgin kalıntısı, geminin kalkana benzer, oval biçimli; Kastilya ve Leon'un[3] ve çeşitli mitolojik ve sembolik nişanlarla süslenmişti; en üste ve ortada ayağıyla

yerde acıdan kıvranan maskeli bir figürün boynuna basan koyu renkli, kendisi de maskeli bir satir[4] bulunduğu kıç kısmıydı.

Baş tarafındaki kısım, ya cilalama yaparken korumak ya da yıprandığını saklamak için yelken beziyle sarılmış olduğundan geminin bastonu var mıydı yoksa sadece bir gaga mıydı belli değildi. Yelken bezinin altındaki kaideye benzer kısmın ön tarafında boylu boyunca, sanki bir denizcinin hezeyanı sonucu, boya ya da kireçle gelişigüzel yazılmış bir cümle vardı: "Serguid vuestro jefe" (Liderini takip et). Yanındaki paslı baş serenlerde ise, bir zamanlar yaldızlı oldukları belli olan gösterişli büyük harflerle geminin adı, "SAN DOMINICK" yazıyordu. Her harf, paslanmış bakır çivilerden süzülen suyla yol yol aşınmıştı. İsmin bir kısmını yapışkan bir biçimde kaplamış deniz bitkilerinin koyu renk süslemeleri, teknenin bir tabut gibi her sallanışında yas tutan yosunlardı sanki.

Nihayet kayık, orta kasaradaki asma merdivene yakın bir yere pruvadan bağlandığında, gemi, o an birkaç inç uzaklaşmış olsa da, batık bir kayalığa sürtünüyormuş gibi omurgasından çatır çutur sesler çıkıyordu. Bunun nedeni, değişken havaların ve bu denizlerin bir yerlerinde geçen uzun hareketsizliklerin işareti olan, bir ur gibi yanlara yapışmış ve büyük bir kısmı yuvarlaklaşmış kaya midyeleriydi

Ziyaretçi yandan tırmanırken, bir anda beyaz ve siyahlardan oluşan gürültülü bir kalabalıkla çevrelendi. Koydaki yabancı geminin zenci köle taşıyan bir gemi olduğu göz önüne alındığında zencilerin sayısı, beyazlara göre beklenenden fazlaydı. Ama hepsi aynı dilde, tekbir sesmiş gibi, ortak bir çile hikâyesi anlatıyorlardı. Sayıları hiç de az olmayan zenci kadınlar, hüzün dolu öfkeleriyle diğerlerini bastırıyordu. Bir yandan humma bir yandan iskorbüt hastalığı sayılarını epey azaltmıştı; özellikle de İspanyolların. Ümit Burnu açıklarında bir deniz kazasından kıl payı kurtulmuşlar; sonra günlerce rüzgârsız öylece kalakalmışlar; erzakları kısıtlıymış; suları bitmek üzereymiş; dudakları kavrulmuş.

Kaptan Delano, hem bu sabırsız dudaklardan dökülen şikâyetleri dinliyor hem de aynı sabırsızlıkla her birinin yüzüne bakıyordu.

Denizdeki büyük ve kalabalık bir gemiye, özellikle Laskarlar ya da Manillalılar[5] gibi ne oldukları belirsiz mürettebatı olan yabancı bir gemiye ilk çıkıldığındaki intiba, yabancı bir yerde, yabancı sakinleri olan yabancı bir eve ilk girişte hissedilenden oldukça faklıdır. Hem ev hem de gemi, biri duvarları ve kepenkleriyle, diğeri ise sur gibi yüksek küpeşteleriyle son ana kadar içlerini yabancı gözlerden saklar. Ama geminin durumunda ek olarak

şu vardır: içerideki canlı görüntü, onu çevreleyen bomboş okyanusa tezat oluştururcasına, aniden ve bütünüyle ortaya çıktığında bir nevi büyülü bir etki yaratır. Gemi gerçekdışı görünür; Giysiler, el kol hareketleri ve hemen karşılık vermeye hazır yüzler o kadar yabancıdır ki taa derinlerden ortaya çıkmış gölgelerden oluşan karanlık bir tabloyu andırır.

Yukarıda abartılarak açıklanmaya çalışılan Kaptan Delanonun zihninde canlanan şey, dikkatle incelendiğinde belki de alışılmışın dışında görünen türden bir etki olarak görülebilirdi; özellikle de biri ifadesiz bir biçimde sancak tarafındaki griva palangası, diğeri iskele tarafına, diğer ikisi de çapa zincirinin üzerindeki küpeştelerde yüz yüze uzanmış; başları, ulukları altındaki karmaşa ile ters düşen koyu renk söğüt ağaçlarına benzer, kır saçlı, dört yaşlı zencinin çarpıcı görüntüleri. Her birinin elinde eski, işe yaramaz halat parçaları vardı ve bir nevi sabırlı bir hoşnutlukla, bu halatlardan kalafat ipi çıkarıp yanlarındaki yığına koyuyorlardı. Bir yandan da, cenaze marşı çalan yaşlı birçok gaydacı gibi, monoton bir biçimde ve salyaları akarak sürekli tekrarlanan, yavaş ve tek düze bir ezgi söylüyorlardı.

Geminin arka kısmında heybetli bir biçimde, yükselen kıç güvertenin, ana halattan yaklaşık sekiz fit yukarıdaki kenarında, düzenli aralıklarla sıralanmış, bacak bacak üzerine atmış yan yana oturan, kalafat ipi hazırlayanlar gibi, altı zenci daha vardı. Her biri, bir taş parçası ve bir çaputla tencereleri ovalayan bulaşıkçılar gibi elindeki paslı nacakları ovalamakla meşguldü. İkişerli grupların arasına yığılmış nacaklar, paslı kenarları yukarıya dönük bir halde sıranın kendilerine gelmesini bekler gibiydiler. Dört kişilik kalafat ipi grubu, arada birine ya da birilerine laf atıyorlardı; ama nacarları parlatanlar ne diğerleriyle konuşuyor ne de aralarında fısıldaşıyorlar; sadece, ara sıra, işle eğlenceyi birleştirmenin zencilere has tarzıyla, nacaklarını, tıpkı bir simbal gibi, yanındakiyle birbirine çarpıyorlardı. Diğerlerinden farklı olarak, bu altı zencide, bozulmamış Afrikalılara özgü saf bir taraf vardı.

Genele göz atarken daha az dikkat çeken bu on kişiye bir süre takılı kalan konuk, hep bir ağızdan konuşmaların gürültüsüne daha fazla dayanmayarak, sonra geminin komutasının kimde olduğunu bulmak için dolanmaya başladı.

Efendi ve mesafeli görünüşlü, oldukça genç görünen, alışılmışın dışında renkli giyimli ama son günlerdeki uykusuzluğun endişe ve huzursuzluğundan kaynaklanan belirgin izleri taşıyan İspanyol kaptan, bu kadar çilekeş mesuliyeti arasında bir de doğanın ona neler yaşattığından

haberdar olmasını istemezmiş gibi bir edayla ya da engellenmenin çaresizliğiyle ana direğe dayanmış, hüzünlü ve cansız bakışlarla gemisindeki insanlara bir süre bakıyor; sonra konuğuna memnuniyetsiz bir bakış fırlatıyordu. Yanında, ufak tefek bir zenci duruyordu.

Bir çoban köpeği gibi ara sıra İspanyol'a sessizce bakan kaba saba yüzünde hem hüzün hem de sevgi vardı.

Amerikalı, kalabalığı güçlükle yararak İspanyol'a doğru ilerdi. Onun durumunu anladığını ve duygularını paylaştığını belirttikten sonra elinden gelen her tür yardımı yapmaya hazır olduğunu söyledi. İspanyol hastalıktan kaynaklanan kasvetli ruh haliyle gölgelenmiş bir ifadeyle, ama ulusuna özgü bir resmiyet ve ağırbaşlılıkla karşılayarak Delano'ya teşekkür etti.

Ama Kaptan Delano, sıradan selamlaşmalarla vakit kaybetmeden iskele merdivenine dönerek sepetler dolusu balığı yukarı çıkarttırdı. Ve rüzgâr hâlâ sakin olduğundan geminin birkaç saat daha demirleyemeyeceğini düşünerek adamlarına geri dönüp kayığın taşıyabileceği kadar su, ambarcının elindeki bütün yumuşak ekmeği ve kalan tüm balkabaklarını bunların yanı sıra bir kutu şeker ve özel elma şarabından bir düzine getirmelerini söyledi.

Bunca aksiliğin yanında, bir de rüzgâr tamamen kesildi, akıntı yön değiştirdi ve tekne ayrıldıktan kısa bir süre sonra çaresizlik içindeki gemiyi tekrar açığa doğru sürüklenmeye başladı. Kaptan Delano, bunun fazla uzun sürmeyeceğine inanarak, onların durumundaki insanlarla başarılı olabileceğine en ufak bir inanç duymasa da, tüm iyi niyetiyle bu yabancılara moral verme yolları arıyordu. Bereket İspanya denizlerindeki sayısız yolculukları sayesinde ana dillerini rahatça konuşabiliyordu.

Onlarla yalnız kaldığında ilk izlenimini destekleyecek şeyler görmekte gecikmedi; ama acıma duygusu şaşkınlığından ağır basıyordu. Uzun süren sıkıntı, zencilerdeki daha az iyimserlik içeren mizaçlarını ortaya çıkarmış ve aynı zamanda İspanyolların onların üzerlerindeki hâkimiyetini azaltmış görünse de hem İspanyolların hem de siyahların eşit derecede susuz ve erzaksız kaldıkları aşikârdı. Ama bu koşullar altında, öngörülmüş olması gereken bir durumdu bu. Ordulardaki, donanmalardaki, şehirlerdeki ya da ailelerdeki -kısacası doğadaki- düzeni sefaletten daha çok hiçbir şeyi bozamaz. Yine de, Kaptan Delano, eğer Benito Cereno daha güçlü bir adam olsaydı, yönetimindeki başarısızlık bu duruma kadar gelmezdi diye düşünmeden edemedi. Ama İspanyol kaptanın, sıkıntıların neden olduğu gerek fiziksel gerekse zihinsel dermansızlığı gözden kaçacak gibi değildi.

Sıkıntı öylesine kişiliği olmuştu, o kadar uzun süre boş yere umutlanmıştı ki, demirleyecek olması, gemisindekiler için yeterli su bulması ve ona akıl verecek, yardım edecek dost bir kaptanın varlığı bile, o gün ya da en geçinden o gece için de olsa, onu cesaretlendirmek için yeterli görünmüyordu. Sinirleri iyice bozulmuş gibi görünüyordu. Bu meşe duvarlar arasında tıkılıp kalmış, belirsizlikten kaynaklanan bıkkınlığın kısır bir döngüye dönüşmesi sonucu zincire vurulmuş gibi hissediyor gibiydi ve evhamlı bir başrahip gibi, zaman zaman aniden duruyor; irkiliyor; dudaklarını ısırıp, tırnaklarını yiyerek gözlerini bir yere dikip bakıyor; bazen kızarıp bazen beti benzi atıyor; sakallarını çekiştirerek volta atıp duruyordu. İlk baştaki ipuçlarından da anlaşılacağı gibi, huzursuz ruhu kasvetli bir çerçevede sıkışıp kalmış gibiydi. Oldukça uzun boyluydu ama hiçbir zaman yeterince sağlıklı değilmiş gibi görünüyordu. Hele şimdi yaşadığı endişe yüzünden neredeyse iskelete dönmüştü. Son zamanlarda akciğerleriyle ilgili bazı sorunlar yaşamış gibiydi. Sesi ciğerlerinden birinin yarısı yokmuş gibi boğuk, fısıltı halinde çıkıyordu. Şu an olduğu gibi sendeleyerek dolanırken özel kölesinin evhamlı bir biçimde peşinden dolanmasına şaşmamak gerekti. Zenci kölesi, bazen ona kolunu uzatıyor, bazen cebinden mendilini çıkarıp veriyordu. Bu tür ya da benzer davranışları yaparken o kadar sevecen bir tutum sergiliyordu ki aralarındaki ilişki efendi-köle ilişkisinden çıkıp baba-oğul ya da kardeş ilişkisine dönüyor; bundan kaynaklı efendisinin ona aşırı üstünlük taslamaya gerek duymadan dostça bir güven besler ve onu bir hizmetkârdan ziyade sadık bir arkadaş gibi görür tavrı, ona dünyanın en iyi hizmet eden uşağı olma saygınlığını kazandırıyordu. Beyazların iç karartıcı yetersizliği gibi görünen şeyin yanında siyahların rahatsız edici inatçılıkları hesaba katıldığında, Babo'nun asla değişmeyen sadık tutumuna şahitlik etmek Kaptan Delano'yu memnun etmişti.

Ama diğerlerinin olumsuz davranışlarının aksine son derece sevecen davranan Babo bile yarı deh durumdaki Don Benito'yu karanlık rehavetinden çekip çıkaramıyordu. İspanyol'un konuğunun zihnindeki izlenimi bununla kalmıyordu. Onun huzursuz hali, gemideki genel ıstırabının belirgin bir özelliği gibi de görünüyordu. Kaptan Delano, her şeye rağmen, Don Benito'nun ona karşı takındığı hiç de dostane sayılamayacak kayıtsızlığı bir an bile dikkate almadı. İspanyol'un tavrında saklamak için hiç çaba göstermediği bir nevi hırçınlık ve kasvetli kibir de vardı. Ama fiziksel sıkıntı çekmiş kişilerin garip huylar edinerek, toplumsal

anlamda her tür iyi duyguyu tükettiklerine ve onlara yaklaşan her yabancıyı hiçe sayıp hor görerek kendi karanlıklarını kabul etmeye zorladıklarına daha önceleri de şahit olmuş olan yardımsever Amerikalı, bu durumu hastalığın huzur vermeyen etkilerine bağlamıştı.

Ama Kaptan Delano, İspanyol'u yargılarken başta hoşgörülü olsa da, bir süre sonra onun yardımseverlikten anlamayan biri olabileceğini düşünmeye başladı. Temelde hoşuna gitmeyen Don Benito'nun kayıtsızlığıydı. Ancak aynı kayıtsızlık özel hizmetkârı dışında herkese karşı geçerliydi. Denizcilik kurallarına göre belli zamanlarda astları (beyaz, melez ya da zenci) tarafından kendisine yapılan resmi bir bildirimi bile küçümseyici bir isteksizlik sergilemeden dinleme sabrını gösteremezmiş gibi görünüyordu. Böyle bir durum karşısındaki tutumu, tahtan feragat edip inzivaya çekilen, asil memleketlisi V. Charles'ın[6] tavrından pek de farklı sayılmazdı.

Konumundan hoşlanmadığı onun gerektirdiği hemen hemen her görevde açığa çıkıyordu. Huysuz olduğu kadar kibirliydi de. Öyle ki emir vermeye bile tenezzül etmiyor; bir emir vermesi gerektiğinde bu görevi, uşaklar ya da bir arada yüzen küçük balıklar gibi, kolay ulaşılabilecek bir mesafede Don Benito nun etrafında dolanıp duran İspanyol veya zenci çocuklardan oluşan haberciler aracılığıyla son noktaya ulaştıran özel hizmetkârına havale ediyordu. Bu yüzden, denizci olmayan herhangi biri, duygularını açığa vurmaksızın ortalıkta dolanıp duran bu kayıtsız ve sessiz bu adamın, dünyevi cazibesinden uzak denizdeyken içinde bir diktatör barındırdığını hayal edemezdi.

Bu yüzden, kayıtsız tavırları göz önüne alındığında, İspanyol, ruhsal bozukluğun bilinçsiz bir kurbanı gibi görünüyordu. Aslında ilgisizliği, kasti de olabilirdi. Eğer öyleyse, bütün büyük gemi kaptanları tarafından, belli acil durumlar dışında, benimsenen bir görüş olan adaletli olunsa bile buz gibi durmak gerektiği düşüncesinin hastalıklı doruk noktası Don Benito'da açığa çıkıyordu. Fırtına uyarısı olmadığı sürece adamlarını put gibi; patlamaya hazır bir top gibi tutmasının başka bir açıklaması olamazdı.

Ona bu gözle bakınca, uzun süre zorla kendini tutma sonucu uyarılmış kötü alışkanlığın doğal belirtisi gibi görünse de, İspanyol'un mükemmel donanımlı bir gemide (ki San Dominick yolculuğun başında böyle olabilirdi) zararsız, hatta belki de uygun olan bir davranışı, gemisinin mevcut koşullarına bağlı olmaksızın hâlâ sürdürüyor olduğunu düşünmek akla uygun görünüyordu. Ama İspanyol, belki de, Tanrılarda olduğu gibi kaptanlar da şartlar ne olursa olsun kayıtsız durmanın bir tarz olması

gerektiğini düşünüyordu. Ya da daha da büyük bir ihtimalle, uyuklar gibi yönetiyor görünmek, derin bir politika değil, bilinçli olarak ahmaklık sergileyen yüzeysel bir tedbirdi. Ancak ne olursa olsun, Don Benito'nun tavrı kasti olsun ya da olmasın, Kaptan Delano, onu ele geçirmiş bu kayıtsızlığı fark ettikçe kendisine karşı kayıtsız duruşunu gösteren herhangi bir işaretten rahatsızlık duymaz oldu.

Kaptanın ilgilendiği sadece İspanyol'un ne düşündüğü değildi.-Fok balığı gemisinin rahatı yerinde mürettebatının kendi halindeki düzenine alışkın olduğundan, San Dominick'teki ıstıraptan kaynaklanan gürültülü karmaşa yüzünden bakışlarında sürekli bir meydan okuma vardı. Sadece otorite de değil, düzende de önemli ölçüde bozulmalar olduğu gözlemleniyordu. Kaptan Delano, bu durumu daha üst rütbelilerin yanında, kalabalık bir geminin kolluk kuvvetleri denilebilecek güverte zabitlerinin yokluğuna bağladı. Aslında yaşlı kalafat ipi yapıcıları, zaman zaman hemşerileri zencilere zabitlik yapıyormuş gibi görünüyorlardı. Ama ara sıra erkekler arasında yaşanan önemsiz gerginlikleri sakinleştirme konusunda arada bir başarılı olsalar da genel sükûneti sağlamada ellerinden fazla bir şey gelmiyordu. San Dominick, taşıdığı canlı yükün arasında muhtemelen sandıklar ve balyalar kadar az sıkıntı veren bireylerin de bulunduğu okyanus aşan bir göçmen gemisi gibiydi; ama daha ilkel olan yoldaşlarıyla birlikte yolculuk eden bu insanların içten serzenişleri ikinci kaptanın düşmanca tavırları kadar işe yaramıyordu. San Dominick'in ihtiyacı olan şey, bir göçmen gemisinde olması gereken daha güçlü zabitlerdi. Ama güvertelerde dördüncü kaptan konumunda kimse görünmüyordu.

Konuk, böylesine yokluğa neden olan aksilikleri ve bunun sonuçlarının detaylarını öğrenmek için müthiş bir merak duyuyordu; çünkü onu ilk anda karşılayan feryatlardan yolculukla ilgili bazı ipuçları edinmiş olsa da detayları net olarak anlayamamıştı. Şüphesiz en iyi açıklamayı kaptan yapabilirdi. Ama Kaptan Delano, İlk başta, kaptanın buz gibi ters bir cevap vermesine sebep vermemek için bunu sormaya yanaşmadı. Ancak sonra cesaretini topladı. Nihayet yardım etmeye çalıştığını gösteren ifadeler kullanarak Don Benito'ya yaklaştı ve geminin başına gelen talihsizlikleri detaylarıyla öğrenirse yaralarını sarmasının daha kolay olacağını söyledi. Acaba Don Benito ona bütün hikâyeyi anlatmaya lütfedecek miydi?

Don Benito, önce duraksadı; sonra aniden uyandırılmış bir uyurgezer gibi boş gözlerle ziyaretçisine baktı ve nihayet bakışlarını güverteye çevirdi. Bu duruşu o kadar uzun sürdü ki Kaptan Delano da neredeyse onun

kadar karamsar hissetti ve istemeden de olsa oldukça kaba bir ifadeyle aniden yanından uzaklaşarak bilgi almak için İspanyol denizcilerinin birine doğru konuşarak yürümeye başladı. Ama en fazla beş adım atmıştı ki Don Benito, bir anlık dalgınlığından dolayı üzgün ve onu memnun edecek açıklamayı yapmaya hazır bir ifadeyle onu geri çağırdı.

Hikâyenin büyük kısmı anlatılırken iki kaptan ana güvertenin, hizmetkârdan başka kimsenin yaklaşamayacağı imtiyazlı bir nokta olan kıç kısmında duruyorlardı.

“Geminin her türlü donanım ve yeterli sayıda tayfayla Lima’ya gitmek için Buenos Aires’ten elli kadar İspanyol kamara yolcusu, Paraguay çayı ve benzeri şeylerden oluşan yükü ile yola çıkmasının üzerinden tam yüz doksan gün geçti,” diye başladı İspanyol boğuk bir tonla fısıldayarak ve ön tarafı işaret ederek devam etti: “Gördüğünüz gibi şu an yüz elliden fazla olmayan zenci sayısı o zamanlar üç yüzün üzerindeydi. Ümit Burnu açıklarında çok şiddetli fırtınalar yaşadık. Bir gece aniden en iyi zabitlerimden üçü ve on beş denizci ana seren yelkeniyle birlikte kayboldu. Kısa tahta sopalarla donmuş yelkeni indirmeye çalışırlarken altlarındaki direk bağlantı yerlerinden kırıldı. Gemiyi hafifletmek için çuvallarca mata[7] ve güverteye bağlı su fıçılarının çoğu denize atıldı. Ve sonuç daha sonra yaşanan nedenlerin asıl sorunu olan beklenenden daha uzun gecikmeler de düşünüldüğünde bu ihtiyacımız olan en son şeydi. Tam...”

O anda ruhsal sıkıntısının neden olduğu şüphe götürmez olan ani ve güçlü bir öksürük krizine tutuldu. Hizmetkârı onu tuttu ve cebinden çıkarttığı likör şişesini dudaklarına uzattı. Don Benito yeniden canlanır gibi oldu. Ama hâlâ tam olarak kendine gelemediğinden zenci onu yalnız bırakmak istemeyerek bakışları efendisinin yüzünde, tek koluyla ona sarılmış olarak durmaya devam ediyordu. Kötüye gitmeyeceğinden emin olmak istercesine onu izliyordu.

İspanyol kaptan anlatmaya devam etti ama rüyadaymış gibi anlaşılması güç bir biçimde konuşuyordu.

“Aman Tanrım! Bunu çekmektense en kötü fırtınaya razıyım. Ama...”

Tekrar öksürmeye başladı; hem de artan bir şiddetle. Nöbet yatıştığında, dudakları kızarmış, gözleri kapalı, tüm ağırlığıyla yanında onu tutan hizmetkârına yaslanıp kalakaldı.

“Aklı gidip geliyor. Fırtına sonrası ortaya çıkan vebayı düşünüyor,” diye hüzünle iç geçirdi köle. Bir eliyle Don Benito nun elini sıkıp diğer eliyle ağzını silerken “Ah zavallı efendim!” dedi. Sonra tekrar Kaptan Delano’ya

dönerek “Sabırlı olun, Senyör,” diyerek devam etti. “Bu krizler uzun sürmez. Az sonra kendine gelecektir.”

Don Benito, bir süre sonra kendine gelerek anlatmaya devam etti. Ama hikâyenin bu bölümü kesik kesik anlatıldı; burada sadece önemli olanlar yazılacak.

Anlaşılan o ki gemi Ümit Burnu açıklarında fırtınaya yakalanmış günlerce bir o yana bir bu yana sallanmış ve sonra çok sayıda beyazın ve zencinin ölümüne neden olan iskorbüt hastalığı ortaya çıkmıştı. Nihayet Pasifik'e çıkmayı başardıklarında direkleri ve yelkenleri o kadar hasar görmüş durumdaymış, rüzgâr o kadar şiddetli esiyormuş ve hayatta kalan çoğu hastalıklı denizciler gemiyi idare etme konusunda o kadar yetersizlermiş ki rotalarını kuzeyde tutmayı başaramamışlar. Kumandadan çıkan gemi günler gecelerce kuzeybatıya doğru sürüklenmiş ve o yabancı sularda rüzgâr onları aniden boğucu bir sakinliğe terk ederek çekip gitmiş. Öncesinde yaşamlarını tehdit eden su fıçılarının yokluğu şimdi hayati önem taşıyormuş. Su sadece sınırlı değil aynı zamanda son derece sağlıksız olmasının neden olduğu ya da en azından daha ciddi ve tehlikeli hale getirdiği iskorbüt illetinden sonra ortaya çıkan ateşli hummaya bir de durgun havanın aşırı sıcaklığı eklenince Afrikalı ailelerin tümünü ve gemideki tüm zabitler dâhil, İspanyolların oldukça büyük bir kısmını sanki büyük bir dalga tarafından sürüklenmiş gibi bir anda talihsiz bir ölüme yenik düşmüşler. Nihayet, durgun hava yerini güçlü batı rüzgârlarına bıraktığında halihazırda paramparça olmuş yelkenler zaruretten bir açılıp bir kapanarak şu anki paçavra görüntüsüne bürünmüştü. Kaptan, kaybettiği denizcilerinin yerine adam bulmak, aynı zamanda su ve yelken tedarik etmek için vakit geçirmeden, Şili ve Güney Amerika nın en güney ucunda, gelişmiş bir liman olan Baldivia’ya doğru yola çıkmış, ama kıyıya yaklaşırken yoğun sis limana yanaşmasını engellemiş.

O günden beri, San Dominick, doğru dürüst mürettebatı, yelkeni ve suyu olmadan; belli aralıklarla denize yeni ölüler vererek ters rüzgârlar ve aldatıcı akıntılarla oradan oraya sürüklenmiş ya da rüzgârsız havada hareketsiz kalmış. Tıpkı ormanda kaybolmuş bir adam gibi, birkaç kez rotasını şaşırmış.

Don Benito, acı içinde ona yarı sarılmış olan hizmetkârına yaslanarak, “Ama yaşadığımız bunca felaket süresince,” diye boğuk bir sesle devam etti. “Şu gördüğünüz zencilere teşekkür etmeliyim. Sizin deneyimsiz

gözleriniz onları asi olarak görse de bu koşullar altında efendilerinin bile düşünebileceğinden daha az şikâyetle kendilerini idare ettiler.”

O sırada bir kez daha hafifçe sendeledi. Tekrar dalgınlaşmıştı; ama kendini toparladı ve daha anlaşılır bir şekilde konuşmasına devam etti.

“Evet, efendileri, kölelerinin ayaklarına zincir vurmaya gerek olmadığı konusunda beni ikna etmeye çalışırken haklıymış. Böylece bu zenciler, Gine'ye giden ticari gemilerde olduğu gibi bu gemide de adet olduğu üzere, aşağıya tıkıştırılmadan sürekli güvertedeydiler ve en baştan itibaren istedikleri zaman belli sınırlar içinde özgürce dolaşmalarına izin vardı.”

Donukluk bir kez daha ortaya çıktı; zihni gidip geldi. Ama hemen toparlanarak kaldığı yerden devam etti.

“Ama Babo’nu hakkını ödeyemem. Tanrı şahittir ki sadece bana göz kulak olmakla kalmadı; aynı zamanda arada bir homurdanmaya kalkan cahil akrabalarını da sakinleştirdi.”

“Lütfen efendim. Benden söz etmeye değmez,” diye iç geçirdi zenci boynunu eğerek. “Babo bir hiç. O sadece görevini yaptı.”

Sadık dost!” dedi Kaptan Delano başını eğip iç geçirerek.” Don Benito, böyle bir dostunuz olduğu için size imreniyorum. Ona köle demeye dilim varmıyor.”

Zenci beyaza destek olmuş bir halde efendi ve köle karşısında dururken, Kaptan Delano, bir yandan böylesi sadakat görüntüsü, öte yandan güven sergileyen bu ilişkideki güzel bir tablo düşünmeden edemiyordu. Bu görüntü, konumları arasındaki farkı ortaya çıkaran kıyafetleriyle daha da abartılı hale geliyordu. İspanyol koyu renk kadifeden bol bir Şili ceketi, beyaz kısa pantolon; bacağının üst kısmında ve dizinde gümüş kopçaları olan beyaz çoraplar giymiş; iyi kumaştan yapılmış geniş kenarlı bir şapka takmıştı. Enli kuşağındaki bir düğümden, Güney Amerikalı bir beyefendinin günün bu saatlerindeki kıyafetinin vazgeçilmez bir tamamlayıcısı, süsten ziyade gerekli bir parçası sayılan gümüş kakmalı ince bir kılıç sarkıyordu. Ara sıra yaşadığı sinirsel kasılmaların neden olduğu dağınıklık dışında kıyafetinde, belli bir zarafet vardı; özellikle de bütünüyle zencilerin bulunduğu ana direğin ön kısmındaki zavallı yoksul azınlıkla kıyaslandığında.

Hizmetkârın üzerinde ise, eski gabya yelkeninden yapıldığı hantallığı ve yamalarından açıkça belli olan geniş bir pantolon dışında hiçbir şey yoktu. Pantolon temizdi ve beli eski bir ip parçasıyla toplanmıştı. Bu kıyafete bir

de bağışlanmayı dileyen ve ezik havası eklenince dilenci gibi yoksulluk içinde yaşayan Aziz Francis keşişlerine benziyordu.

Her ne kadar zamana ve mekâna uygun düşmese de -en azından anlayışı kıt Amerikalının gözünde- ve bunca sıkıntısının arasında garip bir biçimde ayakta kalmayı başarsa da Don Benito nun kıyafeti, hiç değilse modaya uygunluğu açısından sınıfının Güney Amerikalıları arasında, dönemin tarzının dışında sayılmazdı. Bounes Ayres'ten yelken açan bu yolculukta olmasına rağmen, yerlilerinin sade bir ceket ve avam tabakasına özgü pantolonları benimsemediği, uygun değişiklikler yaparak dünyanın herhangi bir yerinde ilginç sayılabilecek taşralı giyimine sadık kaldığı Şili haklından olduğunu belli ediyordu. Yine de yolculuğun geçmişteki solgunluğu ve kendi solgun yüzü göz önüne alınınca İspanyol'un kıyafetinde, sanki veba salgını sırasında Londra sokaklarında yalpalayarak yürüyen, artık hükmü kalmamış bir saraylığı çağrıştıran bir uyumsuzluk var gibiydi.

Söz konusu enlemler göz önüne alındığında hikâyenin belki de en merak uyandıran ve biraz şaşkınlık yaratan kısmı, hem bahsedilen uzun süreli sakin rüzgârlar hem de geminin bu kadar uzun süre sürüklenmesiydi. Elbette, Amerikalı, fikir beyan etmedi ama gecikmelerin ufak da olsa bir kısmının nedenini hem yetersiz denizcilik becerilerine hem de hatalı seyre yüklemekten kendini alamadı. Don Benito nun küçük, sararmış ellerini gördüğü anda genç kaptanın gemiyi palamar başında değil, kaptan köşkünde yönettiği sonucunu çıkarmıştı; eğer gerçekten öyleyse acaba neden yetersizlik miydi yoksa gençlik, hastalık ve aristokrasinin birleşimi mi? Kaptan Delano'nun en adil çıkarımı buydu.

Ama hikâyesini dinledikten sonra eleştirilerini merhamet duygusunda yok edip, baştaki iyi niyetini tekrar kazanan Kaptan Delano, Don Benito ve sorumluğundaki kişilerin sadece o anki bedensel ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgilenmedi; aynı zamanda birkaç yelken ve teçhizat yanında uzun süreli su temin etmesine yardımcı olacağına da söz verdi. Ayrıca, ona epey sıkıntı verecek olmasına rağmen, en iyi üç denizcisini geçici güverte zabiti olarak görevlendirdi. Böylelikle gemi gecikme olmadan, hedef limanı olan Lima'ya yola çıkmak için her türlü eksikliğinin karşılanacağı Concepcion'a gidebilecekti

Böylesi bir cömertlik, hasta olan kişide bile etkisini gösterdi. Yüzü ışıldadı; canlı ve heyecanlı bir ifadeyle konuğunun içten bakışına karşılık verdi. Minnet duygusuyla ezilmiş gibiydi.

Efendisinin kolundan tutup sakinleştirici kelimelerle onu kenara çekerken “Bu kadar heyecan sahip için iyi değil,” diye fısıldadı hizmetkârı.

Don Benito geri döndüğünde, Amerikalı Kaptan onun umudunun, alev alev yanan yanaklarındaki canlanma gibi geçici olduğunu gözlemlemekten dolayı acı duydu.

Az sonra, ev sahibi, mutsuz bir ifadeyle geminin kıç tarafına bakarak, geminin arka tarafındaki biraz nefes aldıracak esintiden yararlanabilmek için konuğunu kendisine eşlik etmek üzere oraya davet etti.

Hikâye anlatılırken Kaptan Delano birkaç kez nacak parlatanların arada bir nacaklarla simbal gibi ses çıkartmalarıyla irkilmiş ve özellikle hasta birinin bulunduğu geminin o bölümünde böylesi uygunsuz bir sese nasıl izin verildiğini merak etmişti. Daha da ötesi, nacakların göz alıcı görünümlerine rağmen onları ellerinde tutanlar hiç de çekici görünmüyorlardı; bu yüzden Kaptan Delano, ev sahibinin davetini, gönülsüzce, hatta oldukça çekinerek, doğruyu söylemek gerekirse sadece nezaketten kabul etti. Solgun görüntüsüyle acınacak bir halde olan Don Benito, gereksiz bir nezaket gösterisi sergileyip Kastilyalılara özgü bir reverans yaparak, son basamağının iki tarafında da netameli bir biçimde dikilen silahlı dört koruyucu ve nöbetçinin olduğu merdivenlerden ziyaretçisine önden çıkması konusunda ısrar etti. Kaptan Delano, oldukça tedirgin adımlarla onların arasından geçti ve onları geride bırakır bırakmaz büyük bir tehlike atlatmışçasına dizlerinin boşaldığını hissetti.

Ama arkasına bakıp da olup bitenin farkında olmaksızın hâlâ ellerindeki işlerle uğraşan laternacılara benzer kalabalığı görünce, az önce onu huzursuz eden korkusuna gülmeden edemedi.

Şimdi, Don Benito yla yan yana durmuş aşağıdaki güverteye bakarken daha önce ima edilen itaatsizlikten birine şaşkınlıkla şahit oldu. Ambar kapaklarının üzerinde oturan üç zenci ve iki İspanyol çocuk, içinde yakın zamanda pişirilmiş çok az miktarda bulamaç gibi bir şey olan düz bir tahta tabağın dibini kazıyorlardı. Aniden beyaz arkadaşlarından birinin ettiği bir lafa öfkelenen zenci çocuklardan biri bıçak çekti ve kalafat ipi çıkaranlardan birinin yapmaması konusundaki uyarısına rağmen çocuğun başına vurarak kanamasına neden oldu.

Hayretler içinde kalan Kaptan Delano, bunun ne anlama geldiğini sordu. Solgun yüzlü Benito, bunun sadece çocuklar arasında bir oyun olduğunu söyledi boğuk bir sesle mırıldanarak.

“Doğrusu oldukça ciddi bir oyun,” diye karşılık, verdi

Kaptan Delano. “Böyle bir şey Bachelor’s Delight’ta[8] olmuş olsa anında cezalandırıldı.”

Bu sözler üzerine, İspanyol, Amerikalıya aniden geliveren o yarı-deli bakışlarından birini fırlattı ve sonra önceki ruhsuz haline dönerek “Şüphesiz, şüphesiz, Senyör,” diye karşılık verdi.

“Acaba,” diye düşündü Kaptan Delano, “bu talihsiz adam, bastırmaya gücü yetmeyen şeylere göz yummayı ilke edinmiş tanıdığım o sözde kaptanlardan biri mi? Sadece unvanı yönetici olan, yönetmekten aciz birinin görüntüsünden daha üzücü bir şey yok bence.”

Ardından “Bence tüm zencileri, özellikle gençleri, gemi ne durumda olursa olsun gereksiz de olsa sürekli meşgul edecek bir işle uğraştırmanızda yarar var,” dedi kalafat ipi çıkaranlara bakarak. Bu yüzden, ben az sayıdaki elemanlarımla bile bunu zorunlu bir yöntem olarak görüyorum. Bir keresinde, tek yapabildiğimiz şeyin çaresizce sürüklenmek olduğu korkunç bir fırtına yüzünden büyük bir kayba uğramıştık; o zaman üç gün boyunca gemiyle ilgilenmekten vazgeçip mürettebatı kıç güvertede topladım ve kamaram için parça bezlerden paspaslar yaptırdım.”

“Şüphesiz, şüphesiz,” diye mırıldandı Don Benito.

Kaptan Delano, “Ama görüyorum ki mürettebatınızın en azından bir kısmının bir şeylerle oyalanmasını sağlıyorsunuz,” diye devam etti az ilerdeki kalafat ipi çıkaranlara ve ardından nacak parlatıcılarına bir bakış atarak.

Don Benito, ifadesiz bir tonla “Evet,” diye cevap verdi.

“Orada canla başla çalışan yaşlı adamlar, diye devam etti Kaptan Delano kalafat ipi çıkaranları işaret ederek, “ceza veren hocalar gibi gerektiğinde diğerlerinin kulaklarını çekiyorlar. Bunu gönüllü olarak mı yapıyorlar yoksa ailenizin yüz karalarına çobanlık etsinler diye onları siz mi görevlendirdiniz, Don Benito?”

İspanyol, bu alaylı benzetmeden dolayı sinirlenmiş gibi sert bir tonla, “Görevleri her ne olarak tanımlanıyorsa ben görevlendirdim, diye karşılık verdi.

Nacak parlatıcılarının sağa sola savurdukları yer yer parlatılmış nacaklarına endişeli bir bakış atarak “Ya diğerleri, şuradaki Aşanti[9] büyücüleri,” diye devam etti Kaptan Delano, “ellerindeki iş biraz tuhaf görünmüyor mu, Don Benito?”

İspanyol “Fırtına sırasında denize atmadığımız yükümüz tuzlu sudan oldukça zarar gördü,” diye cevap verdi. “Hava sakinleştiğinden her gün beri sandıklar dolusu bıçak ve nacağı elden geçirtip temizletiyorum.”

“Oldukça tutumlu bir yaklaşım, Don Benito. Sanırım gemide ve yükte ortaklığınız var ama sanırım köleler bunun dışında, değil mi?”

Don Benito sabırsızlıkla, "Merhum arkadaşım Alexandro Aranda’ya ait olan kölelerin büyük bir kısmı dışında gördüğünüz her şeyin sahibi benim,” diye karşılık verdi.

Bu adı telaffuz ederken çok üzgün bir hali vardı. Dizleri titriyordu. Öyle ki hizmetkârı onu tuttu.

Böylesi beklenmedik bir duygusallığa sebebini sezdiğini düşünen Kaptan Delano, bir an duraksadıktan sonra sezgisini doğrulamak için “Az önce kamara yolcuları olduğundan söz etmenize istinaden kaybından dolayı böylesi üzüntü duyduğunuz bu arkadaşınızın yolculuğun başında kölelerine eşlik edip etmediğini sormam da bir sakınca var mı, Don Benito?” dedi.

“Evet, ediyordu.”

“Ama hummadan öldü.”

“Hummadan mı öldü? Oh, ben belki... ama..”

Tekrar titremeye başlayan İspanyol karşılık vermedi.

Kaptan Delano “Bağışlayın,” dedi alçak bir sesle. “Ama sanırım benzer bir deneyim yaşamış olmamdan dolayı acınızı daha da derinleştiren şeyin ne olduğunu tahmin edebiliyorum. Bir zamanlar, çok sevgili bir dostu, o zamanlar yük sorumlusu olan öz kardeşimi denizde kaybetme talihsizliği yaşadım. Ruhunun huzur bulduğundan emin olsam bu kayba katlanabilirdim; ama sık sık benimkilerle buluşan o içten bakışları, o güvenilir eli ve o sıcacık yüreği, hepsini, her şeyi artık yemekleri köpeklere atar gibi köpek balıklarına atmak! Bu olaydan sonra, bilgim dâhilinde sevdiğim biriyle asla yol arkadaşı olmamaya yemin ettim ve herhangi bir talihsizlik durumunda fani bedenini karada defnetmek üzere mumlamak için gereken her türlü gereci bulundurdum. Adını telaffuz etmek bile sizi bu kadar etkilediğine göre dostunuzun bedeni hâlâ bu gemide mi, Don Benito?

“Bu gemide mi?” diye tekrarladı Don Benito. Sonra sanki bir hayalet görmüş gibi dehşete kapılmış bir ifadeyle, bir kez daha efendisine tarifi imkânsız biçimde acı veren bir konu daha açmaması için sessizce bakışlarıyla yalvaran hizmetkârının hazır bekleyen kollarına yığıldı.

Artık bu zavallı adam, terk edilmiş evlerin hayaletli olduğu gibi, terk edilmiş bedenlerin de cinlerle ilişki kurduğuna inanan boş inançların bir

kurbanı diye düşündü üzgün Amerikalı. Ne kadar da farklıyız! Benzer bir durumda ben de dinsel bir tatmin uyandıracak bir şeyin lafı bile onu kendinden geçirecek kadar dehşete düşürüyor. Zavallı Alexandro Aranda! Daha önceki yolculuklarda, aylarca senden uzak kalıp, sana tekbir kaçamak bakış atmak için belki de özlem duyan dostunun şimdi senin yakınında olma düşüncesiyle bile dehşete kapıldığını görsen ne derdin?

O sırada, kır saçlı kalafat ipi yapıcılarının biri tarafından çalman, aslında bir tehlikeyi haber veren geminin ön güvertesindeki çan, hüzünlü bir mezarlık çanı tınlamasıyla kurşuni renkli sakinliği yararak saatin on olduğunu bildirirken Kaptan Delano'nun dikkati kalabalığın genelinden uzaklaşıp ağır adımlarla kıçtaki üst güverteye doğru yürüyen iri yapılı zenciye yöneldi. Boynunda, bedenini üç kez dolanarak belindeki geniş demir bir kuşakta takılı asma kilide tutturulmuş bir zincire bağlı demir bir halka vardı.

"İşte sessiz Atufal geliyor," diye mırıldandı hizmetkâr.

Zenci kıç güverteye çıkan basamakları tırmandı ve hüküm giymeye hazır cesur bir mahkûm gibi, korkudan arınmış bir sükûnet içinde krizi atlatmış olan Don Benito'nun önünde durdu.

Don Benito, onun yaklaştığını ilk gördüğü an irkilmiş; yüzü kızgın bir ifadeyle gölgelenmiş ve sanki ansızın hissettiği beyhude bir öfke dalgasıyla solgun dudakları kenetlenmişti.

Kaptan Delano, zencinin devasa yapısını hiç de azımsanmayacak bir hayranlıkla incelerken "Katır gibi inatçı bir asi bu," diye düşündü.

"Bakın, nasıl da sormanızı bekliyor, sahip," dedi hizmetkâr.

Bu uyarı karşısında Don Benito, sanki asi bir yanıt alacağını sezmişçesine gergin bir biçimde bakışlarını kaçırarak sıkkın bir ses tonuyla şunu söyledi:

"Seni bağışlamamı dileyecek misin, Atufal?"

Zenci suskunluğunu bozmadı.

"Bir kez daha sahip," diye mırıldandı hizmetkâr hemşerisine çıkışır gibi sert bakışlar atarak. "Bir kez daha sorun, sahip. Eninde sonunda efendiye boyun eğecek."

Don Benito, hâlâ bakışlarını kaçırarak "Cevap ver," dedi. "Bağışlanmak için tek bir kelime söyle; o zaman zincirlerinden kurtulacaksın."

Bunun üzerine zenci iki kolunu da yavaşça kaldırarak cansız bir biçimde bırakıverdi; zincirleri şakırdadı; başı öne eğik sadece şunu söyledi: "Ben halimden memnunum."

“Uzaklaş,” dedi Don Benito bastırılmış ve anlaşılmayan bir duyguyla.

Zenci geldiği gibi ağır ağır uzaklaşarak söyleneni yaptı.

Kaptan Delano, “Özür dilerim, Don Benito, ama bu sahne beni şaşırttı. Ne demek bu, Tanrı aşkına?”

“Bunun anlamı şu ki bütün grubun içinde sadece bu zenci bana karşı affedilmeyecek bir suç işledi. Ben de onu zincire vurdum. Ben...”

Bu noktada sustu ve sanki başı dönüyormuş ya da ansızın aklı karışmış gibi ellerini başına götürdü ama hizmetkârının sevecen bakışlarıyla karşılaşınca rahatlamış olacak ki kaldığı yerden konuşmaya devam etti.

“Böyle bir bedeni kırbaçlayamazdım. Bende af dilemesini istedim. Ama henüz bunu yapmadı. Emrim üzerine iki saatte bir karşıma geliyor.”

“Ne zamandır bu durumda?”

“Yaklaşık altmış gündür.”

“Bunun dışında uysal ve saygılı mı?”

“Evet.”

Kaptan Delano, hiç düşünmeden “O zaman bence bu adamda asil bir ruh var,” diye haykırdı.

“Öyle de olabilir,” diye buruk bir tonla karşılık verdi Don Benito; “kendi ülkesinde kral olduğunu söylüyor.”

“Evet,” diye söze karıştı hizmetkâr; “Atufal’ın kulaklarındaki deliklerde bir zamanlar altın halkalar vardı; ama bu zavallı Babo, kendi ülkesinde de zavallı bir köleydi sadece; şimdi bir beyazın kölesi olan Babo o zamanlar bir siyahın kölesiydi.”

Bu laubali konuşmadan biraz rahatsız olan Kaptan Delano, meraklı bakışlarla hizmetkâra döndü; sonra sorgulayıcı bir ifade ile efendisine bir bakış attı; ama sanki bu tür ufak tefek teklifsizliğe uzun süredir alışkanlarmış gibi ne efendisi ne de köle ne demek istediğini anlamış gibi görünüyordu.

“Tanrı aşkına, Den Benito? Atufal’ın suçu neydi?” diye sordu Kaptan Delano; “Eğer çok ciddi bir şey değilse, haddim olmayarak, yumuşak başlılığının yanında özel durumunu da göz önüne alarak onu bağışlamanızı rica edebilir miyim?”

O anda hizmetkâr, “Hayır, hayır; sahip bunu asla yapmaz,” diye kendi kendine söylendi; “kibirli Atufal önce sahipten af dilemeli. Kilit kölede ama anahtar sahipte.”

Bunu duyan Kaptan Delano, ince, parlak bir kordonun ucunda Don Benito’nun boynundan sallanan anahtara ilk kez dikkat etti. Hizmetkârı

mırıldandığı kelimeler sayesinde anahtarın ne işe yaradığını fark edince gülümseyerek "Dolayısıyla Don Benito, anahtar ve kilit gerçekten önemli simgeler," dedi.

Dudaklarını ısırmakta olan Don Benito duraksadı.

Kaptan Delano'nun İspanyol'un zenciler üzerinde tuhaf bir biçimde ispat edilmiş egemenliğine alaycı dokundurma içeren sözleri, hiciv ve ironiden anlama becerisi olamayacak kadar yalın biri olan bu evhamlı adam tarafından baştan beri gözlemlenen, en azından kölenin sağlam iradesi karşısında ruhen yıkılmaya kadar varan aleni yetersizliğine yönelik art niyetli bir kınama, sözel bir çağrı olarak algılandı. Varsayıma dayalı bu yanlış anlamadan dolayı üzülen, ama bunu düzeltme umudu olmayan Kaptan Delano, konuyu değiştirdi. Ancak, refakatçisinin yukarıda bahsedilen hakaret olarak algıladığı cümleyi hâlâ sindirmeye çalışırcasına daha da içine kapandığını gören Kaptan Delano'nun canı sıkıldı ve hastalıklı derecede duyarlı olan İspanyol'un gizli kindarlığı karşısında istemeden gitgide onun gibi daha az konuşur oldu. Ama mizacının bunun oldukça zıttı olan iyi yürekli denizci, sadece dış görünüşte değil, duygusal açıdan da gücenme hissini bertaraf etti; sessizliği sadece karşı taraftan etkilenmesinden kaynaklıydı.

Kısa bir süre sonra, hizmetkârının yardımıyla yürümekte olan İspanyol, kaba bir biçimde Kaptan Delano nun önüne geçti ki bu, eğer efendi ve köle, köşede durup tepedeki camın altında fısıldaşarak konuşmaya başlamasalardı, huysuz bir mizacın hiçbir gerekçesi olmayan kaprisi olarak algılanabilirdi. Bu hiç de hoş bir davranış değildi. Daha da fazlası, İspanyol'un zaman zaman bir nevi hastalıklı gösterişten hiç de uzak olmayan karamsar hali artık vakur bir havaya bürünmüş gibi görünüyordu; hizmetkârın bir köleye yakışır özellikleri ise baştaki alçak gönüllüğünü kaybetmişti.

Rahatsız olan konuk, başını geminin diğer tarafına çevirdi. Böyle yapınca bakışları, elinde bir rulo halatla güverteden mizana teçhizatının ilk halkasına çıkmakta olan genç bir İspanyol denizciye takıldı. Eğer adam, seren direklerinden birine tırmanırken saklamaya çalıştığı bir dikkatle gözlerini Kaptan Delano ya dikip, sonra sanki doğal bir sıralamaymış gibi fısıldaşan iki adama çevirmeseydi belki de dikkatini bile çekmeyecekti.

Bu yüzden dikkati tekrar geminin kıç tarafına çevrilen Kaptan Delano, hafifçe irkildi. O esnada, Don Benito'nun davranışındaki bir şey, konuğun en azından kısmen, bu gizli konuşmanın konusu olduğunu gösterir gibiydi

ki bu, ev sahibi gurur okşayıcı olduğu kadar konuk için kabul edilemez bir tahmindi.

Ya masum bir delilik ya da şeytani bir sahtekârlık olarak düşünülmediği takdirde İspanyol kaptanın, nezaket ve terbiyesizlik arasında tuhaf bir biçimde gidip gelmesi anlaşılamaz bir durumdu.

Ancak dışarıdan bakan bir gözlemcinin doğal olarak aklına gelebileceği ve birçok acıdan Kaptan Delano nun baştan beri uzak olmayan ilk tahmin delilik fikri, yabancının davranışını kasti bir aşağılama olarak değerlendirmeye başladığından dolayı neredeyse yok olmuştu. Pekiyi bu delilik değilse neydi? Bu koşullar altında, bir beyefendi, hatta kaba saba biri bile ev sahibinin davrandığı gibi davranır mıydı? Bu adam sahtekârın tekiydi.

Şu anki kayda değer terbiyesizliğinin de açığa vurduğu gibi beyefendiliğe özgü en gerekli şeylerden bile bihaber, kendini okyanusa ait bir asilzade gibi gösteren aşağı tabakadan bir maceraperestti. Zaman zaman ortaya çıkan, üzerine yakışmayan resmiyeti de gerçek seviyesinin ötesinde bir özellik gibiydi. Benito Cereno -Don Benito Cereno- ne şatafatlı bir isim. O dönemlerde, İspanyol Denizinde ticaret yapan ve çoğu Güney Amerika'nın bütün büyük ticaret kentlerinde asil bir erkek kardeşe ya da yeğene sahip, Kastelyalı Rothschild gibi unvanlar taşıyan, her eyaletin en tanınmış ve geniş tüccar ailelerinden birine mensup kaptanlar ve armatörler tarafından bilinmeyen bir isim değildi. Sözde Don Benito, yirmi dokuz-otuz yaşlarında genç bir adamdı. Bu yetenekli ve cesur sahtekâr genç için deniz ticaretiyle uğraşan soylu bir ailenin gezgin küçük oğlu olduğunu sanmak dışında ne daha uygun olabilirdi? Ama İspanyol, solgun ve hastalıklıydı. Her neyse. Ölümcül hasta numarası yapmakta usta bazı sahtekârlar olduğu bilinen bir şeydi. Çocuksu bir zayıflığın altında en vahşi güçlerin pusuya yattığı düşünüldüğünde, İspanyol'un kadife gibi yumuşaklığı aslında vahşi pençelerini saklıyordu.

Bu kuruntular, hiçbir düşünce silsilesi sonucu değildi; bunlar ancak bir güruhun dışında değil, içinde ortaya çıkmış; ince buz tanelerinin ılıman güneşte eriyip gitmesi gibi aniden yok olmuş ve Kaptan Delano'nun iyimser doğası tekrar zirveye çıkmıştı.

Yukarıdaki camda yansıyan yüzü şimdi kendisine doğru dönmüş olan Don Benito'ya bir kez daha bakan Kaptan Delano, hastalığın sebep olduğu zayıflıktan dolayı hatları incelmiş ve çenedeki sakalla soylu bir ifade

kazanmış bu yüzden etkilendi. Kuşkuları yok oldu. Bu adam, İspanyol asilzadesi Cereno ailesinin gerçek bir üyesiydi.

Bu ve diğer güzel düşüncelerin etkisiyle rahatlayan konuk, alçak sesle bir şarkı mırıldanarak, kıç güvertede Don Benitonun nezaketsizliğinden, hatta düzenbazlığından kuşkulandığını belli etmek istemez bir eda takınarak, kayıtsız bir ifadeyle gezinmeye başladı; çünkü böylesi bir kuşkunun yanıltıcı olabildiğine şahit olmuştu. Gerçi, şu anki durumda bu kuşkuları doğuran durum açıklık kazanmamıştı. Yine de bu küçük sır çözüldüğü vakit, Don Benitonun bu tür düşmanca kuşkulara kapıldığını fark etmesine izin vermekten pişman olabileceğini düşündü Kaptan Delano. Kısaca İspanyol'un bu karanlık tavrı karşısında tedbirli olmak en doğrusuydu.

O sırada endişeli solgun yüzü seğiren ve hâlâ hizmetkârından destek almakta olan İspanyol, konuğuna doğru yaklaşarak her zamankinden daha da huzursuz bir tavır ve boğuk bir fısıltıyla çıkan bir ses tonuyla garip bir biçimde ilginç vurgulamalar kullandığı aşağıdaki konuşmayı başlattı:

“Ne kadar süredir bu adada olduğunuzu sormamda bir sakınca var mı, Senyör?”

“En fazla bir iki gün, Don Benito.”

“Son uğradığınız liman hangisiydi?”

“Canton.”

“Orada fok derilerinizi çay ve ipekle değiştirdiğinizi söylemiştiniz sanırım.”

“Evet. Ağırlıklı olarak ipekle.”

“Kalan miktar karşılığında nakit aldınız herhalde.”

Kaptan Delano biraz rahatsız olarak cevap verdi. “Evet. Bir miktar gümüş para ama fazla bir şey değildi.”

“Anladım. Gemide kaç adamınız olduğunu sorabilir miyim, Senyör?”

Kaptan Delano hafifçe irkildi ama yine de cevap verdi:

“Toplam yirmi beş kadar.”

“Ve şu an hepsi gemide sanırım, değil mi?”

Kaptan bu kez hoşnut bir ifadeyle “Hepsi gemide, Don Benito,” diye cevap verdi.

“Bu gece de gemide olacaklar mı, Senyör?”

Bu kadar ısrarcı sorudan sonra gelen bu son soru karşısında Kaptan Delano, ciddi bir ifadeyle soru soran kişiye bakmaktan kendini alamadı;

ama o bakışlarına karşılık vermek yerine, korkaklıktan kaynaklanan bir telaşın her tür işaretini sergileyerek gözlerini güverteye dikmişti.

O sırada ayaklarının dibine çömelmiş gevşemiş olan ayakkabı tokasını düzeltmekle meşgulken başını saygılı bir merakla yere bakmakta olan efendisine doğru kaldıran hizmetkârıyla uygunsuz bir tezat sergiliyordu.

İspanyol, hâlâ suçlu bir ifadeyle kem küm ederek sorusunu tekrarladı:

“Ve... Bu gece de gemide olacaklar mı, Senyör?”

Kaptan Delano, “Evet, bildiğim kadarıyla öyle,” diyerek karşılık verdi. Sonra aniden toparlanarak, korkusuz bir ifadeyle “Ama hayır, “diye devam etti. “Birkaçı gece yarısı tekrar balığa çıkmaktan söz ediyordu.”

“Sanırım geminiz genelde iyi kötü bir silah donanımına sahiptir, değil mi Senyör?”

Çekinmeden, kayıtsız bir yanıt verildi: “Tabii, az sayıda tüfek, fok avlamakta kullanılan mızraklar ve kılıçlardan başka acil durumda kullanılmak üzere birkaç top da var.”

Kaptan Delano, bu cevabı verirken Don Benito’ya gene bir bakış attı, ama İspanyol, onun bu bakışını görmezden gelerek, aniden ve beceriksiz bir biçimde konuyu değiştirip, sakin havayla ilgili öfkeli bir imada bulundu ve sonra yine özür dilemeksizin karşı küpeşteye çekildi ve yeniden hizmetkârıyla fısıldaşmaya başladı.

O sırada, Kaptan Delano henüz olup biteni sakin bir biçimde değerlendirme fırsatı bulamadan, daha önce söz edilen genç İspanyol’un halat donanımının oradan aşağıya inmekte olduğu görüldü. Geminin iç tarafından güverteye doğru çıkarken eğildiğinde göğsüne kadar açık, katran lekeleri dolu, kaba kumaştan gömleğinin içinden, boyun hizasına kadar çıkan, insanın içini acıtacak kadar solgun ve yırtık ince bir mavi kurdelalı kirli bir iç çamaşırı görünmekteydi. O anda, genç denizcinin bakışları tekrar fısıldaşmakta olan adamlara kaydı. Kaptan Delano, bu bakışta, farmasonların anlık bakışmalara sessiz bir işaretleşmeleri gibi gizli bir anlam olduğunu düşündü.

Bu düşünce, bakışlarını bir kez daha Don Benito’ya çevirmesine neden oldu ve daha önce olduğu gibi, bu konuşmanın konusunun kendisi olduğunu düşünmeden edemedi. Duraksadı. Paıiatılmakta olan nacakların sesi kulaklarını tırmalıyordu. Söz konusu iki kişiye bir kez daha hızlı bir yan bakış attı. Komplo hazırlar gibi bir havaları vardı. En son yaşanan sorgulama ve genç denizciyle ilgili olayla ilişkilendirildiğinde, bu durum görülmemiş biçimde dürüst olan Amerikalının tahammül edemeyeceği

istem dışı kuşkuların geri dönmesine neden oluyordu. Neşeli ve şakacı bir ifade takınarak ikisinin bulunduğu karşı küpeşteye gitti ve “Anlaşılan Don Benito bu zenciye güveniniz sonsuz; bir tür özel danışman gibi,” dedi.

Bunun üzerine zenci babacan bir sırıtışla başını kaldırdı; ama efendisi zehirli bir yılan tarafından ısırılmış gibi irkildi. İspanyol’un kendini toparlayıp cevap verecek duruma gelmesi birkaç dakika sürdü ve sonunda soğuk bir ifadeyle zoraki bir karşılık verdi: “Evet, Senyör, Babo’ya güvenim tamdır.”

Bu noktada, Babo’nun sadece hayvanlara özgü saf sırıtışı zeki bir gülümsemeye dönüştü. Minnettarlıkla efendisine baktı.

İspanyol’un konuğunun o an için yanında olmasından rahatsızlık duyarmış gibi istem dışı ya da kasıtlı olarak soğuk ve mesafeli durduğunu fark eden Kaptan Delano, kendisi kaba davranan birine bile kabalık ediyor görünmek istemeyerek bir bahane bularak oradan uzaklaşırken Don Benito Cereno’nun esrarengiz tavrını zihninde tekrar tekrar sorguluyordu.

Geminin arka üst güvertesinden inerek düşüncelere dalmış bir halde dümene doğru giden karanlık bir lombarın yanında geçerken orada bir kıpırtı fark ederek ne olduğunu görmek için baktı. Aynı anda, loş lombarda bir parıltı oldu ve sinsi sinsi etrafa bakman İspanyol denizcilerden birinin, bir şey saklar gibi, ellerini telaşla gömleğinin göğüs kısmına soktuğunu gördü. Adam geçmekte olan kişinin kim olduğuna bakmadan hızla gözden kayboldu. Ama daha önce halat donanımın orada görünen genç denizci olduğundan emin olunacak kadar görülmüştü.

Öylesi parıldayan şey neydi? diye düşündü Kaptan Delano. Ne lambaydı, ne kibrit ne de ateş. Bir mücevher olabilir miydi? Ama nasıl olur da bir denizci de mücevher olurdu ya da ipek şeritlerle süslenmiş bir iç çamaşırı? Ölü kamara yolcularının sandıklarını mı talan etmişti yoksa? Ama eğer öyleyse çaldığı bir şeyi gemide kullanamazdı. Ah, ah... Eğer bu, şüpheli adamla kaptan arasında bir an için gördüğüm şey gizli bir işaretse; keşke duygularımın beni aldatmadığından emin olabilsem. İşte o zaman...

Artık kuşku uyandıran bir ayrıntıdan diğerine geçiyor; gemisiyle ilgili kendisine yöneltilen garip sorular zihninde dönüp duruyordu.

O her detayı tek tek hatırlarken, garip bir rastlantı sonucu, zenci Aşanti büyücüleri, beyaz yabancının düşüncelerine uğursuz yorumlar getirir gibi, nacaklarını tokuşturuyorlardı. Böylesi muamma ve uğursuzlukla baskı altında kalındığına vesvesesiz bir yüreğin bile kuşkulanmaması doğaya aykırı bir durumdu.

Akıntıya kapılmış, efsunlu yelkenleriyle çaresizce hızla açık denize sürüklenen gemiye bakan cesur denizci, bir fok avcısı gemisinin denize uzanan bir kara parçasının arkasına gizlenebileceğim göz önüne alarak, kendine bile itiraf edemediği düşünceleri karşısında korkudan titremeye başladı. Her şeyden öte, bir hayaletten korkar gibi Don Benito'dan korkmaya başlamıştı. Gene de derin bir nefes alıp kendini toparlayınca ayakları üstünde güçlü durduğunu hissetti ve serinkanlılıkla olayı düşündü: Bütün bu hayaletler ne anlama geliyordu?

İspanyol'un şeytani bir planı varsa bu Kaptan Delano'dan ziyade gemisi Bachelor's Delight'la ilgili olmalıydı. O halde, bir geminin diğerinden açığa sürükleniyor olması böylesi olası bir planı kolaylaştırmıyor, en azından şimdilik zorlaştırıyordu. Açıkça söylemek gerekirse, bu tür çelişkiler içeren her türlü şüphe yanıltıcı olmalıydı. Aynı zamanda, tehlike altındaki bir geminin -hastalık yüzünden neredeyse tüm mürettebatını kaybetmiş, sakinleri susuzluktan kavrulmuş bir geminin- o an bir korsan gemisi konumunda olması saçma değil miydi? Hele kumandanının, hem kendisi hem de yönetimindeki diğer kişiler adına, bir an önce yardım alıp toparlanma isteğine dört elle sarılmaması bin kez daha fazla saçma değil miydi? Acaba bu genel sıkıntı ve susuzluk göstermelik olabilir miydi? Sözde hayatta kalmak için mücadele eden sayıları azalmış İspanyol mürettebatı dışında ambarda saklanan başkaları mı vardı?

İnsan kılığına girmiş iblisler, bir kap su için yürek burkucu bir biçimde yalvararak yalnız evlere girer ve karanlık amellerini gerçekleştirmeden çıkmazlardı. Ve Malezyalı korsanların, arkalarındaki gemiye tuzak kurup tehlikeli limanlarına çekmeleri, çok az sayıda adam bulunan ya da bomboş, ama aslında yüzlerce mızraklı adamın örtülerin altında fırlamaya hazır bir halde sinsice gizlendiği güverte görüntüleri sergileyerek düşman geminin denizcilerini kandırıp kendi gemilerine çıkartmaları az rastlanan bir durum değildi. Aslında Kaptan Delano, bu tür şeylere itibar etmezdi. Onlar hakkında hikâyeler duymuştu ve şimdi bunları hatırlıyordu. Geminin o anki istikameti demirleme limanıydı. Orada kendi gemisinin yakınında olacaktı. Acaba San Dominick, şu an gizlediği kudretini, tıpkı uyuklayan bir yanardağ gibi aniden bu kadar yaklaşınca mı boşaltacaktı?

Kaptan Delano, İspanyol'un hikâyesini anlatırkenki halini hatırladı. Karanlık bir tereddüt ve kaçamak bir duruş vardı. Tıpkı şeytani amaçları doğrultusunda bir hikâye uyduruyormuş gibi bir tavrı vardı. Peki, ama bu hikâye gerçek değilse gerçek neydi? Geminin yasadışı bir yolla İspanyol'un

eline geçtiği mi? Ama hikâyedeki birçok ayrıntıda, özellikle denizciler arasındaki ölümler, sürüp giden yardım arayışlarının sonuçları, havanın inatçı durgunluğunun yarattığı sıkıntılar ve hâlâ sürmekte olan su sıkıntısı gibi felaketlerle ilgili bölümlerde, kısaca diğerleri gibi tüm bu ayrıntılarda da Don Benito'nun hikâyesinde hiçbir ayrım olmadan, beyazlar ve siyahlardan oluşan kalabalığın haykırışları vardı ki bu sahte olabilecek bir şey değildi; benzer biçimde Kaptan Delano'nun gördüğü şey davranışını doğruluyordu. Eğer Don Benito'nun hikâyesi baştan sona düzmece olsaydı, en küçük zenci kız çocuğuna kadar gemideki her bir kişi dikkatli bir biçimde bu dalaverenin içine çekilmişti ki bu akıl almaz bir çıkarım olurdu. Yine de İspanyol kaptanın dürüstlüğünden kuşkulanmak için ortaya atılan sebepler akla yakındı.

Kısaca, dürüst denizcinin zihni duyduğu tedirginlikle biraz bulanmıştı ama aklıselim düşününce bu tedirginlik uzaklaştı. Nihayet sezilerine gülmeye başladı; bir biçimde kendileriyle aynı durumda olan yabancı gemiye güldü; garip görünüşlü zencilere, özellikle de bıçak bileyicilere, Aşantilere, elden ayaktan kesilmiş, yün ören yaşlı kadınlara, kalafat ipi yapanlara güldü. Nerdeyse baş şeytan olan gizemli İspanyol'a bile gülüyordu.

Bunun da ötesinde, daha önce ciddi bir biçimde esrarengiz görünen her şeye şimdi, zavallı hasta adamın çoğunlukla ne yaptığının pek farkında olmadığı düşünülerek, iyimser bir yaklaşımla makul bir açıklama getiriliyordu. Ya kapkara bulutlar arasında somurtmasının ya da saçma sapan sorular sormasın nedeni de buydu. Bu adamın, şu an için geminin sorumluluğunu üstlenecek durumda olmadığı açıktı. Kaptan Delano, hiçbir çıkarı olmadığını, sadece yardım etmek istediğini belirtip kumandayı ondan alarak değerli bir insan ve iyi bir denizci olan ikinci kaptanın sorumluluğunda gemiyi Concepcion'a göndermenin bir yolunu bulmalıydı. Bu plan sadece San Dominick için değil, Don Benito için de en akılcı çözümdü, çünkü bu hasta adam, tüm endişelerinden uzaklaşmış olarak, hizmetkârının şefkat dolu bakımı altında kamarasına çekilirse yolculuğun sonunda muhtemelen bir nebze de olsa sağlığına kavuşacak ve böylelikle otoritesini yeniden kuracaktı.

Amerikalının düşünceleri bunlardı. Yatıştırıcı düşüncelerdi bunlar. Don Benito'nun, Kaptan Delano nun kaderini esrarengiz bir biçimde önceden belirlemesi düşüncesiyle Kaptan Delano'nun Don Benito'nun kaderini ölçülü bir biçimde tayin etmesi arasında fark vardı. Bütün bunlara rağmen,

uzakta kendi kayığını görmek bu yardımsever denizciyi rahatlattı. Kayık, fok avcısı geminin yanında beklenmedik kadar uzun bir süre alıkonulmuştu; üstelik dönüş yolculuğu ulaşılacak noktanın durmaksızın uzaklaşması yüzünden uzun sürmüştü.

Yaklaşmakta olan karaltı zenciler tarafından dikkatle izleniyordu. Bağırışları, tekrar nazik bir havaya bürünüp kısa ve geçici bir süre için de olsa çok gerekli erzakın geliyor olmasından dolayı memnuniyetini dile getirerek Kaptan Delano'ya yaklaşmakta olan Don Benito'nun dikkatini çekti.

Kaptan Delano da ona doğru adım attı; ama bunu yaparken alt güvertedeki bir olay dikkatini çekti. Gelmekte olan kayığı merakla izleyen iki zenci, kara tarafındaki küpeşteden yukarıya tırmanan kalabalıktaki bir denizci tarafından, görünüşe göre istemeyerek rahatsız edildi; bunun üzerine bu iki zenci, küfrederek onun üzerine saldırdı ve bu duruma sinirlenen denizciyi kalafat ipi yapıcılarının canhıraş bağırışlarına rağmen güverteye iterek üzerine atladılar.

Kaptan Delano, anında "Don Benito, bakın şurada olanı görüyor musunuz?" dedi.

Ama öksürük nöbetine tutulan İspanyol, iki eliyle yüzünü kapatırken neredeyse düşüyordu. Kaptan Delano tam onu tutacaktı ki ondan daha tetikte olan hizmetkâr bir eliyle efendisini tuttu, diğer eliyle likörünü uzattı. Don Benito toparlanınca zenci onu bıraktı ve saygılı bir ifadeyle fısıldasa duyabileceği bir mesafeye çekildi. Sergilenen böylesi bir sağduyu, konuğun gözünde, daha önce söz edilen uygunsuz konuşmalardan dolayı hizmetkâra yakıştırabilecek her türlü kötü damgayı sildi. Bu durum, kendi haline bırakıldığında gayet düzgün davrandığına göre o konuşma tarzından dolayı suçlanması gerekenin hizmetkâr değil, efendisi olduğunu gösteriyordu.

Bakışları karmaşa görüntüsünden karşısındaki daha hoş bir görüntüye kayan Kaptan Delano, böylesi bir hizmetkâra sahip olduğu için Don Benito'yu bir kez daha kutlamaktan kendini alamadı. Ara sıra biraz ileri gidiyor olabilirdi, ama her ne olursa olsun hasta adamın durumundaki biri için çok değerli olmalıydı.

Kaptan Delano, gülümseyerek "Bu adamınıza sahip olmayı çok isterim. Söyleyin, onun karşılığında ne istersiniz? Elli altın[10] yeterli olur mu?"

Bu konuşmaya kulak misafiri olan ve teklifi ciddiye alan zenci, efendisi tarafından değeri bilinen sadık bir kölenin garip kibri ve bir yabancı tarafından kendisine bu kadar düşük bir değer biçilmiş olmasını küçümser

bir edayla “Sahip bin altın için bile Babo’dan ayrılmaz” diye mırıldandı. Ama henüz tam anlamıyla kendini toparlayamamış görünen ve bir kez daha öksürük nöbetine tutulan Don Benito, yarım yamalak bir cevap verdi.

Çok geçmeden fiziksel rahatsızlığı, o kadar arttı ki zihnini de etkiledi ve hizmetkârı bu üzücü görüntüyü saklamak ister gibi efendisini aşağıya doğru yönlendirdi.

Yalnız kalan Amerikalı, kayığı gelene kadar vakit geçirmek üzere gördüğü birkaç İspanyol denizciden birine yanaşıp keyifle sohbet etmeyi düşündü; ama Don Benito’nun onların kötü davranışlarıyla ilgili söylediklerini hatırlayınca bir kaptan olarak denizcilerdeki alçaklığa veya sadakatsizliğe göz yumuyor olmayı istemediğinden kendini tuttu.

Bu düşüncelerle az ilerideki bir avuç denizciye gözlerini dikmiş bakarken aniden birkaçının anlamlı bir ifadeyle karşılık verdiğini hissetti. Gözlerini ovuşturup bir kez daha baktı; ama gene aynı şeyi görüyordu. Eski şüpheler, yeni bir biçimde ama daha öncekilerden daha karmaşık olarak geri geldi. Yine de Don Benito’nun yokluğunda öncekinden daha az paniğe kapılmıştı. Denizciler hakkında anlatılan olumsuz hikâyelere rağmen, Kaptan Delano, birine yaklaşıp konuşmaya karar verdi. Kıç güverteye inip, zencilerin arasından kendine yol açmaya çalışırken onun hareketini gören kalafat yapıcıları tuhaf bir biçimde bağırarak diğerlerini uyardılar. Bunun üzerine, zenciler iki yana çekilerek ona yol açtılar ama gettolarına yapılan bu ani ziyaretin amacını anlamak istercesine merakla arkasında sıra oluşturarak beyaz yabancıyı takip ettiler.

Atlı muhafızların gelişini duyurduğu ve şeref kıtasının eşlik ettiği bir kral gibi ilerleyen Kaptan Delano, öylesine dolaşıyormuş gibi bir havayla neşeli bir tavır takınarak yürümeye devam etti; ara sıra zencilere şaka yaparken meraklı bakışlarla, zencilerin arasındaki büyük bir cesaretle rakip satranç oyuncusunun saflarına girmiş beyaz piyonlara benzeyen tek tük beyazı görmeye çalışıyordu.

Amacına ulaşmak için hangisini seçeceğini düşünürken güvertede oturmuş gözüne kocaman bir levhaya katran sürmekte olan bir denizci ilişti; etrafında daire oluşturarak çömelmiş zenciler meraklı gözlerle yaptığı işe bakıyorlardı. Yaptığı sıradan iş, adamın görüntüsündeki daha üstün bir şeyle çelişmekteydi. Bir zencinin tuttuğu katran kabına gire çıka kapkara olmuş eli, sanki yüzüyle birebir uyumlu değildi; bu kadar bitkin olmasa güzel denebilecek bir yüzdü bu. Bu bitkinliğin suçlulukla ilgisi olup olmadığı anlaşılamıyordu; aynı olmasalar da aşırı sıcak ve soğuğun benzer duygular

uyandırması gibi m asumiyet ve suç, rastlantı sonucu zihinsel acı ile birleşip gözle görülür bir iz bırakırken aynı damgayı kullanır ki çıkmayan bir damgadır bu.

Kaptan Delano, iyi niyetli bir adam olduğundan gene aklına olumsuz bir düşünce gelmedi. Oldukça farklı bir şey düşündü. Böylesi görülmemiş bir bitkinlikle birleşen esrarlı bakışların sanki sıkıntı ve utanç içindeymiş gibi başka yöne çevrildiğini görünce, mürettebat hakkında zihninde oluşan kişisel şüpheler, kaptanlarının onlar hakkındaki olumsuz söylemleriyle birleşti ve farkında olmadan, bazı genel kanıların da yönlendirmesiyle, sadece acıyla utancı erdemden ayırmadı, aynı zamanda ikisini de aynı biçimde değerlendirip ahlâksızlıkla bütünleştirdi.

Eğer gerçekten bu gemide bir kötülük varsa diye düşündü Kaptan Delano, kesinlikle bu adam da, tıpkı elini ziftle kirlettiği gibi, o günahla da kirletmiştir. Onunla sohbet etmek istemiyorum. Şu adamla, şu ırgatın başındaki yaşlı adamla konuşacağım.

Lime lime olmuş kırmızı pantolonu ve leş gibi bir şapkası olan, yanakları çukurlaşmış ve güneşten brozlaşmış, yüzü dikenli çalı gibi sakal kaplı yaşlı Barselonalı gemiciye doğru yürüdü. Uyuşuk görünüşlü iki Afrikalı’nın arasında oturan bu denizci, genç denizci, tıpkı arkadaşı gibi, halatları birbirlerine eklemekle meşguldü. Uyuşuk görünüşlü zencilerin işleri ise daha önemsizdi; onun için halatın ucunu tutuyorlardı.

Kaptan Delano’nun yanına yaklaşması üzerine, adam birden başını daha da aşağıya eğdi; işi için gerekenden daha aşağı bir seviyeydi bu. Tüm dikkatini işine vermiş, kendini kaptırmış görünmek ister gibi bir hali vardı. Ona seslenilince başını kaldırdı; her türlü hava koşullarına maruz kalmış yüzünde, bir boz ayının hırlayıp ısırmak yerine aptalca sırıtarak mel mel bakması kadar garip duran ürkek ve çekingen bir ifade vardı. Ona yolculukla ilgili bazı sorular soruldu ki bu sorular, kasti olarak, konuk gemiye ilk çıktığında onu selamlayan şu içgüdüsel yakarışlar tarafından desteklenmeyen Don Benito’nun hikâyesindeki bazı ayrıntılarla ilgiliydi. Sorulara, hikâyede eksik kalan noktalara açıklık getirecek biçimde kısa cevaplar verildi. Irgat civarındaki zenciler de yaşlı denizciye katıldılar, ama onların çenesi düştükçe o giderek sessizleşiyordu ve sonunda oldukça suratsız bir hale geldi; daha fazla soruya cevap vermeye istekli olmadığını gösterircesine ters bir ifade takındı. Yine de tüm bu süre boyunca bu ayılara özgü tavır ondaki koyunumsu ifadeyle garip bir biçimde iç içe girmişti.

İki türün karışımı böylesi garip bir yaratıkla sıkıntı olmadan konuşmaktan umudunu kesen Kaptan Delano, daha umut vadeden bir çehre bulmak için etrafına bakıp kimseyi bulamayınca kibar bir ifadeyle zencilere yolu açmalarını söyledi ve türlü türlü sırıtışların ve surat ekşitmelerin arasından geçerek kıç güverteye yönelirken nedenini hiç anlamadığı bir biçimde, tüm bunlardan sonra Benito Cereno'ya tekrar güvenmediğini hissetti.

Şuradaki sevimsiz moruk hastalıklı yabani hislerini nasıl da ayan beyan açığa vuruyor diye düşündü Kaptan Delano. Eminim mürettebatın kötü davranışları konusunda kaptanı tarafından bilgilendirildiğimin farkında; o yüzden geldiğimi görünce, ona ağır sözler sarf edip başının etini yiyeceğimi sanıp ödü koptu. Ve durum bu olunca düşünüyorum da, bu çok yaşlı adam, eğer yanılmıyorsam, bir süredir merakla beni izleyenlerden biri.

Ah bu akıntılar, gemiyi döndürdükleri gibi insanın başını da fırıl fırıl döndürüyorlar. Hah, işte iç açıcı, aydınlık bir görüntü; üstelik oldukça sempatik de.

Dikkatini halatların oluşturduğu dantelânın arasından görünen küpeştelerin rüzgâr altı tarafında sere serpe uzanmış, ormanlık bir arazideki bir kayanın gölgesinde sığınmış bir dişi geyik gibi, uyuklayan bir zenci kadın çekti. Elbisesinin altında gelişigüzel yayılmış göğüslerinde uzanmakta olan bebeği tamamen uyanık ve çırılçıplaktı; yarı yarıya güvertenin üzerinde olan ufak tefek kapkara bedeni annesininkine çapraz duruyordu. İki pençeye benzeyen elleriyle onun üzerine tırmanmaya çalışıyordu; amacına ulaşmak için beceriksiz bir biçimde ağzı ve burnundan yardım alıyordu. O sırada hoşnutsuzluk ifade eden yarım yamalak homurtusu, zenci kadının hafif horultusuna karışıyordu.

Çocuğun olağanüstü enerjisi sonunda anneyi uyandırdı. Doğrulunca az ötedeki Kaptan Delano ile göz göze geldi. Ama sanki yakalandığı durumdan zerre kadar rahatsızlık duymuyorcasına sevgi dolu bir ifadeyle çocuğu kaldırdı ve annelere özgü bir coşkuyla kendinden geçerek onu öpücüklere boğdu.

İşte doğanın yalınlığı, diye düşündü Kaptan Delano büyük bir hazla; tertemiz şefkat ve sevgi bu.

Bu olay, diğer zenci kadınlara öncekinden daha farklı bir gözle bakmasına neden oldu. Tavırları içini ısıttı. Çoğu ilkel kadın gibi, hepsi, hassas bir yüreğe ve güçlü karaktere sahipmiş gibi görünüyorlardı ve hepsi

çocukları için ölmeye ve onlar için savaşmaya hazırdılar. Dişi leoparlar gibi doğal; kumrular gibi sevgi doluydular.

Ah! Belki de bunlardan bazıları Mungo Park'ın[11] Afrika'da görüp övgüyle söz ettiği kadınlardandır, diye düşündü Kaptan Delano.

Bu doğal görüntüler, farkında olmaksızın özgüvenini arttırdı ve onu rahatlattı. Nihayet kayığının ne durumda olduğuna bakma fırsatı buldu; hâlâ oldukça uzaktaydı. Don Benito'nun geri gelip gelmediğini görmek için döndü; ama henüz gelmemişti.

Hem görüntüyü değiştirmek hem de gelmekte olan kayığı rahat rahat izlemek için mizana yelkeninin zincirlerinin üzerinden atlayarak sancak tarafındaki, daha önce kanala bakan boş Venedik balkonlarını andırdığından söz edilen üst güverteye tırmandı. Güverteden görünmeyen bir sığınaktı burası. Zemini bir hah gibi kaplayan yarı ıslak yarı kuru deniz yosunlarına bastığında beklenmedik bir esinti, tesadüfen orada bulunan hayalet bir kedinin patisi gibi aniden yanağına dokunup onu serinletti ve o anda bakışları yan yana sıralanmış küçük, yuvarlak lomboz kapaklarına takıldı. Hepsi, bir tabutun bakır kaplı delikleri gibi kapalıydı ve bir zamanlar güverteyle bağlantılı olan, hatta lombozlar bir zamanlar oraya açılıyormuş gibi görünen, ama artık bir lahit kapağı gibi sımsıkı kapalı kaptan köşkü, şimdi morumsu bir renge dönüşmüş zift kaplı bir kapı, bir eşik ve bir sütundan ibaretti. Kaptan köşkünün ve balkonunun İspanyol Kraliyet askerlerinin seslerini duyduğu yıllar geldi aklına. Lima Valisinin kızları belki de şu an durduğu noktada korkuluğa dayanıp eğilmişlerdi. Ve çayırda öğle uykusuna dalmış yalnız birinin huzursuz hissetmesine benzer bir duyguya kapılarak, sakin havada hayalet kedi patisini hissettiği gibi belli belirsiz bir kaygı duymaya başladı gitgide.

Kayığa doğru bakarak tekrar oymalı korkuluğa dayandı; ama bakışları, geminin yeşil bir kutunun kenarları gibi dümdüz su çizgisi boyunca uzanan ve kıvrıla kıvrıla denizin dibindeki bir mağaraya doğru yol alıyormuş gibi yakınlaşa uzaklaşa dalgalar arasında yüzen, geniş oval ve yay şeklinde deniz yosunlarına takıldı. Koluyla dayandığı kısmen ziftle kaplı, kısmen yosun kabartmalarla bezenmiş korkuluk, büyük bir bahçe içinde uzun süredir çürümeye terk edilmiş bir yazlığın yanarak harap olmuş korkuluklarına benziyordu.

Bir tılsımın etkisinden kurtulmaya çalışırken farklı bir biçimde yeniden tılsıma kapılıyordu. Açık denizde olmasına rağmen kıyıdan uzak bir ülkede,

terk edilmiş bir şatoda, ıssız toprakları seyredip, ne yaya ne de araba geçen uçsuz bucaksız yollara bakar gibi hissediyordu.

Ama gözü paslanmış zincirlere takılınca büyü biraz bozuldu. Hantal ve paslı bağlantıları olan eski tarz kelepçe ve cıvatalar, geminin yapılış amacından ziyade bugünkü görevine daha uygunmuş gibi görünüyordu.

Bir an zincirlerin yakınında bir şeyin hareket ettiğini sandı. Gözlerini ovuşturdu ve dikkatle baktı. Zincirlerin yanında bir halat yığını vardı ve orada, bir katran ağacının arkasındaki bir Kızılderili gibi, büyük istralyanın arkasından etrafı kolaçan eden İspanyol bir denizci gördü; denizci, elindeki kavilya ile çıkmaya doğru yarım yamalak bir hareket yaptıktan sonra, güvertede yaklaşmakta olan ayak seslerinden ürkmüşçesine, kaçak bir avcı gibi, kenevir ormanının derinliklerinde gözden kayboldu.

Bunun anlamı neydi? Hiç kimsenin, hatta kendi kaptanının bile farkında olmadığı bir şey mi anlatmaya çalışıyordu bu adam? Bu sır, kaptanının aleyhine bir şeyler mi içeriyordu? Kaptan Delano'nun önceki kuşkuları doğrulanmak üzere miydi? Yoksa istralyayı tamir ediyormuş gibi görünen bu adamın gelişigüzel, öylesine yaptığı bir hareketi, kendisinin o andaki cin çarpışa dönmüş ruh hali yüzünden, anlamlı bir işaretleşme olarak algılama hatasına mı düşüyordu?

Afallamış bir halde bakışlarını tekrar kayığına çevirdi. Ama kayık, kısa bir an için, adanın kayalarla kaplı çıkıntısının arkasında kalmıştı. Kayığın burnunun çıkıntının ucunda çıkışını görmek için sabırsızlıkla öne doğru eğildiği anda önündeki korkuluk yanmış kömür gibi dağılıverdi. Eğer uzanan bir halatı yakalayamasaydı denize düşecekti. Çürümüş parçacıkların parçalanması sonucu hafif de olsa bir çatırtı; düşmesinden dolayı ise belli belirsiz de olsa bir çarpma sesi duyulmuş olmalıydı. Yukarıya baktı. İçerdeki tüneğinden süzülerek dışarıdaki gümbürtüye çıkan yaşlı kalafat ipi yapıcılarından biri ciddi bir merakla tepeden ona bakarken, bu yaşlı zencinin alt kısmında kaldığı için onun görmediği, az önceki İspanyol denizci, ininin girişine sinmiş, dışarıyı gözetleyen bir tilki gibi, bir lomboz deliğinin kenarına çömelmiş neler olup bittiğini keşfetmeye çalışıyordu. Adamın tavrındaki bir şey Kaptan Delano'nun birden çılgınca bir fikre kapılmasına neden oldu: Don Benito'nun rahatsızlığını bahane ederek aşağıya çekilmesi bir oyundu; bir şekilde bunu hissetmiş olan denizcinin, belki de gemiye ilk binişinde ettiği güzel bir sözden dolayı minnet duyduğu yabancıyı uyarmaya çalıştığı planını olgulaştırmakla meşguldü. Acaba Don

Benito nun, zencileri överken, daha en başta onların aksine yumuşak başlı görünen denizcilerini kötülemesinin sebebi, onların planına müdahale etme ihtimallerini önceden sezmiş olmasından mı kaynaklanıyordu? Üstelik beyazlar, doğaları gereği, daha da akıllıydılar. Bazı şeytani planları olan bir adamın, onun ahlâksızlığına kör olan ahmakları övmesi ve bunu saklayamadığı zekâyı kötülemesi olağan değil miydi? Hiç de olmayacak bir şey sayılmazdı bu. Ama eğer beyazların Don Benito'yla ilgili bazı karanlık sırları varsa, o zaman Don Benito zencilerle bir nevi suç ortaklığı olabilir miydi? Ama onlar çok aptaldı. Ayrıca, bir beyazın kendi çıkarları uğruna zencilerle birlik olup kendi soyuna karşı döneklik ettiği kim duymuştu? Bu açmazlar daha öncekileri getirdi aklına. Yeniden güverteye çıkmış olan Kaptan Delano, bu tür karmaşık düşüncelere boğulmuş bir halde, endişe içinde yürürken yeni bir sima dikkatini çekti. Ana ambar kapağının yanında bağdaş kurup oturmuş yaşlı bir zenciydi bu. Derisi, kırışıklıktan pelikanın kesesi gibi sarkmış; saçlarına karlar düşmüştü. Ciddi ve sakin bir yüzü vardı. Eli kolu kocaman bir düğüm yapmaya çalıştığı halatlarla doluydu. Çevresi, gerektiğinde sağdan soldan topladıkları halat liflerini ona uzatarak yardımcı olmaya çalışan birkaç zenciyle çevriliydi.

Kaptan Delano onun yanma gitti ve düğümü inceleyerek sessizce karşısında dikilmeye başladı. Zihni bir anda kendi karmaşıklığından kenevir liflerinin karmaşıklığına geçiş yapmıştı. Böylesi birbirinin içine geçmiş bir düğümü ne bir Amerikan gemisinde görmüştü ne de başka bir gemide. Yaşlı adam, Amon Tapınağı için

Gordion düğümleri[12] yapan Mısırlı bir rahip görünümündeydi. Düğüm, izbarço bağı, anale bağı, camadan bağı, dülger bağı, kazık bağı gibi içi içe geçmiş birçok düğümün birleşimiydi sanki.

Bu düğümümden bir anlam çıkartamayan Kaptan Delano, sonunda dayanamayıp adama "Ne düğümü atıyorsun, dostum?" diye sordu.

Adam başını kaldırmadan, "düğüm," diye cevapladı kısaca.

"Onu görüyorum ama ne için?"

Yaşlı adam, "Başka birinin çözmesi için," diye homurdanırken neredeyse bitmek üzere olan düğümde parmakları daha hızlı hareket etmeye başladı.

Kaptan Delano durmuş onu seyrederken adam birdenbire düğümü ona doğru fırlattı ve gemide ilk kez duyduğu bozuk bir İngilizce ile şu anlamda bir şeyler söyledi: "Çöz, kes, çabuk." Bu kelimeler alçak sesle söylenmişti ama öyle hızlı kullanılmıştı ki öncesi ve sonrasında tane tane kullanılan

uzun İspanyolca kelimeler, bu kısacık İngilizce kelimeleri örten bir örtü gibi kalmıştı.

Bir an için, elimde ve zihninde düğüm bir şey söyleyemeden kalakaldı Kaptan Delano; yaşlı adam, artık ona aldırış etmeksizin dikkatini başka halatlara yöneltmişti. O sırada Kaptan Delano nun arkasında hafif bir hareket oldu. Dönünce zincirlenmiş zenci Atufal'ın orada sessizce dikildiğini gördü. Hemen ardından yaşlı denizci homurdanarak ayağa kalktı ve onu takip eden emrindeki zencilerle birlikte geminin ön tarafına geçerek kalabalığın arasında gözden kayboldu.

Ardından çocuğu andıran giysiler içinde kır saçlı ve avukat edalı yaşlı bir adam yanaştı Kaptan Delona'ya. Babacan bir ifadeyle bilgiç bilgiç göz kırparak, anlaşılabilir bir İspanyolca ile düğüm atan yaşlı adamın biraz kıt akıllı ama zararsız biri olduğunu ve sık sıkbu tür eski numaralar yaptığını söyledi. Yabancıyı bununla uğraştırıp rahatsız etmenin doğru olmadığını söyledi ve düğümü ona vermesini rica ederek bitirdi sözlerini. Kaptan Delano, bilinçsizce düğümü ona uzattı. Hafif bir reveransla onu alan zenci arkasını dönerek, çalıntı kutsal bir yayı araştıran bir gümrük memuru gibi dikkatle onu incelemeye koyuldu. Kısa süre sonra, Afrika dilinde oflamayı andıran birkaç kelime sarf ederek düğümü denize fırlattı.

Kaptan Delano, midesi bulanıyormuş gibi bir duyguyla bütün bunlar çok garip diye düşündü, ama ilk kez deniz tutması yaşıyor olup, rahatsızlık hissetmemek için belirtileri yok sayan biri gibi kendi kendiyle mücadele ediyordu. Bir kez daha kayığını aradı gözleriyle. Kayalıklı çıkıntıyı arkasında bırakarak tekrar görüş alanına girdiğini görünce rahatladı.

O an yaşadığı duygu, önce rahatlamasını, hemen ardında da beklenmedik bir biçimde huzursuzluğundan kurtulmasını sağladı. Çok iyi tanıdığı kayığın daha öncekinden farklı olarak yarı yarıya sisle kaplı olsa da şahsiyetini bir insan gibi ortaya koyan görüntüsü az ileride açığa çıkmıştı. Şimdi yabancı sularda olsa da, Kaptan Delano'nun ülkesinin sahillerine sık sık yanaşmış ve tamirat için bu kıyılara götürülmüş olan Rover isimli bu kayık, sadık bir köpek gibi, o tanıdık kıyılarda uzanmıştı. Aileden biri gibi olan bu kayığın görüntüsü, önceki kuşkularla ters düşen, binlerce güven veren şeyi çağrıştırıyor; sadece neşe veren bir güvenle dolmasını sağlamıyor, aynı zamanda daha önce bunu hissetmediği için yarı alaycı bir tutumla kendini suçlamasına neden oluyordu.

"Ben Amasa Delano; henüz delikanlıyken, 'Denizlerin Fatihi' denilen Amasa; elinde yelken bezinden yapılmış bir sırt çantasıyla kıyı boyunca

sudan yürüyerek eski bir tekneden yapılmış okula giden; kuzeni Nat ve diğer çocuklarla birlikte meyve toplamaya giden ben ‘Denizlerin Fatihi’ küçük Amasa, burada, bu lanetli korsan gemisinde iğrenç bir İspanyol tarafından öldürülecek miyim? Bunu düşünmek bile çok saçma. Amasa Delano’yu kim öldürebilir? Onun vicdanı temiz. Yukarıda Tanrı var. Ayıp, ayıp Denizlerin Fatihi! Tam bir çocuksun; ikinci çocukluğunu yaşayan bir çocuk; koca adam; korkarım beynin sulanmaya başladı senin.”

Yüreği hafifleyen ve dizlerine tekrar derman gelen Delano kıç tarafa doğru yürüdü ve orada, o anki duygularına cevap niteliğinde bir cana yakınlıkla, Don Benito’nun hizmetkârı tarafından karşılandı. Adam efendisinin öksürük nöbetini atlatıp iyileştiğini ve kendisinden değerli konuğu Don Amasa’ya saygılarını iletmesini ve az sonra ona katılma mutluluğuna erişeceğini iletmesini istediğini söyledi.

Kıç güverteye doğru yürürken “İşte görüyor musun?” diye düşündü Kaptan Delano bir kez daha. Ne eşeklik etmişim. Daha on dakika önce, bana saygılarını gönderme nezaketini gösteren bu beyefendinin elinden loş bir fenerle, ambardaki eski bileği taşının arkasına sinmiş, beni öldürmek için balta bilediğini düşünüyordum. Olacak şey değil; Daha önce hiç inanmamış olsam da uzun süren durgun havanın hastalıklı düşüncelere neden olduğunu sık sık duymuştum. Kayığa bakarak, "Hah! İşte Rover; ağzında beyaz bir kemik olan iyi köpek,” dedi kendi kendine. “Oldukça büyük bir kemik gibi göründü bana. Ne bu? Evet, şurada köpük köpük kabaran dalgaların arasına girdi. Şu an akıntı onu ters yöne çekiyor. Sabır.”

Neredeyse öğlen olmuştu; ama her şey o kadar griydi ki sanki akşam karanlığı bastırıyordu.

Hava hâlâ durgundu. Açıklarda, karanın etkisinden uzakta, kurşuni bir renge bürünmüş deniz, gideceği yere varmış, ruhu tükenerek yok olmuş gibi uzanıyordu. Ama geminin bulunduğu noktada karadan gelen akıntı artmış; onu ilerideki kendinden geçmiş sulara doğru usul usul sürüklüyordu.

Gene de bu sular hakkındaki bilgilerine dayanarak, Kaptan Delano her an güçlü bir esinti çıkabileceğini umuyor ve mevcut duruma karşın, gece olmadan San Dominick’i güvenli bir biçimde demirleyeceğine inanıyordu. Sürüklenen mesafe fazla bir şey değildi; altmış dakikadan fazla sürüklenme sonucu kat edilen yol, iyi bir rüzgârla on dakikada geri dönülebilirdi. O sırada bir akıntıyla boğuşan Rover’a bir yaklaşmakta olan Don Benito ya bakarak kıç güverteye doğru yürüyordu.

Kayığının gecikmesinden dolayı gitgide rahatsızlık duymaya başlamıştı; bu duygu kısa bir süre sonra endişeye dönüştü ve sonunda bakışları, tıpkı sahneden suflöre kayan aktörler gibi, sık sık aşağıdaki garip kalabalığa kaymaya başladı, ve çok geçmeden ana zincirin oradan işaret veriyormuş gibi görünen İspanyol denizciyi fark etti; eski endişeleri geri döndü.

Ah, sıtma nöbeti gibi bir şey bu, diye düşündü oldukça ciddi bir biçimde. Geçmiş olması bir daha tekrarlamayacağı anlamına gelmiyor.

Bu gelgitlerden utanç duysa da, bu duygusunu bir türlü bastıramıyordu. Bu yüzden yardımsever mizacını elinden geldiğince ortaya çıkarmaya çabalayarak bu bir orta yol buldu.

Evet, bu garip bir gemiydi; garip bir de hikâyesi vardı; gemidekiler de garipti. Ama hepsi buydu işte.

Kayık gemiye ulaşana kadar bu rahatsızlık verici düşüncelerden beynini uzak tutmak için kaptan ve mürettebatla ilgili bazı küçük gariplikleri, tamamen varsayımlara dayalı bir biçimde, evirip çevirerek zihnini meşgul etmeye çalışmaya başladı. Hepsinin arasında tekrar tekrar aklına gelen dört garip nokta vardı.

Birincisi, köle çocuk tarafından bıçakla saldırıya uğrayan İspanyol delikanlı olayıydı ki Don Benito nun görmezden geldiği bir davranıştı bu. İkincisi, Don Benito'nun zenci Atufal'a karşı sergilediği, bir çocuğun burnuna halka takılan boğayı çekmesine benzer zalim tutumuydu. Üçüncüsü denizcinin iki zenchtarafından ayaklar altında ezilmesiydi ki küstahlık bir azar dahi olmaksızın geçiştirilmişti. Dördüncüsü ise, çoğu zenci olan alt kadronun, dikkatsizlik yaparak kaptanlarının zalim öfkesini çekmekten korkuyormuşçasına efendilerine yalaka bir biçimde boyun eğmeleriydi.

Bu noktalar bir araya getirildiğinde oldukça çelişkili görünüyorlardı. "O zaman ne?" diye diye düşündü Kaptan Delano artık yaklaşmakta olan kayığına bakarak. "O zaman ne?" Çünkü şu Don Benito denen adam çok kaprisli bir kumandan. Gerçi, çoğunu geride bıraksa da, şimdiye kadar gördüklerimin arasında bir numara değil. Ama şu îspanyollar millet olarak garip insanlar diye düşünmeye devam etti; İspanyol kelimesinde bile olağandışı, komplocu, Guy Fawkesvari[13] bir tını vardı. Gene de bana kalırsa, denizdeki îspanyollar, Duxbury, Massachusetts'dekiler kadar iyi insanlar. Oh, neyse! Nihayet Rover geldi.

Kayık sevinçle karşılan yüküyle gemiye yanaşırken kalafat ipi yapıcıları, saygı uyandıran hareketlerle, kayığın kıç tarafındaki balık artıklarına

bulanmış üç su varilini ve baş tarafındaki pörsümüş kabakları görünce, sevinçten deliye dönmüş bir halde küpeştelerden sakan zencileri zapt etmeye çalıştılar.

Muhtemelen sesleri duyunca hızlanan Don Benito, yanında hizmetkârı ile belirdi. Kaptan Delano, suyun dağıtılması için ondan izin istedi; böylece su eşit olarak paylaşılacak ve hakkı olandan fazlasını almak için kimse kimseye zarar vermeyecekti. Ama bu duyarlı ve nazik öneri, Don Benito tarafından, bir kumandanın sahip olması gereken erkten yoksun olduğunun farkındaymış gibi tahammülsüz bir ifadeyle karşılandı, Yetersizlikten kaynaklanan kıskançlıkla, her tür müdahaleyi hakaret olarak algılayıp sinirleniyordu. En azından Kaptan Delano bu sonucu çıkartmıştı.

Az sonra, fıçılar yukarıya çekilirken, sabırsız birkaç zenci, ip merdivenin yanında duran Kaptan Delano'yu kazara itti; bunun üzerine ani bir dürtüye kapılan Kaptan Delano, Don Benito'yu fark etmeyerek, yumuşak ama otoriter bir ifadeyle zencilere geri çekilmelerini söyledi. Yarı neşeli kelimeler, yarı tehditkâr hareketlerle kelimelerini güçlendirmeye çalışıyordu. Söylenenleri duyar duymaz, kadını erkeği bütün zenciler oldukları yerde kalakaldılar. Bu birkaç saniye sürdü. Bu sırada kalafat ipi yapıcıları, başkalarının anlamadığı tıkırtılarla karşılıklı haberleşen telgraf memurları gibi, birbirlerine yabancı bir kelimeyle seslenmeye başladılar. Kaptan Delano'nun tüm dikkati bu sahneye yoğunlaşmışken balta parlatıcıları birden hafifçe doğruldu ve o anda Don Benito'nun ani haykırışı duyuldu.

İspanyol'un bu haykırışının acımasızca katledilmek üzereyken kendisine verdiği bir sinyal olduğunu düşünen Kaptan Delano, neredeyse kayığa atlayacaktı, ama durdu. Bu arada, canhıraş bağırışlarla kalabalığın üzerine atlayan kalafat ipi yapıcıları, bütün beyazları ve bütün zencileri geriye doğru iteklemeye başladılar. Aslında şakacı bir ifade kullanarak, dostane ve samimi hareketlerle aptalca davranmamalarını söylüyorlardı. Aynı anda balta parlatıcıları yerlerine geri döndüler ve onlar, sessiz sedasız işlerini yapan terziler gibi çalışmaya başlar başlamaz, zenciler ve beyazlar, hiçbir şey olmamış gibi, şarkı söyleyerek yeniden palangayla fıçıları yukarı çekmeye başladılar.

Kaptan Delano, Don Benito'ya bir bakış attı. Hastalıktan iyice sarsılmış bu adamın, hizmetkârının kolları arasında toparlanmaya çalışan sıska bedenini gördüğünde, bu haldeki bir kumandanın, az önce gerçekleşen

türdeki önemsiz ve sıradan olaylar karşısında bile kontrolünü kaybedip, günahkâr bir ruh hali içinde, kendini öldürebileceği varsayımını nasıl aklına getirdiğine şaşırdı.

Fıçılar güverteye çıkarılınca, ambar görevlisinin yardımcılarından biri Kaptan Delano’nun eline birkaç kavanoz ve kap tutuşturarak, Don Benito adına, teklif ettiği şeyi yapmasını, yani suyu paylaştırmasını rica etti. Kaptan Delano, eşitlik ilkesinin temel prensibi olan, seviye farkı gözetmeyen tarafsızlıkla, rütbesi yüzünden değil, durumu yüzünden daha fazlasına ihtiyacı olan zavallı Don Benito dışında, en yaşlı beyazdan en genç zenciye kadar herkese eşit miktarda su dağıtarak kendisine söyleneni yaptı. İlk önce, Don Benito ya oldukça büyük bir testi su uzattı; ama İspanyol susuzluktan ölüyor olmasına karşın, gösteri izlemeyi seven Afrikalıların alkışlayarak ödüllendirdikleri bu kibarlığa karşılık olarak ağırbaşlı birkaç reverans yapmadan bir damla bile içmedi.

Daha az pörsümüş kabaklardan iki tanesi, kaptan sofrası için ayrıldı; kalanlar herkese ziyafet çekmek için hemen orada doğrandı. Ama Kaptan Delano, yumuşak ekmek, şeker ve şişelenmiş elma şarabını, başta Don Benito olmak üzere sadece İspanyollara verecekti. Ancak buna karşı çıkıldı; böylesi bir tarafsızlık Amerikalının hiç hoşuna gitmedi. Sonuç olarak, Babo’nun efendisi için bir kenara ayırmakta ısrar ettiği bir şişe şarap dışındaki her şey bütün beyazlara ve zencilere eşit olarak dağıtıldı.

Bu noktada, kayığın ilk gelişinde adamlarının gemiye çıkmasına izin vermeyen Amerikalının güvertedeki karmaşayı attırmamak için bu kez de izin vermediği gözden kaçmamış olabilir.

O sırada hüküm süren yardımlaşmadan etkilenen ve o an için yardım etmek dışında hiçbir şey düşünmeyen- Kaptan Delano, son belirtilere dayanarak en fazla bir iki saat içinde rüzgâr çıkacağına güvenip, su yedeklemek için görevlendirilebilecek herkesi, sallarla fıçıları alıp su doldurulacak yere götürmeleri ve doldurmaları için fok avcı gemisine geri gönderdi. Ayrıca, ikinci kaptanına iletilmek üzere, şu anki beklentilerin aksine eğer gemi gün batımına kadar demirleyemezse, endişe etmesini gerektiren bir şey olmadığını; bu gece dolunay olacağından er ya da geç rüzgâr çıkacağını ve kendisinin kılavuzluk yapmak üzere bu gemide kalacağını söyledi.

İki kaptan yan yana durmuş uzaklaşmakta olan kayığa bakarlarken, Amerikalı San Dominick'te, geminin ortasında yan yatmış; ters dönmüş bir çanak gibi görünen; altındaki hasırlara çömelmiş ya da karanlık

kubbesindeki yüksek oturaklara tünemiş, çoğunluğunu kadın ve çocukların oluşturduğu zenci aileler için gizli bir sığınak görevi gören; uzaktan güvenli bir mağaraya sığınmış yarasalara benzer simsiyah çocukların ara sıra girip çıktığı bir in izlenimi veren; yaşlı gövdesi çöldeki bir deve iskeleti gibi yamulmuş ve neredeyse bembeyaz olmuş; denize çıkmaya elverişli olmayan büyük bir kayık dışında kayık olmamasından dolayı duyduğu üzüntüyü dile getirdi. Bu sırada hizmetkâr, sessizce efendisinin kadife ceketinin kolunda gördüğü bir lekeyi temizlemekle meşguldü.

"Eğer üç ya da dört kayığınız olsaydı, Don Benito," dedi Kaptan Delano; "zencileriniz de küreklere asılıp bazı konularda yardımcı olabilirlerdi sanırım. Limandan hiç kayığınız olmadan mı ayrıldınız, Don Benito?"

"Hepsi fırtınada parçalandı, Senyör."

"Bu çok kötü. Ayrıca bir sürü adam da kaybettiniz. Hem kayıklar hem adamlar. Çok şiddetli fırtınalar atlatmış olmalısınız, Don Benito."

İspanyol sinmiş bir ifadeyle, "Kelimeler kifayetsiz," diye yanıtladı.

Meslektaşı artan bir ilgiyle, "Söyleyin, Don Benito," diye devam etti. "Bu fırtınalara Ümit Burnu açıklarında mı yakalandınız?

"Ümit Burnu mu? Kim Ümit Burnundan söz etti?"

Kaptan Delano, İspanyol'un kendi kendini yiyip bitiriyor gibi görünürken bile tükürdüğünü yalıyor olmasından dolayı büyük bir şaşkınlık duyarak, "Yolculuğunuz hakkında bilgi verirken siz, kendiniz söz ettiniz," diye karşılık verdi. "Ümit Burnundan siz söz ettiniz, Don Benito," diye üstüne basa basa tekrar etti.

Bir an duraksayan İspanyol, omuzları düşmüş, konuyu değiştirip havadan sudan söz etmek üzere olan birinin edasıyla döndü.

Tam o anda, beyaz bir delikanlı olan ulak, kaptan köşkündeki saate göre, son yarım saatin dolduğunu bildiren çanı çalma görevini yerine getirmek için koşar adımlarla ön güverteye gitti.

Hizmetkâr, giysinin kolundaki lekeyle uğraşmayı bırakıp bir görev verilen ve bunu yerine getirmediği takdirde görevi veren kişinin sinirleneceğini bilen birinin ürkek ve endişeli ifadesiyle dalgın İspanyol'a hitaben, "Sahip, nerede olursa olsun, ne kadar meşgul olursa olsun, dakika sektirmeden tıraş vaktini hatırlatmamı söylemişti/" dedi. Miguel, saatin yarım olduğunu bildiren çanı çalmaya gitti. Vakti geldi, Sahip. Sahip salona geçecek mi?"

"Ah, evet," diye cevap verdi İspanyol. Düşten gerçeğe dönmüş gibiydi. Sonra Kaptan Delano'ya dönerek kısa bir süre sonra sohbete kaldıkları

yerden devam edeceklerini söyledi.
“Madem Sahip Don Amasa ile biraz daha sohbet etmek istiyor, kendisini salonda sahibin yanında oturmaya davet edelim,” dedi hizmetkâr. “Babo usturayı bileyip, fırçayı köpürtürken Sahip konuşur, Don Amasa dinler.”
“Tabii,” diye karşılık verdi Kaptan Delano; bu nazik tekliften memnun olmuştu. "Eğer siz aksini yeğlemiyorsanız sizinle gelirim, Don Benito.”
"Buyurun, Senyör.”
Üçü birlikte kıç tarafa doğru yürürlerken, Amerikalı, günün ortasında böyle alışılmadık bir dakiklikle tıraş olmanın ev sahibine özgü başka tuhaf bir kapris olduğunu düşünmekten kendini alamadı. Ama bunun, daha ziyade efendisine bağlı, onun için endişe duyan bir hizmetkârın, efendisini belirgin bir biçimde girmek üzere olduğu karamsar ruh halinden çıkartmak amacıyla tam zamanında yaptığı bir tür söze karışma olduğuna karar verdi.
Salon denilen yer, geminin arka tarafında, alttaki kamaranın çatı katı komunda olan aydınlık bir kasaraydı. Eskiden bir bölümü, gemi zabitleri tarafından kullanılmaktaymış; ama onların ölümünden sonra bütün ara bölmeler kaldırılmış, içerisi geniş ve havadar bir gemi salonuna dönüştürülmüş. Doğru düzgün eşya olmaması ve az sayıda aksesuarın ilginç düzensizliği, bu büyük, darmadağınık salona, avcı ceketiyle tütün kesesini duvardaki geyik kafasının boynuzlarına asan; oltasını, maşasını ve bastonunu aynı köşeye koyan uçarı, bekâr bir beyefendinin taşradaki evinin geniş ve düzensiz salonu havasını veriyordu.
İlk akla gelen olmasa da, kır ve okyanus bir bakıma öz kuzenlerdir; çevreleyen denize bir anlık bakış, bu benzerliği arttırıyordu.
Salonun yeri hasırla kaplıydı. Yukarıda, kemerelerdeki yatay deliklere sıkıştırılmış dört ya da beş adet eski tüfek asılıydı. Bir köşede, güverteye bağlanmış aslan pençesi ayaklı bir masa bulunuyordu; üzerinde sayfaları yıpranmış bir dua kitabı vardı ve arkasındaki duvarda küçük, sıradan bir haç asılıydı. Masanın altında, yoksul keşişlerin kuşak kordonlarından oluşmuş bir yığına benzer, iç acıtacak kadar eski görünüşlü halatların arasında eğilmiş bükülmüş bir, iki kılıç ve zıpkın göze çarpıyordu. Ayrıca, bambudan yapılmış, zamanla rengi koyulaşmış, sert hatlı iki büyük kanepe; engizitörlerin germe aletine benzerliğiyle görüntüsü bile rahatsızlık veren, kaba saba bir berber koltuğu gibi bir sırtı olan, bir kolla yatıp kalkan, ortaçağ işkence aleti görünümünde, büyük ve çirkin bir koltuk vardı. Bir köşedeki dolapta, birkaçı sarılı, birkaçı yarı sarılı, diğerleri ise karman çorman duran renkli flamalar görünüyordu. Karşısında, bir vaftiz kurnası

gibi bir kaidenin üzerine oturtulmuş, tek parça koyu renk maundan, hantal bir el yüz yıkama leğeni vardı. Üzerinde ise tarakların, fırçaların ve diğer tuvalet takımlarının bulunduğu bir raf asılıydı. Yanında asılı duran, lekeli ot bir şiltesi olan hamağın üzerindeki dertop olmuş çarşaflar ve kırış kırış yastık, burada uyuyan kişinin, birbiri peşi sıra gelen kötü düşüncelerin ve karabasanların ziyaretiyle son derece rahatsız uyumuş olduğunu gösteriyordu.

Salonun dışarı, geminin dümenin üstüne doğru uzanan, uç kısmında, pencere ya da lomboza benzer, insan ya da top namlularının açık açık veya gizlice dışarısını gözetleyebileceği türden üç delik açılmıştı. Ahşap doğramanın üzerindeki devasa cıvatalar ve pasla kaplı diğer demir aksam bir zamanlar orada büyük topların olduğunun ipucunu veriyor olsa da şu anda ne bir insan görünüyordu ne bir top namlusu.

İçeri girdiğinde gözü hamağa ilişen Kaptan Delano “Burada mı uyuyorsunuz, Don Benito?” diye sordu.

“Evet, Senyör. Hava durulduğundan beri.”

Kaptan Delano, etrafına bakınarak ekledi: “Burası yatakhane, oturma odası, tavanarası, şapel, cephanelik ve özel giyinme odası karışımı bir yer.”

“Maalesef, Senyör. Şansım rast gitmedi.”

Bu sırada, tıraş örtüsünü koluna asmış olan hizmetkâr, efendisinin keyfini bekler gibi bir hareket yaptı. Don Benito, hazır olduğunu belirtince onu bambu koltuğa oturttu; misafirin rahat etmesi için koltuğu kanepelerden birinin karşısına çekti ve efendisinin yakasını ve kravatını gevşeterek işe koyuldu.

Zencide, olağandışı bir biçimde işine hâkim edası vardı. Zencilerin çoğu doğuştan uşak ve berberdirler; tarak ve fırçayı o kadar uyumlu ve öylesi gösterişli hareketlerle kullanırlar ki sanki kastanyet çalıyor gibidirler.

Bu tür işleri, başkaları tarafından mecbur bırakıldıkları için yapıyor olmalarına rağmen olağanüstü bir sakinlikle ve zarif bir dansöz kıvraklığıyla hoş bir zarafet de sergiliyorlar; pür dikkat kesilmekten tuhaf bir keyif alıyorlardı. Hepsinden önemlisi güleryüzlüydüler. Burada kast edilen salt bir sırıtış ya da gülüş değil. Zaten bunlar uygunsuz kaçardı. Onlarınki, Tanrı bütün zencileri hoş bir melodiyle yaratmış gibi, her bakış ve her hareketle uyum içinde olan doğal bir neşeydi.

Buna bir de hırslı olmamaktan kaynaklanan yumuşak başlılığı, sınırlı bir zekâdan kaynaklanan kanaatkar olmayı ve tartışmasız alt tabaka olan bu insanların doğasındaki körü körüne bağlılıktan kaynaklanan duyarlığı

ekleyince Johnson[14] ve Byron[15] gibi kuruntulu kişilerin (kuruntulu bir insan olan Don Benito için de aynı şey geçerli olabilir) hemen hemen tüm beyaz ırkı dışlayarak neden kendilerine hizmet eden zenciler olan Barber ve Fletcher'e düşkün oldukları rahatlıkla anlaşılmaktadır. Ancak, bir zencide kendini hastalıklı ve kötümser bir beynin rahatsız edici hırçınlığının bile dışında tutma becerisi varsa, acaba en hoş özellikleri söz konusu olduğunda iyi kalpli bir insana nasıl görünür? Dış etkenler hususunda huzurlu olduğunda, Kaptan Delano'nun sadece yumuşak değil, aynı zamanda samimi ve şakacı bir yapısı vardı. Memleketindeyken sık sık kapısının önünde oturup çalışan ya da oyun oynayan özgür zenci adamları seyretmekten ender rastlanan türden bir zevk alırdı. Seferde zenci bir denizci denk gelirse onunla her zaman sohbet eder; şakalar yapardı. Aslında iyi kalpli ve mutlu çoğu insan gibi, Kaptan Delano da zencilere yardım etmek amacıyla değil; diğer insanların köpeklerine yaklaşımları gibi candan yaklaşırdı.

Şimdiye dek, San Dominick'i bulduğu koşullar altında, bu eğilimini bastırmıştı. Ama daha önceki huzursuzluğundan sıyrıldığı ve çeşitli nedenlerle günün önceki saatlerinden daha dostça kabul gördüğü bu salonda, kolundaki tıraş örtüsüyle, tıraş gibi çok aşikâr olduğu bir işle uğraşan ve efendisine bu denli güleryüzlü davranan bu zenci hizmetkârı görünce zencilere karşı olan eski zaafı geri dönmüştü.

Diğer tüm şeylerin arasında, Afrikalıların parlak renklere ve göz alıcı gösterilere olan düşkünlüğünün garip bir örneği olarak, zencinin bayrak dolabından hiç sormadan aldığı rengarenk bir flamayı, bir önlük gibi efendisinin çenesinin altında öylesine sarıvermesi de hoşuna gitmişti.

İspanyolların tıraş yöntemi, diğer uluslardan biraz farklıdır. Bir kenarında çene dayamaya uygun bir çukur olan ve berber çanağı denilen, sabunu köpürtmek için kullandıkları bir çanakları vardır. Fırçayla değil; leğendeki suya daldırılan sabunla elde edilen köpük yüze sürülür.

Şu anki durumda daha iyisi olmadığı için tuzlu su kullanılıyordu ve köpürtülen kısımlar sadece dudağın üst kısmıyla boynun en altıydı; geri kalan her yer sakalla kaplıydı.

Bu ön hazırlıklar Kaptan Delano için o kadar değişikti ki oturmuş meraklı gözlerle izliyordu; bu yüzden de ne o konuşuyor ne de Don Benito yeni bir sohbet başlatacakmış gibi görünüyordu.

Çanağı hazırlama işini bitiren zenci usturaların en keskini bulmaya çalıştı; bulduktan sonra avucunun pürüzsüz, sert ve yağlı derisinde onu

ustalıkla bileyerek daha da keskinleştirdi. Ardından başlayacakmış gibi bir hareket yaptı ama kısa bir an bundan vazgeçip, bir elinde usturayı tutarken, diğer eliyle İspanyol’un uzun ve ince boynunu köpüklü suyla hafifçe ıslattı. Parlayan çeliğin bu kadar yakından görüntüsünden etkilenen Don Benito irkildi. Zencinin kara bedeninin yanında rengi iyice ortaya çıkan beyaz köpükler solgun görüntüsünü daha da arttırmıştı. Görüntü bütünüyle garipti; en azından Kaptan Delano için. Bu iki adamın duruşuna bakarken çılgınca düşünmekten kendini alamıyor; zenciyi cellat, beyazı ise idam mahkûmu gibi görüyordu. Ama bu, en sağlıklı beynin bile üretebileceği göz açıp kapayana kadar gelip geçen şu tuhaf düşüncelerden biriydi.

O sırada, gergin olan İspanyol’un gevşetmiş olduğu boynunki flamanın geniş bir kıvrımı bir perde gibi koltuğun kolundan sarkmış yeri süpürüyordu; fondaki siyah, mavi ve sarı renklerin üzerindeki armanın rengârenk çizgilerinin arasında beyaz bir zemin üzerinde kükreyen bir aslan ve onun çapraz köşesinde kan kırmızısı bir alanda korunaklı bir kale görünüyordu.

“Kale ve aslan,” diye haykırdı Kaptan Delano. “Bu kullandığınız İspanyol bayrağı, Don Benito. Neyse ki kral değil de ben gördüm,” diye ekledi gülerek. Sonra zenciye doğru dönerek “ama renkler çok canlı olduğu için fark etmezdi sanırım,” dedi şakacı bir ifadeyle. Öyle ki zenci gülümsemesini engelleyemedi.

“Başlıyorum, sahip,” dedi zenci flamayı düzeltip Don Benito’nun başını hafifçe koltuğun sırtına doğru yaslayarak. “Başlıyorum, sahip.” Çelik İspanyol’un boğazında parıldıyordu.

Don Benito, yine hafifçe ürperdi.

Böyle titrememelisiniz, sahip. Sahip onu ne zaman tıraş etsem böyle titriyor, Don Amasa. Oysa bugünde dek bir damla kan akıtmadığımı biliyor; ama böyle titremeye devam ederse bir gün akıtabilirim, dedikten sonra devam etti: “Başlıyorum, sahip. Artık fırtınayla ilgili sohbetinize devam edebilirsiniz, Don Amasa. Sahip söylediklerinizi duyabilir ve arada bir yanıtlayabilir.”

“Ah, evet şu fırtınalar,” dedi Kaptan Delano, “Ama seyahatinizi düşündükçe daha da merak ediyorum, Don Benito. Fırtınalardan ziyade ki eminim onlar da korkunçtu, onlardan sonra yaşanan talihsizlikleri. Çünkü, anlattığınıza göre Ümit Burnundan St. Mariaya ulaşmanız iki aydan uzun sürmüş; bu, iyi bir rüzgâr yardımıyla benim birkaç günde katettiğim bir mesafe. Evet, durgun havalar olmuş; hem de uzun süren durgunluklar

bunlar. Ama yine de iki ay boyunca rüzgâr olmadığı için yol alamama oldukça olağandışı. Başka bir beyefendi bana böyle bir hikâye anlatsaydı, Don Benito, az da olsa kuşkulanırdım."

O anda, İspanyol'un yüzünde, az önce güvertedekine benzer, isteksiz bir ifade belirdi ve ya kımıldadığı için veya durgun denizdeki geminin aniden beklenmedik sallantısı yüzünden ya da hizmetkârın elinin sarsaklığından, her ne olduysa, boğazın alt kısmını saran kaydan köpüğün üzerinde kan lekeleri oluştu. Zenci berber çeliği derhal geri çekti ve arkası Kaptan Delano'ya yüzü Don Benito ya dönük bir halde, usta tavrını bozmaksızın ucundan kan damlayan usturayı yukarı kaldırarak, şakayla karışık bir üzüntü ifadesiyle "Gördünüz mü, sahip," dedi. "Siz titrediniz ve Babo ilk kanı akıttı."

Ne İngiltere Kralı I. James'ın[16] huzurunda çekilen bir kılıç, ne de o ürkek kralın huzurunda alınan bir kelle şu an Don Benito nun dehşetinden daha büyük bir dehşete neden olabilirdi.

"Zavallı adam," diye düşündü Kaptan Delano. "O kadar gergin ki tıraş olurken bile akan kana dayanamıyor. Sinirleri alt üst olmuş, kendi kanının bir damlasını görmeye bile tahammül edemeyen bu hasta adamın, benim kanımı akıtmaya kalkışacağını düşünmüş olmam inanılır gibi değil. Amasa Delona, sen kesinlikle bugün çıldırdın. Memlekete döndüğünde bundan kimseye söz etme, budala Amasa. Ha ha, tam bir katil gibi görünüyor, değil mi? Daha çok kendini öldürecek gibi duruyor. Bu deneyim iyi bir ders olacak sana."

Dürüst denizcinin zihninden bu düşünceler geçerken, hizmetkâr örtüyü kolundan aldı ve Don Benito ya "Ben usturadan bu şeyi silip, onu tekrar bilerken siz Don Amasa'yı cevaplayın lütfen, sahip," dedi.

Bunları söylerken, yüzü hem İspanyol'un hem de Amerikalının görebileceği biçimde yarı dönüktü ve yüzündeki ifadeden de anlaşılabileceği gibi efendisinin sohbete devam edip az önceki tatsız olaydan uzaklaşmasını istiyordu. Kendisine sunulan çareye dört elle sarılan Don Benito, Kaptan Delano ya sadece olağandışı bir süre devam eden durgun havadan değil, geminin kapıldığı sert akıntılardan ve araya öncekilerden daha az sayıda olsa da, zencilerin genelinin iyi davranışlarını öven sözcükler katarak, Ümit Burnundan St. Maria olan yolculuğun neden bu kadar çok uzadığını açıklamak üzere, bazıları daha önce söylediklerinin tekrarı olan başka şeylerden ve söz etti.

Bu arada hizmetkâr usturayı kullanmaya devam ettiğinden, bu ayrıntılar, arka arkaya verilemiyor; tıraş aralarında anlatıldığı için hem hikâye hem de methiye, her zamankinden daha titrek bir sesle aktarılıyordu.

Tekrar bütünüyle huzur içinde olmayan Kaptan Delano'nun hayal gücüne göre İspanyol'un tavrında ve hizmetkârın gizemli suskunluğunda öylesi bir sahtelik vardı ki gerek sahip gerekse köle bilinmeyen bir nedenden ötürü hem sözleriyle hem de hareketleriyle rol yapıyor gibiydiler; yoo, hayır, Don Benito'nun her yerinin titremesine bakılırsa onun gözü önünde birtakım dolaplar dönüyordu. Daha öncede söz edilen fısıldaşmalar göz önüne alındığında danışıklı dövüş şüphesinin bariz bir dayanağı vardı. Peki öyleyse gözünün önünde sergilenen bu berbercilik oyununun amacı neydi? Nihayet, Kaptan Delano, bunu, belki de Don Benito'nun rengârenk flamaya sarınmış teatral görünüşünden kaynaklanan saçma sapan ve insafsız bir düşünce olarak ele alıp hızla kafasından uzaklaştırdı.

Tıraş bittince hizmetkâr, eline içinde kokulu su olan küçük bir şişe alarak birkaç damlasını Don Benito'nun başına döktü ve öyle gayretle ovuşturmaya başladı ki bu şiddetli uygulama İspanyol'un yüzündeki bütün kasların oldukça garip bir biçimde seğirtmesine neden oldu.

Bundan sonraki işi tarak, makas ve fırçaylaydı; döne döne orada bir bukle düzeltiyor, burada favorideki asi bir saç telini kırpıyor; ustalığını ortaya çıkaran doğaçlama dokunuşlarla şakaklardaki buklelere zarif kıvrımlar veriyordu. Bu arada berberin ellerinde kaderine boyun eğmiş her beyefendi gibi Don Benito da çok sıkılmıştı ama en azından ustura faslından daha rahattı. Aslına bakılırsa o anda o kadar solgundu ve o kadar kaskatı oturuyordu ki zenci, bir beyazın büstünü bitirmek üzere olan Nübyeli[17] bir heykeltıraş gibi görünüyordu.

Nihayet her şey bittiğinde, İspanyol'un boynundaki bayrak kaldırılıp karman çorman bir halde flama dolabına tıkıldıktan sonra zenci, efendisinin boynunda kalmış olabilecek tek tük kılı ılık nefesiyle üfleyerek uzaklaştırdı; yakası ve kravatı düzeltildi; bir bez parçacığıyla kadife klapalar fırçalandı. Tüm bunlar yapıldıktan sonra hafifçe geri çekilen ve bastırmaya çalıştığı kendinden hoşnut bir ifadeyle duran hizmetkâr, en azından tıraş ve taranma bakımından kendi zevkli elleriyle yarattığı efendisini bir süre inceledi.

Kaptan Delano, şakacı bir ifadeyle hem onun başarısını övdü hem de Don Benito'yu tebrik etti.

Ama ne hoş kokular, ne sabun köpükleri, ne sadakat ne de sohbet İspanyol'u memnun etmişti. Onu çekilmez karamsarlığın depreştiğini ve

hâlâ yerinde oturduğu fark eden Kaptan Delano, oradaki varlığının artık istenmediğini düşünerek, beklediği rüzgârın çıkıp çıkmadığına bakma bahanesiyle oradan uzaklaştı.

Ana direğe doğru yürürken bir süre durup gördüğü sahneyi tekrar düşündü ve salonun yakınından gelen bir ses duyarak dönünce eli yanağındaki zenciyi görüp nedenini anlayamadığı bir kaygı duydu. O tarafa doğru gittiğinde zencinin yanağının kanadığını fark etti. Tam ne olduğunu soracaktı ki zenci, ağlamaklı bir ifadeyle anlatmaya başladı.

“Ah, sahip ne zaman kurtulacak bu illetten? Babo’ya böyle çektirmesinin tek nedeni bu kötü hastalığın neden olduğu acı dolu yürek. Usturayla Babo’nun yüzünü kesti, çünkü Babo kazara küçük bir sıyrığa neden oldu; hem de bu kadar zamandır ilk kez. Ah, ah, ah,” dedi yüzünü tutarak.

Kaptan Delano, "Don Benito’nun surat asarak beni oradan uzaklaşmaya zorladıktan sonra İspanyollara özgü bir kindarlıkla şu zavallı adamdan intikam almış olması mümkün mü?” diye düşündü. “Ah, bu kölelik düzeni, insanoğlunun içindeki ne çirkin hırsları ortaya çıkarıyor. Zavallı adamcağız!”

Sevecen bir ifadeyle zenciyle konuşmak üzereydi ki adam, ürkek ve isteksiz bu halde salona geri döndü.

Az sonra, efendi ve köle dışarı çıktılar; Don Beııito, hiçbir şey olmamış gibi hizmetkârına yaslanmıştı.

Herhalde iki sevgilinin kavgası gibi bir şeydi, diye düşündü Kaptan Delano.

Don Benito’ya yaklaştı ve birlikte ağır adımlarla yürümeye başladılar. Henüz birkaç adım atmışlardı ki üç ya da dört adet pamuklu kumaşı Hint usulü türban gibi kafasına sararak doğulu havasına bürünmüş, uzun boylu, raca görünüşlü bir melez iki büklüm bir halde yaklaşıp, selam vererek öğle yemeğinin salonda hazır olduğunu haber verdi.

Oraya doğru giden iki kaptana, bir yandan yürürken bir yandan da yüzünde sürekli bir gülümsemeyle yerlere kadar eğilerek sık sık arkaya dönen melez eşlik ediyordu ki bu, daha alt kademede kaldığının farkında değilmişçesine yan yan zarif uşağa bakan, ufak tefek, başı açık Babo nun değersizliğini daha da ortaya çıkaran bir zarafet gösterisiydi.

Ama Kaptan Delano, onun bu kıskanç bakışlarını safkan bir Afrikalının, başka ırkla karışmış birine karşı hissettiği garip bir duygu olarak algıladı. Uşağa gelince, tavrı, eğer özsaygısından kaynaklanan asalet göstergesi değilse, memnun etme arzusunu fazlasıyla açığa çıkarıyordu ki aynı anda

hem sade bir Hıristiyan hem de bir Chesterfieldli[18] gibi davranıyor olması iki kat övgüye değerdi.

Kaptan Delano, melezin ten rengi açısından kırma, yüz olarak da Avrupalı olmasını ilgiyle izliyordu; öylesi mükemmel bir görüntüydü ki bu.

“Don Benito,” diye fısıldadı; "böylesi değerli bir uşağınız olduğunu görmek beni mutlu etti. Bu görüntü, bir zamanlar Barbadoslu bir çiftçiden duyduğum çirkin sözlerin aksini kanıtlıyor. Eğer bir melez Avrupalı bir yüze sahipse ondan uzak durun; şeytanın tekidir, demişti bana. Ama görüyorum ki uşağınızın İngiltere Kralı George’dan bile daha düzgün yüz hatları var ve buna rağmen tam bir kral gibi, yüce gönüllü nazik insanları kralı gibi, başıyla selam veriyor, reverans yapıyor ve gülümsüyor. Üstelik çok hoş bir sesi var.”

“Öyledir, Senyör.”

Kaptan Delano “Lütfen söyler misiniz? Onu tanıdığınızdan beri hep iyi ve saygıdeğer biri oldu, değil mi?” dedikten sonra uşağın son bir reveransla salona girerek gözden kaybolmasıyla bir an durakladı. Sonra “Lütfederseniz az önce söz ettiğim nedenden dolayı öğrenmek istiyorum,” diye devam etti.

Ne kusur bulan ne de övgüler yağdıran duygusuz bir denetleyici gibi cansız bir ifadeyle “Francesco iyi bir adam,” diye cevap verdi Don Benito.

“Ben de öyle düşünmüştüm. Çîarip ve biz beyaz ırk için pek de övünülecek bir şey değildir ama eğer kanımız azıcık da olsa Afrikalılarla karışsa, onları geliştirmek şöyle dursun, zencilerin özünü bozarak üzücü sonuçlara neden oluruz; belki renk düzelir ama ahlâki bozulmalar yaşanır.

“Elbette, Senyör, elbette,” dedi; sonra Babo ya bir bakış atarak, “Söz ettiğiniz çiftçinin söylediklerine benzer sözlerin, zenciler için değil de bizim taşramızdaki Ispanyol-Hint karışımları için söylendiğini duymuştum. Ama konuyu bilmiyorum,” diye ekledi ilgisiz bir ifadeyle.

Ve o anda salona girdiler.

Öğle yemeği oldukça sadeydi. Kaptan Delano’nun getirdiği birkaç taze balık ve kabak, çörek, tuzlu et, Don Benito için ayrılmış olan elma şarabı ve San Dominick’teki son kalan tatlı şaraptan oluşuyordu.

Içeri girdiklerinde, Francesco ve yanında iki ya da üç zenci yardımcıyla masanın etrafında dolanarak son düzenlemeleri yapıyordu. Efendilerini görünce yardımcılar geri çekildi; Francesco ise gülümseyerek yol gösterdi; ama İspanyol, bunu dikkate almaya bile tenezzül etmeden müşkülpesent bir ifadeyle refakatçisine dönerek bu tür fuzuli refakatten hoşlanmadığını söyledi.

Don Benito eliyle Kaptan Delano’ya oturacağı yeri işaret edip, son derece güçsüz olmasına rağmen, beyefendinin kendinden önce oturmasında ısrar etti ve ev sahibiyle misafiri refakatçiler olmadan çocuksuz evli çiftler gibi iki masanın karşılıklı uçlarına oturdular.

Zenci, Don Benito’nun ayağının altına bir kilim ve sırtına bir yastık yerleştirdikten sonra geri çekildi ama efendisinin sandalyesinin arkasında değil, Kaptan Delano’nun sandalyesinin arkasında durdu. Başta, bu Kap,tan Delano’yu biraz şaşırttı. Ama kısa bir süre sonra, hâlâ efendisine sadık olan zencinin, Don Benito’nun en ufak bir arzusunu bile hemen yerine getirmeye hazır olmak için yüzü ona dönük durduğu ortaya çıktı.

Kaptan Delano “Adamınız eşine az rastlanır bir zekâya sahip,” diye fısıldadı masanın karşı tarafından.

“Doğru söylüyorsunuz, Senyör.”

Yemek sırasında, misafir, tekrar Don Benito’nun hikâyesinin belli bölümlerine dönerek, bazı konularda daha fazla ayrıntı anlatmasını rica etti. İskorbüt ve hummanın zencilerin yarısından azını telef ederken nasıl olup beyazlarda bu kadar büyük çapta bir kayba neden olduğunu sordu. Bu soru, sanki salgına ait sahneleri gözünün önüne getirerek, bir zamanlar yanında çok sayıda arkadaşı ve zabiti olan bu salondaki acınası yalnızlığını hatırlatmış gibi elleri titremeye başladı, beti benzi attı, bir şeyler geveledi; görünüşe bakılırsa geçmişin güzel anılarının yerini şimdinin delice korkuları almıştı. Korku dolu gözlerini boşluğa dikti. Hizmetkârı tatlı şarabı ona doğru uzatıncaya dek hiçbir şey görmeden baktı. Nihayet şarabından aldığı birkaç yudum biraz toparlanmasına yardımcı oldu. Farklı ırk yapılarının, bazı hastalıklara karşı diğerlerine göre daha dirençli olduğu konusunda rastgele bir şeyler söyledi. Bu, misafirinin daha önce duymadığı bir görüştü.

Kaptan Delano, mal sahiplerine harfi harfine hesap vermek zorunda olduğundan, artık, onun adına üstlendiği işin maddi boyutunu, özellikle de yeni yelken takımı ve buna benzer konuları ev sahibiyle konuşmak istiyor ve doğal olarak, bu tür işleri yalnızken konuşmayı tercih ettiğinden hizmetkârın dışarı çıkmasını arzu ediyordu. Yine de sohbet devam ederken Don Benitonun, bir uyarıya ihtiyaç duymadan, uygun olanın bu olduğunu anlayacağını düşünerek bir süre bekledi.

Ama öyle olmadı. Nihayet, ev sahibiyle göz göze gelmeyi başaran Kaptan Delano, başparmağı ile geriye doğru bir belli belirsiz hareket

yaparak, “Don Benito, beni bağışlayın ama sizinle yalnız konuşmam gereken konular var, diye fısıldadı.

Bunun üzerine, İspanyol'un yüzü öyle bir değişti ki sanki hizmetkârı hakkında yapılan bu imadan dolayı içerlemişti. Bir anlık sessizlikten sonra, zabitlerini kaybettiğinden beri (asıl görevinin köleleri yönetmek olduğu artık açıkça anlaşılan) Babo’nun sadece sadık hizmetkârı ve bakıcısı değil, aynı zamanda her konuda sırdaşı olması nedeniyle onların yanında kalmasının bir sakıncası olmadığına temin etti.

Aslında Kaptan Delano, kendisine önemli yardımlar yapmayı düşündüğü birinin, böylesi sıradan bir isteği yerine getirilmemesinden dolayı sinirlendiğini belli etmemek için zorlanmış olsa da bunun üzerine söyleyecek bir şey kalmamıştı. Bunun sadece kendi şikâyeti olduğunu düşündü ve bardağını doldurarak işle ilgili konuşmaya devam etti.

Yelkenleri fiyatları ve diğer konular üzerinde anlaşmaya varıldı. Ama bunlar konuşulurken, baştaki yardım teklifi coşkuyla karşılanmış olan Amerikalı, olayın maddi boyutunun konuşulduğu şu an ilgisiz ve mesafeli davranıldığını fark etti. Aslına bakılırsa, Don Benito, tüm bu detayları duymaya kendisi ve seyahati açısından önemli olan faydalardan ziyade görgü kuralları yüzünden katlanıyormuş gibi görünüyordu.

Çok geçmeden daha da içine kapandı. Onu sohbete dâhil etmeye çalışma çabası boşunaydı. Huysuz bir ifadeyle sakalmı çekiştirerek oturmuş, kendini yiyip bitiren bir görüntü sergiliyordu. O anda bir duvar kadar sessiz durmakta olan hizmetkârı onu biraz rahatlatmak amacıyla efendisine şarabı uzattı.

Yemek bittikten sonra kıç taraftaki minderli kemereye oturdular; hizmetkâr efendisinin sırtına yastık koydu. Uzun süren hareketsizlik artık ortamı da etkilemeye başlamıştı. Don Benito, soluksuz kalmış gibi derin derin iç çekti.

“Neden salona geçmiyoruz?” diye sordu Kaptan Delano. “Orası daha havadar.” Ama ev sahibi sessiz ve hareketsiz oturmaya devam etti.

O sırada, hizmetkârı elinde tüyden yapılmış büyük bir yelpazeyle önünde diz çöktü. Aynı anda Francesco, parmak ucunda gelip, zenciye içinde kokulu su olan küçük bir kap verdi. Zenci, tıpkı bir dadının küçük bir çocuğa yaptığı gibi ara sıra, bu suyla efendisinin favorilerini düzelterek alnını ovuşturuyordu. Hiç konuşmuyordu. Sanki tüm ıstırabının arasında, sadakatin sessiz ifadesiyle Don Benito’nun ruhunu ferahlatmak istermişçesine gözlerini sadece efendisine dikmişti.

O sırada geminin çanı saatin 14:00 olduğunu haber verdi; kamaranın pencerelerinden denizde hafif bir çalkantının başladığı görünüyordu; hem de istenilen yönden.

"İşte" diye haykırdı Kaptan Delano. "Size söylemiştim, Don Benito. Bakın!"

Heyecanlı bir tonla konuşarak, daha ziyade meslektaşını canlandıracak bir ifadeyle ayağa fırlamıştı. Ama yanında oturduğu kıçtaki pencerenin kıpkırmızı perdesi uçarak solgun yanağına değdiği halde Don Benito, esintiyi durgun havadan daha hoşnutsuz karşılamış görünüyordu.

Zavallı adam diye düşündü Kaptan Delano. Acı deneyimler ona, tekbir çiçekle bahar olmayacağı gibi, tek bir kıpırtının da rüzgâr anlamına gelmediğini öğretmiş. Ama bu kez yanılıyor. Gemisini koya sokup bunu ona kanıtlayacağım.

Kaptan Delano, rüzgârı en iyi biçimde değerlendirme sorumluluğunu zevkle üzerine aldığını söyleyip, ev sahibinin güçsüz düşmüş olduğunu ima ederek, sakin sakin oturmaya devam etmesi konusunda ısrar etti.

Güverteye çıkan Kaptan Delano, hiç beklemediği bir anda, Mısır Piramitleri koruyan siyah mermerden oyulmuş muhafız heykeli gibi girişte hareketsiz durmakta olan Atufal'ı görünce irkildi.

Ama bu seferki irkilme belki de sadece bedenseldi. Atufal'ın somurtkan bir ifadeyle bile uysal olunabileceğini garip bir biçimde gösteren duruşu, sabırla işlerini yapan nacak parlatıcılarının tam tersiydi. Her iki görüntü de, Don Benito nun otoritesi gevşek olsa da, her hâlükarda bunu kullanmaya kalkıştığında vahşi ya da iri yapılı olup olmadığı fark etmeksizin herkesin öyle ya da böyle önünde eğilmek zorunda olduğunu kanıtlıyordu.

Kaptan Delano, küpeşteye asılı bir borazanı kapıp rahat adımlarla güvertenin ön kısmına, doğru ilerleyerek, mükemmel İspanyolcasıyla emirlerini verdi. Hepsi bu emirlerden hoşnut kalan birkaç denizci ve zencilerin çoğu, itaakâr bir tavırla geminin rotasını limana doğru çevirdiler.

Kaptan Delano, cunda yelkeninin alçaltılması için bazı komutlar verirken sadakat dolu bir ifadeyle emirlerini tekrar eden bir ses duydu. Döndüğünde efendisinin kontrolünde o an için asıl görevi olan kölelerin liderliğini üstlenmiş olan Babo'yu gördü. Bu yardım çok işe yaradı. Lime lime olmuş yelkenler ve eğilmiş serenler kısa sürede rüzgâra göre ayarlandı. Ve keyifleri yerine gelmiş zencilerin neşeli şarkıları eşliğinde bütün prasyalar[19] ve kandilisa[20] da çekildi.

İyi adamlar, diye düşündü Kaptan Delano. Az bir eğitimle iyi birer denizci olurlar. Baksana kadınlar bile hem halat çekiyor hem de şarkı söylüyorlar. Mükemmel denizciler olduklarını duyduğum Aşanti kadınları olmalı bunlar. Ya dümende kim var? Orada gayretli biri gerekli bana.

Kim olduğunu görmeye gitti.

San Dominick, hantal bir dümen yekesi ve ona bağlı büyük, yatay palangalarla idare ediliyordu. Her iki palanganın arkasında zenci bir görevli vardı ve aralarında, dümenin başında, yani asıl sorumluluk isteyen görevde, hafif hafif başlayan esintiyle, herkes gibi umut ve inanç dolmuş olduğu açıkça belli olan İspanyol bir denizci duruyordu.

Nihayet bu adamın, daha önce ırgatın başındaki çekingen tavırlı adam olduğu ortaya çıktı.

“Demek sensin, dostum,” diye haykırdı Kaptan Delano. “Artık melül melül bakmak yok; dümdüz karşıya bak ve gemiyi o yönde tut. İyi iş çıkaracağına güveneyim mi? Sanırım limana girmeyi sen de istiyorsun, değil mi?”

Adam, dümeni sımsıkı kavrarken için için gülerek “Evet, senyör,” diye onayladı. Bunun üzerine, iki zenci, Amerikalıya sezdirmeden şüpheyle denizciye baktılar.

Dümende işlerin yolunda olduğunu gören kaptan, oradaki durumu görmek için baş kasaraya doğru gitti.

Gemi, artık akıntıya karşı yol alacak duruma gelmiş sayılırdı. Akşamın yaklaşmasıyla esintinin artacağı kesindi.

O an için yapılması gereken her şeyi yapan Kaptan Delano, denizcilere son komutları verdikten sonra kamarasında bulunan Don Benito’ya durum hakkında bilgi vermek için ve aynı zamanda hazır hizmetkârı güvertede meşgulken özel konuşmak için birkaç dakika yakalamayı umut etmenin verdiği hevesle kıç tarafa doğru yöneldi.

Güvertenin alt kısmında kamaraya giden karşılıklı iki yol vardı; birinin girişi diğerinden daha ileride olduğundan dolayı daha uzun bir geçitten geçmek gerekiyordu. Hizmetkârın hâlâ yukarıda olduğunu gören Kaptan Delano, daha uzun olan geçide açılan, Atufal’ın hareketsiz dikilmekte olduğu, yakındaki girişi kullanarak kamaranın kapısına varana kadar koşar adımlarla ilerledi. Kapıya vardığında, hevesini bastırmak için bir süre durdu. Sonra söylemeyi tasarladığı sözcükler dudaklarının ucunda içeri girdi. Kemerede oturmakta olan İspanyol’a doğru ilerlerken kendisininkine

eşlik eden başka ayak sesleri duydu. Elinde bir tepsi olan hizmetkâr da karşı kapıdan girmiş, efendisine doğru ilerliyordu.

“Kahretsin, yine bu sadık adam,” diye düşündü Kaptan Delano; “ne can sıkıcı bir tesadüf.”

Eğer rüzgâr çıkmış olmasının yarattığı neşeli hava olmasaydı, bu “can sıkıcı tesadüf” muhtemelen başka türlü değerlendirilirdi. Ama bu durumda bile, hiç düşünmeden aniden fark ettiği Babo ve Atufal ilişkisinden dolayı hafif bir sızı duydu.

“Size sevindirici bir haberim var, Don Benito,” dedi. “Rüzgâr artarak devam edecek. Bu arada, saat gibi dakik, şu uzun boylu adamınız, Atufal, tek başına dışarıda dikiliyor. Elbette sizin emrinizle, değil mi?”

Don Benito, sanki nezaketten kaynaklandığı açık seçik belli olduğundan dolayı karşılık vermeye fırsat vermeyecek türden yapılmış ince bir hicivle karşı karşıya kalmış gibi irkildi.

Sanki canlı canlı derisi yüzülmüş biri gibi bu adam, diye düşündü Kaptan Delano? Canını yakmadan neresine dokunulabilir ki?

Hizmetkâr efendisinin yanına giderek yastığını düzeltti; bu arada İspanyol, nezaketini bozmadan, resmi bir ifadeyle cevap verdi. “Haklısınız. Köle, sizin onu gördüğünüz yerde benim emrimle duruyor; çünkü eğer belirtilmiş olan saate ben aşağıda olursam soruma cevap vermek üzere gelişimi beklemesi gerekiyor.”

“Ah, şimdi anladım. Beni bağışlayın ama o zavallı adama tahttan indirilmiş eski bir kral gibi davranmakla aynı şey bu. “Ah Don Benito,” dedi gülümseyerek, “bazı konularda özgürlük tamsanız bile, korkarım ki özünüzde çok sert bir kaptansınız.”

Don Benito, bir kez daha içine kapandı; iyi kalpli denizci, bu kez vicdan azabından olduğunu düşündü.

Sohbet artık zoraki devam eder hale gelmişti. Kaptan Delano, boş yere, denizi usul usul yararak ilerleyen geminin fark edilebilir hareketine dikkat çekmeye çalıştı. Donuk gözlere bakan Don Benito, duygularını ele vermeyen birkaç kelimeyle karşılık verdi.

San Dominick, gitgide artan ve hâlâ limana doğru esmekte olan rüzgâr sayesinde hızla yol aldı. Bir burnu döner dönmez ilerideki fok avcısı gemisi açık seçik görünmeye başladı.

O sırada, Kaptan Delano, bir kez daha güverteye gitti ve bir süre orada kaldı. Nihayet sığ kayalıklardan uzaklaşacak biçimde geminin rotasını değiştirdiklerinde birkaç dakikalığına aşağıya geri döndü.

Bu kez zavallı dostumu neşelendirebileceğim diye düşündü Kaptan Delano.

“Gittikçe daha iyiye gidiyor, Don Benito,” diye seslendi sevinç içinde tekrar içeri girerek. “Yakında sıkıntılarınız sona erecek; en azından bir süreliğine. Bilirsiniz, uzun ve zor bir yolculuktan sonra bir limana demirleyince, kaptanın yüreğinden büyük bir yük kalkar. Çok iyi gidiyoruz, Don Benito. Gemim göründü. Şu lombozdan bakın; işte orada; gayet iyi durumda. Bachelor’s Delight, benim sevgili dostum. Ah, bu rüzgâr insanı nasıl da neşelendiriyor. Bu akşam gelip,benimle bir fincan kahve içmelisiniz. Emektar hizmetkârım size bir sultanın bile tatmamış olduğu lezzette kahve yapacaktır. Ne dersiniz, Don Benito, gelecek misiniz?”

İspanyol, önce heyecanla başını kaldırıp, fok avcısı gemisine özlem dolu bir bakış attı; hizmetkârı endişeli bir sessizlikle dik dik yüzüne bakıyordu. Bir anda o tanıdık soğuk duruş geri döndü ve Don Benito, hiçbir şey söylemeden tekrar yastıklara gömüldü.

“Cevap vermediniz. Haydi ama gün boyu siz beni ağırladınız. Misafirperverliğinizin karşılığını vermek isterim.”

Cevap, “gidemem,” oldu.

“Gidemez misiniz? Bu sizi yormaz ki. İki gemi, birbirlerine çarpmayacak mesafede, mümkün olduğunca yakın duracaklar. Sanki bir odadan diğerine geçer gibi bir güverteden diğerine geçeceksiniz. Haydi ama beni reddetmeyin.”

Don Benito, kararlı ve soğuk bir ifadeyle “gidemem,” diye tekrarladı.

Son göstermelik nezaketi de bir kenara bırakıp, ölü gibi solgun, asık bir suratla ve tırnaklarını kemirerek oturuyor ve misafirine dinlenmekle geçireceği zamanı çalan bir yabancıya katlanmaya çalışan hasta bir adam gibi neredeyse düşmanca bir ifadeyle bakıyordu. Bütün bunlar olurken, geminin yararak ilerlediği suyun huzur verici sesi gitgide daha artarak lombozlardan içeri geliyordu. Sanki doğa sanki huysuzluğu yüzünden onu azarlar; ne kadar surat asarsa asın, ne kadar sinirlenirse sinirlensin zerre kadar umurunda olmadığını söyler; bunun kimin hatası olduğunu sorar gibiydi. Ama rüzgâr arttıkça onun karmaşık ruh hali de yoğunlaşmıştı.

Bu adamda, daha önce de açığa çıkan, sabırlı yardımsever misafirinin bile artık tahammül edemediği çekingenlikten ve huysuzluktan öte bir şeyler vardı.

Böyle bir davranışa daha fazla açıklama getiremeyen, bu garipliği hastalık olarak kabul etse bile aşırıya gittiğini düşünerek artık geçerli bir

mazeret bulamayan ve tavırlarıyla bu davranışı hak edecek bir şey yapmadığından emin olan Kaptan Delano'nun gururu harekete geçmeye başlamıştı. O da içine kapandı. Ama İspanyol için bir şey fark etmiyordu. Bu yüzden Kaptan Delano, onu orada bırakarak tekrar güverteye çıktı.

Artık gemi, fok avcı gemisinden en fazla iki mil uzaktaydı. Balina avcı gemisinin hızla arayı kapattığı görülüyordu.

Uzun lafın kısası, kaptanın ustalığı sayesinde, çok geçmeden bu iki gemi iki komşu görüntüsünde, yan yana demir atmışlardı.

Kaptan Delano, kendi gemisine dönmeden önce, sunulması önerilen yardımların uygulama ayrıntıları hakkında Don Benito ile konuşmaya niyetlenmişti. Ancak, daha önce olduğu gibi, bir kez daha ters cevaplara maruz kalmaya istekli olmadığından ve artık San Dominick'in güvenle demirlemiş olduğunu görmüş olduğundan, misafirperverlik ve iş konusundan daha fazla söz etmeksizin hemen oradan ayrılmaya karar verdi. Gizli planlarını belirsiz bir süre erteleyerek, bundan sonra nasıl hareket edeceğini gelecekteki şartlara göre belirleyecekti. Kayığı onu almaya hazırdı, ama ev sahibi hâlâ aşağıda oyalanıyordu. Öyle olsun, diye düşündü Kaptan Delano; eğer o bu kadar görgüsüzse benim daha fazla görgülü davranmam gerek. Resmi ve belki de üstü kapalı bir sitemle veda etmek üzere kamaraya indi. Ama Don Benito nun sanki misafirine karşı sergilediği saygısız tutumun ağırlığını hissetmeye başlamış bir tavırla ve oldukça terbiyeli bir edayla ona karşılık vererek, hizmetkârının yardımıyla ayağa kalkıp, konuşamayacak kadar tedirgin bir halde Kaptan Delano'nun eline yapışmasından dolayı memnuniyet duydu. Ancak, bu iyiye işaret, karamsarlığı daha da artmış bir halde eski içe kapanıklığına geri dönüp, gözlerini hafifçe ondan kaçırarak, sessizce tekrar yastıklara gömülmesiyle aniden yok oldu. Bu davranışa, benzer biçimde mesafeli karşılık veren Kaptan Delano, reverans yaparak oradan ayrıldı.

Bir tünel gibi loş, kamaradan merdivenlere çıkan dar koridoru henüz yarılamıştı ki bir hapishane avlusundaki idamı duyurmak için çalınan çana benzer bir ses geldi kulağına. Bu yeraltı mahzeninde hüzünlü bir biçimde yankılanarak saati bildiren geminin arızalı çanıydı bu. Karşı koyulamayacak bir felaketin habercisi olarak algıladığı bu ses karşısında zihni batıl inançlara dayalı kuşkularla dolup taşmaya başladı. Durdu. Önceki bütün kuşkularının en ince ayrıntıları, yazılmakta olan bu cümlelerden daha hızlı bir akış içindeki imgelerle düşüncelerini ele geçirdi.

O ana dek, her şeye inanan iyi yürekli yapısı, makul korkulara bahaneler bulmaya fazlasıyla hazırdı. Zaman zaman gereksiz yere resmi davranan İspanyol, şimdi neden görgü kurallarını hiçe sayarak gemiden ayrılmakta olan misafirine eşlik etmiyordu? Hastalığı mı buna izin vermiyordu? Oysa hastalığı, gün boyu daha yorucu konularda çaba göstermesini engellememişti. Son anda sergilediği ne olduğu belli olmayan davranışı birçok kez yinelenmişti. Ayağa kalkmış, misafirinin eline yapışmış, elini şapkasına götürmüş; sonra aniden her şey uğursuz bir sessizliğe ve karamsarlığa gömülmüştü. Bu davranış, acımasız bir sonu olan insafsız bir komplodan dolayı duyulan gelip geçici bir pişmanlığın neden olduğu bir anlık yumuşama işareti miydi? Son bakışı, bir felaketi uysallıkla kabullenmiş bir halde Kaptan Delano'ya sonsuza dek veda ediyormuş gibiydi. O gece fok avcı gemisini ziyaret etmesi için yapılan daveti neden reddetmişti? Yoksa İspanyol, aynı gece ihanet etmeyi amaçladığı kişinin masasında yemek yemekten çekinmeyen Yahudi'den[21] daha mı merhametliydi? Gün boyu süren bu gizemli ve çelişkili tavırlar, eğer sinsice hazırlanan gizli bir ayaklamanın ön hazırlığı değilse neydi? Atufal, sözüm ona isyankâr ve tam zamanında hareket eden gölge; o sırada kapının önüne sinmişti. Sanki bir nöbetçiydi; hatta daha da fazlası. Kimin isteğiyle orada duruyordu? Yoksa zenci pusu mu kurmuştu?

İspanyol arkada, kölesi önde, karanlıktan aydınlığa atılmak zorunlu bir seçimdi.

Bundan sonra, çenesi kenetlenmiş ve yumrukları sıkmış bir halde Atufal'ın yanından geçti ve savunmasız bir halde aydınlıkta durdu. Neredeyse sesini duyurabileceği uzaklıkta demirlemiş, sakin sakin duran ve San Dominick'in yarattığı dalgalarla nazlı nazlı alçalıp yükselen, içindeki tanıdık yüzlerle artık evi gibi olmuş zarif gemisini gördüğünde ve ardından durmakta olduğu güverteden bakıp da parmakları hâlâ ağır ağır çalışan kalafat ipi yapıcılarına baktığında; nacak parlatıcılarının bitmez tükenmez işleri için kendilerini gayrete getirmek için hafif hafif çaldıkları ıslıklığı ve çalışırken çıkarttıkları mırıltıları duyduğunda; hepsinden ötesi, Hz. İbrahim'in çadırından[22] saçılan yumuşak ışık gibi parlayan güneş batıdaki sakin kampına çekilirken huzurlu uykusuna dalan doğanın şefkatli yanma şahit olduğunda ve nihayet büyülenmiş gözleri ve kulakları, zincirlenmiş köleyle birlikte bütün bunları da fark ettiğinde kenetlenmiş çenesi ve yumruk yaptığı elleri gevşedi. Onunla alay eden hayaletlere bir kez daha güldü ve hatta onlara bir an için bile teslim olmuş olmanın her şeyi gören

Tanrıhm huzurunda tanrıtanımazlık olarak değerlendirilebileceği düşüncesiyle hafif bir pişmanlık duydu.

Onun komutu doğrultusunda, kayık asma merdivene bağlanırken birkaç dakikalık gecikme oldu. Bu süre boyunca, o gün bir yabancı için iyi niyetle yaptıklarını düşünen Kaptan Delano'nun yüreğini hüzünlü bir doyum duygusu kapladı. Karşı tarafa ne kadar faydalı olursa olsun iyi bir şey yaptıktan sonra insanın vicdanı asla rahatsız olmaz diye düşündü Kaptan Delano.

Az sonra, kayığa binmek için yüzü güverteye dönük, yandaki ip merdivenin ilk basamağına adım atmıştı ki nazik bir sesle kendisine seslenildiğini duydu. Ve aynı anda onu mutlu eden bir şaşkınlıkla ondan beklenmeyen bir canlılıkla Don Benito'nun yaklaşmakta olduğunu gördü. Son anda az önceki kabalığı için özür dileyecekmiş gibi görünüyordu. İçine iyi bir his doğan Kaptan Delano, ayağını yukarı çekerek döndü ve kendisine yaklaşmakta olan kaptana doğru yürüdü. Adımını attığı anda, İspanyol'un gerginliği ve sabırsızlığı artmış ama bedensel gücü azaltmıştı; bu yüzden ona destek olmak için hizmetkârı efendisinin elini kendi çıplak omzuna koyup hafifçe o eli tutarak bir koyluk değneği konumunu aldı.

İki kaptan yan yana geldiklerinde İspanyol, hararetli bir biçimde tekrar Amerikalının elini tuttu ve aynı anda içten bir bakışla gözlerinin içine baktı ama önceden olduğu gibi, gene konuşamayacak kadar halsiz düşmüştü.

Ona haksızlık ettim diye düşündü Kaptan Delona kendisini ayıplayarak; soğuk görüntüsü beni yanılttı; asla kabalık etmek istemedi.

O sırada, hizmetkârın, bu sahnenin uzaması efendisinin sinirlerinin daha fazla bozulmasına neden olabilir korkusuyla bu duruma son vermek ister gibi bir hali vardı. Ve hâlâ bir kol değneği görevi görürken iki kaptanın arasında yürüyerek onlarla ip merdivene doğru ilerledi. Bu arada, Don Benito, sanki gerçekten pişman olmuş bir içtenlikle Kaptan Delano'nun elini bırakmıyor; zencinin üstünden tutmaya devam ediyordu.

Az sonra geminin yan tarafında durmuş, bütün mürettebatı meraklı gözlerle yukarıya bakmakta olan kayığa bakıyordu. Kaptan Delano, İspanyol'un elini bırakması için bir süre bekledikten sonra, artıkbu durumdan sıkılmış olarak asma merdivene basmak için ayağını küpeşteye doğru kaldırdı. Ama Don Benito, hâlâ elini bırakmıyordu. Bu durumda beklerlerken "Ben daha ileri gidemem; burada size veda etmek zorundayım, çok sevgili dostum Don Amasa," dedi tedirgin bir ses tonuyla. "Gidin,

haydi gidin. Gidin ve Tanrı sizi benden daha iyi korusun, can dostum," diye ekleyerek birden elini bıraktı.

Bu durumdan etkilenmiş olan Kaptan Delano, oradan ayrılamıyordu; ama hizmetkârın hiçbir şey söylemeden ona uyaran bakışlarla baktığını görünce alelacele vedalaşıp kayığına bindi; güvertede kımıldamadan duran Don Benito'nun ardı arkası kesilmeyen veda sözleri hâlâ duyuluyordu.

Kayığın kıç tarafına oturan Kaptan Delano, son bir selam vererek kayığın hareket etmesini emretti. Mürettebat kürekleri indirdi. Kayığın pruvasındaki adamlar, küreklerin çekilebilmesi için gereken mesafeye ulaşmak için küreklerini gemiye dayayarak kayığı itmeye başladılar. Tam o anda, Don Benito, küpeşteden atlayarak Kaptan Delano'nun ayaklarının dibine düştü. Aynı zamanda, gemiye doğru öyle kendini kaybetmiş bir tonla bağırıyordu ki kayıktakilerin hiçbiri ne dediğini anlayamadı. Ama onu anlayabilen üç İspanyol denizci, geminin birbirinden uzak üç farklı yerinden denize atlayıp sanki kaptanlarını kurtarmak ister gibi onun arkasından yüzmeye başladılar.

Kayığın dehşet içindeki zabiti, sabırsız bir ifadeyle bunun ne anlama geldiğini sordu. Buna karşılık olarak, Kaptan Delano, anlaşılması güç İspanyol'a küçümser bir ifadeyle gülümseyerek, kendi adına hiçbir şey bilmediğini ve hatta umursamadığını; ama İspanyol'un kendi adamlarına kayığın onu kaçırmaya çalıştığı izlenimini vermeyi kafasına koymuş göründüğünü söyledi. "Ya da sizin canınıza kastediyor," diye ekledi öfkeden çılgına dönmüş bir ifadeyle. Nacak parlatıcılarının uyarı sinyaliyle başlayan gemideki bağrış çağrışı duyunca Don Benito'nun boğazına yapışıp "bu düzenbaz korsan hepimizi öldürmeyi planlıyor," dedi. O anda, onun sözlerini doğrularcasına, yukarıdaki parmaklıklarda elinde bir hançerle hizmetkâr belirdi. Sanki ölümü göze almış bir sadakatle sonuna kadar efendisine yardım etmeye ant içmiş gibi aşağıya atlamaya hazırdı. Görünüşte, zenciye yardım etmeye çalışan üç İspanyol denizci pruvadan hareket etmesi engellenmiş kayığa tırmanmaya çalışıyordu. O sırada zenciler, kaptanlarının tehlikede olduğunu görüp çılgına dönmüş bir halde küpeştelerin üzerinden sarkmışlardı. Öyle kalabalıktılar ki çamurla karışıp kapkara olmuş çığ gibi görünüyorlardı.

Öncesi ve sonrasıyla tüm bunlar öyle hızlı gelişti ki sanki geçmiş, o an ve gelecek bir bütün olmuştu.

Zencinin geldiğini gören Kaptan Delano, neredeyse boğazına yapışmasına benzer bir hareketle İspanyol'u yana savurdu ve kendini kaybetmiş bir halde geri çekilerek ellerini kollarını kaldırıp, hançeriyle görünüşe göre Kaptan Delano’nun kalbini nişan almış bir halde sıçrayarak aşağıya atlayan hizmetkârı tam zamanında yakaladı. Ama silahı zorla çekip elinden aldı ve saldırganı, kürekleri indirmiş hızla denizde ilerlemekte olan kayığın dibine fırlattı.

Kaptan Delano, bu kritik anda, bir yandan sol eliyle tekrar, konuşamayacak kadar bitkin olmasına bakmaksızın, yarı yarıya yere uzanmış olan Don Benito’yu yakaladı; öte yandan sağ ayağıyla yere serilmiş zencinin üzerine basarak hareket etmesini engelledi. Gözünü ileriye dikmiş bir halde sağ koluyla da kıça yakın olan küreğe asılmış, ellerinden geleni yapmaları için adamlarını teşvik ediyordu.

Ama o sırada, arkadan gelen İspanyol denizcileri nihayet püskürtmüş ve artık yüzünü kıç tarafa dönmüş, pruvadaki kürekçiye yardım etmekte olan kayığın zabiti, aniden Kaptan Delano’ya seslenerek zencinin ne yapmak üzere olduğuna bakmasını söyledi; aynı anda Portekizli bir kürekçi, İspanyol’un ne dediğine dikkat etmesi için onu uyardı.

Ayağının altındaki zenciye bakan Kaptan Delano, hizmetkârın boşta olan eliyle önceden kıvırcık saçlarının arasına gizlemiş olduğu küçük bir hançer çıkartmış; yüzünde ruhunun derinliklerindeki asıl amacı açığa vuran öfke dolu kindar bir ifadeyle, efendisinin kalbini hedef almış, bir yılan gibi kıvrıla kıvrıla kayığın dibinde ilerliyordu. Aynı anda, beyhude bir çabayla uzaklaşmaya çalışan İspanyol yarı boğuk bir sesle, Portekizli’den başka kimsenin anlamadığı bir şeyler geveliyordu.

O an, Kaptan Delano’nun ne zamandır karanlıklar içinde hapsolmuş zihninde, Don Benito nun esrarengiz tavırlarını, gün boyu olan bütün anlaşılmaz olayları ve San Dominick’in tüm yolculuk serüvenini beklenmedik bir biçimde aydınlatan bir ışık çaktı. Sert bir biçimde Babo’nun eline vurdu ama asıl onu can evinden vuran kendi yüreğiydi. Büyük bir acıma duygusuyla Don Benito’yu bıraktı. Zenci, kayığa atlarken niyeti, Kaptan Delano yu değil, Don Benito’yu hançerlemekti.

Artık gözü açılan Kaptan Delano, zencinin iki elini birden kavrayıp, başını kaldırarak San Dominick’e baktığında maskeleri düşmüş, nacaklarını ve bıçaklarını sallamakta olan zencilerin, bir karmaşa, ufak çapta bir arbede içinde olmadıklarını ya da Don Benito için kaygılandıklarında çılgına dönmediklerini; tam tersi acımasız korsanlar gibi isyan başlatmış

olduklarını gördü. Altı Aştanti, kıç kısmında, kendilerinden geçmiş zenci dervişler gibi dönüp duruyorlardı. Denize atlamaları düşmanları tarafından engellenen İspanyol gençler, bütün güçleriyle en üsteki direğe tırmanmaya çalışırken, daha az atik olduklarından henüz denize atlayamamış ve zencilerin arasına karışmış birkaç İspanyol denizcinin çaresizlikleri fark ediliyordu.

Bu sırada Kaptan Delano, kendi gemisine seslenerek, kapakların açılıp topların çıkarılmasını emretti. Ama bu emir yerine getirilene kadar, San Dominick'in halatı kesilmiş, dışarıda kırbaç gibi sallanan ucu çekilirken pruvadaki yelken aniden açılmış ve geminin rengi solmuş gövdesi salına salına okyanusa doğru açılmaya başladığında gemiaslanı yerinde duran bir insan iskeleti ve altında beyaz boyayla yazılmış şu sözlükler ortaya çıkmıştı: "Liderini takip et."

Bunu görünce, Don Benito yüzünü kapatarak acı acı haykırmaya başladı: "Bu o; Aranda! Katledilen ve gömülmeyen dostum!"

Fok avcı gemisine vardıklarında aşağıya ip atılmasını isteyen Kaptan Delano, hiç direnç göstermeyen zenciyi bağlayarak güverteye çektirtti. Sonra artık neredeyse hareket edemeyecek durumda olan Don Benito nun yukarı çıkmasına yardım etmeye çalıştı; ama İspanyol son derece bitkin olmasına rağmen, zenci aşağıya indirilip gözden kaybolana kadar ne kımıldamayı ne de kımıldatılmayı kabul etti. Ne zamanki onun ortada olmadığından emin oldu ancak o zaman yukarı çıkmamak için sinmekten vazgeçti. Kayık, hemen yüzmekte olan üç denizciyi almak için gönderildi. Bu arada, toplar hazırlanmıştı; ama San Dominick, fok avcı gemisinin pupasında süzülerek uzaklaştığından sadece kıça en yakın olan topla ateş edilebiliyordu. Ana direği aşağıya indirerek kaçak gemiye zarar vermeyi düşünerek, bu topla altı kez ateş ettiler. Ama sadece önemsiz birkaç halat isabet aldı. Kısa süre sonra gemi, koydan çıkıp açılarak top menzilinin dışına çıktı. Cıvadranın[23] çevresinde kümelenmiş zenciler, bir süre bağrışarak beyazlarla alay ediyor; ardından abartılı el kol hareketleriyle denizin artık koyulaşan enginliğine doğru haykırıyorlardı. Bet sesiyle çığlıklar atan karga avcının elinden kaçmıştı.

Akla ilk gelen, halatları salıverip peşlerine düşmekti. Ama bir kez daha düşünülünce, kayık ve filikayla takip etmek daha umut verici görünüyordu.

Don Benito'ya, San Dominick'te ne tür ateşli silahlar olduğunun sorulması üzerine, Kaptan Delano'ya verilen yanıt, daha sonra ölen bir kamara yolcusu, isyanın ilk günlerinde, ellerindeki birkaç tüfeğin ateşleme

tertibatını gizlice bozduğundan, kullanılabilir durumda hiçbir şeyin olmadığı yönündeydi. Buna rağmen, Don Benito, hâlihazırda ne kadar gözü dönmüş olduklarını ispat eden zencilerin, şu an bir saldırıda bulunulduğu takdirde, beyazların toplu olarak katledebileceklerini söyleyerek, takip etmemeleri için kalan tüm gücüyle yalvardı. Ama Kaptan Delano, bu uyarının geçirdiği sıkıntıdan dolayı paramparça olmuş birinden geldiğini düşününce kararından vazgeçmedi.

Kayıklar silahla donatılıp hazırlandı. Kaptan Delano, yirmi beş kişiyi görevlendirdi. Kendisi de onlarla birlikte gitmek üzereyken Don Benito koluna yapıştı. “Ne yapıyorsunuz? Benim hayatımı kurtardınız; şimdi kendi hayatınızı mı tehlikeye atıyorsunuz, Senyör?”

Zabitlerde hem kendi hem de yolculuğun menfaati açısından, hem de mal sahiplerine duydukları sorumluluktan dolayı kaptanlarının gitmesine şiddetle karşı çıktılar. Bu itirazları bir süre düşünüp taşman Kaptan Delano, sonunda kalması gerektiğine karar verip, bir zamanlar askeri bir ticaret gemisinde[24] çalışmış ve bu yüzden düşmanlarının kendi aralarında geminin yönetiminde bir korsan bulunduğunu konuştukları, güçlü kuvvetli ve cesur bir adam olan ikinci kaptanını görevlendirdi. Denizcileri daha fazla yüreklendirmek için İspanyol kaptanın, gemisini harap bir gemi olarak addettiği; ayrıca altın ve gümüşün de bulunduğu yükünün değerinin on bin altından fazla ettiği söylendi. Onu ele geçirin; en ufak bir parçasını bile isyancılara bırakmayın. Denizciler coşkuyla bağırarak karşılık verdiler.

Kaçaklar, oldukça açılmışlardı. Gece olmak üzereydi; ay gökyüzünde yükseliyordu. Uzun ve zorlu bir kürek çekme serüveninden sonra kayıklar geminin yakınlarına ulaşmıştı; uygun bir mesafede, silahları ateşlemek üzere kürekler bırakıldı. Karşılık verecek mermileri olmayan zenciler, naralar atarak karşılık verdiler. Ama yaylım ateşi ikinci kez açıldığında, Kızılderililer gibi nacaklarını fırlattılar. Bunlardan biri, bir denizcinin parmaklarını koparttı. Bir başkası kayığın burnuna çarparak oradaki halatı kesti ve bir oduncunun baltası gibi küpeşteye saplanıp kaldı. Saplandığı yerin yakınlığından dolayı titreyerek onu çekip alan ikinci kaptan gerisin geriye fırlattı. Geri fırlatılan bu düello eldiveni, geminin kırık dökük üst güvertesine saplanarak öylece kaldı.

Zenciler, o kadar şiddetle karşılık veriyorlardı ki beyazlar güvenli mesafeyi arttırarak korumaya devam ettiler. Artık fırlatılan nacakların

ulaşmayacağı bir mesafede durup, yakında başlayacak olan kaçınılmaz çatışmayı düşünen beyazlar, en öldürücü silahlarını, hedefine ulaşmayan mızraklar gibi aptalca denize fırlatan zencileri göğüs göğse bir çarpışmada savunmasız bırakmak için tuzağa düşürmeye çalışıyorlardı. Ama çok geçmeden bu taktiği fark eden zenciler, bundan vazgeçtiler; çoğu kaybettikleri nacakların yerine demir çubuklar buldularsa da, sonuçta saldırganların lehinde bir değişiklik oldu bu.

Bütün bunlar olurken, güçlü rüzgâr sayesinde gemi hâlâ suları yararak ilerliyordu; geride kalan kayıklar, yeni bir yaylım ateşi açmak için ona yetişmeye çalışıyorlardı.

Ateş ederken, çoğunlukla zencilerin o sırada yoğun olarak toplandığı kıç taraf hedef alınıyordu. Ama amaç, zencileri öldürmek ya da yaralamak değildi. Amaç, gemiyi onlarla birlikte ele geçirmekti. Bunu yapmak için gemiye çıkılması gerekiyordu ki gemi bu kadar hızlı yol alırken kayıklarla bunu yapmak imkânsızdı.

Birden ikinci kaptanın aklına bir fikir geldi. Çıkabildikleri kadar direğin tepesine çıkmış ve hâlâ orada duran İspanyol gençleri fark edince, serenlere inip yelkenleri serbest bırakmaları için onlara seslendi. Dediği yapıldı. Bu arada, denizci kıyafetleri içinde bariz biçimde dikkat çeken iki İspanyol, daha sonra açıklanacak nedenlerden dolayı, yaylım ateşi yüzünden değil, nişancıların kasti hedef olması sonucu öldürüldü. Daha sonra ortaya çıktı ki yaylım ateşlerinden biri sırasında zenci Atufal ve dümendeki İspanyol da ölmüştü. Ve artık yelkensiz ve kumandasız kalan gemi zencilerin kontrolünden çıkmıştı.

Gemi, yelken direkleri gıcırdayarak, ağır ağır rüzgâr yönünde dönüyordu. Kayıkların görüş alanı içindeki pruvası yavaş yavaş sallanıyor; ufuktaki ay ışığında parlayan gövdesi suyu üzerinde dev bir gölge oluşturuyordu. Sanki bir hayalet kolunu uzatmış, beyazları intikam almaya çağırıyordu.

“Liderinizi takip edin!” diye bağırdı ikinci kaptan ve iki kayık, her biri pruvanın iki yanından olmak üzere gemiye yanaştılar. Fok balığı avlamak için kullanılan mızraklar ve kılıçlar, nacaklar ve demir çubuklar karşı karşıya geldiler. Büyük geminin ortasında toplanan zenci kadınlar, çelik seslerinin eşlik ettiği bir ağıda başladılar.

Hücum bir süre durdu; zenciler, saldırıyı geri püskürmek için bir araya toplandılar. O ana kadar tam olarak güverteye çıkamamış olan yarı geri çekilmiş denizciler, at üzerinde savaşan süvariler gibi, bir bacakları

küpeştelerin üzerinden içeri sarkıtılmış, diğeri dışarıda, kılıçlarını arabacıların kamçılarını salladığı gibi kullanarak mücadele ediyorlardı. Ama boşunaydı. Tam bastırılmak üzereydiler ki tek bir vücut olmuş bir manga gibi bir araya geldiler ve naralar atarak gemiye atladılar ama oradaki karışıklıktan dolayı farkında olmadan gene birbirlerinden ayrıldılar. Kısa bir süre, denizin altında bir o yana bir bu yana akın ederek sinarit sürüsüne saldıran kılıç balıkları gibi belli belirsiz, bastırılmış sesler duyuldu. Hemen ardından yeniden bir araya gelen ve İspanyol denizcilerin de katılımıyla sayıları artan beyazlar, üstünlüğü ele alarak kendilerine karşı koyamayan zencileri geminin kıç tarafına doğru sürdüler. Ama orada, ana direğin yanında, yan yana konmuş variller ve çuvallardan gelişigüzel yapılmış bir barikat vardı; barış ve ateşkes akıllarının ucunda bile geçmese de bir süre soluklanmak hoşlarına giderdi. Ama bu yılmaz denizciler bir an bile durmadan barikatı aşarak tekrar bir araya geldiler. Bitkin düşmüş zenciler, çaresizlik içinde savaşıyorlardı. Kırmızı dilleri, bir kurt gibi, siyah dudaklarının arasından sarkıyordu. Ama soluk) üzlü denizcilerin pes etmeye niyetleri yoktu; tek bir kelime etmeden beş dakika içinde gemiyi ele geçirdiler.

Zencilerin büyük bir kısmı öldürülmüştü. Top mermileriyle ölenlerin dışında çok sayıda ezilen de vardı; uzun saplı mızrakların açtığı yaralarının çoğu, Preston Pans'de İngilizlere saldıran İskoçların sırıklara bağladıkları tırpanlarıyla açtıkları yaraları andırıyordu. Karşı tarafta ise ikinci kaptanın da içlerinde olduğu birkaç kişi yaralanmıştı ama ölen yoktu. Kurtulan zenciler, geçici olarak kapatıldı ve gemi, gece yarısı tekrar limana çekilerek, bir kez daha demirlendi.

Bunu takip eden olayları ve düzenlemeleri atlayıp, iki günü tamiratla geçirdikten sonra, her iki geminin de önce Şili'deki Conception'a ve oradan bütün olanların baştan sona soruşturulacağı genel valinin huzuruna çıkacakları Peru'daki Lima'ya gitmek üzere birlikte yelken açtıklarını söylemekle yetinelim.

Artık baskı altında olmaktan kurtulan bahtsız İspanyol, yolculuğun ortalarına doğru hür iradesiyle iyileşme belirtileri gösterdiyse de, Lima'ya varmadan kısa bir süre önce kötü bir şeyler olacağını için doğmuş gibi, hastalığı depreşti; sonunda o kadar kötüleşti ki karaya başkaları tarafından taşınmak zorunda kaldı. Hikâyesini ve durumunu duyan Krallar Şehrinin[25] çok sayıdaki dini kuramlarından biri, büyük bir misafirperverlik sergileyerek, ona sığınacak bir yer verdi. Burada bir hekim ve bir rahibin

gözetimi altında olacaktı; ayrıca tarikat üyelerinden biri de, gece gündüz özel gözetmeni ve yoldaşı olmaya gönüllü olmuştu.

İspanyolca resmi evraktan tercüme edilmiş aşağıdaki alıntıların buraya kadar anlatılanlara bir ışık tutacağı ve öncelikle San Dominick’in yola çıktığı limandan Santa Maria Adasına ulaşana kadar başından geçenleri açığa çıkartacağı umulmaktadır.

Ama alıntılara geçmeden önce, bir görüş bildirmek belki de daha doğru olacaktır.

Sayısız evrak arasından seçilen ve dilimize kısmen tercüme edilen bir evrak, davanın ilk aşamasında Don Benito’nun görevden alınmasıyla ilgi bilgi içermektedir. Buradaki bazı açıklamalar, o dönemlerde, hem bilgi bazında gerekse doğal nedenler konusunda kuşkular içermekteydi. Mahkeme kurulu, son olaylar yüzünden tanığın zihinsel sağlığının yerinde olmadığı, gerçekleşmesi asla mümkün olmayan bazı şeyler hakkında abuk sabuk konuştuğu görüşünde birleşmişti. Ancak, hayatta kalan denizcilerin, kaptanlarıyla ilgili bazı garip ayrıntıları ifşa ettikleri ifadeleri, onun ifadesini destekleyerek geri kalan kısmını inanır kılmaktaydı. Bu yüzden, mahkeme, idam cezası hükmüne dayalı kararını, ifadelerde yeterli kanıt olmadığından reddetmeye karar vermişti.

> BEN, DON JOSE ABOS VE PADILLA, Majestelerinin Yetkili Noteri; Resmi Eyalet Yetkilisi ve Piskoposun Kutsal Temsilcisi, vs olarak kanunların gerektiği biçimde resmen açıklar ve doğrularım ki Bin Yedi Yüz Doksan Dokuz yılının Eylül ayının yirmi dördünde, San Dominick gemisinin Senegalli zencilerine karşı başlatılan suç niteliğindeki eylem hakkında aşağıdaki beyanat huzurumda verilmiştir:
>
> ***
>
> Ilk Tanık, DON BENITO CERENO'nun Beyanatı Aynı gün, ay ve yıl, Krallığın Yüce Mahkemesinin Encümen Üyesi ve Bölge Yönetim Kurulu Başkanı Saygıdeğer Doktor Juan Martinez de Dozas, San Dominick’in kaptanı Don Benito Cereno’nun mahkemede hazır bulunmasını emretmiş ve o da Rahip Infelez’in eşliğinde sedye ile gelerek, Kutsal Hacın Temsilcisi Don Jose de Abos ve Padilla huzurunda bildiği her şeyi anlatacağı ve sorulan sorulara doğru cevap vereceği hususunda Tanrı, İsa ve Kutsal Hac üzerine yemin ettikten sonra seyirin başlangıcından itibaren olan

olaylar hakkında kendi rızasıyla gerçekleşen sorgulamada geçen yılın Mayıs ayının yirmisinde, ülkede üretilen ürünlerin yanı sıra, çoğu Mendozalı bir beyefendi olan Don Alexandra Arandaya ait her iki cinsten de toplam yüz altmış zenci, otuz altı kişilik gemi mürettebatı ve yolcularla Callao'ya bağlı Valparaiso limanından yelken açarak gemisiyle yola çıktığını söylemiş ve zencilerle ilgili aşağıdaki bilgileri vermiştir:
(Asıl belgede, bu kısımda, Arandanın kurtarılmış olan bazı belgelerinden derlenmiş; tanığın hatırladıklarına dayalı ve burada sadece bazı bölümlerden alıntılar yapılmış olan ifadesine istinaden hazırlanmış yaklaşık elli adamın adları, yaşları ve her biriyle ilgili açıklamalardan oluşan bir liste vardı)
-On sekiz, on dokuz yaşlarında Jose adında birıı; bu adam efendisi Don Alexandro'ya hizmet ediyor ve dört beş yıldır onun hizmetinde olduğundan dolayı çok iyi İspanyolca konuşuyor.
-Francesco adında bir melez. Kamarot. Düzgün bir kişiliği ve güzel bir sesi var. Valparaiso kilise korolarında ilahiler söylemiş; Buones Ayres'in yerlisi. Yaklaşık otuz beş yaşlarında.
-Dago adında, uzun yıllar İspanyolların arasında bulunmuş bir mezar kazıcısı. Zeki bir adam. Kırk beş yaşlarında.
-Yaşları altmışla yetmiş arası değişen Afrika doğumlu dört yaşlı zenci. Sağlıkları yerinde. Çekirdekten yetişme kalafat ustaları. İsimler şöyle: İlki Muri. Öldürüldü. (Diamelo
adındaki oğlu gibi); İkincisi Nacta; üçüncüsü Yola, o da öldürüldü; dördüncüsü Ghofan.
-Ve yaşları otuzla kırk beş arası değişen altı yetişkin zenci. Hepsi tecrübesiz. Aştantiler arasında doğup büyümüşler. Martinqui, Yan, Lecbe, Mapenda, Yambaio, Akim. Dördü öldürüldü.
-Atufal adında güçlü kuvvetli bir zenci. Afrika'da bir kabilenin reisi olduğu tahmin ediliyor. Sahipleri ona çok değer veriyorlar.
-Senegalli ufak tefek bir zenci. Birkaç yd İspanyolların arasında bulunmuş. Adı Babo olan bu zenci otuz yaşı civarında.
Ötekilerin adını hatırlayamadığını ama Don Alexandro'nun belgelerinin kalanlarının bulunacağından hâlâ umutlu olduğunu; o zaman bunların tümünü tam olarak inceleyeceğini ve mahkemeye sunacağı belirtmiş ve ayrıca otuz dokuz kadın ve her yaştan çocuklar olduğunu söylemişti.

(Liste burada bitiyor ve ifade şu şekilde devam ediyordu:)

... Bu tür yolculuklara adet olduğu üzere bütün zencilerin güvertede uyuduklarını ve sahipleri, sevgili dostu Aranda onların uysal olduğunu söylediği için hiçbirine pranga takılmadığını; ...limandan ayrılmalarının yedinci günü, sabaha karşı üç sularında biri Juan Robles adındaki lostromo[26], diğeri Juan Bautista adındaki marangoz olan nöbetçi iki zabit ve serdümen ile yardımcısı hariç tüm İspanyollar uyurken zenciler ansızın ayaklanarak lostromo ve marangozu ağır biçimde yaralayıp, güvertede uyumakta olan on sekiz adamın bazılarını demir çubuklar ve baltalarla, diğerlerini ise bağlayıp canlı canlı denize atarak öldürdüklerini; Ispanyollardan yedi kadar kişiyi bağlayarak muhtemelen gemiyi kullanmak için sağ bıraktıklarını düşündüğünü; saklanabilen üç ya da dört kişinin ise sağ kaldığını beyan etmiştir. İsyan sırasında zenciler lombar ağzını ele geçirmiş olsalar da altı ya da yedi yaralının, onlar tarafından engellenmeden buradan geçirilerek kıç taraftaki alt güverteye götürüldüklerini; ama ikinci kaptana ve o an ismini hatırlayamadığı bir başka kişiye aynı yerden geçmeye kalkıştıkları için saldırıp yaralayarak kamaraya dönmek zorunda bırakıldıklarını; gün doğarken güverteye çıkmaya karar veren tanığın, orada isyancıların elebaşı Babo ve ona yardım eden Atufal ile karşılaşıp konuştuğunu; böylesi gaddar davranmaktan vazgeçmeleri konusunda onları ikaz ettiğini; aynı zamanda ne istediklerini, niyetlerinin ne oduğunu sorduğunu; kendisinin onların isteklerine uymaya hazır olduğunu söylediğini; buna karşın bağlamış oldukları üç adamı canlı canlı gözleri önünde denize attıklarını; tanığa yukarı gelmesini, onu öldürmeyeceklerini söylediklerini; kendisinin söyleneni yaptığını; zenci Babo'nun bu sularda gidebilecekleri zencilerin özgür yaşadığı bir ülke olup olmadığını sorduğunu; onun olmadığı yönünde cevap verdiğini; bunun üzerine zenci Babo'nun kendisinden onları Senegal'e ya da St. Nicholas yakınlarındaki adalara götürmesini istediğini; kendisinin buna karşılık, mesafe çok uzun olduğundan, Ümit Burnunu dönmek zorunda olduklarından, geminin kötü durumda olmasından ve erzak, yelken ve suya ihtiyaçları olacağından dolayı bunun imkânsız olduğunu söylediğini; ama zenci Babo'nun her olursa olsun onları götürmek zorunda olduğunu ve yiyecekle su konusunda tanığın talimatlarına uyacaklarını belirttiğini; bu uzun konuşmadan sonra, koşullar ne olursa olsun, onları Senegal'e götürmezse bütün beyazları öldürmekle tehdit ettikleri için isteklerini yerine getirmek zorunda

kaldığını; onları yolculukta en gerekli şeyin su olduğunu, kıyıya yaklaşıp su temin edeceklerini, ondan sonra yola devam edceklerini söylediğini; zenci Babo'nun bunu kabul ettiğini; tanığın, kendilerini kurtaracak İspanyol ya da başka bir yabancı gemiyle karşılaşmayı umarak orta noktadaki limanlardan birine dümen kırdığını; on ya da on bir gün sonra karanın göründüğünü ve Nazca yakınlarında karaya paralel olarak seyre devam ettiklerini; tanığın, su bulmayı başaramamış olmasından dolayı zencilerin artık huzursuz ve isyankâr davranmaya başladıklarını gözlemlediğini; zenci Babo'nun tehditler savurarak bu işin aksatılmadan ertesi gün yapılmasını istediğini; kendisinin ona kıyının sarp olduğunu net bir biçimde gördüğünü ve haritada gösterilen ırmakların gerçekte olmadığını, elverişsiz şartlar yüzünden başka nedenlerin de olduğunu ve yapılacak en doğru şeyin, bütün yabancıların yaptığı gibi kolayca su ve erzak bulabilecekleri ıssız bir ada olan Santa Maria Adasına gitmek olduğunu; zenci B?bo, ona birkaç kez, hepsini satabilecekleri herhangi bir şehir, kasaba ya da kıyıdaki bir yerleşim bölgesine yaklaştığı anda bütün beyazları öldüreceği ima ettiğinden dolayı tanık Pisco'ya gitmediğini ya da kıyıdaki diğer limanlardan birine yanaşmadığını; tanığın, daha önce planladığı gibi, yolda veya adada kendilerine yardım edebilecek bir gemi bulabilmek ya da kayıkla yakındaki Arruco sahiline kaçabilmek amacıyla Santa Maria Adasına gitmeye karar verdiğini; gerekli her tür çareye başvurarak rotasını hemen adaya gitmek üzere çevirdiğini; Babo ve Atufal'ın Senegal'e geri dönme amaçları gerçekleştirmek için neler gerektiğini ve tanık başta olmak üzere bütün İspanyolları öldürüp öldürmemeyi tartıştıkları günlük toplantılar yaptıklarını; Nasca'dan ayrıldıktan sekiz gün sonra, gün doğuşunun hemen ardından tanık nöbetteyken, zenciler toplantıları bitirdikten sonra Babo'nun tanığın yanına gelerek sahibi Don Alexandra Aranda'yı öldürmeyi düşündüğünü, aksi takdirde ne onun ne de arkadaşlarının tam anlamıyla özgür olamayacaklarını ve bunun, aynı zamanda denizcileri kontrolü altında tutmak için kendisine karşı geldiklerinde neler olabileceğini anlayacakları bir uyarı niteliğinde olduğunu, bu uyarının en iyi Don Alexandra nun öldürülmesiyle verileceğini söylediğini; ama Don Alexandra yu öldürmeye niyet etmesi dışında son söylenenlerin tanık tarafından ne o anda ne de daha sonra algılanamadığını; daha da ötesi, zenci Babo nun bu gerçekleşmeden önce tanıktan kamarasında uymakta olan ikinci kaptan Raneds'ı çağırmasını istediğini ve tanığın, o anki korku içinde, iyi bir denizci olan ikinci kaptanın da Don Alexandra ve diğerleriyle öldürüleceğini anladığını; gençliğinden

beri Don Alexandro'nun dostu olan tanığın yalvarıp yakardığını, ama işe yaramadığını; zenci Babo'nun bunun kaçılmaz bir şey olduğunu ve bu ya da başka bir konuda onu engellemeye çalışan her İspanyol'un hayatını tehlikeye atmış olacağını söylediğini; anlaşma sağlanamayınca tanığın ikinci kaptan Raneds'i çağırdığını; adamın zorla oradan götürüldüğünü ve zenci Babo'nun Aşanti Martinqui ve Aşanti Lecbe'ye onu hemen öldürmelerini emrettiğini; ardından bu ikisinin ellerinde nacaklarla aşağıya Don Alexandro'nun kamarasına inip yarı sağ yarı ölü durumdaki bu adamı sürüleyerek güverteye çıkarttıklarını; onu bu durumda denize atmak üzerelerken zenci Babo nun onları engelleyerek bunun güvertede gözlerinin önünde gerçekleşmesini emrettiğini ve öyle yapıldığını; daha sonra gene onun emriyle aşağıya pruva tarafına taşındığını; tanığın ondan sonraki üç gün cesedi hiç görmediğini;... Don Alonzo Sidonia adında, uzun süre Valparaiso'da yaşamış ve daha sonra Peru'daki bir devlet dairesinde görevlendirildiği için bu yolculuğa çıkmış, yaşlı bir adam olan Alonzo Sidonia, o sırada Don Alexandro'nun yatağının karşısındaki yatakta uyumak olduğunu; onun haykırışlarıyla uyanıp, ellerindeki kanlı nacaklarla zencileri görünce dehşete kapılarak yatağının yanındaki pencereden kendini denize attığını ve boğulduğunu; tanığın ona yardım etmek ya da onu denizden çıkartmak konusunda elinden bir şey gelmediğini; ... Aranda'nın ölümünden kısa bir süre sonra Mendozalı, orta yaşlı bir adam olan kuzeni Don Francisco Masa ve son yıllarda İspanyol uşağı Ponce ile birlikte Ispanya'da yaşayan Aramboalza Markisi, genç Don Joaquin ve Aranda'nın katibi olan, hepsi Cadizli üç genç, Jose Mozairi, Lorenzo Bargas ve Hermenegildo'nun güverteye çıkarıldığını; zenci Babo'nun, daha sonra açıklanacak nedenlerden dolayı, Don Joaquin ve Hermenegildo Gandix'in hayatını bağışladığını; ama hiçbiri karşı koymadığı ya da merhamet dilemek dışında bir şey söylemediği halde, Don Francisco Masa, Jose Mozairi ve Lorenzo Bargas ile uşak Ponce'yi; lostromo Juan Robles, lostromo yardımcıları Manuel Viscaya , Roderigo Hurta ve dört denizci ile birlikte canlı canlı denize atılmalarını emrettiğini; yüzme bilen lostromo Juan Robles'in en uzun süre suyun üstünde kalan kişi olduğunu ve günah çıkartır gibi hareketler yapıp, son sözleriyle tanıktan ruhu için yardımsever Meryem Anaya bir ilahi okumasını dilediğini; bunu takip eden üç gün boyunca Don Alexandro'nın cesedinin akıbetinden habersiz olan tanığın, zenci Babo'ya sık sık cesedin nerede olduğunu, hâlâ gemide olup olmadığını, karada gömülmek üzere muhafaza edilip edilmediğini sorarak, bunun için emir

vermesi konusunda rica ettiğini; zenci Babo'nun dördüncü güne kadar hiçbir cevap vermediğini; dördüncü gün güneş doğarken tanık güverteye çıktığında, ona, gemiaslanında daha önce Yeni Dünyanın kaşifi Kristof Kolomb'un görüntüsünün durduğu yere asılmış bir iskelet gösterdiğini; bu iskeletin kime ait olduğunu, yüzünü kapattığında iyice yaklaşarak, pruvayı işaret edip "Senegal'e gidinceye kadar zencilere sadık ol. Yoksa bedenin gibi ruhunda liderini takip eder," dediğini; aynı sabah zenci Babo'nun bütün İspanyolları sırayla ön tarafa götürüp, her birine bu iskeletin kime ait olduğunu ve beyazlığından dolayı bunun bir beyaza ait olabileceğini düşünüp düşünmediğini sorduğunu; her İspanyol eliyle yüzünü kapattığını ve zenci Babo'nun hepsine tanığa söylediği sözlerini aynısını söylediğini; ... İspanyolları kıç güverteye toplayıp onlar için her şeyi yaptığını söyleyerek bir nutuk çektiğini; tanığın, zencilerin denizcisi olarak, rotayı izlemesi gerektiğini söyleyip; onu ve diğerlerini eğer İspanyolların zenciler hakkında kötü bir şey söylediği duyar ya da arkalarından bir dolap çevirdikleri fark ederse hem ruh hem beden olarak Don Alexandro'nun yolundan gidecekleri konusunda uyardığını; bu tehdidin her gün tekrarlandığını; son söz edilen olaylardan önce, ne söylediği bilinmese de, aşçıyı denize atmak üzere bağladıklarını, ama sonunda tanığın ricası üzerine zenci Babo'nun onun hayatını bağışladığını; birkaç gün sonra, geri kalan beyazların hayatlarını korumak için elinden gelen her çabayı gösteren tanığın zencilerle konuşup barış ve huzur yolları aradığını; tanığın, okuma yazma bilen denizcilerin, kendi ve diğer zenciler adına Babo'nun imzalayacağı, tanığın onları Senegal'e götüreceğini ve onların da daha fazla kimseyi öldürmeyeceklerini, buna karşılık tanığın gemiyi yükü ile birlikte remi olarak onlara devredeceğini ihtiva eden bir antlaşma hazırlanmasına karar verildiğini; bu kararın bir kısa süre için huzur ve sükuneti sağladığını, ama ertesi gün denizcilerin kaçmasını engellemeyi garanti altına almak isteyen Babo'nun denize açılmaya elverişsiz durumdaki şalupa[27] ve su varillerini taşımak için gerekli olacağını bildiği ve daha önce ambara kaldırmış olduğu iyi durumdaki büyük bir sandal dışındaki bütün kayıkların parçalanmasını emrettiğini söylemiştir.

(Bunu, durgun havada yaşananların da anlatıldığı uzun ve zorlu bir yolculukla ilgili çeşitli ayrıntılar izliyor ki, sonraki olanlarla bağlantı kurulabilmesi için burada sadece bir bölümden alınan tek bir paragrafa yer verilecektir.)

-Durgun havanın beşinci gününde, gemideki herkes sıcaktan ve susuzluktan perişan olduğunu; beş kişinin delilik nöbetleri geçirerek öldüğünü; zencilerin daha da hırçınlaştığını ve ikinci kaptan Raneds'in tanığa açıölçer verirken tesadüfen yaptığı, zararsız bir el hareketinden şüphelenerek onu öldürdüklerini; ama ikinci kaptan tanıktan başka gemide kalmış olan tek denizci olduğu için sonradan üzüldüklerini ifade etmiştir.

***

Her gün olan ve geçmişte yaşanan talihsizlikleri hatırlatmaktan başka bir işe yaramayan olayları atlayıp, Nasca dan yelken açtıktan sonra, daha önce söz edilen susuzluk ve durgun hava yüzünden sıkıntılarla geçen yolculuğun yetmiş üçüncü günü olan Ağustos ayının on yedisinde, saat akşamüstü altı gibi nihayet Santa Maria Adasına vardıklarını ve aynı koyda demir atmış olan, yüce gönüllü Kaptan Amasa Delano kumandasındaki Bachelor s Delight adlı Amerikan gemisinin yakınına bir yere demirlediklerini; ama sabah saat altıda koydan çıkmış olduklarını; zencilerin orada bir gemi görmeyi beklemedikleri halde uzaktaki gemiyi görünce huzursuz olduklarını; zenci Babo'nun korkmalarını gerektirecek bir şey olmadığını söyleyerek onları sakinleştirdiğini; hemen pruvadaki iskeletin sanki tamirat ediliyormuş gibi bir yelken beziyle örtülmesini ve güvertelere biraz çeki düzen verilmesini.emrettiğini; zenci Babo ile Atufal'ın konuyla ilgili bir süre görüştüklerini; Atufal'ın açılıp oradan uzaklaşmak, Babo'nun ise orada kalmaktan yana olduğunu ve ne yapılacağına tek başına karar verdiğini; sonunda tanığa gelerek tanığın daha sonra Amerikalı kaptana öyle söylemek ve davranmak zorunda olduğunu açıkladığı şeyleri söylemesini ve yapmasını istediğini; ... zenci Babo'nun üzerinde sakladığı hançeri gösterip, anladığı kadarıyla hançerin de gözü gibi tetikte olacağı gibi bir şeyler söyleyerek, geçmişteki olayları ve şu andaki durumu ima eden en ufak bir davranış değişikliğinde bulunması, ağzından bununla ilgili bir kelime çıkması ya da bir bakış atması halinde onu ve tüm arkadaşlarını hemen öldürmekle tehdit ettiğini; daha sonra bu planını tüm arkadaşlarına açıkladığını ve bunun hepsini hoşnut ettiğini; gerçeği daha iyi gizlemek için, bazıları kandırmak ve savunmak amaçlı olan çok sayıda önlem aldığını; bunların bazıları, daha önce adları verilen onun yardakçısı altı Aşanti'nin konumlarının gerçek bir zekâ ürünü olduğunu; onları, sanki ambardaki sandıklardan çıkarılan nacakları temizliyorlarmış gibi bir görüntüyle kıç taraftaki açıklaya yerleştirdiğini; ama asıl amacının ihtiyaç

olduğunda onları dağıtarak kullanmak olduğunu; tüm bu oyunun bir parçası olarak da sağ kolu Atufal’ı zincire vurulmuş bir halde gösterdiğini; oysa zincirlerin bir anda açılabilecek durumda olduğunu; tanığa her oyunda ondan beklenen rolü ve herhangi bir durumda anlatacağı hikâyeyi tüm ayrıntılarıyla anlattığını ve en ufak farklı davranışında hemen öldürmekle tehdit ettiğini; zencilerin çoğunun kavgacı olduğunun bilincinde olduğundan, kalafatçı olan dört yaşlı zenciyi güvertedeki düzeni sağlamakla görevlendirdiğini; Ispanyollarve arkadaşlarına amacını, bunun için planladıklarını ve tanığın anlatacağı düzmece hikâyeyi tekrar tekrar açıklayarak, içlerinden biri bu hikâyenin dışına çıkarsa bedelini hepsinin ödeyeceğini söylediğini; bu planları, gemiyi ilk görüşleriyle Kaptan Delano’nun gemiye çıkması arasındaki iki ya da üç saat içinde yaptığını; Kapan Delano'nun sabah yedi buçuk gibi kayığıyla geldiğini; herkesin onu coşkuyla karşıladığını; tanığın da kendini zorlayarak, geminin asıl sahibi ve bağımsız kaptanı olarak davrandığını; Kaptan Delano’nun sorusu üzerine üç yüz zenciyle birlikte Lima’ya bağlı Bounes Ayres’ten geldiğini, Ümit Burnu açıklarında ve bunu takip eden hummada çoğunun öldüğünü söylediğini; benzer felaketler sonucu ise bütün gemi zabitlerini ve mürettebatın büyük bir kısmım kaybettiğini açıkladığını ifade etmiştir.

(Ve ifade, Babo tarafından tanığa zorla kabul ettirilen ve tanık tarafında da Kaptan Delano’ya aktarılan düzmece hikâyenin ayrıntılı bir biçimde anlatılmasının yanı sıra Kaptan Delano’nun dostane önerileri ve burada hepsine yer verilmeyen diğer konulara yer verilerek devam ediyor. Bu düzmece ve garip hikâyeden sonra ifade şöyle sürüyor:)

-Yüce gönüllü Kaptan Delano’nun akşam saat altıda gemi demirleyene kadar bütün gün gemide kaldığını; daha önce söz edilen kurallar doğrultusunda, tanığın ona sürekli bu düzmece talihsizliklerden söz ettiğini; ona gerçeği ya da olanları ima-edecek tek bir kelime etmesinin ya da en ufak bir ipucu vermesinin mümkün olmadığını; zenci Babo’nun itaatkâr, aciz bir köle görüntüsündeki işgüzar bir hizmetkâr görevini oynamasının nedeninin tanığı bir an bile yalnız bırakmamak için olduğunu; bunların hepsinin tanığın söylediklerini ve davranışlarını gözlemlemek için yapıldığını; aslında Babo’nun Ispanyolcayı çok iyi anladığını; bunun yanında, aynı derecede İspanyolca bilen başkalarının da sürekli yakınlarında nöbet tutuklarını; bir keresinde, tanık güvertede durmuş Amasa Delano ile konuşurken, zenci Babo’nun kimsenin görmediği bir işaretle onu (tanığı) oradan uzaklaştırdığını ve bu davranışın tanıktan

kaynaklanmış gibi gösterildiğini; oradan uzaklaştıktan sonra zenci Babo'nun tanıktan, gemisi, mürettebatı ve silahları hakkında detaylı bilgi almasını istediğini; tanığın "Neden?" diye sorduğu; zenci Babo'nun bunun cevabını tanığın tahmin edebileceğini söylediğini; yüce gönülli Kaptan Delano'nun başına neler gelebilecekleri düşünerek üzülen tanığın, başta istenen soruları sormayı reddettiğini ve zenci Babo'yu yeni planından vazgeçmesi konusunda ikna etmek için her yolu denediğini; bunun üzerine zanci Babo'nun hançerinin ucunu gösterdiğini; istenen bilgiler alındıktan sonra, zenci Babo'nun onu tekrar kenara çekerek, o gece bir yerine iki geminin kaptanı olacağını, Amerikan gemisinin mürettebatının büyük bir kısmı balığa gittikleri için gemide bulunmadıklarından, altı Aşanti'nin kimsenin yardımı olmadan gemiyi kolaylıkla ele geçireceğini söylediğini; bu sırada aynı amaca hizmet eden başka şeyler de söylediğini; yalvarıp yakarmasının hiçbir yararı olmadığını; Amasa Delano'nun gemiye gelmesinden önce Amerikan gemisini ele geçirmek hususunda en ufak bir ipucu verilmemiş olduğunu; tanığın bu engelleyecek güçte ve konumda olmadığını; ... bazı konularda aklının karışık olduğunu ve her olayı net olarak hatırlayamadığını; ... Amerikalı kaptanın, akşam saat altıda demir atar atmaz, daha önceden belirttiği gibi, gemisine dönmek için vedalaştığını; vedalaşıldıktan sonra, tanığın, Tanrı ve melekleri tarafından gönderilmiş olduğuna inandığı ani bir dürtüyle, filika küpeştesine kadar Kaptan Delano'nun arkasından gittiğini ve Kaptan Delano kayığına yerleşene kadar onu yolcu etme bahanesiyle orada kaldığını; palamar çözülür çözülmez tanığın küpeşteden çıkarak kayığa atladığını; bu nasıl yaptığını bilmediğini; Tanrının onu koruduğunu; ve ...

(Orijinal metinde, bunu kaçış sırasında neler olduğu, San Dominick'in tekrar nasıl geri alındığı ve kıyıya kadar olan yolculuk izliyor ve "yüce gönüllü" Kaptan Delano'ya "sonsuz minnettarlık" sunan çok sayıda ifade içeriyor. İfadede, daha sonra, mahkemenin isteği üzerine, ceza hükmünün karara bağlanması için gereken esasların sağlanması açısından, yaşanan olaylarda zencilerin bireysel üstlendikleri rollerle ilgili önemli noktalara değinilen ve zencilerin bir bölümünü kapsayan bilgilere yer veriliyor. Bu bölümden sonrası şöyle devam ediyor:)

-Tanık, zencilerin tümünün başlangıçta bir isyan planladığından haberi olmadığına inandığını ama başlatıldığında hepsinin bunu onayladığını; ... isyandan önce zenci Baboya, kamarada olan bitenlerle ilgili bilgiyi sağlayan kişinin Don Alexandra nun kişisel hizmetinde olan on sekiz yaşındaki zenci

Jose olduğunu; bir gece önce, kamarada efendisinin ranzasının altındaki yatağından çıkıp elebaşının ve yandaşlarının bulunduğu güverteye giderek, zenci Babo ile gizli gizli konuşmuş ve aynı davranışı yaptığının daha önce birkaç kez ikinci kaptan tarafından görülmüş olmasından dolayı bundan emin olduğunu; bir gece ikinci kaptanın onu iki kez kovaladığını; ... aynı zenci Jose nin, ona Babo tarafından öyle bir emir verilmemiş olmasına rağmen, Lecbe ve Martinqui'yle bir olup, yarı canlı bir halde sürüklenerek güverteye getirilen efendisi Don Alexandra yu hançerlediğini; ... melez uşak Francesconun isyanın ön saflarında olduğunu; her konuda zenci Babo'nun kuklası ve maşası olduğunu; onun gözüne girmek için, salondaki yemekten önce, zenci Baboya yüce gönüllü Kaptan Delano'nun tabağına zehir koymayı önerdiğini; zenciler bunu söylediği için haberi olduğunu ve onlara inandığını; ama başka bir planı olan zenci Babo nun Francesco yu engellediğini; ... Aşanti Lecbe nin içlerindeki en kötülerden biri olduğunu; çünkü geminin geri alındığı gün, her iki elinde birer hançerle gemiyi savunmaya destek olduğunu ve bu hançerlerden biriyle, Amasa Delano'nun ikinci kaptanını gemiye ilk çıktığı anda göğsünden yaraladığını; bunu herkesin bildiğini; daha önce söz edilen Don Alexandro Aranda'nın ve diğer kamara yolcularının öldürülmelerinde rol almasının yanı sıra, zenci Babo'nun emriyle, Don Francisco Masayı canlı canlı denize atmaya götürürken tanığın gözü önünde onu hançerlediğini; Aşantiler'in canlarını ortaya koyup kayıklarla çılgınca mücadele ettiklerini ama Lecbe ve Yanın hayatta kaldıklarını; Yanın da Lecbe kadar kötü olduğunu; Babo'nun emri üzerine, Don Alexandro nun iskeletini büyük bir şevkle hazırlayan kişinin Yan olduğunu; bunu nasıl yaptığını daha sonra zencilerin tanığa anlattıklarını ama yaşadığı sürece bunu asla açıklayamayacağını; havanın durgun olduğu bir gece iskeleti pruva bağlayan kişilerin Yan ve Lecbe olduğunu; bunu da kendisine zencilerin anlattığını; onun altındaki yazıyı yazan kişinin zenci Babo olduğunu; zenci Babo'nun en başından en sonuna kadar her şeyi planlayan kişi olduğunu; her ölüm emrini onun verdiğini; isyanın hem beyni hem de omurgası olduğunu; her durumda Atufal ıı onun yardımcısı olduğunu; ama ne Atufal'ın ne de zenci Babo'nun kendi elleriyle kimseyi öldürdüklerini; Atufal'm gemiye çıkılmadan önce kayıklarla savaşırken vurulduğunu; belli bir yaşın üstündeki zenci kadınların isyandan haberdar olduklarını ve sahipleri Don Alexandro'nun ölümüne büyük bir keyifle tanıklık ettiklerini; zencilerin, Babo'nun emriyle katledilen İspanyolları sadece öldürmekle yetinmeyip öldürene dek işkence etmemek

için kendilerini zor zapt ettiklerini; zenci kadınların, tanığı öldürtmek için ellerinden gelen her şeyi yaptıklarını; bazı ölümler sırasında, ilahilere benzer şarkılar söyleyip dans ettiklerini; hem kayıklarla çatışmadan önce hem de çatışma sırasında zenci erkekler için hüzünlü şarkılar söylediklerini ve bu hüzünlü tonun başka herhangi bir tondan daha ateşleyici olduğunu; zaten bunun amaçlandığını; buna inanıldığını çünkü zencilerin böyle söylediğini;

-Hepsi ölmüş olan yolcular hariç, otuz altı mürettebattan -tanığın bilgisi dâhilinde- sadece altısının sağ kaldığını; bunun dışında mürettebata dâhil olmayan dört kamarot ve dört miço olduğunu; ... zencilerin, kamarotlardan birinin kolunu kırıp nacaklarıyla ona burduklarını ifade etmiştir.

(Bunu farklı zamanlara ait düzensiz bir sıralamayla yapılmış açıklamalar izliyor. Aşağıdakiler, bu bölümden yapılan alıntılar:)

-Kaptan Amasa Delano, gemide bulunduğu sırada, denizcilerin ve bir kez de Hermenegido Gandix'in, ona gerçek durum hakkında ipucu vermek için bazı girişimlerde bulunduklarını; ama bu girişimlerinin, öldürülme korkusu, gerçek durumla çelişen oyunlar ve Amasa Delano'nun böylesi bir günahkârlığı algılayamayacak kadar yüce gönüllü ve inançlı olması nedeniyle etkisiz kaldığını; ... daha önce Kraliyet Ordusunda görev yapmış, Luys Galgo adında altmış yaşlarında bir denizcinin Kaptan Delano'ya ipucu vermeye çalışanlardan biri olduğunu; ama ne yapmaya çalıştığı fark edilemese de şüphelenildiğinden dolayı bir bahaneyle göz önünde uzaklaştırılarak ambara kapatıldığını ve orada öldürüldüğünü; bunu da zencilerin söylediğini; Kaptan Delano'nun orada olmasından dolayı kurtulma umuduna kapılan miçolardan birinin, yeterince tedbirli davranmayıp, ağzından beklentilerini yansıtan birkaç kelime kaçırdığını; o sırada yemek yemekte olan köle bir çocuğun bunu duyarak bıçakla miçonun başına vurup kötü bir biçimde yaraladığını; oğlanın şu an iyileşmekte olduğunu; gemi demirlemeden kısa bir süre önce, o sırada dümen başında olan bir denizcinin de, yukarıdakine benzer nedenlerle, yüzünde şuursuzca beliren umut dolu ifade yüzünden zencilerin dikkatini çekerek kendisini tehlikeye attığını; ama bu tavrından sonra ihtiyatlı davranıp kaçtığını; ... bu açıklamaların, isyanın başından sonuna kadar tanığın ve adamlarının başka türlü davranmalarının mümkün olmadığını mahkemeye ispat etmek için yapıldığını; ... daha önce denizciler gibi giyinerek, onların arasında yaşamaya zorlanan ikinci zabit Hermenegildo Gandix'in gemiye yanaşılmadan evvel Amerikan kayıklarından açılan ateş sonucu yanlışlıkla

öldürüldüğünü; kayıkların gemiye yanaşması durumunda zencilerin onu öldüreceği korkusuyla mizana direğine tırmanıp kayıklardakilere “yanaşmayın,” diye bağırdığını; bu hareketinin, her nedense, Amerikalıların, onun zencileri desteklediğini düşünmesine sebep olduğunu; bu yüzden ona iki kez ateş ettiklerini ve bunun sonucu yaralanarak direkten denize düşüp boğulduğunu; ... Aramboalza Markizi genç Don Joaquín de, ikinci zabit Hermenegildo Gandix gibi, rütbesi düşürülüp sıradan bir denizci görünüme sokulduğunu; bir konuya karşı çıkması üzerine, zenci Babo’nun, Aşanti Lecbe ye katran ısıtıp Don Joaquin’in ellerine dökmesini emrettiğini; Don Joaquin’in de Amerikalıların başka bir hatası yüzünden öldürüldüğünü, ama bunun kaçınılmaz olduğunu, çünkü kayıkların yaklaşması üzerine zenciler tarafından eline keskin tarafı dışa bakan bir balta bağlanarak küpeştelerin üzerine çıkarıldığını; şüphe uyandıran bir tavırla ve elinde silahlarla görünmesi yüzünden bir hain olduğu düşünülerek vurulduğunu; Don Joaquin’in üzerinde kâğıda sarılarak saklanmış değerli bir taş bulunduğunu ve bunun, son liman olan Peru’ya vardıklarında, Ispanya’dan başlayan yolculuğunun güvenli bir biçimde bitmiş olmasından dolayı, minnettarlığının göstermek için, Lima’daki Meryem Ana tapınağına sunulacak bir adak olarak önceden hazırlanıp muhafaza edildiğinin ispatlandığını; bu taşın, merhum Don Joaquin’in diğer özel eşyaları ile birlikte, yüce mahkemenin kararı belli olana kadar Hospital de Sacerdotes[28] rahipleri tarafından muhafaza edildiğini; kayıkların saldırı için gemiden telaşla ayrılmış olmaları ve tanığın içinde bulunduğu şartlar yüzünden, kıyafetleri değiştirilerek zenci Babo tarafından mürettebatın arasında sokulmuş bir yolcu ve bir zabit olduğu hakkında Amerikalıların önceden uyarılamadığını; saldırı sırasında ölen zenciler dışında, gemi ele geçirildikten ve akşam tekrar demirledikten sonra güvertedeki mapalar zincirlenirken de öldürülenlerin olduğunu; bu ölümlerin denizciler tarafından gerçekleştirildiğini ve engellemeye fırsat bulunamadığını; olaydan haberdar edilir edilmez, Kaptan Delano’nun tüm yetkisini kullandığını; hatta zincire vurulmuş zencilerden birinin eski ceketinin cebinde bulduğu bir usturayla zencinin boğazını kesmeye kalkan Martinez Gola ya vurarak yere devirdiğini; soylu kaptan Amasa Delano nun beyazlar katledilirken sakladığı bir hançer ile aynı gün başka bir zenciyle onu yere yatırıp tekmeyen zincire vurulmuş bir zenciyi öldürmeye kalkıştığı sırada Bartholomew Barlo’nun kolunu bükerek elindeki hançeri aldığını söylemiş ve uzun süre önce, gemi zenci Babo’nun eline geçmişken yaşanan tüm bu

olayların açıklamasını yapamayacağını ama anlattıklarının şu anki durumu açıklayan en önemli kısımları olduğunu ve ettiği yemin doğrultusunda gerçeği söylediğini ifade etmiş; kendine okunan ifadesini dinledikten sonra doğruluğunu kabul ve beyan etmiştir.

Yirmi dokuz yaşında olduğunu; bedensel ve zihinsel açıdan iflas ettiğini; mahkeme tarafından serbest bırakıldığında memleketi Şili'ye dönmeyeceğini; Şili dışındaki Agonia Dağı nda bulunan manastıra gideceğini söylemiş ve namusu üzerine yemin edip haç çıkartarak ifadesini imzalamış; geldiği gibi sedyede, Rahip Infelez'in eşliğinde Hospital de Sacerdotes'e geri dönmüştür.

DOKTOR ROZAS
BENITO CERENO

***

Eğer Benito Cereno nun ifadesi, kilide uyan bir anahtar gibi yaşanan karışıklığı çözebilseydi; San Dominick, günümüzde de, kapıları herkese ardına kadar açık bir mahzen olurdu.

Şu ana kadar, bu hikâyenin anlatılış tarzı, başlangıçta kaçınılmaz olan anlaşılması güç betimlemelerin yanı sıra, çoğu olayı oluş sırasına göre değil, geriye dönük ve düzensiz bir biçimde anlatılmasını gerektirmiştir. Hikâye, aşağıdaki bölümlerde anlatılanlarla son bulacaktır:

Lima'ya yapılan uzun ve sorunsuz yolculuk sırasında, daha önce de değinildiği gibi, Don Benito'nun az da olsa sağlığına kavuştuğu, en azından bir nebze huzur bulduğu bir dönem oldu. Eski haline dönmeden önce, ki sonunda öyle oldu, iki kaptan samimi sohbetler yaptılar; iki yakın arkadaş gibi içten tavırları, önceki içe kapanmalarla taban tabana zıttı.

Babo'nun İspanyol'a zorla kabul ettirdiği rolün ne kadar zor olduğu tekrar, tekrar konuşuldu.

Don Benito, bir keresinde "Ah, sevgili dostum Don Amasa, benim ne huysuz ne nankör olduğumu düşündüğünüz o anlarda, daha da ötesi şimdi itiraf ettiğiniz gibi, sizi öldürmek için komplo kuruyor olduğum olasılığı aklınıza geldiğinde, işte o anlarda benim yüreğim buz kesiyordu. Kendi geminizde, yabancı eller tarafından asılmanıza engel olamayacağımı düşündükçe yüzünüze bakamıyordum. Ve Tanrı şahidim ki, Don Amasa, her şeyden habersiz geminize döndüğünüzde, siz sevgili dostumun ve yanınızdaki kişilerin o gece yataklarında gafil avlanarak bir daha asla

uyanmayacakları düşüncesi olmasaydı, sadece kendi canımı kurtarmak için kayığınıza atlamaya cesaret edebilir miydim bilmiyorum. Düşünün, ayağınızın altındaki her milimetre delik deşik edilirken nasıl bu güvertede yürür, nasıl bu salonda oturursunuz? Eğer en ufak bir ipucu verseydim, anlayabilmenizi sağlayacak en ufak bir adım atsaydım, hem sizin hem de benim ölümümüze neden olurdum," dedi.

"Doğru, haklısınız," diye karşılık verdi Kaptan Delano irkilerek. "Hayatımı kurtardınız, Don Benito. Kendinizinkinden ziyade benimkini; üstelik benim hiçbir şeyden haberim yokken."

"Hayır, dostum," diye cevap verdi İspanyol ve dindarlığa varan hürmetkâr bir ifadeyle devam etti: "Sizin hayatınızı Tanrı korudu; siz benimkini kurtardınız. Yaptığınız bazı şeyleri düşündükçe... O gülümsemeler, sohbetler, gözü kara dokundurmalar, hareketler. Bunların binde biri için ikinci kaptanım Raneds'i vahşice öldürdüler; ama sizi bu tuzaklardan koruyan İsa vardı yanınızda."

"Evet, biliyorum, bütün bunlar Tanrı nın lütfü; ama o sabah, ruh halim her zamankinden daha iyimserdi; göründüğünden daha gerçek olan bu kadar acı karşısında, çok şükür ki, yardımseverlik, merhamet ve iyimserlik duygularım birleşti. Eğer tersi olsaydı, zencilere, sizin de değindiğiniz türden, mutsuz bir sonla noktalanacak bir karşılık vereceğimden eminim. Bunun yanında, sözünü ettiğim bu duygular, anlık şüpheleri aşmamı sağladılar ve başkalarının hayatını kurtaramadan kendi hayatıma mal olabilecek şiddete engel oldular. Kuşkularım sadece son anda galip geldiler ama sonradan bunların ne kadar yanlış çıktığını biliyorsunuz."

"Gerçekten yanlış çıktı," dedi Don Benito üzgün bir ifadeyle. "Bütün gün benimleydiniz; benimle ayakta durdunuz; benimle oturdunuz; benimle konuştunuz; bana baktınız; benimle birlikte yemek yediniz, benimle içtiniz; ama sonunda, hain diye kıskıvrak yakaladığınız kişi, sadece masum değil; hepsinin içindeki en acınacak durumda olan adam oldu. Böylesi kötü oyunlar ve düzenbazlıklar aldatıcı olabilirler. Belli bir noktaya kadar, en akıllı insanlar bile, ne şartlar altında olduğunu bilmediği, bir şeyler saklayan birinin davranışını değerlendirirken yanılgıya düşebilirler. Siz de buna zorlandınız; ama tam zamanında fark ettiniz. Her iki durumda da, her zaman herkes için aynı şey geçerli olabilirdi."

"Sanırım ne demek istediğinizi anlıyorum. Genelleme yapıyorsunuz, Don Benito; hatta yeterince acı dolu bir ifadeyle yapıyorsunuz bunu. Ama hepsi geçmişte kaldı. Bunları ahlâki yönden değerlendirmeye ne gerek var?

Unutun gitsin. Bakın, güneşe hepsini unuttu; masmavi deniz ve gökyüzü de öyle. Onlar tertemiz sayfalar açtılar.”

"Çünkü onların hafızası yok,” diye yanıtladı karamsar bir ifadeyle. “Çünkü onlar insan değiller.”

“Ama şu an yanaklarınızı serinleten ılıman esintiye ne demeli, Don Benito? İnsancıl bir dokunuşla rahatlatmıyor mu sizi? Rüzgârlar, sıcacık, sebatkâr arkadaşlardır.”

Sanki kötü bir şey olacağını sezmiş gibi “Sebatkâr olmaları beni yavaş yavaş mezarıma sürüklemekten başka bir işe yaramıyor, Senyör,” diye cevap verdi.

“Güvendesiniz, Don Benito,” dedi Kaptan Delano; üzüntüsü ve şaşkınlığı gitgide artıyordu. “Güvendesiniz; sizi böylesi bir karamsarlığa iten ne?”

“Zenci.”

Bu umutsuz ve karamsar adam, üzerindeki örtüye, sanki bir kefenmiş gibi farkında olmaksızın yavaşça dolanırken ikisi de susmuştu.

O gün başka konuşma olmadı.

Ama İspanyol, yukarıdaki konulara benzer konularda konuşurken zaman zaman hüzne kapılıp sessizleşse de, hiç söz etmediği konular da vardı ki bu durum, geçmişteki ağız sıkılığının birikimiydi. En kötüleri geçip, bazı şeylere ışık tutmak amacıyla bunların bir ya da iki tanesinden söz edelim. Olayların anlatıldığı gün üzerinde olan son derece düzgün ve pahallı kıyafet kendi isteğiyle giyilmemişti. Ve bir belirgin bir biçimde zorba bir kumandanın simgesi olan gümüş kakmalı kılıç, gerçek değil, sahte bir kılıçtı. Doluymuş gibi görünen kını aslında boştu.

İsyanı bedeniyle değil beyniyle planlamış ve yönetmiş olan zenciye gelince, kalkıştığı oyun için güçsüz olan bedeni kayıkta onu sımsıkı tutan kişinin kendisininkinden daha üstün kas gücüne anında teslim olmuştu. Her şeyin sona erdiğini anlayınca ne ses çıkarmış ne de zorla ağzından bir kelime alınabilmişti. Tavrı sanki bir şey yapamadığıma göre bir şey de söylemeyeceğim der gibiydi. Diğerleriyle birlikte zincire vurularak ambara koyuldu ve Lima’ya götürüldü. Yolculuk sırasında Don Benito onu görmeye gitmedi. Ne o sırada ne de daha sonra bir an bile ona bakmadı. Mahkemenin huzurunda da bunu yapmayı reddetti. Yargıçlar onu zorladığında ise baygınlık geçirdi. Babo’nun resmi kimliği sadece denizcilerin ifadelerinde yer aldı. Yine de ifadede de görüldüğü gibi, gerekli olduğunda zenci hakkında konuştu; ama ona ne baktı ne de bakabildi.

Birkaç ay sonra, bir keçinin kuyruğuna bağlanarak idam edilemeye götürülen zenci, sonunu sessiz sedasız karşıladı. Bedeni yakıldı; ama şeytani fikirlerle dolu kellesi günlerce, meydandaki bir kazığa geçirilmiş olarak küstah bir ifadeyle beyazların bakışlarını karşıladı ve artık Aranda’nin kemiklerinin kurtarılan parçalarının mezarında huzur bulduğu meydanın karşısındaki Aziz Bartholomew Kilisesiyle, Don Benitonun mahkeme tarafından serbest bırakıldıktan üç ay sonra, gerçekten liderini izleyerek tabutuyla taşındığı Agonia Dağındaki manastırına bakan Rimac Köprüsünü seyretti.

---

[1] Black Friars: Dominicka tarikatına üye keşişler giydikleri siyah cüppelerden dolayı Siyah Keşişler diye de adlandırılırlar, (ç.n.)

[2] İncil'den alıntı. Hezekiel 37:l-28'de tasvir edilen bir görüntüye gönderme yapılmıştır, (ç.n.)

[3] Ortaçağ ispanya’sında birbirlerine düşman olan iki krallık.(ç.n.)

[4] Yarısı insan yarısı keçi biçimde bir yarı Tanrı. (ç.n.)

[5] 16. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar Avrupa gemilerinde çalışan Doğu Hindistanlı ya da Filipinli denizciler.(ç.n.)

[6] Kutsal Roma imparatoru ve İspanya Kralı. Oğlu Philip uğruna tahtından feragat edip inzivaya çekilmiştir, (ç.n.)

[7] Brezilya ormanlarında bulunan ve uyuşturucu etkisi olan bir çeşit çay. (ç.n.)

[8] 1600'lerdeki bir korsan gemisi. Burada Kaptan Delano'nun gemisinin adı. (ç.n.)

[9] Güney Gana'da yaşayan etnik bir grup, (ç.n.)

[10] 1. Orijinal metinde eski bir İspanyol altını olan "doubloon" kelimesi kullanılmıştır, (ç.n.)

[11] (1771-1806) Afrika kıtası ve Nijer Nehri ile ilgili önemli keşiflerde bulunmuş İskoç kâşif ve doktor, (ç.n.)

[12] Gordion Düğümü: Midas'ın babası Gordios, kral ilan edildikten sonra Zeus için tapınağa adadığı kağnısı bir düğümle bağlanır ve bu düğümü çözecek kişinin Asya kıtasının hâkimi olacağı söylenir. Büyük İskender, MÖ 334 yılında Gordion'a geldiğinde düğümü çözmeye çalışır ama başaramaz. Kılıcıyla düğümü keser. Bu yüzden Gordion düğümü, Büyük İskender'e atfedilen bir ifadedir ve genellikle çözümü zor bir sorunun kaba kuvvetle halledilmesi anlamında metaforik olarak kullanılır. (ç.n.)

[13] 1605'de İngiliz Parlamento Binasını havaya uçurmakla görevli olan Guy Fawkes'a gönderme yapılmıştır. Bu olay tarihte Barut Komplosu olarak geçer, (ç.n.)

[14] Samuel Johnson (1709-1784), İngiliz yazar, leksikograf, şair. Zenci hizmetkârı Francis Barber'a düşkünlüğü ile bilinirdi, (ç.n.)

[15] Lord Byron (1788-1824), Şair; romantik akımın önde gelen isimlerinden. O da zenci hizmetkârı William Fletcher'a çok düşkündü, (ç.n.)

[16] İskoçya'da 5. James. Hiç çocuğu olmayan I. Elizabeth'in ölümünden sonra onun en yakın akrabası olarak tahta geçti. Korkaklığı ile tanınır, (ç.n.)

[17] Nübye: Mısır'ın güneyinde yer alan ve güçlü kabilelerle yönetilen eski bir krallık, (ç.n.)

[18] Bir asalet ve kibarlık emsali olan Dördüncü Chesterfield Kontu Philip Stanhope'a gönderme yapılmıştır. Stanhope'a göre dünyevi işlerin yönetilmesinde ahlâk görüntüsü ahlâk olgusundan daha önemliydi. Yazar, "hem sade bir Hıristiyan hem de bir Chesterfieldli" ifadesini kullanarak oksimoron yapmaktadır, (ç.n.)

[19] Yelkeni germek için kullanılan halat, (ç.n.)

[20] Yelkeni yukarı kaldırmak için kullanılan halat, (ç.n.)

[21] İsa'yı ele verdiği için Yahuda İskaryot (Katil Yahuda) diye anılan İsa'nın havarilerinden Yehuda'ya gönderme yapılmıştır, (ç.n.)

[22] Incil'de Hz. İbrahim'in çadırının herkese açık olduğundan söz edilir. Bu, misafirperverlik sembolüdür ki San Dominick'te durum tam tersidir, (ç.n.)

[23] Teknenin baş tarafında dışarıya doğru eğik olarak uzanan sabit seren, (ç.n.)

[24] Burada kast edilen düşmana saldırmaya izinli özel ticaret gemisi ya da hükümet izniyle çalışan korsan gemisidir, .(ç.n.)

[25] Lima, (ç.n.)

[26] Ticaret gemilerinde tayfaların başı, (ç.n.)

[27] Küçük bir gemi görevi görebilecek büyüklükte kayık, (ç.n.)

[28] Rahiplerin yönetimindeki bir hayır kurumu, (ç.n.)

PARATONER SATICISI

Acroceraunian tepeleri arasındaki evimde ayakta duruyordum ve gökyüzünde aralıklı olarak şimşekler çakıyor; vadilerin arasına yıldırımlar düşüyor; her yıldırımı zikzak şeklinde bir ışık huzmesi ve alçak padavra çatımda duyulabilecek biçimde tınlayan şiddetli yağmurun mızrak ucu taarruzu gibi hızla düşen damlaları takip ediyordu. Ne alışılmadık bir gök gürültüsü, diye düşündüm. Sanırım civardaki dağlar gök gürültüsünü parçalayarak dağıtıyor, bu yüzden burada düz arazide olduğundan daha görkemli duyuluyor. Dur! Kapıda biri var. Uğramak için gök gürültülü bir anı seçen bu kişi kim? Ve bu adam neden çıngırağı kullanmak yerine eski tahta kapıyı yumruklayarak kasvetli ölü kaldırıcısı gibi gürültü çıkartıyor. Yine de onu içeri alayım. Ah işte geliyor. "İyi günler, bayım." Tamamen yabancı. "Girebilir miyim?" Elindeki şu garip görüntülü baston da neyin nesi? "Ne hoş bir sağanak yağmur, bayım."

"Hoş mu? Berbat!"

"Islanmışsınız. Sobanın yanma buyurun."

"Hayatta olmaz!"

Yabancı hâlâ, ilk konuşlandığı yerde, odanın tam ortasında ayakta duruyordu. Garipliği onu daha yakından incelemeye sevk etti beni. Cılız, mahzun bir tipti. Koyu renk ve düz saçları dolaşık bir halde kaşlarının üzerine dökülmüştü. Çökük göz çukurları morumsu halkalarla çevrelenmiş ve bakışlarında yıldırıma dönüşmeyen parıltılarla masum şimşekler çakıyordu. İliklerine kadar ıslanmıştı. Çıplak meşe döşemede oluşmuş bir gölette ayaktaydı; elinde garip bastonu ile dimdik duruyordu.

Bir metre uzunluğunda parlak, bakır kaplama bir bastondu bu; bakır halkalarla çevrili yeşilimsi camdan yapılmış iki yuvarlakla tutturulmuş, boylu boyunca uzanan muntazam ahşap bir sapı vardı. Metal baston, yukarıda, parlak yaldızlı üç keskin diş biçiminden dolayı üç ayaklı sehpaya benzer bir görüntüyle son buluyordu. Onu sadece ahşap kısmından tutuyordu.

Başımla kibarca selamlayarak, "Bayım, sanırım şanlı tanrı Jüpiter Tonans’ın ziyaretiyle onurlandırıldım.” dedim. “Elinde şimşekle, eski bir Yunan heykeli gibi karşımda duruyor. Eğer siz oysanız ya da onun vekili, dağların arasında patlayan bu soylu fırtına için size teşekkür etmeliyim. Dinleyin bakın: Çok görkemli gürlüyor. Ah, bir görkem hayranı için fakirhanesinde Fırtına’nın kendisini ağırlamak çok güzel bir şey. Bu yüzden fırtına daha da hoş bir hale geliyor. Ama lütfen oturun. Kabul ediyorum ki bu eski püskü hasır koltuk sizin Olimpos’taki ölümsüz tahtınızın yanında çok zavallı ama rica ediyorum oturmaya lütfedin.”

Ben böyle alaylı bir ifadeyle konuşurken yabancı yarı şaşkınlık, yarı ürkmüş bir ifadeyle gözlerini dikmiş bana bakıyordu; bir adım bile kımıldamadı.

Oturun bayım. Tekrar dışarı çıkmadan önce kurumanız gerek.”

Eylül başlari olduğundan dolayı soğuğu değil, rutubeti gidermek için, o öğleden sonra hafif hafif yanan geniş sobanın önündeki sandalyeye davetkâr bir edayla oturdum.

Ama yabancı davetime aldırmadan hâlâ odanın ortasında dikilmiş ters ters bana bakarak konuşmaya başladı.

“Bayım,” dedi. “Kusura bakmayın ama orada sobanın yanında oturma davetinizi kabul etmek yerine sizin bana ayak uydurarak, benimle birlikte odanın ortasında durmanız konusunda sizi ciddi biçimde uyarıyorum. Buraya gelin, Tanrı aşkına!” diye bağırdı. “İşte o korkunç gümbürtülerden biri daha. Sizi uyarıyorum, bayım sobadan uzak durun.”

Bedenimle sobaya doğru eğilerek, “Bay Jüpiter Tonans, dedim sakin bir tonla. “Ben burada iyiyim.”

“Bu kadar cahil misiniz?” diye bağırdı. “Görünen o ki böylesi korkunç bir fırtınada evin en tehlikeli yerinin soba yanı olduğunu bilmiyorsunuz.”

Bilinçsizce sobanın yanından bir adım uzaklaşarak “Hayır, bunu bilmiyordum,’’diye cevap verdim.

O an yabancı, ikazının başarısından memnun olarak öyle rahatsız edici bir havaya büründü ki düşünmeden tekrar sobaya yaklaştım ve takınabileceğim en dik, mağrur pozu takındım. Ve bir şey söylemedim.

Panik ve tehdit karışımı garip bir ifadeyle “Tanrı aşkına,” diye bağırdı. “Tanrı aşkına, sobadan uzaklaşın. Isınmış hava ve kurumun iletken olduğunu bilmiyor musunuz? Şu kocaman demir sobadan söz etmiyorum bile. Yalvarıyorum -hatta emrediyorum- uzaklaşın oradan.”

"Kendi evimde emir almaya alışık değilim, Bay Jüpiter Tonans.

“Bana şu pagan adıyla hitap etmeyin. Böylesi bir dehşet anında nasıl böyle saygısızlık yapıyorsunuz?”

“Bana mesleğinizi söyleme nezaketinizi gösterecek misiniz, bayım? Eğer fırtınada sığınacak bir yer arıyorsanız, uygar davrandığınız sürece başımın üstünde yeriniz var. Eğer iş için geldiyseniz bir an önce konuyu açın. Kimsiniz siz?”

“Paratoner satıcısıyım,” dedi yabancı tonunu yumuşatarak; “İşim özellikle... Aman Tanrım! Gördünüz mü nasıl çaktı! Size... yani evinize hiç yıldırım düştü mü? Hayır mı?” Anlamlı bir biçimde metal bastonunu zeminde tangırdatarak, "Bulundurmakta fayda var,” diye devam etti. “Çok sağlam görünseler de gök gürültülü sağanak yağışlarda kaleler bile işe yaramaz; ayrıca emredin bu asayı birkaç kez sallayarak bu kulübeyi Cebelitarık a dönüştüreyim. Dinleyin bakın; sanki Himalayalar sarsılıyor.”

“Konuyu değiştirdiniz. İşinizden söz ediyordunuz.”

“İşim paratoner siparişi almak için tüm ülkede seyahat etmek. Bu benim örnek çubuğum,” dedi bastonu yere vurarak. Sonra ceplerini karıştırarak, “Çok iyi referansım var,” diye devam etti. “Geçen ay Criggan’da sadece beş binaya yirmi üç paratoner taktım.”

“Durun bakalım. Cumartesi gece yarısı Criggan’da çan kulesine, karaağaca ve toplantı salonunun kubbesine yıldırım düşmemiş miydi? Paratonerlerinizden biri var mıydı orada?”

“Ağaçta ve kubbede yoktu ama çan kulesinde vardı.”

“O zaman sizin bu çubuklarınız ne işe yarıyor?”

“Yaşam ve ölümü ayırmaya. Ama işçim dikkatsizlik yapmış. Çubuğu kubbenin tepesine koyarken metalin ucu saç kaplamaya değmiş. Yani kaza. Benim değil, onun hatası. Anladınız mı?”

“Boş verin. Kimseyi suçlamaya gerek yok. Geçen sene Montreal’de olan olayı duydunuz mu? Elinde metal boncuklu bir tespihle yatağının yanında duran hizmetçi kızı yıldırım çarpmıştı. Sihirli değneğiniz Kanada’ya kadar uzanıyor mu?”

“Hayır. Orada sadece demir çubukların kullanıldığını duydum. Oysa benimkini, yani bakır olanı, kullanmaları gerekir. Demir kolay erir. Ayrıca çubuğu o kadar ince koyuyorlar ki tüm elektrik akımını iletmek için yeterli olmuyor. Metal eriyor ve bina harap oluyor. Benim bakır çubuğum asla böyle çalışmaz. Kanadalılar aptal. Bazıları, bu tür çubuğun yaptığı gibi akımı toprağa vermektense çubuğu tepede bırakıyorlar ki bu ölümcül bir

yıldırım düşme riski oluşturur. Benimki gerçek çubuk. Bakın şuna. Yarım metresi sadece bir dolar.”

“Birinin evine kendi kendinizi davet ettirmenizi suiistimal etmek sizin açınızdan güvensizlik oluşturabilir.”

“Duyuyor musunuz? Gök gürültüsünün homurtusu azaldı. Hem buraya hem de yeryüzüne yaklaşıyor. Dinleyin bakın! Dolu dolu bir gürleme daha. O kadar yakın ki hepsi tekbir seste birleşmiş gibi. Bir şimşek daha. Tutun!”

Aniden bastonunu bırakıp, sağ elinin işaret ve orta parmaklarıyla sol bileğinin üzerine koyarak pencereye doğru eğildiğini görünce “Siz ne...” dedi. Ama cümlemi bitirmeden bir kez daha haykırdı.

“Gök gürültüsü! Sadece üç uğultu; bir-iki kilometre uzakta; orada ormanda bir yerlerde... Yıldırım çarpmış üç meşe ağacının yanından geçtim. Görülmemiş bir biçimde çığlık atıyor ve parıldıyorlardı. Meşe, özsuyunda demir olduğundan yıldırımı diğer bütün ağaçlardan daha çok çeker. Sizin yer döşemeniz de meşe sanırım.”

“Has meşe. Beni ziyaret ettiğiniz zamanın tuhaflığına bakarak seyahatlerinizi için özellikle fırtınalı havayı seçtiğinizi düşünüyorum. Satış yapmanızı sağlayacak lehte etkiyi yaratmak için özellikle fırtınanın uğuldadığı saatleri dikkate alıyorsunuz.

“Duyuyor musunuz? Korkunç!”

“Diğer kişileri korkutan biri olarak kendiniz oldukça ürkek görünüyorsunuz. Normal insanlar seyahat için iyi havayı seçerler; siz ise fırtınalı havayı seçiyorsunuz. Yine de...”

“Fırtınalı havada seyahat ettiğim görüşünüze katılıyorum ama belli tedbirleri alarak; örneğin herkesin bilebileceği sıradan bir paratoner ile. Dinleyin! Hemen örnek çubuğuma bir göz atın. Yarım metresi sadece bir dolar.”

“Herhalde çok iyi bir çubuktur. Ama şu özel tedbirlerinizin ne olduğunu merak ettim? Önce izin verin şu panjurları kapatayım. Yağmur yan yağdığı için pencere pervazlarına çarpıyor. Panjurları sürgüleyeyim.”

“Aklınızı mı kaçırdınız? O demir sürgülerin en süratli iletken olduğunu bilmiyor musunuz? Bırakın hemen.”

“Sadece panjurları kapatacağım. Sonra yardımcıma ahşap bir çubuk getirmesini söyleyeceğim.” Rica etsem oradaki çanı çalar mısınız?”

“Çıldırdınız mı? Çan sizi havaya uçurabilir. Fırtınalı havada sakın çana dokunmayın; ya da herhangi bir zil çalmayın.”

“Çan kulelerindekileri de mi? Rica etsem böyle bir havada birinin nerede ve nasıl güvende olabileceğini söyler misiniz? Evimde hayatta kalabilirim umuduyla dokunabileceğim bir yer var mı?”

“Var, ama şu an durduğunuz yerde değil. Duvardan uzaklaşın. Akım bazen duvardan geçer ve insan duvardan daha iyi bir iletken olduğu için duvarı bırakıp o kişiye kayar. Gene düştü! Çok yakına düşmüş olmalı. Kesinlikle küresel yıldırımdı.”

“Büyük olasılıkla. Şimdi sizce bu evin en güvenli yeri neresi?”

“Bu oda ve bu odadaki ben durmakta olduğum nokta. Buraya gelin.”

“Önce sebepler.”

“Dinleyin! -Şimşekten sonraki rüzgârı duyuyor musunuz? Çerçeveler, hatta ev zangırdıyor ev!- Benim yanıma gelin!”

“Önce sebepler, lütfen.”

“Benim yanıma gelin!”

“Tekrar teşekkür ederim. Sanırım eski yerimde, sobanın yanında duracağım. Şimdi, Bay Paratoner satıcısı, hazır fırtına durmuşken, evdeki en güvenli yerin bu oda ve durduğunuz yerin en güvenli nokta olduğunu varsaymanıza neden olan sebepleri söylemeyi lütfeder misiniz?”

Fırtına biraz ara vermişti. Paratoner satıcısı rahatlamış görünüyordu. Cevap verdi...

“Eviniz tek katlı; bir çatı katı bir de bodrum var. Bu oda ikisinin arasında. Bu yüzden diğerlerine göre daha güvenli. Çünkü şimşek bazen bulutlardan yeryüzüne iner; bazen de yeryüzünden bulutlara çıkar. Anladınız mı? Ve ben odanın ortasını seçtim, çünkü yıldırım eve düşerse, ya duvarlardan ya da bacadan geçer. Bu yüzden, onlardan ne kadar uzak durursanız o kadar iyidir. Şimdi yanıma gelin.”

“Birazdan. Söylediğiniz bir şey beni korkutmak yerine garip bir biçimde güven uyandırdı.”

“Ne söyledim?”

“Şimşeğin bazen yeryüzünden bulutlara doğru hareket ettiğini söylediniz.”

“Evet. “Geri boşalım” diye adlandırılır. Yeryüzü aşırı miktarda sıvıyla dolunca, şimşekler fazlalıkları yukarı doğru gönderirler.”

“Geri boşalım, yani yeryüzünden gökyüzüne. Daha da iyi. Şimdi sobanın yanma gelin ve kuruyun.”

“Burada daha iyiyim. Islak olmak daha iyi.”

“Nasıl?”

“Sağanak yağışlı ve fırtınalı bir havada yapabileceğiniz en güvenli şey - Bir tane daha; duydunuz mu?- ıslanmaktır. Islak giysiler vücuttan daha iyi iletkenlerdir. Bu yüzden, eğer şimşek çakarsa vücuda hiç dokunmadan ıslak giysilerden geçip gider. Fırtına tekrar artıyor. Evde bir battaniyeniz var mı? Battaniyeler yalıtkandır. Getirirseniz burada onun üzerinde durabilirim. Tabii siz de. Gökyüzü kararıyor loş bir gün. Duydunuz mu? Battaniye dedim. Battaniye!”

Bir tane verdim. Bulutlarla kaplı tepeler yaklaşmış görünüyorlardı; evin içinde gibiydiler.

“Şu an susmanın bize bir faydası olmayacağına göre sağanak yağmur ve fırtınada seyahat ederken aldığınız tedbirleri anlatın.”

“Bu geçene kadar bekleyin.”

“Hayır. Tedbirleri anlatmaya başlayın. Kendi hesabınıza göre mümkün olan en güvenli yerde duruyorsunuz. Devam edin.”

“Kısaca anlatmak gerekirse çam ağaçları, yüksek binalar, tenha ahırlar, yüksek yaylalar, akan sular, sığır ve koyun sürüleri, insan kalabalığından uzak duruyorum. Eğer, bugünkü gibi, yürüyerek dolaşıyorsam, hızlı yürümüyorum. Eğer arabamla seyahat ediyorsam arkasına ya da yanlarına dokunmuyorum. Eğer at sırtındaysam iniyor ve atın önünden yürüyorum. Ama hepsinden öte uzun boylu adamlardan uzak duruyorum.”

“Doğru mu duyuyorum? İnsanlardan uzak duran bir adam mı? Hem de tehlikeli anlarda, öyle mi?”

“Uzak durduğum uzun boylu insanlardaki sağanak yağış ve fırtına. l.85’likbir adamın paratoner gibi yıldırım çekebileceğini bilmeyecek kadar kör cahil misiniz? Sadece siz, Kentuckyliler mi bile bile lades diyorsunuz sanki bu dünyada? Hayır. Eğer bir seksenden uzun bir adam akan suyun yanında duruyorsa, bulut elektriğini akan suya iletmek için bazen onu seçebilir. Duyuyor musunuz? Şuradaki tepe kesin yarıldı. Evet, insan iyi bir iletkendir. Şimşek bir insandan geçebilir ama sadece bir ağacın kabuğunu soyar. Sorunuzu cevaplamak için beni o kadar oyaladınız ki bayım, hâlâ iş konusuna gelemedim. Çubuklarımdan sipariş verecek misiniz? Şu örnek çubuğu görüyor musunuz? Bakın, en iyi kalite bakır. Bakır en iyi iletkendir. Eviniz alçak; ama dağların eteğinde olduğu için alçak olması tehlikeyi bir parça bile azaltmıyor. Siz dağdakiler daha korunmasızsınız. Bu kadar küçük bir ev için tek bir çubuk yeterli olacaktır. Şu tavsiye mektuplarına bir göz atın. Yalnız bir çubuk bayım; sadece yirmi dolara mal olur. Dinleyin! Bu fırtına sağlam Tacnonic ve Hoosic Dağlarını bile çakıltaşları gibi savurur.

Sesten anlaşıldığına göre bir yere yıldırım düşmüş olmalı. Evin üzerindeki bir buçuk metrelik bir yükseklik, çubuğun altı metreyi korumasını sağlar. Sadece yirmi dolar, bayım; yarım metresi bir dolar. -Duyuyor musunuz? Korkunç!- Sipariş verecek misiniz? Satın alacak mısınız? Adınızı yazayım mı? Yangında ahırda bağlı kalıp yanarak kül olmuş bir at gibi olduğunuzu düşünün; hem de sadece tek bir yıldırımla."

"Jüpiter Tonans'ın elçisi gibi davranıyorsunuz," dedim gülerek. "Oysa sadece toprakla gökyüzü arasına bir çubuk koymak için buraya gelen birisiniz. Leyden şişesinden bir parça yeşil ışık çıkarabiliyorsunuz diye Tanrısal büyüklükteki şimşekleri tamamen engelleyebileceğinizi mi düşünüyorsunuz? Çubuğunuz paslandı; kırıldı. Sizi nereden bulacağım? Tetzel[1] gibi kapı kapı dolaşarak tanrısal kutsamalarla günah çıkartma yetkisini size kim veriyor? Başımızdaki saçlar sayılırdır; yaşayacağımız günler de. Güneşte olduğu gibi fırtınada da Tanrıma sığınırım. Sahte delege, uzaklaş! Bakın, fırtına hafifledi; evde bir hasar yok ve mavi cennetteki gökkuşağında Tanrının insan topraklarında kasten savaş çıkartmayacağını görüyorum."

Yabancı, ışıldayan gökkuşağına rağmen yüzü kararararak, öfkeyle "Zavallı kâfir," dedi. "Bu imansız düşünceni herkese yayacağım."

Bakışları daha da karardı; gözlerinin etrafındaki morumsu halkalar, aynı gece yarısı ayının etrafında fırtınanın oluşturduğu hareler gibi, çoğalmıştı. Üç çatallı şeyini kalbime dayayarak üzerime yürüdü.

Onu yakaladım; kaptım; yere attım; üstüne bastım ve kasvetli paratoner kralını tutup kapı dışarı ettim. Eğilmiş bakır asasını arkasından fırlattım.

Ancak, bu davranışıma ve komşularımla yaptığım onunla ilgili caydırıcı konuşmalara rağmen, paratoner satıcısı hâlâ buralarda yaşıyor; hâlâ fırtınalı havada seyahat ediyor ve insanların korkularını kullanarak cesur bir biçimde işini yürütüyor.

---

[1] Kapı kapı dolaşarak günah çıkartan Dominikli bir papaz, (ç.n.)

EFSUNLU ADALAR

I
Özgür Adalar

Yok, olamaz, dedi mavnacı.
Sanmayın ki bilmediğimizden kaybettik yolu.
Adalar aynı ama şimdi yerleri farklı.
Ne sabit durur bu topraklar,
Ne de kimseye tek kuruş hayrı dokunur.
İşte bu yüzden böyle adlandırılır
Ve böyle bilinirler bu, açık denizde gezinen adalar.
Adaların yarattığı tehlike ve tuzaklarda;
Birçok gözü pek gezgin batmıştır buralarda.

***

Üzerinde, uğursuz sessiyle hiç susmadan çığlıklar atan
Kötü bir baykuşun yaşadığı,
Bütün şen kuşların yuvasından uzakta.
Her yanı kaybolmuş ruhların
Acı inlemeleriyle dolu,
Hâlâ çürümüş ceset isteyen
Açgözlü bir mezar gibi karanlık, kasvetli, bunaltıcı.

Şehrin dışındaki bir alana yığılmış öbek halindeki yirmi beş kül yığınını gözünüzde canlandırın. Bazılarının denizin ortasında yükselmiş dağlar ve boş araziler olduğunu hayal edin. Bu, size Efsunlular ya da Efsunlu Adaların genel görünüşü hakkında bir fikir verecektir. Adadan ziyade büyük bir yangınla cezalandırıldıktan sonra olabildiğince özgür bir biçimde dünyayı seyreden sönmüş yanardağları andırıyorlar.

Issızlık açısından yeryüzündeki herhangi bir noktanın bu adalarla benzerlik gösterip göstermediğinden kimse emin değildir. Uzun yıllar önce terk edilmiş mezarlıklar, parça parça dökülerek harabeye dönmüş eski şehirler... Bunlar yeterince hüzünlü; ama bir zamanlar insanlıkla ilgisi olan diğer her şey gibi, hâlâ içimizde şefkat duyguları uyandırıyorlar; hazin de olsa... Bu yüzden ölü deniz bile, zaman zaman uyandırdığı başka duyguların yanında, hoş duygularla bu kutsal yere hafif dokunuşlarda bulunmadan duramıyor.

Ve yalnızlığa gelince... Kuzeyin büyük ormanları, keşfedilmemiş suların enginliği, Grönland'in buz kaplı alanları, insan gözünün görebileceği en derin yalnızlıktır. Ama hâlâ değişken akıntıları ve mevsimleri onların korkusunu hafifletir; çünkü insanoğlu tarafından ziyaret edilmemiş bile olsalar, bahar bu ormanları ziyaret eder; en uzak denizler bile, aynı Erie Gölü gibi, tanıdık yıldızları yansıtırlar ve güzel bir kutup gününün açık havasında, ışıl ışıl masmavi buz, malakit gibi güzel gözükür.

Ama Efsunluların üzerinde, onları Idumea ve Kutupların yalnızlığının ötesine götüren bir lanet -öyle adlandırılabilir- var. Onlarda değişim asla gerçekleşmez; ne mevsimler değişir ne de keder. Ekvator çizgisine sonbaharı bilir ne de ilkbaharı. Her şey küle dönüşmüş; geriye kalan sadece harabeler. Sağanak yağışlar çölü serinletir ama bu adalara bir damla bile yağmur düşmez. Çürümeye bırakılıp yarılmış balkabağı gibi kızgın güneş altında ebedi bir kuraklığa mahkûm edilmişler. Efsunluların inleyen ruhu sanki "Bana acıyın," diye bağırır. "Bana acıyın ve bana Lazarus'u gönderin ki parmağının ucunu suya batırıp dudaklarımı nemlendirebilsin - alev alev yanıyor ve acı çekiyorum."

Bu adaların göze çarpan diğer bir özelliği yaşamaya elverişli olmamaları: Öylesine ıssız ki çakalın bile yemyeşil Babil'in çöpleri arasına sığınması gerek. Ama Efsunlular toplum dışına atılmış yaratıkları bile barındırmayı kabul etmez. Ne insanoğlu ne de kurt onlara sahip çıkar. Burada az miktarda sürüngen yaşar sadece. Kaplumbağalar, kertenkeleler, çok büyük örümcekler, yılanlar ve egzotik doğanın en tuhaf yaratıkları iguanalar. Ne alçak bir ses, ne bir uluma duyulur; buradaki yaşamın tek sesi tıslamadır.

Hiç bitki örtüsü bulunmayan bu adaların çoğu Aracama nın boşluğundan daha beterdir. Ne meyvesi ne de bir adı olan fırça gibi çalıların birbirine dolanmış ince dalları ya da eğri büğrü bir kaktüs ağacının kavrulmuş sürgünü, yanmış kayaların derin çatlaklarından çıkar ve hain bir biçimde onları kaplar.

Sahilin birçok yeri kaya, daha da doğrusu cüruf kaplı. Demir bir ocaktan çıkan siyahi ya da yeşilimsi bir maddenin dökülmüş parçaları gibi... Sağda solda kıyıya vuran denizin, köpüklerinin öfkesini akıtarak oluşturduğu koyu renk çukurlar ya da mağaralar, ürkütücü kuşların kasvetli seslerini yükselterek çığlık çığlığa uçuşlarla ortasında süzüldüğü gri ve yorgun bir sis tabakasıyla çevrili... Deniz ne kadar sakin olursa olsun bu dalgalara ve kayalara hiç dinlenme yok; açık deniz kendiyle ne kadar barışık olursa

olsun şiddetle çarpar onlara. Sulak Ekvator'un bu kısmına özgü karanlık ve bunaltıcı günlerde, sahilde uzak tehlikeli yerlerdeki bağımsız beyaz anaforların ve dev dalgaların arasında çoğu kendi kendilerine yükselen bu karanlık ve cam haline gelmiş kütleler ölüler diyarına aitmiş gibiler. Bu tür bir kara parçası ölü bir dünya dışında hiçbir yerde olamaz.

Sahilin yangının izlerinden uzak bölümleri, büyüleyici Palmiye Adalarından batı ve güneye doğru uzayan karanlık öteki dünyayı kaplayarak; sayısız cansız deniz kabuğu ve tek tük çürümüş şeker kamışı, bambu, hindistan cevizi parçalarının bulunduğu geniş kumsal boyunca uzanır. Cennetten Tartarus'a kadar arada bir, belirsiz bir güzelliğin kalıntılarıyla iç içe girmiş, yanmış orman parçaları ve viranelerin çürüyen kaburgalarını göreceksiniz. Hemen hemen bütününde bulunan geniş oluklarda, anafor yapan karışık dalgalar gözlemlendiğinde son ikisinin buluşmasına kimse şaşırmayacaktır. Hava akımlarındaki değişimler denizdekilerle bütünleşir. Rüzgâr hiçbir yerde, Efsunlular'da olduğu gibi, hafif, değişken ve şaşırtıcı sakinliğe bu kadar bağımlı değildir. Gemiyle, aralarındaki mesafe doksan mil civarında olan bir adadan diğerine gitmek akıntı yüzünden bir ay sürer; çekici tekneler, geminin kayalıklara sürtünmesini zar zor engeller, ama hiçbir şey onu seyahatinden alıkoyamaz. Zaman zaman, eğer görüş mesafesine girmeden önce bir sonraki akıntı göz önüne alınmazsa uzaktaki bir teknenin diğerlerini yakalaması imkânsızdır. Diğer zamanlarda ise, adaların arasından geçmekte olan bir gemiyi, ona mahkûm olmasa da karşı koyulmaz bir biçimde çeken içe doğru esrarengiz bir akıntı vardır.

Günümüzde de bir noktaya kadar olduğu gibi, bir ara, denizcilerin Efsunlu Karalar diye adlandırdığı bu yerde balina avcılarının kalabalık gruplar haline balina yağı uğruna dolaştıkları doğrudur. Ama uygun bir yerde açıklanacağı gibi, bu Albemarle adasının açıklarındadır. Yani daha küçük adaların karmaşasından uzak, denizin daha geniş olduğu bir yerde. Ve bu yüzden, o civarda akıntı zaman zaman sanki şımarıklık yapıyormuş gibi, yön değiştirerek alışılmadık biçimde güçlü olsa da, yukarıda söz edilen ifadeler burası için geçerli değil.

Aslında, bütün adaların açığında akıntının oldukça garip bir biçimde etkili olduğu ve saatte 4-5 mil süratle yol almasına rağmen geminin rotasını değiştirmek zorunda bırakacak kadar güçlü ve düzensiz olduğu mevsimler var. Bu yüzden denizcilerin hesaplamalarındaki fark, hafif ve değişken rüzgârların yanında, uzun süre öncesine dayanan, orada, Efsunlular a

paralel, yaklaşık yüz fersah uzaklıkta iki farklı adalar kümesinin olduğu kanaatinden kaynaklanırdı. Bu düşüncenin sebebi daha eski çağlarda, oraya giden korsanlar ve Pasifik'in o bölgesinin, en geç 1750'lere kadar uzanan haritalarıdır ki bunların yanılgı olduğunu söylemek daha uygundur. İspanyolların onlara Efsunlu ya da Efsunlu Adalar demesinin sebebi, kuvvetle muhtemel adaların mevkiindeki bu belirsizlik ve gerçekdışılıktı.

Ancak, artık var oldukları aşikâr olduğundan, günümüzün denizcisi, yapılarından etkilenmeden, bu ismin verilmesinin sebebinin kısmen, adaları önemli ölçüde kuşatmış olan ıssızlığın büyülü havasından kaynaklanmış olabileceğini düşünmeye meyilli olacaktır. Hiçbir şey, bir zamanlar canlı olanların bu kadar kötü bir biçimde küllere dönüştüğünü daha iyi ortaya koyamaz. Bu adalar, yaklaşınca sanki Sodom'un elmalarına benzer.

Yerleri konusunda kararsız kalmak akıntılar yüzünden gibi görünse de, en azından sahile kadar, hepsi benzer gözükürler: sabit, eğrilmiş bükülmüş ve bir cesedin soluk bedenine yapıştırılmış gibi...

Başka bir duyguyla bile olsa isimleri de, efsunlu diye adlandırılmaları da, yanlış değildir. Çünkü bu ıssız yerlerin, ikinci bir İspanyolca isim olan Gallipagos diye adlandırılmasına neden olan garip sürüngen yerlilerine, orada bulunan kaplumbağalara dair çoğu denizcinin, yıllardır sıkı sıkıya bağlı olduğu korkutucudan ziyade gülünç bir batıl itikat vardır. Ciddi bir biçimde bütün zalim denizcilerin, özellikle de reis ve kaptanların ölüm anında (bazı durumlardan ölümden önce) kaplumbağalara dönüştüğüne ve o günden beri bu sıcak kurak toprakta, Kötülük Tanrılarına özgü yalnızlıkta yaşadıklarına inanırlar.

Şüphesiz, böylesi garip biçimde hazinli bir düşünce manzaranın kendi hüznünden, ama belki de en çok kaplumbağalardan ilham almıştır. Çünkü bu yaratıkların görüntülerinde, fiziksel özelliklerinin dışında, garip bir biçimde kendi kendilerini hapsetmiş gibi bir şeyler vardır. Bitmeyen hüzün ve cezai umutsuzluk, bu hayvanlarda olduğu gibi başka hiçbir hayvan türünde böylesi ifade edilmiyor; olağanüstü uzun yaşadıkları düşüncesi bile bu izlenimi değiştirmeyi başaramıyordu.

Anlamsız bir biçimde büyüye inanma suçlamasıyla karşı karşıya kalma riski bile bazen, hatta temmuz ve ağustosta kalabalık şehri terk edip, şehrin etkisinden uzak ve doğanın gizemine nispeten daha yakın Adirondack Dağları nda dolaştığım şu anda da, bunu kabullenmeme engel olamaz. Böyle zamanlarda, ağaçlarla kaplı bir vadinin, yıldırım çarpmış çam ağaçlarının güçsüz gövdeleriyle çevrili, yosunlu zirvesinde otururken sanki

rüyadaymış gibi, Efsunlu Adalar'ın kavrulmuş kalbinde yaptığım diğer gezintilerim gelir aklıma. Gölgeli deniz kabuklarının görünüp kaybolmalarını ve yapraksız çalılardan fışkıran uzun ve cansız sapları hatırlarım. Ve bir kez daha denizin uzaktaki cama benzer kayaları aşındırdığını ve üzerlerindeki oluklarda yıllar boyu kısıtlı su birikintileri arayışındaki kaplumbağaların ağır ağır sürüdükleri ayaklarının oluşturduğu derin çizgileri fark ederim. Gerçeği söylemek gerekirse, zamanında uğursuz bir biçimde efsunlanmış toprakta uyumuş olduğum duygusuna güçbela dayanabilirim.

Hayır, bu, aslında, hatıralarımın canlılığı ve Gallipagos söz konusu olduğunda zaman zaman göz yanılmasının kurbanı olup olmadığını bilmediğim fantezilerimin sihridir. Bu yüzden, genellikle sosyal ortamlarda, özellikle de eski malikânelerde mum ışığında düzenlenen ve gölgelerin tenha ormanın perili ağaçları gibi köşeli ve ferah salonların uzak girintilerinde oynaştığı partilerde, bu hayali yalnızlıklardan yavaş yavaş ortaya çıkan ve sırtında canlı canlı yanmakta olan harflerin anısıyla zeminde ağır ağır sürünerek ilerleyen devasa bir kaplumbağanın hayaletiyle karşılaşmış gibi görünen sabit bakışlarım ve durumundaki ani değişiklik yüzünden arkadaşlarımın ilgisini çektiğim olmuştu.

II
Kaplumbağanın İki Yüzü

Doğa ananın bile görmek istemeyeceği kadar çirkin şekilleri
Ve daha da çirkin suretleri,
Ya da onun en fettan anında elinden kaçan en büyük hataların utançları,
Şekilsizliğin bütün dehşet verici çeşitleri,
Tüm bunlarla karşılaşan bir insan dehşete düşerse şaşmamalı,
Adaların büyüsüne tutulmuş yaratıkların çirkinliği ile karşılaştırıldığında
Kendi toprağımızda yaratabileceğimiz dehşet
Ancak bir böceğin bebeği korkutması kadar olacaktır.

***

Korkma, dedi hacı sonra tüm bilgeliğiyle.
Çünkü bu canavarlar gerçekte orada değil;
Kılık değiştirmiş korkunç biçimlerde.

***

Ve erdemli asasını kaldırınca, heybetli kalabalık
uçarcasına gizlice uzandıkları ulu Zetht'in bağrına kaçtı.

Verilen tarife bakarak herhangi biri Efsunlular'da mutlu olabilir mi? Evet; mutluluğu bulan biri mutlu olacaktır. Ve aslında karalar bağladıklarında belki de kasvetin sebebi tam olarak adalar değildir. En azimli halimin bile, karanlık girintisinden çıkan hayalet kaplumbağa bakışımı engelleyemeyeceği gibi hiçbir izleyici onların en kutsal ve batıl düşüncelere katkılarını inkâr edemez. Ama kabuğu karanlık ve kasvetli olan kaplumbağanın bile, hâlâ ışıltılı bir tarafı var; arada bir uçuk sarımsi ya da altın rengi görünen kabuğunun altından çıkan et parçası ya da göğüs zırhı... Daha da ötesi, herkes su kaplumbağaları gibi kara kaplumbağalarının da sırt üstü çevrildiklerinde kendilerini düzeltme olasılığı ve eski görünüşlerine dönme olanağı olmadan parlak taraflarını ortaya çıkartan türden olduklarını bilir. Ancak, bunu yaptıktan sonra bile kaplumbağanın karanlık tarafı olduğunu inkâr etmemelisiniz. Parlaklığın tadını çıkarın; eğer yapabilirseniz sürekli ters tutun; ama dürüst olun ve karanlığı inkâr etmeyin. Karanlığı saklamak ve onun güneşteki büyük bir kabağa benzer canlı yönünü ortaya çıkarmak amacıyla kaplumbağayı doğal pozisyonundan çeviremeyen kişi de

aynı sebeple bu yaratığın kapkara bir leke olduğunu iddia edemez. Kaplumbağa hem karanlık hem de parlaktır. Bırakın ayrıntılara bakalım.

Bu ada kümesinin sahiline ilk ayak basmamdan birkaç ay önce gemim yakınlarından geçmekteydi. Bir öğle vakti kendimizi Albemarle'nin güney burnunun açıklarında bulduk; karadan fazla uzak değildik. Biraz meraktan, biraz da böylesi garip bir yeri gözlemlemek için, neler yapılabileceğini araştırmak ve ayrıca taşıyabilecekleri kadar kaplumbağa getirmek üzere bir teknenin mürettebatı kıyıya gönderildi.

Bu maceraperestler geri döndüklerinde gün batmıştı. Sanki bir kuyunun kenarından bakıyormuş gibi geminin yüksek tarafından aşağıya baktım ve olağandışı ağırlıktaki yükü yüzünden neredeyse denize batmış ıslak kayığı gördüm. Üzerinden halatlar sarkıyordu; epey zorlandıktan sonra, çok yaşlı görünen devasa büyüklükteki üç kaplumbağa alelacele güverteye alındı. Bu dünyadan olduklarına inanmak çok güçtü. Beş uzun aydan beri uçsuz bucaksız sulardaydık ki bu, hülyalı zihinlerde karaya ait her şeyi olağanüstü renkli göstermeye fazlasıyla yeterli bir süreydi bu. O sırada gemiye üç İspanyol gümrük memuru çıksaydı, muhtemelen onlara aynı merakla dik dik bakar, dokunur ve uygar misafirlere hizmet eden vahşilermiş gibi davranırdım. Ama üç gümrük memuru yerine bu gerçekten harikulade kaplumbağaları seyrediyordum. Okul çağlarında tanıdığım çamur kaplumbağalarıyla ilgileri yoktu; yüzeyleri savaşa göğüs germiş kalkanlar gibi çukur ve kabartılı; bedenlerini zırh gibi kuşatan, sanki madalyon takmışçasına orası burası yeşil yosunla kaplı ve denizin serpintileriyle yapış yapış olmuş büyük kabuklarıyla bir dulun matem elbisesi kadar kara, madeni bir sandık kadar ağırdılar. Bir gece aniden ifade edilemez yalnızlıklarından alınıp bizim insan dolu güvertemize getirilen bu gizemli yaratıklar, beni açıklanması zor bir biçimde etkilemişti. Sanki az önce dünyanın merkezinden sürünerek henüz çıkmış gibiydiler. Evet, onlar Hinduların yeryüzüne bıraktığı kaplumbağaların eşiydi. Bir fener alarak onları daha yakından inceledim. Böylesi ulu, muhterem bir görünüş! Sert kabukları örten ve yorgun zırhlarındaki çatlakları kapatan böylesi kürk gibi bir yeşillik. Artık üç kaplumbağa görmüyordum. Büyüdüler, büyüdüler ve şekil değiştirdiler. Sanki ihtişamla çöken üç adet Roma Kolezyum'una bakıyordum.

Ey, bu ve diğer adaların en eski sakinleri, üç duvarlı şehrinizin anahtarını verin bana diye yalvardım.

Bu yaratıkların tetiklediği müthiş duygu zamanın ötesindeydi: sonsuz, sınırsız bir varoluştu. Ve başka bir yaratığın, Efsunluların kaplumbağaları kadar uzun yaşayabileceğine ve nefes alabileceğine kolay kolay inanmam. Bütün bir yıl yemek yemeden yaşam sürdürme kapasiteleri konusunda bilginiz olmasa bile canlı zırhlarının ele geçirilemez silahlar olduğunu kabul edin. Başka hangi canlı bedeni zamanın saldırılarına direnebilecek böylesi bir kaleye sahip?

Fener elimde, yosunları kazıyıp, adaların boz dağlarındaki sayısız düşüşte oluşan eski yaraların izlerine —ki bunlar garip bir biçimde genişlemiş, şişmiş, yarı silinmiş, bazıları en yaşlı ağaçların kabuklarında bulunanlar gibi biçimsiz izlerdi- bakarken, kuş izlerini inceleyen ve hayaletleri bile artık ölmüş olağanüstü yaratıklar tarafından topraktan çıkarılmış taş yazıtlardaki şifreleri çözen geçmişe meraklı bir jeolog gibi görünüyordum.

O gece hamağımda uzanırken yukarıda üç hantal yabancının yüklü güverte boyunca yavaş ve bitap bir halde süründüklerini duydum. O kadar aptal ve azimliydiler ki bir engelle karşılaşınca asla bir köşeye çekilmediler. Bir tanesinin hareketleri gece nöbetinden hemen önce kesildi. Gün doğarken onu, pruva direğinin sabit ayağında bir şahmerdan gibi buldum. Hâlâ dişiyle tırnağıyla geçilmesi imkânsız yerden geçme mücadelesi veriyordu. Bu kaplumbağaların bir ceza, bir lanet belki de düpedüz bir büyücünün kurbanı olması, sahip oldukları bu tuhaf umutsuz uğraş sevdasında görülür. Seyahatlerinde kahramanca kendilerini kayalara çarptıklarını ve yerlerinden oynatıp yollarına devam etmek için uzun süre onları ittiklerini, sarstıklarını, sıkıştırdıklarını biliyordum. Taçlandırılmış lanetleri, kirletilmiş bir dünyadaki doğruluk için en zahmetli dürtüleriydi.

Arkadaşlarınınki gibi bir engelle karşılaşmayan diğer kaplumbağalar sadece kovalar, halat makaraları ve bobinleri gibi küçük engellerle karşılaşmışlar ve onların üzerlerine tırmandıkları zaman müthiş bir takırtıyla aşağıya kaymışlardı. Bu takırtı ve çarpma seslerini dinlerken onların yuvalarında olduğumu düşündüm; yani maden çukurları ve paramparça dağların yüreğine gömülü ve kilometrelerce karman çorman çalılarla kaplı, küçük kanyonlarla dolu bir adada... Bu üç basit canavarın, yüzyıllar sonra, hem ayakları altında büyüyen zehirli mantarlar hem de sırtlarında filizlenen kara yosunlar yüzünden acıdan kıvranarak, acımasız gölgeler içinden yavaş yavaş ve ağır ağır bir şekilde sürünerek çıktıklarını hayal ettim. Onlarla birlikte volkanik labirentler arasında kayboldum;

çürümüş çalılıkların bitmez tükenmez dallarını koparttım. Taa ki kendimi bir rüyada bağdaş kurmuş vaziyette pruva direğinde otururken buluna kadar... Her iki yanımda da amuda kalkmış birer brahman rahibi vardı ve alınlarıyla papaz cübbesinin düşmesini önlüyorlardı.

Bu, benim Efsunluların kaplumbağaları hakkındaki ilk izlenimimin yarattığı korkunç bir kâbustu. Söylemesi garip ama ertesi gece gemici arkadaşlarımla oturup kaplumbağa etinden nefis bir yemek hazırladık; kaplumbağa yahnisi yaptık ve yedik. Sonra da bu kocaman üç adet çukur kabuğun üç adet tuhaf çorba kâsesine dönüştürülmesine yardım ettim ve kabuğun altındaki sarımsı düz kısmı parlatarak muhteşem üç tepsi haline getirdim.

III
Rodondo Kayası

Çirkin Reproach kayası olarak adlandırılan bu yükselti
Tehlikeli ve korkunç bir yer,
Ne balık yaklaşmıştır kıyılarına ne de bir kuş,
Yaşlı ve sefil martılarla beraber rüzgârda inler
Ve karabataklarla birlikte envai çeşit alıcı kuş
Kayalığın kıyılarına konup sessizce bekler.

***

Dalgalar kayaya çarptıkça hafifçe yankılanıp kendi
seslerine benzer cevabı alıyordu;
Ve kayada patladıkça dalgalar, bu seslerin arasından
ağırbaşlı bir ritim algılanıyordu.

***

Ve sonra yorgun kayıkçı rahatça çekti kürekleri. İzin verin
duysun o ender melodiyi.

***

Birden havalandı alıcı kuşlar,
Hınzır kanatlarla alelacele kanat çırpışlar,
Ürkütücü geceyi taciz eden çığlıklar,
Karanlığın rahatını bozuyorlar.”

***

Ve tepelerinde alıcı kuşlar sürüsü,
İşte burada konaklamış kötüler ordusu

Çok yüksek bir taş kuleye tırmanmak sadece kendi içinde çok iyi bir şey değil, aynı zamanda etrafındaki bölgenin geniş bir görüntüsünü elde etmenin en güzel yoldur. Hele bu kule yalnız ve kimsesizse çok daha iyidir. Aynı gizemli Newport’taki kule ya da viraneye dönmüş başka bir kalenin ayakta kalan tek sütunu gibi.

Neyse ki, Efsunlular söz konusu olduğunda, kendine özgü biçimi yüzünden eski İspanyolların Rodondo Kayası ya da Yuvarlak Kaya diye adlandırdığı göze çarpan bir kayanın üzerinde böylesi bir heybetli gözlem noktasına sahibiz. Güneyden doğuya doğru uzanan dağlık bir bölgede karadan on mil uzakta, denizden yaklaşık iki yüz elli fit yükselen bir kaya bu. Ünlü Campanile ya da Aziz Markin tek başına ayakta duran Çan Kulesi,

çevresindeki eski binalara nazaran nasıl duruyorlarsa Rodondo Kayası da, büyük ölçüde, öyle durmaktadır.

Etrafa göz atmak için Efsunlular'ın tepesine tırmanmadan de önce bu deniz kulesi dikkat çekmektedir. Otuz mil mesafeden görünür ve bütün gruba hâkim olan sihre bütünüyle katkıda bulunarak uzaktan ilk görüldüğünde seyir halindeki gemileri yanıltır. Altın rengi, puslu bir öğlen vakti, sanki dört fersah uzakta görkemli yelkenlerini açmış İspanyol gemisi varmış gibi görünür. Üç direkte de yelkenler fora! Yelkenler fora! Yelkenler fora! Ama gece olunca, o büyülü firkateyn hızla sarp bir kaleye dönüşür.

Bu noktaya ilk gidişim sabahın griliğinde oldu. Balık tutmak amacıyla üç kayık indirmiş ve gemiden yaklaşık iki mil uzaklaşarak, tam şafaktan önce, kendimizi Rodondo'nun gölgesi altında bulmuştuk. Görüntü, yaklaştıkça, o saatteki tuhaf alacakaranlık yüzünden yumuşamıştı. Doğuda güneş ilk soluk ışıklarıyla doğduğunun işaretini verirken, batmak üzere olan muhteşem mehtap, denizin üzerinde gece yarısı azalan ateşin yaydığı gibi yumuşak tatlı bir renk yayarak, yarı tükenmiş deniz feneri gibi parlıyordu. Rüzgâr hafif, deniz sakindi; yıldızlar belli belirsiz parıldıyordu. Bütün doğa uzun gece nöbetinin miskinliğinde gibiydi ve sanki güneşin yorgun bekleyişini geciktiriyordu. Rodondo'yu mükemmel haliyle yakalamak için kritik bir saatti bu. Alacakaranlık, mucizenin soluk giysisini yok etmeden çarpıcı her noktayı açığa çıkartmak için tam kıvamındaydı.

Dalgaların sudan bir sarayın basamaklarını yalar gibi yaladığı kırık merdivene benzer tabanından sivri zirvesine doğru saçak saçak katmanlar halinde yükseliyordu bu kule. Kütleyi meydana getiren bu düzenli katmanlar ona, kendine özgü bir şekli veriyordu. Dümdüz bir biçimde etrafını kuşatan birleşim çizgileri, baştan aşağıya kademeli olarak birbiri üzerinde yükselen rafa benzer çıkıntılar oluşturmaktaydı. Ve eski ahır ya da manastır saçaklarının kırlangıçlarla yaşam bulması gibi bu kayalık çıkıntılarda sayısız deniz kuşlarıyla yaşam bulmaktaydı. Saçaklar üzerinde saçaklar, yuvalar üzerinde yuvalar... Sağında solunda kayayı tepeden tırnağa renklendiren ve uzaktan yelken gibi görünmesine sebep olan hayalet gibi beyaz ökse otları vardı. Eğer kuşların deli gibi şakımaları olmasa her şey büyüleyici bir sessizlik içinde olurdu. Onlara eşlik eden sadece bu saçaksı otların hışırtısı değil; kayanın tepesinden sürekli yer değiştiren bir çardak gibi yayılarak uçarken çıkarttıkları kendi kanat çırpışlarının sesiydi. Bu kule, etrafındaki yüzlerce fersah boyunca su kuşlarının tek dinlence yeriydi. Kuzeyde, doğuda ve batıda uçsuz bucaksız okyanus dışında bir şey yoktu;

bu yüzden Kuzey Amerika, Polonezya ve Peru'dan gelen avcı kuşlar ilk molalarını Rodondo'da verirlerdi. Ama Rodondo bir kara parçası olmasına rağmen karacıl kuşlarının hiçbiri ona konmaz. Orada bir nar bülbülü ya da kanarya düşünebiliyor musunuz? Hançer gibi keskin gagalı alıcı kuşların ortasında kalmış zavallı bir bülbülün durumunun bir bedevinin eline düşmekten ne farkı var ki?

Yabani deniz kuşlarının tabiat tarihi Rodondo'da olduğundan daha iyi nerede incelenebilir bilmiyorum. Burası okyanusun kuş barınağıdır. Okyanusu boydan boya geçebilen kuşlar; her daim tek başına uçan ötleğenler ve gökyüzünün en dokunulmamış yerlerine ulaşabilen göçmen kuşlar buraya konar.

İlk olarak en alt, aynı zamanda en geniş ve suyun ulaştığı noktayla arasında küçük bir boşluk olan katmana göz atalım. Ne garip mahlûkatlar bunlar? İnsan gibi dimdik, ama tıpkı fazla muntazam olmayan heykel sütunlar gibi yukarıdaki saçaklara omuz vererek kayanın etrafında dikiliyorlar. Gövdeleri gülünç bir biçimde şekilsiz; gagaları kısa; ayakları sanki bacaksızmış gibi; yanlarındaki uzuvlar ne yüzgeç, ne kanat ne de kol. Aslında penguen de ne balıktır, ne insandır ne de kuş. Ne bir şenliğe ne de Paskalyaya ait olan bir yiyecek gibi; istisnasız insanoğlu tarafından şimdiye dek keşfedilmiş en gösterişsiz ve sevimsiz yaratık. Penguenler, üç elementle bağlantılı ve gerçekte hepsinin bazı temel özelliklerine sahip olsalar da hiçbirinde tam olarak yuvalarında değillerdir. Toprakta ağır aksak yürürler; denizde tek kürekle giden sandal gibi yüzerler; havada düşüverirler. Doğa Ana, sanki başarısızlığından utanır gibi, bu biçimsiz çocuğunu dünyanın en ücra köşesinde, Macellan Boğazı nda ve Rodondo'nun küçümsenen deniz seviyesinde gözden uzakta saklar.

Şimdi bir bakalım, bir üst katmanda sıralanmış şu mutsuz kalabalık da neyin nesi? Bu ne kadar garip ve iri kuş kümesi? Gri Manastır'ın deniz keşişleri: Pelikanlar. Uzun gagaları ve oradan sarkan ağır deri keseleri bu kuşlara çok hüzünlü bir ifade verir. Dalgın bir ırk olduklarından saatlerce bir arada hiç hareketsiz dururlar. Donuk, kül rengi tüyleri, sanki üzerlerine kül serpilmiş izlenimini verir. Bu pişman ifadeli kuş, Efsunluların yangın yeri kıyılarında gezinmeye son derece uygun; bu öyle sefil bir görüntü ki oralarda cefakâr Job[1] oturup, yangından.arta kalan çanak çömlek kırıklarıyla kendi işkence edebilir.

Daha da yukarıda gördüğümüz, güzelliği ile hikâyelere ilham veren; büyülü Ümit ve Boynuz Burunlarının kar beyaz gölgeleri olan akrabalarına

benzemeyen kuşlar çıkar karşımıza. Çirkin, hiç de şiirsel bir görüntüye sahip olmadığı halde çelişkili bir ifadeyle gri albatros diye anılan kuştur bu.

Katmandan katmana tırmandıkça kulenin sakinlerinin büyüklüklerine göre sıralandıklarını görürüz; sümsük kuşları, siyah ve alaca yelkovan kuşları, alakargalar, deniz kırlangıçları, balıkçıllar, değişik martı türleri: hiyerarşik bir düzenle birbirlerine hükmeden krallıklar, prenslikler, iktidarlar... Ve en tepede çok güzel bir goblen tablonun dört bir yanına serpiştirilmiş kuşlar gibi sürekli çığlıklar atarak dönüp duran fırtına kuşları...

Her ne kadar köylüler için bacanın kenarından gelen uğultular gibi denizciler için de bu kuşların pupa altındaki cıvıltıları uğursuzluk sayılsa da, fani hayatlarından dolayı okyanusun kelebekleri olarak da adlandırılabilecek parlak renkli gizemli sinek kuşlarının da Efsunluların özel büyüsüne katkıları olduğundan söz etmek gerek. Ama bu katkı, denizcilerin zihnindeki uğursuzluğu yok edemiyor.

Gün ilerledikçe bu ahenksiz uğultu artar. Vahşi kuşlar, kulak tırmalayan çığlıklarla ayin yaparlar. Sık sık sürü halinde kuleden havalanarak tepede dönüp duran gökyüzü korosuna katılırlar. O sırada aşağıdaki yerlerine aniden ortaya çıkan başka sürüler göz kulak olur. Ama ben, aşağıdaki bu keşmekeşin arasında, bir şelaleden su damlarının hızla akması gibi akıp giden borazana benzer, açık seçik notalar duyarım. Uzaklara bakar ve arkasında mızrağa benzer uzun bir tüyü olan kar beyazı, melek gibi bir şey görürüm. Bu, okyanusun parlak, neşeli horozudur. Ahenkli duayı başlatan ıslığıyla “Lostromo nun Dostu” olmayı hak eden güzel kuş...

Kanatlı ve puslu bir yaşama sahip Rodondo, su altını dolduran yüzgeçli ev sahipleri için de birebir aynıydı. Su hattının altında bu kaya, küçük balıkların konaklamasına uygun dolambaçlı ve gizli mağaraların oluşturduğu petek gibi görünmekteydi. Hepsi yabansı; çoğu çok güzel... Ve Japon balıklarının teşhir için konduğu değerli cam küreleri en güzel biçimde süsleyecek türden... Hiçbir şey, bu toplumun bireylerinin çoğunun farklılığından daha çarpıcı değildi. Burada renkler henüz boyanmamış; desenler işlenmemiş gibi görünüyordu.

Berrak suyun üst kısımlarında canlı, korkusuz, uysal, zaman zaman su üzerine sıçrayan balıklar varken, diplerde daha büyük, daha uyanık ve yavaş yüzen balıklar mevcuttu ki bizim balıkçılarımız oltalarını İkinciler için atıyorlardı. Ama ne yazık ki üst bölgeden geçiş yoktu. Kanca denize değer değmez baştan çıkarılmış yüzlerce balık yakalanma şerefine erişmek

için savaşıyorlardı. Rodondo'nun zavallı balıkları! Kurban edilmiş inancınızla siz de insanları anlamadan onlara güvenen sayısız canlılardansınız.

Şafak yavaş yavaş güne döner. Deniz kuşları yiyecek aramak için birbiri ardına uzaklara yelken açar. Kule, dibindeki balık mağaralarıyla yalnız kalır. Boş kalan oyuklar, yüksek bir deniz fenerinin beyaz boyası ya da bir teknenin süslü yelkenleri gibi altın rengi parlar. On an, tam biz ölüme terk edilmiş bir kaya olduğunu düşünürken, diğer gezginler onun güzel, kalabalık bir gemi olduğuna yemin ederler.

Artık halatları alalım ve tırmanalım. Ama yavaş; bu o kadar da kolay değil.

IV
Kayadan Vaat Edilmiş Topraklar Manzarası

Onu varolan en yüksek tepeye çıkarttı.
Ve oradan uzakları gösterdi.

Rodondo Kayasına tırmanmaya çalışırsanız, şu talimatlara uyun. Kraliyet Deniz Yollarının amiral gemisi gibi dünyanın çevresini üç kez dolaşın; sonra bir, iki sene Teneriffe'nin zirvesinde yabancılara yol gösteren rehberlere, sırasıyla mümkün olduğunca çok sayıda ip cambazına, bir Hint akrobata çıraklık yapın; bir dağ keçisi güdün. Bunları yaptıktan sonra gelin ve kulenin manzarasıyla ödüllendirilin. Oraya nasıl çıkacağımızı sadece biz biliriz. Diğerlerine söylememiz ne kadar bilge olduklarına bağlı. Burada, zirvede, sadece sen ve benim duruyor olmamla yetin. Balonla dolaşan herhangi biri veya gelecekte aydan bakacak olan adam daha geniş bir manzaraya sahip olabilir mi? Arzu eden, evrene, Milton'ın Kayıp Cennetinden baksın. Ya da Daniel Boone ile uçsuz bucaksız sulak Kentucky'i yeniden keşfetsin.

Sakın az ötedeki yanmış Efsunlu Adalara bakmayın. Yanlara doğru bakarak, güneye doğru devam edin. Hiçbir şey görmezsiniz; ama orada olmasa bile, kulenin eteklerini öpen engin denizde bazı ilginç nesnelerin olduğu yerleri göstermeme izin verin. Bakışlarımızı güney kutbuna doğru çevirmeden bakarız.

Şu an Ekvator'dan on mil ötesindeyiz. Doğuya doğru, yaklaşık altı yüz mil ileride, kıta uzanmakta. Bu kaya, Quito ile hemen hemen aynı paralelde.

Burada başka bir şeye daha dikkat edin. Güney Amerika sahili boyunca uzanan, ana karaya eşit mesafede uzak, birbirilerinden ise oldukça ayrı üç ıssız kümenin birindeyiz. Burası, oldukça garip bir biçimde Güney Amerika yapısını sonlandıran noktadır. Batıya doğru uzanan Polinezya zincirinin sayısız adaları arasında hiçbiri ne Efsunlulularin ya da Gallipagos un, ne St. Felix ve St. Amrose adalarının ne de Juan-Fernandez ve Massafuero adalarının özelliklerini taşır. Birincilerden burada söz etmeye gerek yok. İkinciler Güney Tropik bölgesinin biraz yukarısında yer alırlar; birinde sığ bir kayalıkla bağlantılı, bire bir büyük bir adaya benzer, iki yuvarlak tepecik bulunan yüksek, yaşanması zor ve ıssız kayalar vardır. 33. Boylamda yer alan sonuncusu ise yüksek, vahşi ve ayrıktır. Juan Fernandez daha fazla açıklamaya gerek olmayacak kadar ünlüdür. Massafuero bir İspanyol ismidir; Ana karadan, komşusu Juan'dan daha uzak olan bu adanın böyle

adlandırılmış olması gerçeği ifade etmektedir. Massafuero adasının on mil uzaklıktan görkemli bir görünüşü vardır. Bulutlu bir havada bir yönden yaklaşınca, tepesindeki sarkıklar, sarp yamaçları ve daha da ötesi geniş zirvesinin kendine özgü eğimi ona heybetli bir biçimde sürüklenen büyük bir buzul havası verir. Yamaçları, yanlarda loş şapelleri olan eski bir katedral gibi, karanlık mağaraya benzer girintilere ayrılmıştır. Gemideki eşkıya görünüşlü tayfaları izlediğiniz uzun bir yolculuktan sonra, bu kovuklardan birine denizden yaklaşıp, kayaların alçalarak size yaklaşan kıyılarını görmek gözlerin bayram ettiği garip bir duygu oluşturur.

Çeşitli zamanlarda, gemiden ayrıldığımız balık avlarında, bunların her birini ziyaret etme şansına sahip oldum. Birçok kısımları öylesine bozulmamıştır, öylesine sessiz ve ıssızdır ki teknesiyle sert falezleri altından onlara yaklaşmakta olan bir yabancıya verdikleri ilk izlenim onların ilk kâşifinin kendisi olduğudur. Bu arada, bu adalara ilk ayak basanların Avrupalılar olduğundan söz etmeye değmez; keza aynı şey, söylenecek olduğu gibi, bizim Efsunlular keşfimiz için de geçerlidir.

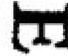
1563’ten önce, İspanyol gemilerinin Peru ve Şili’den yaptığı yolculuklar çok zordu. Bu kıyı boyunca genellikle güney rüzgârları egemendir ve o yıllarda İspanyollar, eğer karayı göremezlerse durmadan esen bu tek yönlü rüzgârın onları bir daha geri dönemeyecekleri uçsuz bucaksız sulara sürükleyeceği yönündeki batıl inançları yüzünden karaya yakın gitmek gibi değişmez bir adet vardı. Burada, girintili çıkıntılı burunların, resiflerin ve kayalıkların arasında, genellikle hafif ama bazen günler, haftalar boyu son derece sakin, yine de durmadan esen rüzgâra karşı yol alan tekneler, geçitlerde genellikle günümüzde anlaşılması zor büyük zorluklara mücadele ederlerdi. Bu gemilerden birinin on gün süreceği tahmin edilen bir yolculuğa başladığı, ama dört ay boyunca denizde kaldığı ve aslında limana asla varamadığı; sonunda sürüklenerek karaya oturduğu söylentisi deniz faciaları kayıtlarında mevcuttur. Söylemesi garip ama bu gemi fırtınaya yakalanmamıştı; şeytani durgunluk ve akıntıların şakasıydı onu kızdıran. Üç kez kumanyasız kalarak bir ara limana sığınmış ve tekrar dönüş için yola koyulmuştu. Yoğun sis onu sarıp sarmalamıştı; bu yüzden hiçbir şey gözükmüyordu. Ve bir kez daha herkes neşe içinde istikametlerini tahmin ederken, işe bakın ki sis dağıldı ve ilk yola çıktıkları dağ ortaya çıktı. Aldatıcı siste en sonunda gemi kayalara oturdu; başa gelen felaketler anlatılamayacak kadar üzücü. Ondan önce, karadan açıkta seyretme konusunda Avrupa’da aynı şeyi yapan De Gama gibi cesur bir biçimde

bunu göze alarak kıyı seyrine son veren ünlü kaptan, adını alan bu adayla ölümsüzleştirilen Juan Fernandez’di. Rüzgârın güneye gitmeye uygun olduğunu buldu ve rüzgârların etkisinden uzaklaşana kadar batıya doğru giderek hiçbir zorlukla karşılaşmadan tekrar kıyıya vardı; yolunu epey uzatmıştı ama yine de direkt gitmekten çok daha hızlı yol aldı. Bu yeni rotalardan sonra, 1670’lerde ya da ona yakın bir tarihte, Efsunlu Adalar, ya da baştaki gurubun geri kalanı -böyle de adlandırılabilirler- keşfedildi. Herhangi birinin ilk keşfedildiğinde ıssız olup olmadı konusunda bilgiye sahip olmasam da çok eskilerden beri öyle oldukları sonucuna varmak akla uygun olabilir. Ama şimdi Rodondo’ya geri dönelim.

Kulemizin güneybatısında, yüzlerce fersah uzaklıkta Polinezya uzanır; ama batıda, onun tam paralelindeki çizgide, tekneniz, yaklaşık 5000 millik kısa ve hoş bir deniz yolculuğundan sonra Kingmills kıyısına yanaşana kadar hiçbir kara parçası yoktur.

Denizdeki nispi yerimizi belirleyen kerteriz noktaları çok uzakta olduğundan (ki Rodondo onlardan biri) nesnelerin mesafelerini tam olarak algılayanlayız. Korkunç görünüşlü, yanmış Efsunlu Adalar’ı ele alın. En yakındaki kratere benzer burun, bu ada kümelerinin en büyüğü olan; altmış mil kadar, belki biraz daha uzundur ve on beş mil genişlikteki Albemarle’nin bir parçasıdır. Hiç gerçek Ekvator’a dikkatle baktınız mı? Yani hiç Ekvator çizgisiyle aynı hizada oldunuz mu? İşte, oradaki her yeri sapsarı lav kaplı krater biçimindeki burun, aynı bir bıçağın pastayı ortasından dümdüz kesmesi gibi, Ekvator çizgisi tarafından kesilir. Eğer daha uzağı, sadece aynı burnun diğer kenarına kadar olan uzaklığı görebilseydiniz, ilerdeki alçak zemin boyunca uzanan, tepeden tırnağa cürufla kaplı olduğu için hiç toprak görünmeyen, kömür madeni gibi simsiyah mağaralarla dolu, metal gibi sahili her adımda sac tabakalar gibi çınlayan ve ortasındaki yanardağların kocaman fabrika bacaları gibi dikildiği bu kümenin en yüksek adası Narborough Adasının görüntüsünü yakalayabilirdiniz.

Birbirlerine benzemeyen biçimlerine rağmen Narborough ve Albermarle komşudurlar. Bu tuhaf komşuluğu bildik bir çizimle resmedebiliriz.

Yukarıdaki harfin orta çizgisinin birleşim noktasından bir kanal geçirirseniz ortadaki enine çizgi Narborough; geri kalanı ise Albemarle’dir. Volkanik Narborough, bir kurdun kırmızı dili gibi Albemarle nin kara ağzında yer alır.

Albemarle'nin nüfusunu öğrenmek istersiniz diye son duruma göre değerlendirilen en güvenilir varsayımları, yuvarlak sayılar ve statiksel olarak size veriyorum:

İnsan..Yok
Karıncayiyen.....................................Bilinmiyor
İnsan düşmanı....................................Bilinmiyor
Kertenkele..500 000
Yılan..500 000
Örümcek 10 000 000
Semender ....Bilinmiyor
Canavar ....Bilinmiyor
Bilinen toplam.....................................11 000 000

(hesaplanmayan ev sahibi canavarlar, karıncayiyenler, insan düşmanları ve semenderler hariç)

Albemarle, ağzını güneşin batışına doğru açar. Geniş koyun şişirdiği bu ağzın dili olan Narborough, adayı birinin Weather Koyu, diğerinin Lee Koyu diye adlandırıldığı iki küçük koya böler. Kıyılarının sınırı olan volkanikyükseklikleri̇se Güney Burun ve Kuzey Burun diye adlandırılmaktadır. Bundan söz ediyorum, çünkü bu koylar yıllardır balina avları ile meşhurdur. Balinalar belirli mevsimlerde buraya yavrulamak için gelirler. Bana söylenene göre, gemiler bu civara ilk geldiklerinde, Weather Koyu çevresinden dolanıp Narborough boğazından geçerlerken Lee Koyunun girişini kapatıyor; böylece bu deniz canavarlarını kafese kıstırıyorlarmış.

Bu yuvarlak kayanın dibinde balık avlamamızın ertesi günü sıkı bir rüzgâr aldık ve bunun sonucu Kuzeydeki burnu dolanır dolanmaz karşımıza otuz yelkenli çıktı. Hepsi tek bir sıra oluşturmuş bir filo gibi orsasına seyrediyorlardı. Görülebilecek en görkemli görüntü. İlerleyen teknelerin ahengi. Bu otuz karina sanki otuz arp teliymiş gibi uğulduyor ve tek bir çizgi gibi görünerek deniz üzerinde paralel izler bırakıyorlardı. Ama bu oyun için fazla sayıda oyuncu vardı. Filo dağıldı ve her biri kendi yoluna giderek gözden kayboldular. Sadece bizim gemimiz ve iki tane şık İngiliz yelkenlisi kaldı. Onlar da yollarına devam ederek diğerleri gibi gözden kayboldular ve Lee Koyu, bütün her şeyiyle bize kaldı.

Burada seyir yapmanın yolu şudur: Koyun girişinde bekler, dalgalara ayak uydurarak bir içeri, bir dışarı gidip gelirsiniz. Ama bazen, her zaman değil, bu ada kümesinin diğer yerlerinde olduğu gibi, bir akıntı sizi ağzın

sağ tarafına sürükler. O zaman, tüm yelkenleri açıp dikkatlice gemiyi çevirirsiniz. Kaç kez, güneş doğarken pruva direğinin tepesinde durup, baş tarafımız bu iki adanın ortasını işaret ederken, pırıltılı derelerin aktığı değil, lavlar altında kalmış karayı seyrettim.

Gemi açık denizden yaklaşırken Narborough, yaklaşık beş-altı bin fit yükselen, yoğun bulutlarla kaplı karanlık, kayalıklı yüzünü gösterir. Denizin su seviyesinde oluşturduğu tuz izleri And Dağlarının tepesini süsleyen kara benzer. Kayaların tepesindeki karanlık bölgede şeytani bir kötülük var. Orada, zaman zaman etrafına hayalete benzer garip ışıklar saçarak geceyi aydınlatan ateş iblisi iş başındadır. Ona eşlik eden başka bir gösteri ya da ona benzer dehşet verici sarsıntılar ve volkanik patlama oyunlarıyla kendini aniden gösteren bir şey yoktur. Gündüzleri bulutlar ne kadar kara olursa geceleri o kadar ışık ararsınız. Balina avcıları, geceleri seyir yaparken kendilerini sık sık bu volkanın balo salonu gibi pırıl pırıl ve kıpkırmızı görüntüsüyle karşı karşıya bulmuşlardır. Cam üreten bu uzun bacalı fabrika Narborough'u vitray bir adaya döndürmüştü.

Hâlâ bulunduğuz bu yerden, Rodondo'dan, bütün diğer adaları göremeyiz, ama burası onların yerini göstermek için iyi bir yer. Yine de E.N.E'ye doğru bakınca, ileride belli belirsiz, koyu bir yükselti görüyorum. Bu, ada kümelerinin en kuzeyindekilerden bir olan Abington Adası. Öyle ıssız, öyle gözden ırak, öyle boş ki kuzey kıyısından bizleri uğurlayan sahipsiz topraklar gibi. Bir kişinin bile buraya ayak bastığından şüpheliyim. Abington Adası nda Adem ve ondan sonraki kuşaklar sanki hiç yaratılmamıştı.

Abington'un güneyinde, uzun Albemarle'nin arkasında zar zor görünen ada, eski korsanların York Dükü Bahtsız Stuart'a ithaf ederekjames Adası diye adlandırdıkları yerdir. Bu arada şimdi, düşünüldüğünde görüyoruz ki, nispeten yakın geçmişte keşfedilmiş ve çoğu ünlü amirallerin adlarını almış adalar dışında, Efsunlulara ilk ismi îspanyollar vermiştir. Ama bu İspanyol isimler, İngiliz haritalarında, on yedinci yüzyıl ortalarında korsanların verdiklerin İngiliz soylularının ve krallarının isimleriyle değiştirilmiştir. Bu sadık haydutları ve onların isimlerini Efsunlularla ilişkilendiren şeyleri yakında öğreneceğiz. Ama şimdi küçük bir noktayı belirtelim: James Adas.ı ve Albemarle arasında, her nedense "Covvley'ın Efsunlu Adası" diye bilinen muhteşem bir adacık vardır. Ancak, tüm kümenin bütün adalarının efsunlu olarak adlandırıldığını düşünürsek, bunun nedeninin bu özel unvanın içerdiği tılsımdan kaynaklandığını varsayabiliriz. Bu isim, o

muhteşem korsanın kendisi tarafından burayı ilk ziyaretinde verilmişti. Onun buraya yaptığı seyahatlerle ilgili yayınlanmış kaynaklarda şöyle der: “Orayı Cowley’in Efsunlu Adası diye adlandırmamın sebebi oraya olan sevgim. Pusulamızın gösterdiği her yönden farklı bir görüntüyle çıkıyordu karşımıza. Bazen yıkık bir sur duvarı; başka bir noktadan kocaman bir şehir gibi.” Efsunlular’da göz yanılması ve serabın her türüyle karşılaşmaya şaşırmamalı.

Adını alay eder gibi sürekli farklı görüntüye bürünen bir adayla eşleştirilen Cowley’in kendine esrarengiz bir hava verme olasılığı akla geliyor. Bu düşünce imkânsız değil; ama en azından eğer onunla aynı çağda yaşamış olan, hafif dalgın ve kendine kızan şair Cowley ile herhangi bir akrabalığı varsa asılsız gibi de görünebilir. Çünkü bu adaya verilen isimle açığa çıkan bu tür bir şey insanın mayasında vardır ve şairlerde olduğu gibi korsanlarda da görülebilir.

James Adasının güneyindeki sakin bölgede Jervis Adası, Duncan Adası, Grossman Adası, Brattle Adası, Wood’s Adası, Chatham Adası ve iri ufaklı çeşitli adalar mevcuttur. Bu kurak takımadaların birçok kısmında, ne bir canlı vardır, ne bir tarih, ne de ikisi için de bir umut. Ama bunlardan fazla uzak olmayan ve oldukça dikkat çeken adalar vardır: Barrington, Charles’s, Norfolk ve Hood’s. İlerideki bölümlerde neden dikkat çektikleriyle ilgili bilgi verilecektir.

V
Firkateyn Ve Kaçan Gemi

Engin okyanusun ufkuna bakarken,
Görkemli flamalara süslenmiş
Ve pruva direğinde bir bayrak sallanan
Güzel bir gemi ilişti gözüme.
Uçsuz bucaksız denizde keyifle süzülüyordu.

Rodondo'dan ayrılmadan önce atlanmaması gereken bir konu da 1813'te kayanın yakınına kadar gelen Kaptan David Porter kumandasındaki Essex adlı Amerikan firkateynidir. Bir sabah, kuvvetli bir akıntının onu kayaya doğru sürüklemesiyle hareketsiz kalan firkateyn, sanki büyülenmiş gibi cansız dururken, şiddetli rüzgârda sallanan, o civarda var olduğu iddia edilen tılsımla uyumlu, yabancı bir yelkenli ortaya çıktı. Firkateynin bulunduğu yerde birden bire hafif bir esinti tahminen bir İngiliz balina avı gemisi olan düşmanı takip etmek için tüm yelkenlerini açtırdı. Ama akıntının hızı çok güçlüydü; firkateyn kısa sürede geminin izini kaybetti ve öğle vakti Essex, Rodondo nun dalgaların köpük içinde bıraktığı kayalıklarının o kadar yakınına gelmişti ki bir süre için herkes umudunu kesti. Fakat son anda kuvvetli bir rüzgârın yardımıyla neredeyse bir mucize sayılan bir biçimde bu tehlikeyi atlattılar.

Böylelikle parçalanmaktan kurtuldu ve bu kurtuluşu diğer tekneyi zarar vermek için kullanmaya çalıştı. Yabancı teknenin gözden kaybolduğu yöne doğru giderek tekrar takip etmeye başladı. Onu ertesi gün yakaladı. Gemi fark edilince Amerikan bayrağı çekti ve Essex'ten uzak durdu. Yabancı geminin İngiliz olduğundan emin olduklarında rüzgâr kesilmişti. Porter, düşman gemisine çıkmak için değil, onu çeken tekneleri geri püskürtmek için bir filika gönderdi. Filika başarılı olmuştu. Ardından gemiyi ele geçirmek için filikalar gönderildi; yabancı gemi Amerikan bayrağı indirmiş, İngiliz bayrağını çekmişti. Ama firkateynin filikaları ganimet elde edileceklerini umdukları diğer gemiye tam yaklaşmak üzereyken yeni bir rüzgâr patladı. Yabancı gemi, bütün yelkenlerini açarak batıya doğru uzaklaştı ve hava kararmadan tekne, tüm bu süre içinde hareketsiz kalan Essex'ten o kadar uzaklaşmıştı ki sadece yelkenleri görüşebiliyordu.

Sabah Amerikan, akşam İngiliz olan, sakin havada yelkenleri rüzgârla dolan bu esrarengiz gemi bir daha görülmedi. Şüphesiz büyülü bir gemiydi. En azından tüm denizciler buna yemin ediyorlar.

1812 savaşı sırasında Essex'in Pasifikteki seyri belki de Amerikan denizciliğinin tarihindeki en garip ve en heyecanlı seyahattir. En uzakta gezinen gemileri ele geçirmiş, en ücra denizleri ve adaları ziyaret etmiş, Efsunlu Adalar'ın civarında uzun süre dolanmış ve son olarak Valparaiso limanında iki İngiliz firkateyni ile savaşırken son nefesini vermişti. Burada ondan söz edilmesi sebebi korsanların benzer bir şöhrete sahip olmalarıyla aynıdır. Essex de, onlar gibi, adalar arasındaki uzun deniz yolculuklarıyla, kıyılardaki kaplumbağa avlarıyla ve genellikle şu ya da bu nedenle o adaları keşfe çıkmasıyla Efsunlularla bütünleşmiştir.

Burada Efsunlu Adalara yaklaşarak söz edilmeye değer kazanan üç şahit var: Korsan Cowley (1684), balina avlama bölgesi kâşifi Colnet (1798) ve kaptan Porter (1813). Bunların dışındakiler oraya yolu düşen gezginlerin boş ve işe yaramaz hikâyeleri.

VI
Barrington Adası Ve Korsanlar

Biz kölelere, tabi olduğumuz aşağılanmaya dayanma gücü ver.
Ve çok geniş bir dünyanın çocukları olan bizlerin,
Babamızın mirasını bölüşmesine izin ver.
Birkaç düzenbazın kendine sakladığı bu mirastan
Bize düşen pay için mücadele etmemizi sağla.

***

Biz, başkalarından bağımsız yan gelip yatarken,
Dünyanın sahipleri özgürce dolaşacaklar.

***

Nasıl da cesur yaşıyoruz;
Ne kadar güler yüzlü;
İlk mirasa ne kadar sadık ve korkusuzca;
Küçük sorunlardan ne kadar uzak.

Barrington Adası, yaklaşık iki asır önce, Küba sularından geri püskürtüldükten sonra Darien Körfezini geçerek Pasifik'in İspanyol kolonilerine ait bölgesini yağmalayan ve modern posta sisteminin nizamı ve zamanlamasıyla Manilla ve Acapulco arasında gidip gelen değerli kraliyet gemilerinin yolu kesen, ünlü Batı Hint Adaları korsanlarının uğrak yeriydi. Korsan çatışması yorgunluğu sonrasında buraya dua etmek, kadınlarla gönül eğlendirmek, fıçılarında kalan fişekleri, varillerindeki altınları saymak ve uzun Toledoları[2] ile Asya ipeklerini ölçmek için buraya gelirlerdi.

O günlerde güvenli bir inziva yeri, keşfedilmemiş bir barınak için bundan daha iyi bir yer olamazdı. Biraz dolanarak ulaşılsa da, misafirden hoşlanmaz görüntüsüyle tesadüfen oradan geçen denizcileri uzaklaştıran adalarla çevrili ve yağmaladıkları zengin ülkelere birkaç günlük seyirle ulaşma mesafesindeki uçsuz bucaksız ve sakin denizin ortasında yer alan bu bölgede rahatsız edilmeyen korsanlar, burada civardaki gelişmiş limanlardan daha çok huzur bulurlardı. Hava şartlarının stresinden ya da kindar düşmanlarıyla dövüştükten veya ganimet uğruna yaptıkları kavgalardan sonra, bu yaşlı haydutlar buraya gelir ve tüm gerginlikte uzak huzurlu bir biçimde dinlenirlerdi. Burası sadece güvenli bir liman ya da

altında dinlenecekleri bir çardak değil; başka konularda sağladığı faydalarla da hayranlık uyandıran bir yerdi.

Barrington Adası, birçok açıdan, kalafat yapmaya, tamirata, dinlenmeye ve denizcilerin diğer amaçlarına uygundu. Denizin güzelliği, demirlemeye uygunluğu ve Albermarle'nin yüksek tepelerinden esen rüzgârlardan korunaklı olmasının yanında bu adalar kümesinin en verimli olanıydı. Kaplumbağalar yemek, ağaçlar yakmak, uzun otlar yatacak yer yapmak için çok uygundular. Konum itibarıyla Efsunlu Adalar grubunun içinde olmasına rağmen orada burada çok sayıda yürüyüş yapılacak yer ve görülecek manzara vardı. Barrington Adası komşularından o kadar farklıydı ki onlarla aynı aileden olduklarını söylemek zordu.

Duygusal bir denizci yıllar önce "Bir kez karşıdan Albemarle'nin kapkara taşlarını gören batı sahiline ayak basmış ve ağaçların altında yürümüştüm," demişti. "Çok yüksek değillerdi; palmiye, portakal ya da şeftali ağacı da değillerdi; ama meyveleri olmasa bile uzun deniz yolculuğundan sonra orada yürümek çok keyifliydi. Ve orada, o ağaçsız zirvelerin dingin boşluğunda ve en sakin manzaraya bakan o yamaçların gölgeli tepelerinde ne gördüm dersiniz? Brahma rahipleri ve barışsever ulusların başkanlarına yaraşacak oturma yerleri. Bir zamanlar muntazam taş koltuklar olan eski kalıntılar, hem insan elinin etkisini hem de yılların her türlü izini yansıtıyordu ve bunlar hiç şüphesiz korsanlar tarafından yapılmıştı. Bir tanesi, tam da şair Gray'in, elinde Crebillon ile kendini üzerine atmaktan hoşlanacağı türden sırtı ve kolları olan bir kanepeydi."

"Bazen aylarca burada kalmalarına, burayı yedek direklerini, yelkenlerini ve varillerini depolamak için kullanmalarına rağmen korsanların bu adada yerleşik olmaları oldukça uzak bir ihtimaldir. Sadece gemilerini buraya demirlediklerinde burada kalmışlar ve o süre boyunca muhtemelen teknelerde uyumuşlardı. Bundan söz etmemin sebebi, bu hayali koltukların yapımının taşların doğayla yıllar süren dostluklarının ötesinde bir sebebi olmadığı düşüncesini kafamdan atamamamdır. Korsanların çok büyük zorbalıklar yaptıkları, bazılarının gerçekten acımasız olduğu inkâr edilemez. Ama biliyoruz ki en büyük serzenişleri kötü kaderleri olan bu korsanların öncüleri Dampier, Wafer ve Cowley'den başkası değildi; hepsi üzüntüleri, sıkıntıları ya da sırları ve öcü alınamayan hataları yüzünden Hıristiyan toplumundan atılarak, hüzünlü yalnızlığa ve suç dolu maceralara yelken açmışlardı. Her halükarda, Barrigton'taki kaya

kalıntıları kadar eski ve ihtişamlı bu taht harabeleri şu gerçeği gösterir ki bütün korsanlar canavar değildir.”

“Adadaki gezintilerim sırasında bu garip özeliklere uygun, insan tarafından yapılmış ve hatta genelde korsanlara atfedilmesi kesin başka izler keşfetmem uzun sürmedi. Topladıklarım sadece eski yelkenler ve paslı halkalar olsaydı geminin ahşapları ve fıçıları dışında başka bir şey gelmezdi aklıma. Ama baştan sona pas kaplı, eski kılıçlar ve bıçaklar buldum ki bunlar şüphesiz daha önce İspanyolların kaburgalarını deşmişti. Canilerin ve soyguncuların izleri de vardı; aynı biçimde zevk ve safa düşkünleri de geride ipuçları bırakmışlardı. Deniz kabukları arasına karışmış kırık şişe parçaları, kumsalda oraya buraya yayılmıştı. Günümüzde şarap ve o bölgeye ait bir tür içki olan Pisco[3] içmek için İspanya sahillerinde kullanılan şişelere benziyorlardı.”

“Bir elimde paslı bir kama parçası, diğerinde ise kırık bir şarap şişesiyle, yukarıda bahsettiğim, söz konusu korsanları anımsamam neden olan yıkık dökük yeşil kanepeye oturdum. Bir gün her şeyi yağmalayıp, başkalarını öldürmek, ertesi gün âlem yapmak ve bir sonraki gün derin düşüncelere dalmış bir filozof, taşralı bir şair ve koltuk imalatçılarıymış gibi dinlenmek mümkün olabilir miydi? İnsanoğlunun gelgitleri göz önüne alındığında bu durum pek de imkânsız değildi. Yine de, garip görülebilir ama en merhametli biçimde düşünmeliyim; yani bu maceraperestler arasında son derece efendi ve cana yakın, barışçıl ve erdemli kişilerin de olduğunu göz önüne alarak.”

VII
Charles Adası ve Köpek Kral

Korkunç bir çığlıkla binlerce köle sardı etrafını.
Sürüler halinde kayaların arasından ve mağaralardan çıkarak...
Üstleri başları yırtık, kaba saba, çirkin, sefil, korkak yaratıklar...
Hepsi garip bir biçimde silahlı, ölüm çığlıkları atıyorlardı.
Kiminde ağır sopalar; kiminde uzun mızraklar...
Kimi gururla paslı bıçaklar taşıyordu;
Kimi tahta parçalan.

***

Hiçbir şey ile uğraşmayacağız.
Bırakın sadece değersiz köleler yapsın her şeyi.
Onlar bu dünyadaki ağır işleri yapmak için doğdular.

Barrington'ın güneybatısında Charles Adası uzanır. Ve burada, bütün bilgisini oradaki egzotik yaşamından edinen gemideki bir arkadaşımdan uzun zaman önce duyduğum bir hikâye vardı.

Eski İspanya daki kavimlerin başarıyla sonuçlanmış ayaklanmaları sırasında Küba'dan gelen Creole[4] maceraperestlerinden biri burada Peru adına savaşmış; cesareti ve talihi sayesinde milisler ordusunda yüksek bir rütbeye terfi etmişti. Savaş sona erdiğinde birçok cesur ülke gibi yeterince özgür ve bağımsız olduğunu düşündü; ama birkaç kuruşu kalmıştı. Diğer bir değişle, Peru birliklerinin masraflarını karşılayacak paraya sahip değildi. Ama Creoleli -adını hatırlamıyorum- topraklardaki hakkını almaya istekliydi. Bu yüzden, o zamanlar, şimdi olduğu gibi, Peru'nun mülkü olan Efsunlu Adalar'dan bir seçim yapmasını söylediler ona. Asker, hemen bir gemiye atlayarak, ada kümelerini keşfe çıktı; sonra Callao'ya dönerek Charles Adasının tapusunu alacağını söyledi. Dahası, bu tapuya o andan itibaren Charles Adasının sadece Creoleli'nin malı olduğu değil; sonsuza kadar, hatta Peru İspanyol yönetimi altındayken bile, Peru'dan bağımsız olacağı şartı koyulmak zorundaydı. Kısaca, söz konusu maceraperest, adanın son sahibi olma hakkını elde ediyordu ki bu dünyadaki gücü elinde tutan prensliklerden biri demekti. (A)

(Dipnot A: Uzun süredir Amerikalı İspanyollar, hak eden bireylere adaları hediye etme alışkanlığına sahiptiler. Juan Fernandez adlı denizci

onunla aynı adı alan adanın tapusunu elde etmiş ve İskoç denizciler gelmeden önce yıllarca orada yaşamıştı. Ama sonunda şahane mülkünde bunalıma girmiş ve bir süre sonra ana karaya dönerek, söylediğine göre Lima şehrinin en geveze berberlerinden biri olmuş.)

Creoleli, kimsenin yaşamadığı krallığını cazip hale getirmek için duyurular yaptı. Seksen kadar kadın ve erkek bunlara cevap verdi; ihtiyaçları liderleri tarafından karşılanarak, çeşitli gereçler, birkaç büyükbaş hayvan ve keçiyle birlikte gemiye bindirilerek vaat edilmiş topraklara doğru yola çıktılar. Gemiye son binen sabık denizci Creoleli'nin ta kendisiydi ve ona (nasıl anlatsam bilmiyorum) acımasız köpeklerden oluşan eğitimli bir süvari birliği eşlik ediyordu. Bunlar, yolculuk boyunca, göçmenlerle arkadaşlık etmekten kaçınarak, kıç taraftaki yüksek güvertede sahiplerinin etrafında soylu bir ifade ile hareketsiz durup, aşağıdaki ayaktakımma küçümseyen bakışlar fırlattılar. Aynı bir ordunun askerlerinin surların tepesinden fethettikleri şehirde, olan biteni seyretmek için toplanmış, sıradan halk tabakasına bakmaları gibi.

Charles Adası, adalar kümesindeki diğer adalara nazaran daha tenha olmasıyla Barrington'a benziyordu; ama onun iki katı büyüklüğündeydi; çevresi yaklaşık kırk-elli mil daha genişti.

İlkel bölgelere yerleşirken ortaya çıkan karmaşa, bu kadar yolcunun aksi kişilikleri yüzünden daha da arttı. Sonunda Majesteleri sıkıyönetim ilan etmek zorunda kaldı ve aşağıda geceleri gizlice bir araya gelerek lav adasının yönetimini ele geçirmek için planlar yaptıkları kesin olan asilerden birkaçını yakalayarak kendi elleriyle öldürdü. Yine de böylesi acımasız yöntemleri uygulamadan önce, süvari korumalar olan köpekleri destekleyecek piyade korumalar için en güvenilir adamların sağduyulu bir biçimde seçildiği dikkate alınmalıdır. Ama koruma seçilenler dışındakilerin düpedüz entrikacı hainler olduğu göz önüne alındığında, bu mutsuz ulustaki siyasetin durumu az çok hayal edilebilir. Sonunda, hoşgörüsüz avcı adaletini bütün halka eşit dağıtılması gerektiğini düşündü. Avcı kralın vuracağı hedef iyice azalmadan, ilan edilecek ölüm cezası yürürlükten kaldırıldı. Korumaların insan kısmı artık lağvedilmiş ve toprağı ekip patates yetiştirmekle görevlendirilmişti. Artık daimi ordu sadece köpek alayından oluşuyordu. Sıkı bir eğitimle sahiplerine karşı çok uysal hale getirilmiş olmalarına rağmen, duyduğum kadarıyla bunlar, son derece acımasız yaratıklarmış. Keskin dişlerle silahlanmış ve en az süngü kadar işe yarayan korkunç havlamalarıyla isyanın büyümesini engelleyerek kendilerini

kanıtlamış, köpek yeniçerileriyle kuşatılmış olan Creoleli artık daha da ihtişamla dolanıyordu.

Ama ne yazık ki adanın nüfusu, uygulanan adalet yüzünden çok azalmıştı; evlilik yoluyla da artmayan nüfus onu tedirgin etmeye başlamıştı. Nüfus arttıracak bir yol bulunmalıydı. İçme suyuna ve diğer adalara nispeten daha güzel bir görüntüye sahip olması sayesinde Charles Adası sık sık yabancı balina avcıları tarafından ziyaret ediliyordu. Majesteleri bunlardan liman vergisi alarak servetini arttırıyordu. Ama artık yeni planları vardı. Sinsi bir ustalıkla, bazı denizcileri gemilerini terk etmeye ve kendi sancağı altında yaşamaya ikna etti. Kısa bir süre sonra mürettebatları elden kaçıran kaptanlar, gidip onları bulmak için izin istediler. Bunun üzerine Majesteleri onları sakladı ve sonra araştırma için izin verdi. Sonuç olarak, kaçaklar asla bulunamadı ve gemiler onları almadan adadan ayrıldılar.

Bu kurnaz kralın iki-yüzlü politikası sayesinde yabancı ulusların vatandaşlarının sayısı çok azaldı; onunkiler ise çok arttı. Özellikle bu kaçak yabancıları el üstünde tuttu. Ama ne yazık ki hırslı prenslerin gizlice ve ustalıkla hazırlanmış planları ve şöhretin getirdiği kibir devreye girdi. Yabancı uyruklu Praetorianlar[5] akılsız bir biçimde Roma İmparatorluğuna yanaştılar ve daha da akılsız davranarak İmparatorun yanında yer aldılar. Sonunda tahtı ele geçirdiler. Yetmezmiş gibi, bu kanun tanımaz denizciler, korumaların geri kalanları ve bütün halkla birlik olup büyük bir isyan çıkardılar ve efendilerine meydan okudular. Efendileri bütün köpekleriyle onların üzerine yürüdü. Sahilde kanlı bir savaş başladı. Bilinen cesaretleriyle köpekler ve zaferden başka bir şey istemeyen denizciler üç saat boyunca dövüştüler. Üç adam, on üç köpek savaş alanında öldü; her iki taraftan da çok sayıda yaralı vardı ve kral, köpek alayından geri kalanları toplayarak kaçmak zorunda kaldı. Düşman, köpeklerle sahiplerini taşlayarak adanın iç kesimlerine kadar kovaladılar. Kovalama bitince, galipler deniz kıyısındaki köye geri döndü; varillerce içki içerek Cumhuriyet’i ilan ettiler. Ölenler, şehit mertebesiyle gömüldüler ve ölü köpekler bir leş gibi denize atıldı. Çektiği çileye dayanamayan Creoleli sonunda geri döndü ve barış anlaşması talep etti. Ama isyancılar, onun mutlak sürgün edilmesi dışındaki hiçbir şeyi kabul etmediler. Dolayısıyla, devrik kral gelen ilk gemiyle Peru’ya gönderildi.

Charles Adası kralının hikâyesi, kanun tanımaz seyyahların olduğu sömürgeci, çorak adalardaki zorlukların başka bir örneğidir. Şüphesiz, sefaleti sırasında onun için güvenli bir sığınak olan Peru’da gitgide köy

yaşantısına ahşan sürgündeki kral, Cumhuriyet'in çöküş haberini, isyancıların pişman olduğunu ve kral olarak onu tekrar geri çağırdıklarını duymak umuduyla uzun bir süre Efsunlular'dan her gelenin etrafında dört döndü. Ve elbette Cumhuriyet'in kısa sürede çökecek berbat bir tecrübe olduğunu düşünüyordu. Ama hayır! İsyancılar, ne Yunan, ne Roma ne de Amerikan demokrasisiyle işbirliği yapmadılar. Aslında demokrasi yoktu; kanun tanımama dışında hiçbir kanunu olmamakla övünen sürekli isyana dayalı bir yönetim vardı. Kaçaklara büyük rüşvetler teklif ediliyor; kıyılarına yanaşan her gemiden kaçan katılımcılarla mevkileri artıyordu. Charles Adası, ezilen çaylakların sığınağı haline gelmişti. Her kaçak gemici bağımsızlık uğruna ölen bir şehit gibi göklere çıkarılıyor ve kısa sürede bu evrensel ulusun yerleşik vatandaşı haline geliyordu. Kaptanlar, kaçan gemicileri geri döndürmek için boşu boşuna uğraşıyorlardı. Yeni hemşerileri, kendi çıkarları için her halükarda onların gözünü boyamaya hazırdılar. Az sayıda topları vardı ama yumrukları hafife alınacak gibi değildi. Bu yüzden, sonunda bu durumu bilen hiçbir tekne, yiyecek ve içecek ihtiyacı olsa bile, oraya yaklaşmaya cesaret edemez oldu. Alsas Denizi, özgürlük adına istedikleri her şeyi yapan her tür haydudun gizlendiği zapt edilemez, lanetli bir yer haline geldi. Sayıları sürekli değişiyordu. Denizciler ya diğer adalarda veya yakınlarda bir yerlerde kayıklarla gemilerini terk ederek, güvenli bir sığınak olan Charles Adası na dümen kırıyor; zaman zaman adadaki yaşama doyanlar komşu adalara geçiyor; oralarda yabancı kaptanlara gemileri batmış denizciler olarak kendilerini tanıtarak, genellikle İspanyol bandıralı teknelere binmeyi ve karaya indiklerinde içi dolu bir kese sahibi olmayı başarıyorlardı.

Ada kümelerine ilk ziyaretim sırasındaki ılık bir gece, gemimiz ağır ağır ilerlerken baş kasaradan biri, "Işık göründü!" diye bağırdı. O tarafa baktık ve belli belirsiz bir kara parçası üzerinde yanıp sönen bir çakar gördük. Üçüncü kaptanımız yeryüzünün bu bölümünü iyi tanımıyordu. Kaptana giderek, "Efendim, bir kayık göndereyim mi?" diye sordu. "Bunlar gemileri batmış denizciler olmalı."

Kaptan yumruğunu çakara doğru sallarken oldukça acımasız bir ifadeyle güldü ve küfretti. "Hayır, aşağılık serseriler, kayıklarımdan hiçbirini bu kutsanmış gecede sahile çıkmak için kandıramayacaksınız. Elinizden geleni ardınıza koymayın, haydutlar. Sanki yardım edermiş gibi, ışık yakarak su tehlikeli boyutta sığ diye uyarın bizi. Buna akıllı hiçbir adam inanmaz;

aksine kıyıdan uzak durma komutu verir. Burası Charles Adası, Bay Üçüncü Kaptan. Tam gaz tornistan.”

VIII

Norfolk Adası Ve Chola[6] Dulu

Sonunda bir ada gördüler.
Sahilde tam da bu adaya uygun bir kadın oturuyordu.
Büyük bir hüzün ve ıstırap içinde.
Sanki büyük bir talihsizlik yasa boğnıuçtu onu.
Ve çığlık çığlığa durmaksızın yardım istiyordu.

***

Gözleri kapkara gökyüzü gibi siyah;
Boynu savrulan kar kadar beyaz;
Yanakları tan vakti gibi kırmızı;
Nasıl toprak altında olur?
Aşkım öldü.
Kaktüs ağacının altındaki ölüm yatağına uzandı.

***

Her kasvetli görüntüyü sen güzelleştireceksin.
Çünkü gözyaşlarını döken sensin.
Hayat daha fazla meftun etmeyene dek âşık.
Ve merhamet yok olana kadar yasta.

Charles Adasının güney doğusu açıklarında, tek başına Norfolk Adası uzanır. Ama birçok gezgin için hiçbir önemi yoktur. Benim için ise, duyduğum sempatiden dolayı, bu yalnız ada, insanlığın en yaşanmamış sıkıntılarıyla kutsanmış bir yer haline gelmişti.

Efsunlulara ilk seyahatimdi. İki gün karada kaplumbağa avlayarak geçmişti. Daha fazla yakalamak için zaman yoktu. Bu yüzden üçüncü gün yelkenleri açtık. Tam yola çıkmak üzereydik. Gemi adayı arkasında bırakarak yavaş yavaş dönerken çapayı kaldırmak için ırgattı birlikte çevirmekte olduğum denizci bir an duraklayınca dikkatimi karada hareket eden bir şey çekti; sahilde değildi; daha gerilerde, yükseklerde bir şey kımıldıyordu.

Bu kısa hikâyenin devamını kelime kelime anlatacağım. Kısmen küçüklüğünden dolayı gemideki neredeyse hiç kimsenin farkında bile olmadığı o cisim, ırgat başındaki arkadaşımın gözünden kaçmamıştı. Ben de dâhil mürettebatın geri kalanı daha ayağı kalkıp tüfek doldurmak için kullandığımız çubukları elimize almadan, arkadaşım büyük bir coşkuyla

koca ırgatın tepesine fırlamış; hızla çapayı tekrar aşağı indirmeye başlayarak yavaş yavaş uzaklaşan olan kıyıda gördüğü heyecanla hareket eden cisme gözlerini dikmişti.

Diğerlerinden yüksekte olması nesneyi görmesine sağlamıştı; aksi takdirde o da göremezdi. Gözlerinin keskinliğini aslında alkol seviyesine borçluydu ve gerçeği söylemek gerekirse sebep gene, melez bulaşıkçımızın yaptığı bir iyiliğe karşılık sabah ona gizlice verdiği birkaç yudum Peru piscosuydu. Pisco kesinlikle dünyadaki kötülüklerin anasıdır. Ama mevcut durumda bunu görmek, dolaylı da olsa bir kişiyi olabilecek en korkunç kaderden kurtarmak anlamına geliyordu. O zaman pisco nun iyi işlere yaradığını da kabul etmemiz gerekmiyor mu?

İşaret edilen yöne bakınca iç kesimlerdeki, denizden aşağı yukarı yarım mil uzakta, bir kayada sallanan beyaz bir şey gördüm.

“Bu bir kuş; beyaz kanatlı bir kuş. Belki de... yoo... hayır... bu... bu bir mendil.”

“Evet... bir mendil!” diye bağırdı arkadaşım ve daha yüksek bir sesle kaptana haber verdi.

Sanki büyük bir silah çıkarılıyormuş gibi, kıç kasaranın yüksek platformdaki direğe anında uzun dürbün yerleştirildi ve odaklandırıldı. İç kesimlerdeki bir kayanın üzerinde belli belirsizi bir insan figürü görüldü. Mendile benzer bir şeyi deli gibi bize doğru sallıyordu.

Kaptanımız hemen harekete geçen, iyi bir adamdı. Dürbünü bırakarak hızla öne doğru koştu ve tekrar demir atılmasını emretti. Bir kayığı hızla aşağıya indirmeye başladı.

Kayık yarım saat içinde geri döndü. Altı kişi gitmişlerdi; yedi kişi döndüler. Ve yedincisi bir kadındı.

Amacım sanatsal bir acımasızlık değil, ama keşke bu kadını resmedebilseydim; çünkü gördüğüm en dokunaklı görüntüydü ve yumuşak fırça darbeleriyle yapılan hüzünlü çizgiler, koyu yeşil bir kumaşa sarılmış Chola dulunun kederli ifadesini mükemmel biçimde ortaya çıkarırdı.

Hikâyesi hemen anlatıldı; daha doğrusu bize yâbacı olan dili söz konusu olduğunda oldukça çabuk anlaşıldı. Kaptanımız, uzun süre Şili sahillerinde ticaret yaptığından, çok iyi İspanyolca biliyordu. Bir Meksikalı ya da Peru’daki Payta’dan melez bir Hintli kadın olan Hunilla, üç yıl önce, yeni evlendiği Kastilyalı genç kocası ve tek erkek kardeşi olan Hintli Truxill birlikte, şen şakrak bir kaptanın yönetimindeki bir Fransız balina avı gemisiyle okyanusu geçiyorlarmış. Gemi, Efsunlu Adalar’ın yakınındaki

sularda ilerleyerek daha ilerideki kara parçasına doğru yol alıyormuş. Bu küçük ekibin amacı, saflığı ve inceliği yüzünden bilinen en yüksek değere sahip olan ve Pasifik sahili boyunca çok iyi tanınan kaplumbağa yağı temin etmekmiş. Bir sandık giyecek, araç £ereç, mutfak malzemesi, yağ çıkarmaya yarayan ilkel aletler, birkaç varil bisküvi ve ıvır zıvır birkaç parça daha eşya ile birlikte Chololarm en sadık hayvan olarak ğördükleri iki köpek ve Hunilla ile arkadaşları seçtikleri bir alana güvenli bir biçimde çıkmışlar. Yelken açmadan önce yapılan sözleşme doğrultusunda Fransız kaptan, batıdaki sularda yapacakları dört aylık seyahatten dönerken onları alacaklarmış. Üç maceraperest bu sürenin amaçlarına ulaşmak için yeterli olduğunu düşünmüşler.

Verdiği sözü tam olarak tutmak için her şeyi sağlama almak isteyen yabancı, aksi takdirde onları taşımayı reddedince adanın ıssız sahilinde bu yolculuk karşılığı adama bir gümüş akçe ödemişler. Felipe ödemeyi geri dönerken yapmak için çok uğraşmış. Ama işe yaramamış. Yine de, her nasılsa Fransız kaptanın iyi niyetine inanmışlar. Eve dönüş yolculuğu bedelinin gümüş akçeyle değil; kaplumbağa yağıyla ödenmesine karar verilmiş; yüz kaplumbağa geri dönen kaptana teslim edilecekmiş. Bu, kendi işlerini tamamladıktan sonra, Chololarin, Fransız kaptanın muhtemel geri dönüş zamanına karşı yarışarak ki bu yüz kaplumbağanın adanın iç taraflarındaki farklı yerlere dağılmış olma ihtimali şüphesiz düşünülmüştür, yüz rehine daha bulmaları gerekecek anlamına geliyormuş. Bu kadar! Tekne yola çıkmış; onun arkasından bakan sahildeki üç kişi yüksek sesle neşeli şarkılar söyleyen mürettebata karşılık vermişler. Hava kararmadan Fransız gemisinin sadece yelkenleri görünür hale gelmiş ve belli belirsiz çizgiler haline gelen direkleri kısa süre sonra Hunilla nm gözleri önünde kaybolmuş.

Yabancı neşeli bir ifadeyle söz vermiş; yemin billâh etmişti; ama hem sözler hem de yeminler unutulacaktı. Bu kaypak dünyada, tutulmayan sözlerden başka hiçbir şey baki kalmazdı. Değişken havadan kaynaklanan ters rüzgârlar ya da kaptanın değişken zihninin neden olduğu aksi ruh hali veya koca dalgalar yüzünden geminin batması ve beklenmedik ölüm; sebep ne olursa olsun şen şakrak yabancı bir daha asla görünmemiş.

Yine de içinde bulundukları bela ne kadar korkunç olursa olsun, onun neden olacağı kaygı kararlaştıran zamandan önce Chololarm zaten meşgul olan zihnini kurcalamadı; her şeyleriyle onları buraya getiren meşakkatli işe yoğunlaşmış. Ne yazık ki yedi hafta geçmeden, gece gizlice süzülen bir

hırsız gibi aniden gelen ölüm bu küçük ekipten iki kişiyi karanın ve denizin tüm kaygılarından uzaklaştırmış. Artık korkuyla ya da umutla ufuk çizgisini değil; kendi sessiz ruhlarının yelken açtığı en uzak geleceği görmeye çalışıyorlarmış. Felipe ve Truxill, kızgın güneşin altında azimle çalışmaya devam ederek, barakalarına çok sayıda kaplumbağa getirmişler ve üstün başarıların coşkusuyla yağ çıkarmaya çalışmışlar; çok çalışmalarının karşılığı kendilerini ödüllendirmek için alelacele kendilerine daha çok İspanya sahillerinde kullanılan türden bir sal yapmışlar ve sahile paralel uzanan sarp uçurumlu yüksek kayaların biraz ilerisinde, sahilden yaklaşık yarım mil açıkta balık avlamaya gitmişler. Ya güçlü bir akıntı ya da şansızlık veya aşırı coşkunun doğal kayıtsızlığı (sesleri duyulamasa bile hareketlerinden o an şarkı söyledikleri belli oluyordu) derin sudaki bu kütük yığını kayalara sürüklemiş ve derme çatma yapılmış sal devrilerek paramparça olmuş.

Parçalanmış kütüklerin geniş tahtaları ve kayaların keskin dişleri arasında kalan bu iki maceraperest Hunilla’nın gözleri önünde ölmüşler.

Hunillanın gözlerini önünde denizin dibinde yok olmuşlardı. Bu olayda gerçek acı, sanki sahnede oynanan düzmece bir trajedi gibi, gözlerini önünde yaşanmıştı. Sahilde biraz içeride, kuru çalılar arasında, yüksek kayalıkla taçlandırılmış, engebeli bir gölgelikte oturuyordu. Çalılar o kadar sıktı ki açık denizi görmek için sanki yüksek bir balkonun parmaklıkları arasından bakar gibi dalların arasından bakıyordu. Ama burada söz ettiğimiz gün, sevdiği iki yüreğin başına gelenleri görmek için daha da dikkatli bakmıştı. O gün Hunilla çalıları bir kenara çekerek öylece tutmuştu. Masmavi engin denizin içinde bir resim gibi durduğu oval bir çerçeve oluşturmuşlardı. Ve o resimde görünmez bir ressam, onun manzarasına dalgalar yüzünden alt üst olup parçalanmış, bir zamanlar onu oluşturan kütüklerin yana doğru değilmiş gemi direkler gibi yukarı kalktığı ve sonra enkaz yavaş yavaş sürüklenirken hafif hafif kıpırdanan sakin suda çırpınarak dibe batan dört kolun hangisine ait olduğunun belli olmadığı bir sal çizmişti. Baştan sona hiç ses duyulmamıştı. Sessiz bir resimdeki ölüm; gözün gördüğü bir hayal; serap gibi görünüp yok olan şekiller...

Görüntü o kadar anlık, resimsel etkisiyle o kadar hayal gibi, lanetli gölgeliğinden ve algılamasından o kadar uzaktı ki Hunilla sadece seyretmişti; ne parmağını kımıldatmıştı ne de feryat etmişti. Yapılabilecek başka şeyler olmasına rağmen sadece o mezbelede oturup şuursuz bir biçimde o berbat gösteriyi seyretmişti. Aralarındaki yarım millik su varken

onun iki kolu, bahtsız bu dört kola nasıl yardım edebilirdi? Mesafe uzun, zaman çok kısaydı. Şimşek çaktıktan sonra hangi aptal üzerine yıldırım düşsün diye bekler ki? Felipe'nin cansız bedeni sahile vurdu, ama Truxille hiç ortaya çıkmadı. Sadece parlak sarı hasır şapkası, bir zamanlar ona salladığı aynı günebakan, son bir çabayla kıyıya ulaşmış hâlâ onu selamlıyordu. Ama Felipe'nin bedeni, bir kolu kıvrılmış bir biçimde dışa doğru uzanmış bir halde, kıyıda yüzüyordu. Acımasız ölümle çenesi kilitlenmiş bu sevgi dolu koca, sanki hafifçe gelinini kucaklıyordu. Ölüm düşünde bile ona sadıktı. Ah cennet, bir adam böylesine sadık olduğunda, sadık olanı yaratana sadakatsizlik mi edeceksin? Ama asla söz vermeyenler sözlerini tutmamazlık yapamazlar.

Yalnız dulun o andan itibaren tarifi mümkün olmayan bir ıstırapla nasıl sarıp sarmalanmış olduğunu söylemeye gerek bile yok. Hikâyesini anlatırken hemen hemen her şeyi tekrar yaşamıştı. Yüzünden de anlaşılabilir olmasına rağmen sadece kelimeleri bile Hunilla'nın kendi hikâyesinin kahramanı olduğunu düşündürmeye yeterliydi. Ama bu bizi gözyaşlarına boğmadı. Oysa büyün yürekler böylesi cesur yaşanan bir acı için kanardı.

O bize ruhunun kapılarını açmış ve ona yabancı olan biz değersiz kişiler, bunu hak etmenin kibrinden kaynaklanan bir yüreksizlikle içeri girmemiştik. Ama bir istisna vardı. Kaptanın karşısında küçük esmer elini uzatarak, tane tane bir İspanyolca ile, "Onu gömdüm, Senyör," dedi. Elleri acıya dayanmaya çalışan bir yılan gibi bükülmüştü. Sonra aniden iki büklüm olarak bir süre sustu ve derin bir acı içinde, "Onu gömdüm," diye tekrarladı. "Hayatımı, ruhumu ellerimle gömdüm."

Şüphesiz, Felipe'ye karşı son görevini yerine getirip, durgun denizlerin elinden aldığı kocasının sonsuza kadar dertsiz ve sakin yatacağı bir sığınak olan yalnız mezarının başucuna kurumuş dallardan -yapraklı dallar olamazdı- bir haç yerleştirirken bu kederli kadının elleri yarı şuursuz ve otomatik olarak hareket ediyordu.

Ama defnedilmesi gereken başka bir cansız beden, başka bir mezarın başucunu kutsaması gereken -henüz yapılmamış- bir haç, cesedi bulunamayan kardeşi, mazlum Hunilla'nın aklından çıkmıyordu. Elleri defin toprağından henüz çıkmış bir halde yavaş yavaş sahile geri dönmüş, şaşkın şaşkın ardı arkası kesilmeyen dalgalara bakarak ne yapacağını bilmeden dört dönüp durmuştu. Ama dalgalar ona, katillerin de matem tutması gerektiği düşündürecek kadar çıldırtan ağıttan başka bir şey

getirmemişlerdi. Zaman geçtikçe gerçek, bir tokat gibi yüzüne çarpmaya başlamıştı. Her şeyi kutsal kâselerde saklamasını öğütleyen güçlü Katolik inancı, uyurgezer gibi başladığı bu arayışını, uyanık bir ağırbaşlılıkla tekrarlaması için onu harekete geçirdi. Günler günleri kovaladı; haftalar haftaları... Lav kaplı sahilde dolanarak iki katı bir dürtü ve sabırsız bakışlarla her köşeye baktı. Bu kez, aynı istekle, hem yaşayan birini arıyordu hem de ölü... Aynı biçimde ortadan kaybolan ve asla dönmeyecek olan kaptanı ve erkek kardeşini. Bu duygular içindeki Hunila için zaman kavramının takvim ya da saatten farklı olduğunu belirtmek uygun olacaktır. Aynı durumdaki zavallı Crusoe ya göre, haftalar ya da aylar boyunca uzaklardan hiçbir kilise çanının duyulmadığı, her günün aynı geçtiği, hiçbir horozun sakin şafak vaktini haber vermediği, vahşi gecelerde hiçbir iniltinin duyulmadığı anlardı bunlar. Sürekli duymaya alıştığımız sesler,,insan ya da bir kişiyle hoş bir arkadaşlığın tadı yoktu; tek hissedilen kavurucu bir hipnoz hali, köpeklerin ulumaları, her yeri saran bir monotonluk ve bu dulun şimdiye dek duydukları arasında en sevmediği ses olan dalgaların kıyıya akınları dışında tamamen yalnızlık...

Düşüncelerinin geri dönmeyen gemiye gidip gelmesine, umudunu kaybetmemek için ruhuyla mücadele etmesine şaşırmamalı. Sonunda çaresice “daha değil, daha erken. Budala kalbim çok önden koşuyor,” demiş. Böylece önündeki birkaç hafta daha dayanabilecek sabrı olmuş. Ama sadece dünyaları içe dönük kişiler için sabır ve sabırsızlık aynı şeydir.

Hunilla, dikkatle zihninde belli bir zamanı, gemi gittiğinden beri ne kadar geçtiğini canlandırmaya çalıştı; aynı biçimde, aşılması gereken mesafeyi bulmaya çaba harcadı. Ama imkânsızdı. Hangi günde ya da ayda olduğunu bile bilmiyordu. Zaman, Hunilla’nın içinde tamamen kaybolduğu bir labirent gibiydi.

Ve devam edelim...

Burada, amacımın dışında bir ara veriyorum. Belli konulara sırdaş olmuş biri, doğanın ona sır verdiğinin farkındadır. En azından, bunu ifşa etmekten kaçınması gerektiğini bilir. Eğer bazı kitaplar zararlı bulunuyor ve satışları yasaklanıyorsa, acımasız gerçeklere düşkün insanoğlunun düşleri nasıl yasaklanmaz? Olayların sorumlusu kitapları can yakanlar değildir. Yasaklanması gereken olaylardır; kitaplar değil. Ama kimin rüzgâr ekip fırtına biçeceğini bilinemez. Bazen kötülük iyiliğe gebedir; bazen de iyilik kötülüğe...

Ve Hunilla...

Kabuklu canavarın altın renkli bir kertenkeleyle kedinin fare ile oynadığı gibi oynamasının ve sonra yemesinin korkunç görüntüsü Hunillayı perişan etmişti. Daha da kötüsü, kurnaz kaderin insan ruhuyla bazen nasıl da kedi gibi oynadığım görmekti. Ve meçhul bir büyü, onu deli bir umuttan, makul bir umutsuzluğa itti. Bunu okuyan kişinin yüreğiyle dalga geçmek için, gayri ihtiyari,, bu kediye benzer şeyi ekledim; çünkü okuyucu kuru kuruya okuduğuna tepki göstermez.

Nihayet, "Gemi eninde sonunda gelecek," dedi Hunilla kendi kendine. "Bu bana tam anlamıyla delirmeden dayanmaz için belli bir süre verir. Bugüne kadar, tam bir cehalet içinde sadece umut ettim; artık sarsılmaz inançla bekleyeceğim. Bundan sonra hayatta kalmaya bakacağım ve olanların beni mahvetmesine izin vermeyeceğim. Kutsal Meryem bana yardım et. Geminin geri gelmesini sağla. Bugünkü inancımı kaybetmemem için geçmek bilmeyen, bunaltıcı haftaların uzamasına izin verme. Kendimi sana teslim ediyorum."

Issız bir köşede fırtınayla boğuşurken batmış teknelerinden kalan parçalardan bir kayık yapıp, aynı dalgalara indiren denizciler, Hunillayı gördüklerinde, bu yalnız kazazede ihanetten arınmış umutla dua ediyordu. Ah, insanlık, güçlü insanlık! Taçlandırılmış bir zafer içinde değil, bozguna uğramış halde sana yakarıyorum.

Hunilla, bambu bir kamışına sarılmış şekilde duruyordu; gerçek bir kamışa; mecazi değil, gerçek bir bambu kamışı... Bilinmeyen bir adadan sürüklenmiş ve sahilde bulunmuş, bir zamanlar sivri olan kenarları sanki zımpara kâğıdıyla zımparalanmış, parlak sırrı yok olmuş, içi boş bir baston parçası... Hiçbir süslemesi olmayan yüzeyi, denizle kara arasındaki, altı üstu kaya kaplı uzun mesafede sürtüne sürtüne, kendi ıstırabının parlaklığı yanında, başka tür bir parlaklığa sahip olmuştu. Aralıklarla çevresini kesen yuvarlak çizgiler yüzünden yüzey farklı uzunluklarda altı bölüme ayrılmıştı. İlk bölümde, her biri daha uzun ve daha derin birleştirilmiş çizgilerden oluşan çentiklerle günler işaretlenmişti. İkincisi yemek için kayalıklardaki yuvalardan toplanmış deniz kuşu yumurtalarının sayısını gösteriyordu. Üçüncüsünde kıyıdan kaç balık tutulduğu; dördüncüsünde iç kesimlerde kaç adet küçük kaplumbağa bulunduğu; beşincisinde kaç günün güneşli olduğu, altıncısında ise bulutlu günler işaretlenmişti. En uzunu son ikisiydi. İşaretlemeyle geçen uzun gece, ıstırabın matematiği, onun sürekli tetikte olan ruhunu uyumaya zorlamak içindi; hiçbir zaman bu yüzden uyumasa da...

Günlerin olduğu bölüm oldukça aşınmıştı; on günü belirleyen uzun çizgi yarı silinmişti; tıpkı körler alfabesi gibi. Özlem dolu bu dul, havada uçarak ormanda sürünen kaplumbağaları rahatsız edecek kuşları sayar gibi, parmaklarını binlerce kez ses vermeyen sağır bir flüte benzeyen bambu çubuktaki bu çizgilerde gezindirmişti.

Yüz sekseninci günden sonra işaret görünmüyordu; ilki en derin; en sonuncusu en silik olandı.

“Daha fazla gün vardı,” dedi kaptanımız. “Çok çok daha fazla. Neden devam edip onları da çizmedin, Hunilla?”

"Bana sormayın, Senyör.”

“Peki, bu arada başka gemi geçmedi mi?”

“Hayır, Senyör... Ama...”

“Neden konuşmuyorsun? Ama ne, Hunilla?”

“Bana sormayın, Senyör.”

“Çok uzaktan geçen gemiler gördün; onlara el salladın; onlar geçip gitti. Öyle mi, Hunilla?”

“Dediğiniz gibi olsun, Senyör.”

Istırabı o kadar güçlüydü ki Hunilla ağzından çıkacaklara güvenmiyor; konuşmaya cesaret edemiyordu. Sonra kaptanımız hiç balina avcı gemisi geçmedi mi diye sorunca...

Ama hayır! Alıntı yapan ve onu kendi düşüncelerini desteklemek adına sağlam bir kanıt olarak adlandıracak kişileri küçümsediğim için bu cümleyi kayda geçirmeyeceğim. Söylenmeden kalacak. Adada Hunilla’nın başına gelen ve burada bahsedilmeyen bu iki olay, bırakın onunla Tanrı arasında kalsın. Kanunlarda olduğu gibi, doğada da bazı gerçeklerden söz etmek iftira olabilir.

Bununla birlikte, teknemiz üç gün boyunca asla bir daha gelinmeyecek kadar ıssız ve ücra köşedeki bu adanın yakınında demirlemiş olduğu halde, adanın tek sakininin yelken açana kadar bizi nasıl fark etmediğini de hikâye sonuçlanmadan açıklamak gerekir.

Fransız kaptanın küçük ekibi karaya indirdiği yer, adanın en uzak ve ters noktasıydı. Onlar da, kulübelerini diğer tarafta yapmışlardı. Tek başına kalan dul da, sevdikleriyle birlikte yaşadığı; bu iki kişi arasından en sevdiğinin sonsuz uykusuna yattığı ve hiçbir feryadının yaşadığı sürece kocaların en sadığı olan bu adamı uyandırmadığı yeri terk etmemişti.

Artık tamamen dağılmış bu alan, adanın iki ucu arasında yükselmektedir. Bir tarafa demirleyen gemi diğer taraftan görünmez. Burası küçük bir

adadır ama kalabalık bir grup, bir taraftaki bakir alanlarda günlerce dolaşıp hiç görünmeyebilir ya da diğer tarafta uzakta duran herhangi bir yabancının verdiği selamlar duyulmayabilir. Bu yüzden, doğal olarak adanın kendi bulunduğu tarafına gelmesini beklediği bir gemiye odaklanmış olan Hunilla, eğer Tanrı vergisi akıl almaz önsezisi olmasaydı bizim teknenin varlığını fark etmemiş olabilirdi. Bunda, denizcilerimizin gördüklerini, bu büyülü adanın havasından kaynaklanan kendilerinden emin bir duruşla ileri sürmelerinin de payı vardı. Ve dulun cevabı bu düşünceyi değiştirmedi.

“O halde, bu sabah neden adanın öbür tarafına geçtin; Hunilla,” diye sordu kaptanımız.

“Yanımdan bir şey geçti, Senyör. Yanağıma, yüreğime dokundu.”

“Sen ne diyorsun, Hunilla?”

“Dediğim gibi, Senyör, havadan bir şey geçti.”

Bu ufak bir ihtimaldi. Hunilla öbür tarafa geçerken adanın ortasındaki yüksek alana çıkmış olduğu için direklerimizi ilk kez fark etmiş; yelkenlerin açılmış olduğuna da dikkat etmiş olmalıydı. Hatta belki de ırgat başında şarkı söyleyen grubu duymuştu. Yabancı gemi yola çıkmak üzereydi ve o gerideydi. Hızla tepeden aşağıya inmişti ama dağın eteklerinde çukurda kalan sık ağaçlar yüzünden gemiyi artık göremiyordu. Her adımında önünü kesen kuru çalılar arasından büyük bir mücadeleyle geçerek hâlâ denizden biraz uzakta tek başına yükselen kayanın dibine gelmişti. Geminin gidip gitmediğinden emin olmak için tepesine tırmanmıştı; gemi hâlâ açık seçik görünüyormuş. Ama aşırı heyecandan o kadar bitap düşmüştü ki bayılmak üzereymiş. Baş döndürücü bu yükseklikten düşmekten korkuyor; durup nefes almak için dayanılmaz bir istek duyuyormuş. Son bir gayretle bulunduğu yerde başındaki örtüyü çıkartarak ağaçların tepesinden bize doğru sallamaya başlamış.

O hikâyesini anlatırken denizciler ve kaptan onun etrafında sessiz bir daire oluşturmuşlardı: Bittikten sonra adamlardan birine en hızlı kayığa atlayarak adaya çıkması, Hunilla’nın sandığını ve kaplumbağa yağını getirmesi söylendiğinde hissedilen hem neşeli, hem hüzünlü bir itaatle öyle çabuk harekete geçildi ki böylesi daha önce hiç görülmemişti. Fazla bir koşturma olmadı. Çapa hâlihazırda dipteydi ve çapalı gemi hafif hafif sallanıyordu.

Hunilla, gizli kulübesinin bulunduğu yeri göstermesi gerektiğini söyleyerek kayıktakilere eşlik etmek için ısrar etti. Gemi aşçısının sunabileceği en iyi yiyecekle tazelendikten sonra bizimle yola koyuldu.

Kocasının gemisinde yolculuk eden en ünlü amiralin karısı bile, zavallı Hunilla'nın bu kayıktaki mürettebattan gördüğü sessiz saygıyı görmemiştir. İki saat cam gibi sivri ve sarp kayalıkların çevresini dolandıktan sonra son derece tehlikeli görünen kayaların arasından geçip, yeşil bir sürü çatıya sahip lav duvarlara bakan ve bir gizli bir koya vardık ve adanın tek evini gördük. Denize doğru uzanan bir kayanın üzerine kurulmuş; iki yanına birbirine girmiş çalılar yığılarak saklamış; denizden sarp kayalığa tırmanan derme çatma basamakların denizden görünmesini yarı yarıya engellenmişti. Bambudan yapılmış; çatısı uzun ve küften yeşermiş otlarla kapatılmıştı. Toplayanların artık orada olmadığı terk edilmiş kuru ot yığınlarına benziyordu. Çatı tek yöne eğilmişti; saçakları yerden yaklaşık yarım metre yukarıdaydı. Ve çiğ ya da daha doğrusu gökyüzünün, acıyarak ya da alay edercesine, yanık Efsunlular'ın üzerine akıttığı temiz yağmur suyunu toplamak için kullanılan basit bir alet vardı. Saçakların altında boylu boyunca, kısa ve dik çubuklara kuma saplanmış lekeli (hava koşullarının kirlettiği) bir çarşaf gerilmişti. Kumaşın üzerine atılmış ufak bir tuğla orta kısmını aşağıya doğru sarkıtmıştı; böylelikle tüm nem altına yerleştirilmiş bir su kabağına akıyordu. Bu, araç Chololar'ın adada içtikleri her damla suyu temin eden şeydi. Hunilla çok sık olmasa da, bazı geceler su kabağının yarısının dolduğunu söyledi bize. Yaklaşık altı litre su alıyordu. "Ama susuzluğa alışıktık," dedi Hunilla. "Yaşadığımız Payta sahilinde hiç yağmur yağmaz; bütün su katırlarla iç kesimlerdeki vadilerden taşınır."

Yerinden sökülmüş ve parçalanmış koyu renk mezar taşları gibi etrafa dağılmış; yüzlerce siyah miğfer benzeri parçaların yanında, Hunilla'nın tek erzak deposu, çalılara bağlanmış yirmi kadar inleyen kaplumbağa vardı. Bu miğferler, Felipe ve Truxill'in değerli yağlarını çıkarttıkları büyük kaplumbağaların kabuklarıydı. Birkaç büyük su kabağı ve iki adet epey büyük fıçı bu yağ ile doluydu. Yanlarındaki bir kapta kurutulmaya bırakılmış topak haline ekmek parçaları vardı. "Ertesi gün bunları ayıracaktım," dedi Hunilla yana doğru dönerken.

En garip görüntüden söz etmeyi unuttum. Oysa kara çıktığımız zaman bizi ilk karşılayan oydu.

Sahile çıktığımızda, Peru'ya özgü, yaklaşık on adet yumuşak kıvırcık tüylü iyi cins köpek bize sıcak bir karşılama konseri verdiler. Hunilla, onların bu sevgisine karşılık verdi. Bu köpeklerden bazıları, onun dul olarak geçirdiği dönemde, adada doğmuşlardı; Pay ta'dan getirdikleri iki köpeğin yavrularıydı.

Sarp kayalıklar, tehlikeli uçurumlar, iç içe geçmiş çalılıklar, derin çukurlar ve iç kesimlerdeki her tür risk yüzünden en sevdiklerinden bir tanesini kaybeden Hunilla, bu narin yaratıkların, arada bir kuş yuvalarına tırmanışı ve diğer gezintileri sırasında onu takip etmelerine asla izin vermemişti; bu yüzden, alışkanlıkla otıu takip etmiyorlardı. Ama o sabah o kadar yoğun duygular içindeydi ki arkasından yavaş yavaş gelmelerine aldırmadı. Hatta sabah gün doğarken birbirlerine bitişik kayalar arasındaki küçük çukurlardan yaladıkları ıslaklığa ek olarak, su kabağında biriken çiği de onlara paylaştıracak kadar yakınına gelmelerine ses çıkartmadı. O güne dek, bazı talihsiz mevsimlerde uzun süreli kuraklık yaşayan bu adalarda yaşamını sürdürebilmek için bundan başka bir bulamamıştı.

Bizim isteğimiz üzerine gemiye götürmesini istediği birkaç şeyi gösterdi; sandığı, yağ... kaptanımıza teşekkür hediyesi olarak vermeyi düşündüğü canlı kaplumbağaları da unutmadı. Hemen işe koyularak, eşyaları dibi gölge kayanın yüksek, eğimli basamaklarının altında bağlı kayığa taşıdık. Arkadaşlarım bu işle meşgulken bir de baktım ki Hunilla ortadan kaybolmuş.

Elimdeki kaplumbağayı bırakıp bir kez daha etrafıma dikkatle bakmamın sebebi sadece merak değildi; başka bir şeyler olduğunu hissettim. Hunillanın elleriyle gömdüğü kocasını hatırladım. Daracık patika yoğun çalılıkların olduğu bir alana çıkıyordu. Dolambaçlı yoldan geçerek yoğun çalıların arasında küçük, yuvarlak bir açık alana geldim.

Ortasında bir tümsek yükseliyordu; bir kum saatinin dibinde birikmiş kupkuru yığın gibi çıplak bir kum yığını... Başucunda kuru dallardan bir haç duruyordu; kuruyup soyulmuş kabukları hâlâ düşmemek için savaşıyorlardı. Çapraz koyulmuş dallar, o sakin havada boynu bükük duran bir ip ile bağlanmıştı.

Hunilla, mezarın üzerine yarı uzanmıştı.

Başı eğilmiş ve uzun ve koyu renk dağılmış saçları arasında kaybolmuştu; elleri birleşik bir vaziyette hacın dibine doğru uzanmıştı; aralarında pirinç bir haç vardı. O kadar yıpranmıştı ki, uzun süredir toprak altında kalmış, artık işe yaramayan eski bir çan gibi hiçbir özelliği kalmamıştı. Beni görmedi. Hiç ses çıkartmadan oradan ayrıldım.

Yola çıkmamız için her şeyin hazır olmasından birkaç dakika önce, tekrar yanımıza döndü. Gözlerine baktım ama gözyaşı göremedim. Duruşunda garip bir biçimde mağrur bir şeyler vardı, ama yine de acı hissediliyordu. İspanyolların ve Hintlilerin yası gözle görünen türden

değildir. Gururun yüceliği, eziyete meyilli olduğu için boş yere küçümsenir; oysa doğanın acısını azaltan doğanın gururudur.

Hunilla, sahille doğru yavaş yavaş ilerlerken küçük,yumuşacık tüylü köpekler, hizmetkârlar gibi etrafım sardılar. En hevesli iki tanesini kollarının arasına aldı. “Mia Teeta!” “Mia Tomoteeta.” Onları okşayarak kaç tanesini gemiye alabiliriz diye sordu.

Gemi mürettebatına kumanda eden ikinci kaptan, kötü kalpli bir adam değildi; ama hayatındaki her şeyden, hatta en ufak şeyden bile, basit de olsa bir fayda sağlamak onun temel güdüsü olmuştu.

“Hepsini alamayız, Hunilla. Stoklarımız kısıtlı; rüzgâr güvenilmez; Tombez’e giderken iyi günümüz sayılı olabilir. O yüzden sadece kucağındakileri al, Hunilla. Ama o kadar.”

Hunilla kayığa binmişti; kürekçiler de oturmuşlardı. Gitmeye hazır beklerken birden ayağa fırlayan biri dışında hepsi. Irklarından kaynaklanan zekâ sayesinde, köpekler çorak bir adada terk edilmek üzere olduklarını anlamışlardı. Kayığın küpeşteleri yüksekti; kıç tarafı suyun içinde olduğu için kumdaki baş kısmı, yukarı kalkıktı; bu yüzden, köpekler bu küçük tekneye atlayamıyorlardı. Ama pençeleriyle, sanki buz gibi bir kış günü onları sığındıkları yerden atmış bir çiftçinin kapısını tırmalar gibi durmaksızın teknenin önünü tırmalıyorlardı. Korkunun gürültülü acısı... Ne uluyorlardı ne de ağlıyorlardı ama hepsi ses çıkarıyordu.

“Küreklere asılın. Yola çıkıyoruz,” diye bağırdı ikinci kaptan. Kayık kumu tarayarak hareket etti ve sallandı; hemen ardından dönerek ve sahilden hızla uzaklaşmaya başladı. Köpekler uluyarak sahilde bir o yana bir bu yana koşuyorlardı. Bazen hızla giden tekneye bakmak için duruyor; sonra sanki peşinden koşup atlayacakmış ama anlaşılmaz bir biçimde kendilerini tutuyormuş gibi hareketler yapıyor, ondan sonra tekrar uluyarak sahil boyunca koşmaya başlıyorlardı. Eğer insan olsalardı, üzüntülerini daha açık ifade edemezlerdi. İki yandaki kürekler, uyumuyla hareket ediyorlardı. Kimse konuşmuyordu. Önce sahile sonra Hunilla’ya baktım. Yüzünde sert ve karanlık bir ifade vardı. Kucağında yatan köpekler, hareketsiz ellerini yalıyorlardı. Asla arkasına bakmadı; kıyıdan uzanan burnu dönüp, arkadaki görüntü ve sesler yok olana kadar hareketsiz oturdu. En büyük acıyı en şiddetli biçimde yaşamış ve ondan daha az önemli güçlü duyguların da birer birer yok olmasından hoşnut biri gibi görünüyordu. Kendi içinde yarattığı sevgi ve şefkate rağmen acı, Hunilla ya o kadar gerekli görünüyordu ki diğer canlılardaki acıyı da şikâyet etmeden

taşıyordu. Çelik bir kafeste geçmişin hasretiyle yanan bir kalp. Gökyüzünün taşıdığı ayazın dondurduğu toprağın hasreti çeken bir kalp.

Akıbetinden az sonra söz edilecek. Bir sakin, bir değişken rüzgârlarla mücadele ederek geçen uzun bir yolculuktan sonra gemiyi ikmal etmek için Peru'daki Tombez'in küçük limanına yanaştık. Payta fazla uzak değildi. Kaptanımız kaplumbağa yağlarını Tombezli bir tüccara sattı ve elde ettiği miktara tüm mürettebattan topladığı parayı da katarak, denizcilerin katkıda bulunduğunu bilmeyen sessiz yolcumuza verdi.

Hunilla en son, küçük gri bir eşeğin sırtında Paytaya girerken ve hemen önünde, hayvanın sırtındaki eklem yerlerinin oluşturduğu haça dikkatli dikkatli bakarken görüldü.

IX
Hood Adası ve İnzivaya Çekilmiş Oberlus

Karanlık bir vadiye girdiler.
Yerde oturan talihsiz bir adam buldular orada.
Büyük bir üzüntüyle düşüncelere dalmıştı;
Suya hasret yağlı ve dağınık saçları
Düzensizce omuzlarına dökülüyordu.
Ve yüzünü örten perçemler arasından
Ölü gibi soluk ve şaşkın bakan gözleri görünüyordu.
Yoksulluk ve hasretten bir deri bir
kemik kalmış yanakları
Hiç yemek yememiş gibi içeri göçmüştü.
Üzerinde dikenlerle birbirine tutturulmuş
Ve yırtık pırtık birkaç parça
kumaştan başka bir şey yoktu.
Sadece bir çıplaklığını sarıp sarmalamıştı.

Crossman Adasının güney doğusunda Hood Adası ya da diğer adıyla McCain'in Bulutlu Adası uzanır ve güneyinde, Siyah Sahil veya Oberlus'un Rıhtımı diye adlandırılan simsiyah toz gibi lavla kaplı geniş bir sahili olan cam gibi bir koy vardır. Burasının Charon[7] tarafından şekillendirildiğini söylemek uygun olur.

Adını, uzun yıllarını burada geçirmiş ve bu vahşi bölgeye, medeniyet adı altında, yamyamlar arasında bile görünmeyecek kadar büyük bir zulüm getirmiş Avrupalı bir insan görüntüsündeki zalim beyaz bir yaratıktan almıştır.

Yaklaşık yarım asır önce, Oberlus, yukarıda adı geçen adada terk edilmişti ve o günden beri yalnızdı. Sonradan onun adıyla anılacak rıhtımdan yaklaşık bir buçuk kilometre içerideki bir vadide veya oraya buraya dağılmış kayaların arasında basit bitkileri yetiştirmeye uygun küçük bir toprağa sahip; adada bu amaca uygun en az zarar görmüş yer olan geniş bir kanyonda lav ve cüruftan kendine bir sığınak yaptı. Burada patates ve kabağa benzer bir şeyler yetiştirmeyi başardı. Bunları, ara sıra, içki ya da birkaç dolar karşılığı, oradan geçmekte olan balina avcılarına satıyordu.

Söylentiye göre, görünüşü kötü niyetli bir büyücü kadının kurbanı olmuş gibiydi; Sanki Kirke'nin[8] kadehinden içmiş gibiydi. Canavara benziyordu; lime lime giysileri çıplaklığını saklamaya yetmiyordu; çil kaplı teni sürekli

güneş ışığına maruz kaldığından dolayı su toplamıştı. Burnu düz; yüzü eğri büğrü, cansız ve kaba; saçları ve sakalı uzun, gür ve kıpkırmızıydı. Sanki adada patlayan yanardağın için fırlamış volkanik bir yaratık gibi görüntüsüyle yabancıları etkiliyordu. Derler ki dağların arasındaki kasvetli lav sığınağındaki bölük pörçük uykusunda sonbaharda ağaçlardan dökülmüş ve burada işi bitince, aynı hercai hareketi tekrarlamak için acımasızca başka bir yere akın eden, şiddetli akşam rüzgârının bir anlık anaforuyla gizli bir köşeye atılmış kuru yaprak yığını gibi görünüyordu.

En garip görüntü olduğu söylenir. Aynı Oberlus'un, bulutlu ve boğucu bir sabah, son derece eski siyah bir muşamba şapkanın altına saklanarak lavlar arasında patates çapalamasının en garip görüntü olduğunun söylendiğini de duymuştum. Kendisi o kadar eğri böğrüydü ki çapasının sapı, uygar insanların kullandığı bir çapanın sapından ziyade barbarların orak biçimdeki kılıçlarına benzeyen, perişan olmuş yamuk bir sopa gibi avucunda gitgide kısalmış ve bükülmüş gibi görünüyordu. İlk karşılaşmada bir yabancıya sırtını dönmek gibi esrarengiz bir alışkanlığı vardı; bunun sebebi, muhtemelen daha azım ortaya çıkarttığı için sırtının daha iyi görünmesiydi. Orada ürünlerini sattığını duydukları tuhaf bahçıvanı aramak için sahilden doğrudan vadiye giren adaya yeni ayak basmış yabancılarla olduğu gibi, bazen bu karşılaşma bahçesinde gerçekleşirse, Oberlus, şen şakrak ve kibar selamlamaların hiçbirine aldırış etmeden bir süre çapalamaya devam eder; meraklı yabancı onu görmek için önüne geçtiğinde, toplumdan uzak yaşayan bu adam, işi engelleniyormuş gibi davranarak, elinde orağı, asık bir suratla patates yığının etrafında döner, başıyla selam verir ve tekrar çabalamaya devam etmek için uzaklaşırdı. Dikim yaparken, her hali ve her hareketi o kadar sinsi ve gereksiz bir biçimde şeytani ve gizemliydi ki sanki toprağa patates ekmiyor da, kuyuya zehir döküyordu. Bu şaşkınlık yaratan hareketlerinin nedenlerinden biri de ziyaretçilerin sadece patates almaya ya da bu çorak adada iki çift laf edecek birini bulmaya değil, aynı zamanda krallara uygun yalnızlığındaki aziz keşiş Oberlus u görmeye geldiklerini düşünüyor olmasıydı. Böyle bir yaratığın, böylesi buğurum, insanlardan uzak duracak kadar kibre sahip olması inanılmazdı; ama gerçekten bu düşünceye sahipti ve hatta bu o kadar güçlüydü ki kaptanlara gülünç bir biçimde büyüklük taslıyordu. Ama sonuçta, bu, adlarını kötüye çıkartan nefret duygusundan gurur duyan bazı suçluların çok iyi bilinen tuhaflıklarının bir parçasıydı. Diğer zamanlarda, neden olduğu anlaşılmayan bir duyguyla, kulübesinin cüruf kaplı

köşesinden dönmekte olan yabancılardan kaçar ve avının peşindeki bir ayı gibi, dağların tepesindeki kuru çalılar arasında gizlice ilerleyerek ve insan yüzü görmekten kaçınırdı.

Ara sıra denizden gelen ziyaretçileri dışında, uzun bir süre Oberlus'un tek arkadaşları sürünen kaplumbağalardı ve eğer bu durum sarhoşluğun neden olduğu kendinden geçme değilse, onların seviyesine inmiş görünüyordu. O kadar alçalmış olmasına rağmen yine de, orada durmuş, içinde gizlenmiş daha da fazla eğilme isteğini keşfedilmesi için bir sebep bekliyordu. Aslında, Oberlus'u kaplumbağalardan daha üstün kılan tek şey, daha büyük bir alçalma kapasitesine ve aynı zamanda bunu yapmak için zekice bir amaca sahip olmasıydı. Daha da ötesi, az sonra söz edilecek şey, hiç zekâsı olmayanlar tarafından paylaşılan hırs ve kendi çıkarları için duydukları saltanat aşkının soylu zihniyetlerin zafiyeti olmaktan çok uzak olduğunu ortaya çıkaracaktır. Hiçbir yaratık, otladıkları yeri kullananları ara sıra gözlemlemek zorunda olan bazı vahşi hayvanlar ve bazı zalimler kadar bencilce bir acımasızlık barındırmazlar içlerinde.

Oberlus, vahşi yalnızlığında çevresine ters ters bakarak, "Bu ada bana annem Sycorax'tan[9] kaldı," derdi kendi kendine. O günlerde gemiler hâlâ ara sıra rıhtımına yanaşmaya devam ettiklerinden dolayı, şu ya da bu şekilde, takas ederek ya da çalarak, birkaç atımlık barutu ve mermisi olan eski bir tüfek edinmişti. Silahlanınca, pençesinin gücünü fark eden bir kaplan gibi, daha da cesaretlenmişti. Çevresindeki her nesne üzerinde tek hâkim olmanın verdiği uzun süreli alışkanlık; hemen hemen her zaman yalnız olması; insanlardan uzak olmanın getirdiği bağımsızlık ve ticari kurnazlığın dışında insanlıkla hiçbir bağının olmaması ve hatta bu bağın da kısmen sınırlı olması, ondaki kendini çok önemli görme duygusunu gitgide beslemiş ve evrenin geri kalanına hayvani bir küçümsemeyle bakmasına neden olmuş olmalıydı.

Charles Adasında hükümdarlığının tadını kısa bir dönem çıkartan zavallı Creole, sömürgecileri uzaktaki bölgelere götürmeleri için diğer maceraperestleri harekete geçirmek ve onlar üzerinde siyasi üstünlük kurmayı düşünmek gibi o kadar da aşağılık olmayan isteklerinin etkisinde kalmıştı. Uğraşması gereken gözü dönmüş kişiler düşünüldüğünde, köpeklerini bu asiler topluluğunun üzerine sürmesi bu koşullar altında adil görünür; aynı zamanda Perulular'ın çoğunu kısa sürede infaz etmesi de affedilebilir. Ama Kral Oberlus ve birazdan anlatılacaklar söz konusu olduğunda hiçbir hafifletici sebep gösterilemez. O, annesi Sycorax'tan

miras kalan mizacın etkisiyle, gaddarlığını ve zalimliğini dışa vurmaktan haz alıyordu. İğrenç bir silahla donanmaktan ve bu berbat adanın efendisi olduğu düşüncesinden kaynaklanan güçle, tek başına onun ellerine düşecek ilk insan üzerinde etkisini kanıtlamasını sağlayacak bir fırsat yakalamak için yanıp tutuşuyordu.

Uzun süre beklemesine gerek kalmadı. Bir gün sahilde, yanında zenci bir adamın durduğu bir kayık gördü. Biraz açıkta bir gemi vardı. Ve Oberlus ne olduğunu anında anladı. Gemi odun almak için uğramıştı ve mürettebat odun bulmak için çalıların arasına dalmışlardı. Başıboş tayfalar elleri kolları odun dolu ortaya çıkana kadar münasip bir yerden kayığa göz kulak oluyordu. Odunları sahile bıraktıktan sonra tekrar çalıların arasına döndüler; zenci getirdiklerini kayığa yüklemeye koyuldu.

O anda Oberlus hızla hareket ederek, zenciye yanaştı. Adam, böylesi ıssız bir yerde yaşayan birini, özellikle böyle ürkütücü birini görünce çok korkmuştu. Aniden öyle panikledi ki ona yardım etmek için adeta yalvaran Oberlus'un ayıya benzer türden nezaketi bile bunu azaltmadı. Zenci, omzunda birkaç parça odunla ayakta durmuş, diğerlerini omuzlamak için harekete geçmek üzereyken Oberlus, bağrında sakladığı kısa bir iple, kibar bir biçimde diğer odunları alarak onun omzuna koymaya başladı. Bunu zencinin arkasında kalmak için yapıyordu; ama adam haklı olarak bundan şüphelenerek Orbelus'a yüzünü dönmek için beyhude bir çaba sarf ediyordu. Oberlus ise buna fırsat vermemeye... Bu mücadele, tacizcinin işe yaramayan bu çabadan bitap düşmesine ya da diğeri tarafının bu hareketten şaşırıp korkmasına kadar süreceksin.

Oberlus, kısa bir mesafe uzaklaşarak bir çalıya doğru gitti; tüfeğini kaptı ve vahşi bir ifade ile elindeki işi bırakıp onu takip etmesini emretti. Zenci, bunu yapmayı reddetti. Bunun üzerine, Oberlus, tüfeğini doğrulttu ve ona ateş etti. Şans eseri tüfek ateş almadı ama korkudan ödü patlayan zenci hemen odunları yere bırakarak onun istediğine uyup arkasından yürümeye başladı.

Oberlus, çok iyi bildiği dar bir geçitten geçerek hızla denizden görünecek alandan uzaklaştı.

Dağın tepelerine doğru yürürlerken, böbürlene böbürlene bundan sonra zencinin onun için çalışacağını, onun kölesi olacağını ve ona karşı davranışlarının adamın gelecekteki davranışlarına bağlı olduğunu söylüyordu. Ama zencinin içgüdüsel olarak verdiği ilk korkak tepkinin aldattığı Oberlus'un talihsiz bir anda dikkati dağıldı. Dar bir yoldan

geçerlerken, önden giden adamın savunmasız kaldığını fark eden güçlü kuvvetli zenci, aniden onun kolunu yakalayarak yere devirdi; elinden tüfeğini aldı; ellerini canavarın kendi ipiyle bağladı ve onu sırtına atarak kayığın yanına döndü. Grubun geri kalanı gelince, Oberlus gemiye götürüldü. Bir İngiliz, bir kaçakçı ve çok da iç açıcı gözükmeyen gemi durumun şahitleriydi. Oberlus, orada bir güzel kırbaçlandı; sonra elleri kelepçelenerek sahile götürüldü; yaşadığı yeri göstermesi ve tüm mal mülkünü onlara vermesi için zorlandı. Patateslerini, kabaklarını, kaplumbağalarını, yaptığı alışverişlerden biriktirdiği dolarlarını bir köşede saklıyordu. Kindar soyguncular kulübesini alt üst etmekle meşgulken Oberlus dağa kaçmanın bir yolunu buldu ve gemi gidene kadar orada, sadece kendi bildiği, ulaşılması imkânsız, gizli bir yerde saklandı. Geri dönmeye cesaret ettiğinde, ağaca sıkıştırılmış eski bir eğe yardımıyla kelepçelerinden kurtulmayı başardı.

Bu aşağılanmış ve insanlardan nefret eden adam, kulübesinin yıkıntıları, ıssız cüruf yığınları ve bu toplum dışına itilmiş adanın sönmüş volkanları arasında uzun uzun düşünerek, insanlıktan intikam almak için bir yol bulmaya çalışıyordu; ama artık amacını gizleyecekti. Hâlâ zaman zaman rıhtıma gelen gemiler oluyordu; bir süre sonra Oberlus'un onlara sebze tedarik etmesi gerekti.

Bir önceki yabancı kaçırma başarısızlığından ders almış olarak, bu kez oldukça farklı bir taktik izledi. Denizciler karaya çıkınca, onlara son derece dost canlısı davranarak yaranmaya çalıştı; kulübesine davet etti ve kurnaz ve zalim biri ne kadar dostane davranabilirse o kadar dostane davranarak kendi içkisinden içmeleri ve keyfini çıkartmaları için ısrar etti. Amacına ulaşmak için biraz daha ısrar etmesi gerekti. Nihayet kendilerinden geçer geçmez ellerini ayaklarını bağladı ve hepsini lavların arasına taşıyarak gemi adadan ayrılana kadar orada sakladı. Adamlar kendilerine gelip bütünüyle Oberlus'a bağımlı olduklarını fark ettiklerinde, davranışlarındaki değişiklik, vahşi tavırları ve hepsinden ötesi berbat tüfeği karşısında korkarak, kendi istekleriyle onun yönetimi altına girdiler ve aciz köleleri oldular. Oberlus ise zalimlerin en beteri... Hatta o kadar ki ikisi ya da üçü daha başlangıçta öldüler. Geri kalanlara (dört kişi) kaskatı kesilmiş toprağı kazdırdı; ağır balçık toprağı taşıttırdı; dağların arasındaki su dolu çukurları boşattırdı; en kötü yemeği verdi; en ufak bir başkaldırı hissettiğinde tüfeğini onlara doğrulttu ve hepsini, her hususta, ayakları altındaki sürüngenlere, Kral Anakonda'nın küçük yılanlarına dönüştürdü.

Nihayet Oberlus, cephane stokuna dört adet paslı kılıç ve silahı için barutla mermi eklemeyi başardı. Kölelerinin emeklerinin karşılığını verirken, kendisini, başlangıçta karşı da çıksalar bile, insanları ikna etme ya da kandırma konusunda üstün yetenekli, hatta şeytani buluyordu. Ama aslında, denizin serseri kovboyları olarak geçirdikleri; içlerindeki ahlaklı adamı yok etmiş ve bu yüzden de aşağılık olan herhangi bir davranışla karşılaştıkları anda sertleşmeye hazır duruma getirmiş olan kanun tanımaz yaşamlarından dolayı her tür kötülüğe oldukça hazırlıklı olan bu adamlar, adadaki umutsuz sefaletleri yüzünden insanlıktan çıkmış; kendisi de kölelerin en berbatı olan; bu garibanları tamamen çürümüş hale getiren efendilerine yaltaklanmaya alışmışlardı. Onları, avam bir ırkın yaratıkları gibi kullanıyordu; kısaca bu dört hayvanını silahlandırmış ve yerinde kullandığı "aferin"lerle bu korkaklardan katil yaratmıştı. Horoz dövüşünde kullanılan sahte mahmuzlar gibi bağlanmış kılıç ya da bıçakla insan kolları sahte pençeler ve dişler haline dönüşmüştü. Bu yüzden, bir kez daha tekrar ediyoruz, adanın çarı Oberlus, bu dört deneğini silahlandırmış; yani zafer kazanma niyetiyle ellerine dört adet paslı kurşun vermişti. Tüm diğer diktatörler gibi artık onun da soylu bir ordusu vardı.

Bunun üzerine bir köle isyanının çıkacağı düşünülebilir. Ezilmiş kölelerin ellerinde silahlar vermek? İmparator Oberlus ne kadar düşüncesiz! Hayır, durum bu değil. Onların elinde sadece kurşun vardı; körleşmiş eski tırpanlar gibi. Her tür kaya, cüruf ve diğer metal parçalarla yapılmış saçmalarıyla dört isyancıyı da, bir vuruşta dört kuş öldürür gibi yok edecek tüfek Oberlus'taydı. Ayrıca, başlangıçta her zamanki kulübesinde uyumuyordu; bir süre her güneş doğuşunda birbirinden ayrı dağlar arasında yürürken görülebilirdi. Şafak sökene kadar, çetesi onu bulmasın diye, oralardaki kızgın çukurlarda saklanıyordu; ama sonunda bunu çok yorucu bularak her akşam kölelerinin ellerini ve ayaklarını bağlamaya, kurşunları saklamaya ve adamları kulübesine sokarak kapıyı sürgüleyip önünde, sonradan eklenen derme çatma sundurmanın altında, ellinde kurşunlar bütün gece dışarıda uyumaya başlamıştı.

Her gün cüruf kaplı yalnızlık içinde ordusunun başında geçit töreni yapmaktan hoşnut olmayan Oberlus, artık en büyük fenalığın ne olduğunu düşünüyordu. Muhtemel amacı, hükmü altındaki toprakların yakınından geçen bazı gemilere baskın yapmak, mürettebatı katletmek ve o gemiyle bilinmeyen yerlere kaçmaktı. Zihninde bu fikirler yavaş yavaş

şekillenirken, onun bulunduğu kısmın ters tarafından, iki gemi aynı anda adaya, yaklaştı. Planları bir anda değişti.

Gemilerin sebzeye ihtiyaçları vardı. Oberlus, bu isteği, adaya bir kayık gönderilmesi ve mürettebatın sebzeleri bahçeden kendilerinin taşıması şartıyla kabul etti. Aynı zamanda iki kaptana da adamlarının (yani kölelerinin ve askerlerinin) son günlerde felaket tembelleştiklerini; hiçbir işi doğru dürüst yapmadıklarını; bilinen yöntemlerle onları çahştıramadığmı, ama onlara sert davranmaya kıyamadığını söyledi.

Hazırlıklar yapıldı; kayıklar gönderildi ve sahile çekildiler. Mürettebat lavdan yapılmış kulübeye gittiler ama kimse yoktu. Sabırları taşana kadar beklediler; sonra sahile geri döndüklerinde bir yabancının -ki bu kişi “İyi Samiriyeli”[10] değildi- bu yoldan henüz geçtiğini fark ettiler. Kayıklarından üçü paramparça olmuştu; dördüncüsü ise kayıptı.

Adamlardan bazıları, bin bir zorlukla dağları aşıp,çalıların arasından geçerek, adanın geminin bulunduğu tarafına ulaşmayı başardılar. Talihsiz grubun geri kalanını kurtarmak için ise yeni kayıklar gönderildi. Oberlus’un kalleşliğinden şaşkına dönen iki kaptan, yeni ve daha akıl almaz bir gaddarlıktan korkarak ve aslında bu tür garip olayların, bir nedeninin de bu adaların büyüsünden kaynaklandığına inanarak, çalınan kayığı Oberlus ve ordusuna bırakıp hemen oradan ayrılmanın en güvenli şey olduğunu düşündüler.

Yelken açtıkları akşam, bir fıçıya mektup koyup, böyle bir olayda Pasifik Okyanusunda işe yarayacak zekâyı kullanarak fıçıyı koya demirlediler. Fıçı, bir süre sonra oraya demir atmayı göze alan bir kaptan tarafından açıldı. Ama maalesef Oberlus’un rıhtımına bir kayik gönderdikten sonra... Hiç zorlanmadan tahmin edilebileceği gibi, kayık geri dönüp, eline olayı Oberlus açısından anlatan başka bir mektup geçene kadar oldukça huzursuz olmuştu. Bu değerli belge, terk edilmiş kulübenin cüruf kaplı duvarına, yarı küflü bir metalle tutturulmuş halde bulunmuştu. En azından Oberlus’un yetenekli bir yazar olduğunu, görgüsüz biri olmadığını, daha da ötesi en hazin cümleleri kurma becerisi olduğunu gösteren mektupta şöyle yazıyordu:

> “Bayım,
> Ben yaşayan en talihsiz, en kötü muameleye maruz kalmış biriyim. Zalim bir diktatörün acımasız ellerinde kalmış ülkesinden sürülmüş bir vatanseverim.

Bu Efsunlu Adalara sürüldüğüm günden beri gelen her geminin kaptanına defalarca bana bir kayık satmaları için yalvardım; ama en cö mert biçimde teklif ettiğim Meksika dolarlarına rağmen her seferinde reddedildim. Nihayet kendi kayığıma sahip olma fırsatını yakaladım ve onun da ellerimden kayıp gitmesine izin veremezdim.

Faziletli ama bedbaht yaşlılığımda beni rahatlatacak bir şeyler biriktirmek için yalnızlık acısı çekerek yıllarca deliler gibi çalıştım ama muhtelif zamanlarda soyuldum ve Hıristiyan olduklarını iddia eden adamlar tarafından dövüldüm.

Bugün, bana bağışlanmak zorunda kalan kayık ile Efsunlular'dan ayrılıp Fiji Adalarına doğru yola çıkıyorum.

YETİM OBERLUS

Not: Ocağın yanındaki yığının arkasında yaşlı bir tavuk bulacaksınız. Onu öldürmeyin; sabırlı olun. Onu alışık olduğu ortamda bıraktım. Eğer civcivleri olursa, bu vesileyle onları, kim olursanız olun, size bırakıyorum. Ama deveyi görmeden paçaları sıvamayın."

Tavuk, açlıktan ölmek üzere olan ve halsizlikten yerinden bile kıpırdayamayan bir horoz çıktı.

Oberlus, Fiji Adalarıyla doğru yola çıktığını söylüyordu, ama bu, sadece peşinde olanları yanıltmak içindi. Çünkü uzun bir süre sonra, tek başına bir kayığın içinde Guayaquil^ vardı. Köleleri ise bir kez daha Hood Adası nda görülmediğinden ya Guayaquil yolunda susuzluktan öldükleri ya da içme suyunun azaldığını fark eden Oberlus tarafından denize atıldıkları düşünülmektedir ki İkincisi daha da muhtemeldir.

Oberlus, Guayaquil'den Payta'ya geçti ve orada en iğrenç hayvanlara mahsus, tanımlanamaz bir cazibe kullanarak esmer bir genç kızla aşk yaşamaya başladı ve onu kendisiyle Efsunlu Adasına gitmeye ikna etmeyi başardı. Şüphesiz orasını çiçeklerle dolu bir cennet olarak sunmuştu; lavlarla kaplı bir cehennem olarak değil.

Ama-ne yazık ki Hood Adasını koloni haline getirmek için sunduğu canlı doğa çeşitli seçenekleri bile işe yaramadı; çünkü Oberlus'un sıradışı ve şeytani yönü onun Payta'da oldukça şüpheli biri olarak tanınmasına yol açmıştı. Bu yüzden, bir gece cebinde kibritlerle, denize inmeye hazır bir teknenin karinasında saklanırken bulunarak hapse atıldı.

Güney Amerika kasabalarındaki hapishanelerin çoğu genellikle en sağlıksız olanlardır. Ateş tuğlasından kocaman kütleler halinde yapılmış; penceresi ya da bahçesi olmayan, sadece kalın sürgülü demir parmaklı kapılara sahip tek kişilik hücrelerin bulunduğu bu binalar hem içerisinin hem de dışarısının en korkunç yüzünü sergilerler. Bütün diğer kamu binaları gibi, bunaltıcı ve tozlu meydanda bulunurlar; günahkâr ve çaresiz mahkûmlarının parmaklıklı pencerelerinden gördüğü bu manzara her tür sefaleti saklamaktadırlar. Ve Oberlus, bir değersiz ve bir katilin ana figürü, insanlardan nefret eden birinden nefret etmek fazla insancıl olduğundan dini nefret etmek olan bir yaratık olarak uzun bir süre burada görüldü.

**Not: Yukarıda söz edilen kişinin varlığını sorgulamaya meyilli olanlara Porter'ın Voyage itıto Pacific adlı kitabının ikinci cildini okumalarını önerilir. Seyahat hakkında kullanılan birçok cümlenin kelimesi kelimesine oradan alındığını ve buraya uyarlandığını fark edeceksiniz. Bu iki hikâye arasındaki en önemli fark -aktarılan birkaç benzerlik dışında- bunu yazan yazarın, Porter'ın anlattıklarına Pasifik'teki güvenilir kaynaklardan elde ettiği bazı teferruatları da eklemiş olması ve olayların çeliştiği noktada doğal olarak kendi kaynaklarını kullanmasıdır. Örneğin, onun kaynakları Oberlus'u Hood Adasında olduğunu belirtirken Porter'ın kaynaklarına göre Charles Adası'ndadır. Kulübede bulunan mektupta da bazı farklar vardır, çünkü bunu yazan kişi, sadece Efsunlularda yaşayan bilgili birinin olduğunu göstermez, aynı zamanda Porter'ın eserinde yeterince ortaya çıkmayan en olağan dışı, hiciv dolu bir küstahlığı vurgular. Ben de bu doğrultuda, yazarın genel kişiliğine uydurmak için bazı değişiklikler yaptım.*

X
Kaçaklar; Kazazedeler, Yalnızlar, Mezar Taşları ve Diğerleri

Ve ne bir meyvenin ne de bir yaprağın göründüğü
Ağaçların dalları ve kökleri arasında,
Bir zamanlar sayısız garibanın asıldığı
Düzensiz boğumlu kütüklere asılmıştı.

Oberlus'un cürufla kaplı vadinin tepesindeki kulübesinin bazı kalıntıları bugüne kadar gelmiştir. Uzun süre önce kaplumbağalara ve kertenkelelere terk edilen diğer Efsunlu Adalar arasında gezinen yabancılar da oralarda hâlâ tek başına yaşayan birilerine rastlamaktadırlar. Modern zamanlarda, muhtemelen dünyanın az sayıda yeri bu kadar çok yalnız insana sığınak olmuştur. Sebebi bu adaların ücra bir köşede bulunması ve onları ziyaret eden gemilerin genellikle balina avcıları ya da denizcileri uzun süre hem gözetimden hem de hukuk kavramından uzak tutan uzun süreli, sıkıcı seyahatlere çıkmış gemiler olmasıdır. Bazı kaptanların ve denizcilerin kişilikleri göz önüne alındığında zor koşullar altında, aralarında kavga ve anlaşmazlık yaşanması oldukça mümkündür. Zorba bir kaptanın yönettiği bir gemideki öfke dolu düşmanlık denizciyi öyle ele geçirir ki, durmaksızın esen kuru ve sıcak rüzgârlar ve kavurucu kül yüzünden ateş gibi olsa da, dolambaçlı iç kesimleriyle hâlâ ona yakalanma olasılığından uzak bir sığınak sunan adaları seve seve gemisine tercih eder. Gemiyi, en küçüğü ve en ücra köşede kalmış olanı olsa da, herhangi bir Peru ya da Şili limanında terk etmek, yakalanma riskine rağmen -jaguarlardan söz bile etmiyorum- yapılmamış bir şey değildir. Beş pezoluk bir rüşvet hain İspanyolları, ellerinde kılıçlarla ormana göndermek ve avlarını ele geçirmek umuduyla onları gece gündüz koşuşturmak için yeterlidir. Kaçakların peşinden gitmek Polonezya Adalarında bir o kadar kolaydır. Medeniyet etkisini hissetmiş Peru limanlarındaki kılıca meraklı ve yozlaşmış İspanyollar gibi koklayarak iz bulan modern yerliler de, paralı askerler gibi çalışarak kaçaklarla aynı zorluluğu yaşatırlar. Buna rağmen, bütün Avrupalıların yalancı olduklarını düşünen vahşi yerlilerin zihinlerinde, onlarla ilgili bir şey duyma şansına hiçbir zaman sahip olmadıklarından, gemiyi ilkel Polonezya'da terk etmek, çoğu vakada, yakalanmamak için bir umuttur. Bu yüzden, bazıları zorbadan kaçmanın tek başına güvenli bir sığınak olmadığını, mutlu bir yuva olmaktan çok uzak olduğunu çok acı deneyimlerle öğrenmiş olsalar da,

Efsunlu Adalar her tür sığınmacının isteyerek kalacağı yerler haline gelmiştir.

Daha da ötesi, yalnız yaşayan bu kişilerin adalarda kaplumbağa avı sırasındaki kazalar sonucu kalmış olmaları da ender rastlanan bir durum değildir. Adaların çoğunun iç kesimleri çok karışıktır ve tarifle yol bulmak zordur; hava sıcak, nemli ve boğucudur; ferahlatacak bir nehir olmadığından susuzluk dayanılmaz boyuttadır. Ekvatorun sıcak güneşi altında birkaç saat içinde aşırı yorgunluktan bitap düşen kişi gruptan ayrılırsa vay haline! O kadar geniştirler ki, uzun haftalar ayrılamayacaksa, yeterli arama yapmak mümkün değildir. Sabırsız gemi bir iki gün bekler; kayıp kişi bulunmadığında sahile üzüntülerini belirten bir mektup iliştirilmiş bir kazık çakar; bir fıçı bisküvi ve ona bağlı başka bir fıçı su bırakır ve yelken açarak oradan uzaklaşır.

Bu arada, kimi insafsız kaptanların, bazı kişisel kırgınlıkları gurur meselesi yaparak intikam almak için denizcileri özellikle gönderdikleri kasti olaylar da yok değildir. Böylesi kavurucu bir toprak parçasında sıkışıp kalan bu denizciler, kendi gayretleriyle, kayalardan ya da dağdaki bir su birikintisinden sızan değerli damlacıkları keşfetmeyi başaramazlar ise kesin bir ölüme terk edilmişler demektir.

Bir zamanlar Narborough Adasında kaybolmuş ve susuzluktan öyle bir noktaya gelmiş ki sonunda başka bir canlının canını alarak hayatta kalmayı başarmış, çok iyi tanıdığım bir adam vardı. Sahile büyük bir fok balığı gelmiş; adam hiç düşünmeden onun üzerine atlayarak boğazını kesmiş ve son nefesini veren bedenindeki yaraya kapaklanarak hayvanın ölmekte olan kalbinin hâlâ pompaladığı kanını içerek yaşama tutunmuştu.

Verimsizliği ve tehlikeleri ve adalar kümesinin diğerlerinden uzak olması yüzünden o ana kadar hiçbir geminin yaklaşmadığı bir adanın sahilinde mahsur kalan başka bir denizci, orada kalmanın kesin ölüm olacağını ve hiçbir şeyin onu tehdit eden ölümden daha kötü olmayacağını fark ederek iki fok balığı öldürmüş ve derilerini yüzerek onu Charles Adasına götüren ve oradaki halka katılmasını sağlayan kendine bir sal yapmıştı.

Ama böyle gözü kara şeyler yapma cesareti olmayan adamların tek çareleri, tehlikeli ya da yeterli kadar bereketli olmasa da, hemen sulak bir yer bularak kulübe yapmak; kaplumbağa ve kuş yakalamak ve onları oradan alıp götürecek bir gemi, bir akıntı ya da zamanı gelene kadar her yönüyle tek başına bir yaşama hazırlanmaktır.

Adaların çoğundaki sarp kayalıkların dibinde, kayaların arasında, kısmen çöp ya da çürümüş sebzeyle dolu veya çalılarla kaplı, bazen az miktarda su bulunan kaba sapa yapılmış taslar bulunur; biraz araştırılınca, zavallı kazazedelerin ya da daha ziyade bedbaht kaçaklar tarafından yapılmış, çukur açmakta kullanılan eğreti gereçlerden arta kalan basit izler görünür. Bu çukurlar, içlerine yukarıdaki yarıklardan birkaç damla suyun sızabileceği yerlere yapılmıştır.

Adalarda yok olan insanlık izleri sadece tek başına yaşayanlardan kalan eşyalar ve taştan yapılmış taslar değildir. Ve söylemesi garip ama bütün diğer yerleşik toplumlar için son derece eğlenceli olan bu keşif, Efsunlu Adalar'ın en kasvetli yönünü ortaya çıkartır. Bu ıssız yerlerde postaneden söz etmek tuhaf görünse de burada da arada bir postane görülmektedir. Bu postaneler bu kazık ve bir mektuptan oluşur. Mektup sadece mühürlenmemiş, aynı zamanda bir şişeye konup ağzı mantarla kapatılmıştır. Bunlar, genellikle, oradan geçmekte olan balıkçılar için Nantucketlı kaptanlar tarafından bırakılmıştır ve balina ya da kaplumbağa avında ne kadar şansları olduğu hakkında cümleler içerir. Ama çoğunlukla, uzun aylar boyunca, hatta yıllarca, orada süzülür ama hiçbir alıcısı olmaz. Kazık çürür ve kırılır; neşe saçan hiçbir nesne kalmaz.

Buna bir de bu adalarda mezar taşları, daha doğrusu mezar tahtalarının da bulunduğu eklenirse resim tamamlanacaktır.

James Adasının sahilinde uzun yıllar boyu iç kesimleri işaret eden derme çatma yön tabelaları görünmekteydi. Ve iyi kalpli bir keşişin tahta tabaklarıyla orada yaşadığını; aksi takdirde bu tür bir şeyin olmayacağını düşünen bir yabancı, bu tabelaları misafirperverliğin muhtemel işaretleri olarak değerlendirerek, sessiz bir kuytuya gelip onu tek karşılayan ve selamı sadece bir mezarın kitabesinde yazılı ölü adamı bulana kadar işaret edilen bu patikadan yürümüştü. Bu, 1813 yılında, burada şafak vakti çıkan bir çatışmada Essex firkateyninin rüştünü ölümle ispatlayan yirmi bir yaşındaki Amerikalı teğmeninin mezarıydı.

Bu mezar, sakinlerinin, öldükleri zaman bile kendi duvarlarını dışına çıkmadığı; orada defnedildiği Avrupa'nın eski manastırları gibi, hatta dünyanın en büyük manastırı oymuş gibi, Efsunlular'ın da kendi ölüsünü gömmesi gerektiği düşüncesine uygundu.

Bir ölünün okyanusa atılmasının uzun deniz yolculuğunun bir gerekliliği olduğu ve bunun sadece kara çok uzaktayken geminin kıçından yapıldığı, baş taraftan görülmemesi gerektiği bilinir. Bu yüzden, Efsunlu Adalar'ın

yakınından geçen gemiler için burası uygun bir Çömlekçi Tarlasıydı[11]. Oradaki definler sırasında, iyi kalpli bir baş kasara şairi ve ressamı boya fırçasını kapıp, hiçbir edebi değeri olmayan bir kitabe yazardı.

Uzun bir zaman geçtikten sonra, başka iyi kalpli denizciler, tesadüfen buraya gelince, genellikle bu toprak yığının etrafını çevirir ve zavallı ruhun huzuruna kadeh kaldırırlardı.

Bu kitabelere bir örnek olarak Chatham Adasının rüzgârlı vadisinde bulunan kitabedeki şu satırlara göz atın:

Ah kardeşim Jack, şimdi yaptığın gibi,
Yanımdan geçip giderdin.
Bir zamanlar benim gibi.
Sadece bir oyundu; neşelenmek için yapılan
Ama şimdi, ne yazık ki bana maaş ödemiyorlar.
Artık gözlerim görmüyor.
Burada pisliğe batmış durumdayım.

---

[1] Eyüp Peygamber, (ç.n.)

[2] 16. ve 17. yüzyıllarda ispanya'nın Toledo şehrinde yapılan bir kılıç çeşidi, (ç.n.)

[3] Peru ve Şili'nin ulusal içkisi olan bir tür üzüm brendisi. Peru sahilindeki Pisco şehrinde alkollü içecekler depolanan fıçılar üretilirdi ki bunlara Pisco denirdi. Bu fıçılar, İspanyollar tarafında Güney Amerika Pasifik sahili boyunca üzüm brendisi depolamak için kullanılırdı. Daha sonra üzüm brendisi bu fıçıların adını aldı, (ç.n.)

[4] ABD'nin güney eyaletlerindeki Fransız yerleşimcilerin soyundan gelen beyazlar, (ç.n.)

[5] İmparatorun özel muhafızları, (ç.n.)

[6] Tamil. Hindistan'ın güneybatısındaki Tamil Nadu eyaletinde ve Sri Lanka'nın kuzeyinde yaşayan etnik gruba mensup kişi, (ç.n.)

[7] Styx (Cehennem) Nehri'nden geçerek yeni ruhları ölülüler diyarına taşıyan cehennem denizcisi, (ç.n.)

[8] Homer'in Odysseus'unda kurbanlarına sihirli bir içki içirerek onları hayvana dönüştüren cadı, (ç.n.)

[9] Shakespeare'in The Tempest adlı eserinde Caliban'ın annesi olan kötü cadı, (ç.n.)

[10] "Good Samarian." Luka 10:25-37'de İsa'nın anlattığı bir öyküdür, (ç.n.)

[11] Matta 27:3-8 "İsa'yı ele veren Yahuda, O'nun mahkûm edildiğini görünce yaptığına pişman oldu. Otuz gümüşü başkâhinlere ve ihtiyarlara geri götürdü. "Ben suçsuz birini ele vermekle günah işledim." dedi. Onlar ise, "Bundan bize ne? Onu sen düşün" dediler. Yahuda paraları tapınağın içine fırlatarak oradan ayrıldı, gidip kendini astı. Paraları toplayan başkâhinler, "Kan bedeli olan bu paraları tapınağın hâzinesine koymak doğru olmaz," dediler. Kendi aralarında anlaşarak bu parayla yabancılar için mezarlık yapmak üzere Çömlekçi Tarlası'nı satın aldılar. Bunun için bu tarlaya bugüne dek 'Kan Tarlası' denilmiştir, (ç.n.)

ÇAN KULESİ

Avrupa'nın güneyinde, düz bir arazinin ortasında Anak ve Titanlarla birlikte unutulmuş günlerden kalma, bir zamanlar fresklerle kaplı ama artık rutubetten yemyeşil olmuş ve güzelliğini kaybetmiş bir sütunun yakınında, uzaktan geniş bir çam ağacının kara yosunlarla kaplı parçalanmış kütüğüne benzer bir şey dikiliyordu.

Çam ağaçlarının kesildiği her yerde olduğu gibi, onun da ölümü geride yosunlu bir tümsek bırakmıştı. Artık orada olmayan gövdenin asla uzamayan, asla kısalmayan son kalıntısıydı bu. Güneşin alaycı oyunlarından uzak, her zaman gölgede kalan yorgunluktan gerçek boyutunu kaybetmiş bu kütüğe benzer şeyin batısında rutubetten yemyeşil olmuş bir harabe kararlı bir biçimde yükselerek alanı dolduruyordu.

Ahşap çatısından gümüş rengi gerdanlı kuşların olduğu rüzgâr çanları sarkıyordu. Tepesini süsleyen madeni bir kuş kafesine sahip bu taştan ağaç, büyük mimar, bahtsız yetim, Bannadonna tarafından yapılmış Çan Kulesi ydi.

Babil Kulesi gibi, onun da temeli, Karanlık Çağ’ın suları çekilip yeşillik yeniden ortaya çıktığındaki ikinci sel baskınının ardından sağlamlaştırılan toprağa yıllar süren bir çalışmayla atılmıştır. Bu kadar uzun süre ve bu kadar derin suyun altında kaldıktan sonra, kavimin coşku dolu beklentisi, aynı Nuh’un oğullarında olduğu gibi, Shinar’m tutkusunun ötesine geçmiş olmalı.

Sarsılmaz azim konusunda, o yıllarda Avrupa’da hiç kimse Bannadonna’yı geçemedi. Doğu Akdenizlilerin ticaretleriyle zenginleşmiş yaşadığı bölgede İtalya’daki en gösterişli çan kulesinin yapılmasına karar verildi. Şöhreti sayesinde mimar olarak o görevlendirildi.

Aylar aylarca taş taş üstüne kondu ve kule yükseldi. Kule kaplumbağa hızıyla yükselirken ünü roket hızıyla yayılıyordu.

Her günün sonunda duvarcı ustaları gittikten sonra, gitgide yükselen zirvesinde tek başına duran mimar, yüksek duvarların ve ağaçların çoğuna yukarıdan baktığını görüyordu. Hâlâ daha yüksek diğer binalarla sarılmış bir halde orada geç vakte kadar duruyordu.

Kirece ya da toza ve düşen taş parçalarına aldırmak- sızın, azizlerin zamanındaki direğe tırmanmış denizciler ya da çiçeklere doluşan arılar gibi derme çatma iskelelerden sarkıyordu. Azizlere olan bağlılıklarıyla bir zamanlar burayı dolduran kişileri düşünmek kendine olan güvenini daha da arttırdı.

Nihayet Kulenin bayram günü geldi. Zirvedeki son taş, viyola sesi eşliğinde, yavaş yavaş gökyüzüne yükseldi ve havai fişekler arasında Bannadonna'nın eliyle yerine kondu. Onu monte ettikten sonra, kollarını kavuşturmuş vaziyette, masmavi Alpler'in beyaz tepelerine ve kıyıdan uzak daha da yoğun mavililiğindeki bembeyaz zirvesine (bu ovadan görünmeyen bir manzaraydı) bakarak tek başına orada dimdik durdu. Görünmeyen diğer bir şey de, insanlardan sanki top patlamış gibi bir alkış koptuğu anda aşağıya çevirdiği bakışlarıydı.

Onları bu kadar heyecanlandıran şey, mimarın üç yüz fit yükseklikte, korkuluksuz bir yerde bu kadar sakin durduğunu görmekti. Bu aslında yapmaya cesaret edeceği bir şey değildi. Ama bina yükselirken her seviyesinde düzenli olarak durmak bu son adımı attırmıştı ona.

Artık çanlar dışında bir eksik kalmamıştı. Onlar da tam olarak yuvalarına oturmalıydı.

Küçük olanlar başarılı bir biçimde döküldüler. Onları, kimse görmeden asmaya niyet ettikleri ve son derece süslü bir tane üretilen çan takip etti. Bu çan ile, devir hareketi ve o dönemde ilk kez yapılan saat düzeneği sayesinde çok konuşulacağını umuyordu.

O zamana kadar, bu tür yapılar birbirinden bağımsız inşa edilirken burada, günümüzde San Marco Çan ve Saat Kulesinde görüldüğü gibi, ikisi bir arada yapılmıştı.

Ancak mimarın hünerini en cesur sergilediği yer büyük çandı. Bundan fazla memnun olmayan bazı yetkililer, kulenin devasa olduğunu ve bu yüzden de kütlelerin ağırlığı göz önüne alınarak yapılması gerektiğini söyleyerek, onu bu konuda boşu boşuna ikaz etmişlerdi. Ama o, azimle, efsanevi buluşlarla bezeyerek muazzam yapısını tamamladı. Saclarını ve bakırlarını, güzel kokulu köknarlarla yaktığı ateşte eritti. Asilzadelerin de yardımsever katkılarıyla daha çok plaka ekleyerek elde ettiği sıvı bir anda

akmaya başladı. Zincirlerinden kurtulmuş metaller av köpekleri gibi uluyarak oluk oluk aktı. İşçiler korktular. Onların korkusu neredeyse çanda ölümsüz bir hasara neden olacaktı. Şadrak[1] gibi korkusuz Bannadonna alevlerin içinden geçerek ağır kepçesiyle bu soruna neden olan yere vurdu. Vurulan kısımdan bir parça kızgın kütlenin içine düştü ve anında eridi.

Ertesi gün, işin bir bölümü şevkle tamamlandı. Her şey yolunda görünüyordu. Aynı şevkle, üçüncü sabah, hâlâ alçak olsa da çan ortaya çıkmaya başlamıştı. Nihayet, eski bir Theban kralı gibi, soğuyan bütün döküm mezarından çıkarıldı. Garip bir leke dışında her şey gayet iyiydi. Kontroller sırasında kimsenin ona katılmasına izin vermediğinden, başka kimsenin daha iyisini akıl edemeyeceği düzeltmelerle bu kusuru gizlemeyi başardı.

Bu kadar büyük bir kütlenin dökümünü yapmak dökümcü için hiç de küçümsenecek bir başarı değildi. Hatta yetkililer bile bu başarıya ortak olmak adına onu kiiçümseyemezlerdi. Cinayet göz ardı edilmişti. Bu durum, bir hayırsever tarafından, herhangi bir alçakça vasfa değil, estetik tutkusunun ani coşkusuna atfedilmişti. Bir Arap nakliyecinin tekmesi; bir leke değil; kan izi.

Suçu hâkim tarafından affedildi; papaz günahlarını bağışladı; hasta bir vicdan başka ne isteyebilirdi?

Kuleyi ve mimarını onurlandıran başka bir törenle halk çanların ve üzerindeki saat düzeneğinin büyük bir şatafat ve gösterişle yukarı çekilmesine şahitlik etti.

Bannadonna’nın alışılmıştan daha fazla içine kapandığı birkaç ay geçti. Çan kulesini tamamlamak ve yapılandan daha üstün bir şeyler yapmakla meşgul olduğu tahmin ediliyordu. Birçok kişi bu çalışmanın da çanlar gibi döküm olacağını düşünüyordu. Arría hayal güçlerinin daha geniş olduğuna inanlar, bunun mimarın bu kadar gizleyeceği bir şey olmayacağından yola çıkarak bu düşünceye katılmıyorlardı. Bunlar olurken, Banna- donna işin gizemi için inzivaya çekilmiş olsa da bu durum işini etkilemedi.

Çok geçmeden mimar, çan kulesine koyu renk bir çuvala ya da örtüye sarılı ağır bir nesne çıkarttı; bu, görkemli yeni bir binanın ön cephesini süslemek amacıyla gösterişli bir heykel taşındığı zaman uygulanan bir yöntemdi; çünkü hiçbir mimar, heykel belirlenen yere konulup iş bitene kadar eleştirel bakışlara maruz kalmak istemezdi. Şu anda da izlemin buydu. Nesne yükseldikçe heykele benzer bir şey görüldü ama bu heykeli bütünüyle sert değil, hayli esnek yaptığı düşünüldü. Bu gizli nesne, nihayet

en üst noktaya ulaşıp aşağıdan zar zor görünür hale geldiğinde vincin hafifçe ittirmesi ile hani nerdeyse kendiliğinden çan kulesine girecekmiş gibiydi. İşinin ehli yaşlı bir demirci bunun bir insan olduğu fikrini ortaya attı. Bu fikir aptalca gözükse de kalabalığın ilgisini fazlaca çekmekten geri kalmamıştı.

Bannadonna'nın itirazına rağmen, kasabanın belediye başkanı, yanında yardımcısıyla (ikisi de yaşını başını almıştı) kulenin tepesinde heykel gibi görünen şeye doğru çıkmaya başladılar. Ama kuleye vardıklarında ufak bir sürprizle karşılaştılar. Kendini sanatının kabullenilen gizemleri arkasında makul bir biçimde emniyete alan mimar gerekli açıklamayı yapmadı. Yetkililer, şaşkınlıkla şimdi duruşunu değiştirmiş görünen ya da daha önce esmeyen rüzgârın hareketini şimdi cebren durdurup, kafa karıştırıcı bir biçimde gizlediği başka bir şeyle örtülü nesneye bakıyorlardı. Sanki yüzünde bir maskeyle bir çerçeve ya da sandalyeye oturtulmuş gibi görünüyordu.

Bir tür kaide içinde bulunan üst tarafa yakın kısmındaki kumaşın dokusunun, kazara ya da deseni yüzünden, bir nevi dokuma kafesler oluşturacak biçimde kısmen çekilmiş olduğunu ve orasından burasından ipler çıkmış olduğunu fark ettiler.

Hafif rüzgâr yüzünden ya da değil; taş kafes işlemeciliğinden mi yoksa sadece aklı karışmış bu adamların hayal gücünden mi bilinmez; ama maskenin altında sanki düzensiz, yay gibi hafif bir hareket gördüler. İster küçük ister önemsiz olsun tedirgin bakışlarından hiçbir şey kaçmıyordu. Onca şeyin arasında, bir köşede duran, kısmen aşınmış, kısmen zırhını korumuş toprak bir kap buldular; alay eder bir edayla biri diğerine bu kapın, ancak pirinç bir heykelin dudaklarına takdim edilebilecek bir türden olduğunu fısıldadı; belki de daha kötü bir şeyler söylemişti.

Ama soru sorulan mimar bu kabın sadece döküm işinde kullanıldığını söyleyerek, amacın metalin erime durumu test etmek olduğunu açıkladı kısaca. Ve çan kulesine tesadüf sonucu geldiğini ekledi.

Maskeli nesneye, sanki bir Venedik maskesinin altında kimliğini gizlemeye çalışan birine bakar gibi tekrar tekrar dikkatle baktılar. Belirsizlikten kaynaklanan kuruntular onların aklını iyice karıştırdı. Hatta aşağı inmeleri gerektiğinde, mimarı, yanında hiçbir canlı olmadan, orada tek başına bırakmaya korktular.

Bu iki adamın endişelerinden keyif alıyor gibi görünen mimar, onlarla nesne arasına işçilerin kullandığı kalın brandayı çekerek onları rahatlatmak

istedi.
Aynı zamanda maskeli nesneyi görüntü dışı bırakarak adamların ilgisini diğer işlerine çekmeye çalışıyordu. Çünkü ikisi de yukarı çıktıklarından beri etraflarındaki sanat şaheserlerine duyarsızdılar. Oysa bu harika eserler, o ana kadar, sadece bitmemiş durumdayken görülmüştü; çünkü çanlar yukarı çıkarıldığından beri dökümcü dışında kimse çan kulesine girmemişti. Mimarın özelliklerinden biri de fazla zaman kaybetmeden kendi tamamlayabileceği bir şeyi başkasının yapmasına izin vermemesiydi; detayları bile. Bu yüzden, bundan önceki birkaç hafta boyunca, gizli yaptığı tasarımından vakit bulduğu anda kendini çandaki desenleri yapmaya adamıştı.
Özellikle saat çam ilgi çekiyordu. Sabırlı bir demircinin elinde şekillenen ve önceleri döküm sırasındaki meçhul kazanın gölgelendirdiği süslemelerinin gizli güzelliği; o mahcup zarafetinde saklı güzellik artık meydana çıkmıştı. Çanın tüm çevresinde saatleri gösteren bir daire biçimde, el ele neşe içinde dans eden on iki kız figürü vardı.
Belediye başkanı, “Bu çan diğer her şeyi gölgede bırakır, Bannadonna,” dedi. “Bundan iyi olamazdı.” Sonra bir ses duyarak “Duydun mu?” diye sordu. “Rüzgâr mıydı?”
Mimar, “Rüzgâr, Ekselansları,” diye kibarca cevap verdi. “Ancak figürler henüz kusursuz değil. Birkaç dokunuşa daha ihtiyaçları var. Onlar da tamamlanınca ve şuradaki kalıp...” dedi branda perdeyi işaret ederek.
“Ve Hamas ... -ben o beyi... beyi mi dedim? Yani o nesneyi öyle adlandırıyorum-. Hamas da o yüksek ağacına konunca sizi tekrar burada ağırlamaktan mutluluk duyacağım, Beyler.”
Söz konusu nesne hakkındaki bu anlamlı ima, tedirginliğin tekrar ortaya çıkmasına neden oldu. Yine de, ziyaretçiler, daha fazla ima duymaktan kaçındılar; belki de istemeden, bu yetimin, sıradan sanatıyla, soyluların halim selim ağırbaşlılıklarını ne kadar kolay harekete geçirdiğini görmesini istediler.
“Ne kadar sürede saati işler hale getirip her saat başı sesini duymamızı sağlayacaksın, Bannadonna?” diye sordu belediye başkanı. “En az işin kadar sana da olan ilgimiz de başarının garantisi konusunda bizi kaygılandırıyor. Şu insanlar ne için bağırıyorlar sanıyorsun? Tam olarak ne zaman hazır olacağını söyler misin?”
“Yarın, Ekselansları. Eğer dinlerseniz, hatta belki de buna gerek bile kalmayacak, yine de alışılmadık bir müzik duyacaksınız. Saat birin vuruşu

ilk şuradaki çandan duyulacak," dedi kızlar ve çelenkler ile süslenmiş çanı göstererek. "Ses oradan, Una'yla[2] Dua'nın[3]2 ellerinin birleştiği yerden gelecek. Saat birdeki vuruş bu sevgi dolu elleri ayıracak. İşte o zaman yarın, saat birde, burada, tam burada o ses duyulunca," dedi ilerleyip parmağını ellerin kenetlendiği yer koyarak, "bu zavallı mimar, bu dağınık dükkânında sizin yüce varlığınızı bir kez daha görmekten mutlu olacak. O ana kadar hoşça kalın, yüce soylular ve kölenizin ilk vuruşunu bekleyin."

Sakin, Vulcanic[4] yüzü, içinde yanan öfkeyi bir zırh gibi saklarken, sanki çıkışa kadar diğer ikisine eşlik ediyormuş gibi, abartılı bir hürmetle, çatıya çıkan deliğe doğru yürüdü.

Ama iyi kalpli bir adam olan başkan yardımcısı mimarın mütevazı tavrının altında yatan bu alaycı küçümsemeden rahatsız olmuş ve dinine bağlılığın getirdiği anlayış ile böylesi bir alaycı ruhun kaderinin ne olabileceğini az çok tahmin ettiğinden kendinden ziyade mimarın adına endişelenmişti. Belki de etraftaki genel gariplikten etkilenmediğinden, konuşanların yanında durmuş üzgün üzgün bakan bu iyi adam kötü bir şey olacağı sezen gözlerini Saat Una'nın değişmez yüz ifadesine dikmişti.

"Bu nasıl olur, Bannadonna? Una kız kardeşlerine benzemiyor," demişti alçak bir sesle.

Belediye başkanı aniden lafa karıştı. İş arkadaşının yorumu dikkatini ilk kez o figüre çekmişti. "Aman Tanrım! Bannadonna, Unanın yüzü Floransalı Del Fonca'nın resmindeki kadın peygamber Deboraya benziyor.

Daha ılımlı olan yetkili alçak sesle, "Şüphesiz sen on ikisin de aynı güler yüzlü ifadeye sahip olması gerektiğini düşündün, Bannadonna," diye sürdürdü konuşmasını. Ama görüyor musun Una'nın gülüşünce ölümcül bir ifade var. O farklı."

Sakin iş arkadaşı konuşurken belediye başkanı, sorgular bir ifade ile bir ona bir mimara bakıyordu. Sanki bu kusuru nasıl açıklayacağını görmekten endişe duyuyormuş gibiydi. Orada öylece dikilirken öndeki ayağı çatıya çıkan deliğin kenarındaydı.

Bannadonna nihayet konuştu.

"Ekselansları, sizin keskin bakışlarınızı takip ettiğimde gerçekten Unanın yüzünde hafif bir farklılık görüyorum. Ama çanın bütününe baktığınız zaman tamamen birbirinin aynı iki yüz göremezsiniz. Çünkü sanatta bir kanun vardır. Ama şu anda rüzgâr artıyor; bu kafesler zayıf birer korumadan başka bir şey değiller. İzin verin hiç değilse yolun bir

bölümünde size eşlik edeyim, asilzadelerim. Esenlikleri toplumun menfaatine olan kişilere özel dikkat göstermek gerekir.”

Üçü birlikte taş dehlizden inerlerken belediye başkanı “Una’nın bakışından söz ederken sanattın net bir kanunu olduğunu söylüyordun, Bannadonna. Rica etsem bana...”

“Özür dilerim; Ekselansları. Başka bir zaman. Şu an kule nemli.”

“Olmaz. Durup şimdi dinlemek istiyorum. Burası geniş bir merdiven sahanlığı ve bu kuytu aralık rüzgâr almıyor; yeterli ışık da var. Bize kanunundan söz et; bütün ayrıtlılarıyla.”

“Madem ısrar ediyorsunuz, Ekselansları. Sanatta kendini tekrar etme olasılığını engelleyen bir kanun vardır. Belki hatırlarsınız, birkaç yıl önce, şirketiniz için amirinin nişanı olarak üzerinde şanlı kurucusu dedenizin yüzünü taşıyan, küçük bir mühür oymuştum. Balyalar ve kutular için gümrükte kullanılmak üzere çok sayıda damgaya ihtiyaç duyulunca üzerinde yüz adet mühür bulunan bütün bir levha yapmıştım. Her ne kadar gerçekten hedefim bu yüz nesnenin de birbirinin aynı olması olsa da ve her ne kadar istemeye istemeye insanların öyle olduklarını düşündüğünü söylesem de levha yakından titizlikle incelendiğinde bu yüz adet yüzün iki tanesinin bile birbirinin aynı olmadığı görülecektir. Genel olarak hepsi ağırbaşlı görünseler de tek tek bakıldığında birbirinden farklı oldukları aşikârdır. Bazılarında hayırsever, dikkatle incelerseniz iki ya da üç tanesinde de müphem bir ifade göreceksiniz. Ama temelde tamamında habis bir ifade bulunmaktadır, ifade değişikliklerini yapabilmek için ağız çevresindeki kıldan ince çizgilerle oynamak yeterlidir. Şimdi, Ekselansları, ağırbaşlılığı neşeli bir ifadeye dönüştürmek; bunu söz konusu on iki figüre de uygulamak için burada bir saat daha geçirmemi ve Una nın da bunlardan biri olmasını istemezsiniz, değil mi? Bence...”

“Bunu duydun mu? Yukarıdan ayak sesi mi geldi?”

“Sıva, Ekselansları. Taş duvarın tamamlanmamış yerlerinden düşüyor bazen. Gözümden kaçmış olmalı. Az önce şunu söylemeye çalıştığım şuydu: bilhassa bu kendini tekrarlamayı yasaklayan kanunu seviyorum. Hoş şahsiyetler ortaya çıkartıyor. Evet, Ekselansları, Unanın size göre bu garip, belli belirsiz gülümsemesi ve ileriye doğru bakan gözleri Bannadonna ya çok uyuyor.

“Dinle bak! Yukarıda hiç kimsenin kalmadığına eminsin, değil mi?”

“Kimse yok, Ekselansları. İçiniz rahat olsun. Kimse yok. Dediğim gibi sıva sadece.”

“Biz yukarıdayken düşmedi ama,”

Bannadonna, “Siz oradayken haddini biliyordu, Ekselansları,” diyerek hafifçe eğildi.

“Ama Una,” dedi daha ılımlı olan yetkili. “Dikkatle size bakıyor gibiydi. Öyle ki herhangi biri üçümüzün arasında sizi tanıdığına yemin edebilirdi.”

“Eğer öyleyse, muhtemelen onun daha hassas görüntüsünden kaynaklanıyordur, Ekselansları.”

“Nasıl olur bu, Bannadonna? Anlamıyorum.”

“Önemli değil. Önemli bir şey değil, Ekselansları. Rüzgâr yön değiştirdiği için böyle bir ses çıkıyor. İzin verin size eşlik edeyim ve sonra izninizle bu ağır işçi aletlerinin başına dönecek.”

İki yetkili, artık tek başlarına üçüncü sahanlıktan aşağı inerlerken daha ılımlı olanı “Aptalca gelebilir, Sinyor ama büyük mimarımızı beni garip bir biçimde etkiledi. Son derece kendini beğenmiş bir ifadeyle cevap verirken yürüyüşünü, nedense De Fonca’nın resminde Tanrının kibirli düşmanı olan Siseraya benzettim. Ve bu adam bir de Debora nın heykelini yaptı. Yani... bu...” “Şişt, susun, Senyor!,” diye döndü belediye başkanı. “Geçici bir heves. Debora mı? Yael[5] nerede o zaman, Tanrı aşkına?”

Tam o sırada aşağıya varmışlardı. “Ah, Senyor,” dedi öteki. “Soğuk ve karanlıkla birlikte korkularınızı arkada bıraktığınızı görüyorum. Ama benimkiler güneşli havada bile aynı. Duydunuz mu?”

Ses tam olarak, az önce çıktıkları kule kapısının arkasından gelmişti. Dönüp baktıklarında kapının kapanmış olduğunu gördüler.

“Sessizce aşağıya inerek bizi dışarıda bıraktı,” diye gülümsedi belediye başkanı. “Tam ona göre bir davraniş.

Ertesi gün, öğleden sonra birde ilk vuruşunu yapacağı ve buna mimarın güçlü sanatı sayesinde şimdiye dek görülmemiş şeylerin eşlik edeceği artık duyurulmuş.

Ama bunların ne olduğunu kimse bilmiyordu. Duyuru sevinçle karşılandı.

Bütün geceyi kulede daha sakin geçiren kişi yüzünden, gizli çalışmanın yapıldığı en yukarıda ışıklar yandı. Taa ki sabah güneşiyle görünmez olana kadar. Garip sesler de duyuldu; kafalarındaki soru işaretleri yüzünden endişeyle izleyenler bunun, sadece çan teçhizatı değil, aynı zamanda kendi ifadelerine göre fazla çalışan bir cihazdan çıkabilecek türden yarı bastırılmış çığlıklar ve feryatlar olduğunu düşündüler.

Gün yavaş yavaş ilerledi. Kalabalığın bir bölümü, zor akıp giden bu saatleri şarkılar ve oyunlarla geçirdiler. Taa ki sonunda bulutların arkasına gizlenmiş güneş, sahadaki bir futbol topu gibi yusyuvarlak olana kadar.

Öğle vakti, bu önemli günü şereflendirmek için askerlerin koruması altında ve müzik eşliğinde, atlarının sırtında kasabanın soyluları ve yöneticileri geldiler.

Sadece bir saat kalmıştı Sabırsızlık artıyordu. Saat kulesinde henüz saat olmadığından, insanlar, ellerinde saatler, sadece kulağın duyacağı şeyi sanki gözler önceden haber verirmiş gibi, gözleri bir saatlerinde bir çan kulesinde, heyecan içinde bekliyorlardı.

Binlerce saatin akrebi artık bir işaretine kıl payı mesafedeydi. Kutsal tapmaktan haber bekler gibi bir sessizlik hâkimdi tüm meydana. Aniden, özellikle kalabalığın gerisinde olanlar tarafından güç bela duyulan ve hiçbir melodisi olmayan cansız, boğuk bir ses duyuldu. Bu boğuk ses çan kulesinden gelmişti. Aynı anda herkes boş gözlerle yanındakilere baktı. Bütün saatler elde tutuluyordu. Bütün akrepler bir işaretinin üzerindeydi; hatta geçmişti. Kuleden bir çan sesi gelmedi. Kalabalık hareketlenmeye başladı. Birkaç dakika daha bekledikten sonra, belediye başkanı kalabalıktan sessiz olmasını isteyerek, orada beklenmedik ne olduğunu öğrenmek için çan kulesine doğru seslendi.

Cevap gelmedi.

Tekrar tekrar seslendi.

Hepsini sessizlik takip etti.

Belediye başkanının emriyle, askerler çan kulesinin kapısını kırdılar. Korumalar, heyecanı artan kalabalıktan kapıyı korumak için konumlanırken belediye başkanı, daha önce kuleye birlikte çıktığı arkadaşını da yanma alarak döner merdivenleri tırmanmaya başladı. Yarı yolda durup dinlediler. Hiç ses yoktu. Daha da hızlı tırmanarak çan kulesine çıktılar; eşikteki görüntüyle irkildiler. Karşılarına uzun tüylü, sarkık kulaklı bir köpek çıkmıştı. Oraya kadar onları takip ettiğini o ana kadar fark etmemişlerdi. Sanki çalılıkta meçhul bir canavarla karşılaşmış ya da, daha ziyade, öbür dünyaya giden ayak izlerini koklamış gibi titriyordu.

Bannadonna, kızlar ve çelenklerle süslenmiş çanın dibinde perişan bir halde kanlar içinde yatıyordu. Saat Una'nın ayakları altında boydan boya uzanmıştı. Başı, yatay bir çizgide saat Duanın eliyle bileşen sol eline denk geliyordu. Yael'in çadırda vurduğu Sisera gibi, kederli yüzüyle yerde yatan sanatçının ta kendisiydi ve figür artık örtülü değildi.

Figürün kol ve bacakları vardı ve ateşböceği gibi ışık saçan kabuğa benzer bir zırhla kaplanmış görünüyordu. Bir zincirle bağlanmıştı ve sopa gibi kolları sanki bir kez vurmuş olduğu kurbanına tekrar vuracakmış gibi yukarı kaldırılmıştı. Önde duran ayağı ölünün altında sokulmuştu. Sanki tekme atıyormuş gibi duruyordu.

Olacakları tahmin etmek zordu.

Ama yetkililerin gördükleri şeyler karşısında ne kadar korkmuş olduklarını tahmin etmek doğal olarak hiç de zor değildi. En azından, bir süre gayri ihtiyari tereddüt ederek kalakaldılar; sebep belki de dehşetten kaynaklanan panikti. Kesinlikle aşağıdan bir tüfek göndermelerini istememişlerdir. Söylentiye göre, bazı kişiler zembereğin gürültüyle aniden boşalmasına benzer korkunç bir vınlamanın ardından sanki keskin bir sürü kılıç kaldırıma atılmış gibi şiddetli bir uğultu duyulduğunu söylemişler ve meydana yankılanan ne olduğu belli olmayan bu sesler, herkesin bakışlarını yukarıya, çan kulesine çevirmelerine neden olmuş; oradaki kafes örgüler arasından ince halkalar halinde duman çıkıyormuş.

Bazıları korkudan deliye dönen köpeğin vurulduğunu iddia etmişler. Diğerleri bunu inkâr etmiş. Gerçek olan şuydu ki köpek bir daha hiç görülmedi ve bilinmeyen bir sebepten, muhtemelen o da cesetle aynı kaderi paylaştı. Önceki koşullar ne olursa olsun, ilk içgüdüsel panik ya da bu korkunun makul başka bir sonucu ortadan kalktıktan sonra, iki yetkili, tek başlarına, yukarı çıkarılırken kullanılan yerdeki örtüyle figürü tekrar örtüler. Aynı gece, gizlice aşağıya indirildi, kimseye görünmeden sahile götürüldü, denize atıldı ve dibe batması beklendi. Ne zorunlu kaldıklarında ne de keyifleri yerinde olduğunda bu ikili çan kulesinin sırlarını ifşa edemeyeceklerdi.

Elde olmayan sebeplerle ona yüklenen bu gizemden dolayı, yaygın inanış mimarın kaderinin doğaüstü güçler tarafından belirlendiği yönündeydi. Ama nispeten daha bilimsel yaklaşan belli bir azınlık, bu duruma başka türlü bir açıklama getirmek zormuş gibi davranmayı tercih ettiler. Durumla ilgili çıkarımlar zincirinde bazı eksik ya da bozuk halkalar olabilir de olmayabilir de. Ama ortadaki açıklama, buradaki gibi daha iyisinin söylenemeyeceği bir durumda, gelenek ve göreneğin bariz bir biçimde korunduğu tek açıklamaydı. Ancak, öncelikle, Bannadonna’nın sır gibi sakladığı tasarımının kökenindeki nedenler ve ruh haline istinaden bu varsayımın kabul edilir bir biçimde sunulması zorunluydu. Yukarı söz edilen zihinler, bu durumun mimarı hem madden hem de manen etkilediğini

düşünüyorlardı. Bu açıklama, dolaylı olarak, hiçbiri bariz bir biçimde o anki konunun ötesine geçmeyecek bazı garip durumlara yol açacaktı.

O günlerde, büyük bir çan, günümüzün aksine kuytu bir yerde ya da açıkta olmasına bağlı olarak, ipler yardımıyla hareket ettirilen içindeki bir uzantının çarpması veya hantal bir aletin ya da çan kulesinde veya açık çatıdaki kulübelerde yaşayan iri yarı bekçilerin dışarıdan ağır tokmaklarla vurmasıyla ses çıkarırdı. Sanılana göre, mimar, projesinin ilk taslaklarını, açıkta olan bu çanları ve bekçilerini gözlemleyerek ortaya çıkartmıştı. Aşağıdan bakıldığında görünen büyük bir direk ya da kulenin üzerine yerleştirilmiş insan figürü, o kadar yüksekteydi ki gerçek boyutundan çok küçük gözüküyor; hiçbir özelliği göze çarpmıyordu. Kişiliğini ortaya çıkaran hiçbir şey yoktu. El kol hareketleri, telgraf memurunun manipleye sürekli tıklaması gibi tek düzeydi.

Bannadonna, insan figürünün Punchinellovari[6] görüntüsünden yola çıkmış ve epey kafa patlatarak, canlısından daha hassas bir kolla saati çalacak metal bir nesne tasarlamıştı. Ve daha da ötesi, Bannadonna, belirlenen zamanda köşesinden çıkarak, yukarıya kaldırdığı tokmağıyla vurmak için çana doğru yürüyen çatıdaki canlı bekçi gibi, kendi icadının hareket gücüne ve bunun yanında en azından zekâ ve irade simgesine sahip olması gerektiğini düşünmüştü.

Bannadonna nın niyeti hakkında az çok bilgi sahibi olduklarını iddia edenlerin tahminleri bile doğruluktan uzakken uyanık olmayan hiç kimsenin bunu anlayabilmesi mümkün değildi. Ama bu kadarla kalmadılar; gerçekte tasarımının ilk etapta bekçinin görünüşünden yola çıkılarak ortaya çıktığı ve ustaca onun yerine konmak üzere planlandığı ima edildi. Nispeten küçük hedeflerden daha büyüklere kesin geçişler, tasarımcılar arasında ender görünen bir durum değildir; bu yüzden orijinal taslak, varsayılan ihtimaller arasında, görülmemiş bir cesaret göstergesi olma şerefine erişmiştir.

Yine de çan kulesindeki tüm emeğini en öndeki figüre vermişti; aynı zamanda pek bilinmeyen bir yaratığın sadece bir parçası; hayal edilmesi zor bir biçimde insanlığın evrensel çıkarlarına ve yüceliliğine uyum sağlamış iri bir Helot[7] gibiydi; sanki haftanın altı çalışma gününe ek olarak yeryüzüne gönderilmiş yeni bir köleydi. Öküzden yararlı, yunustan da hızlı, aslan da güçlü, maymunda da becerikli, yılandan daha atılgan, karınca gibi çalışkan, eşek kadar sebatkârdı. Tanrının yarattığı insana hizmet eden canlıların bütün mükemmel yönleri, tekâmül edip tek bir canlıdan toplanmak için bir araya

gelmişti. Tıpkı Helot'un tüm özelliklerini taşıyan Talus[8] gibi... Talus, Bannadonnanın ve onun aracılığıyla tüm insanların tunç kölesiydi.

Burada, bu son varsayımların hata değil, mimarın sırrıyla bağlantılı olduğu ve tamamen yaşından kaynaklı, Büyücü Albert[9] ve Cornelius Agrippa'ya[10] kadar uzanan çılgın hayallerinin etkisi altında kaldığı düşünülebilir. Ama gerçek bunun tersiydi. Tasarımı muhteşem olsa da, bu kutsal eser, görünüşte insan icadının sınırlarının ötesine geçmiş olsa da, yine de kullanılan yöntemlerin makul bir anlayışın makul biçimleri içinde sınırlandırıldığı iddia edildi. Bannadonnanın, yaşadığı süre boyunca, kuşkudan kaynaklanan bir küçümsemenin ötesinde, aşırı gururundan kaynaklanan saçmalıkları yüzünden sevilmediği söylendi. Örneğin, hafif mekanik baskılar ve ilkel hayvani güç arasında bazı benzerliklerin ortaya çıkarılabileceği konusunda, ileriyi gören bazı metafizikçilerle aynı fikirde olmamıştı. Taslağı, sanki biraz, psikolojik ve kimyasal çıkarımlar yardımıyla yaşam kaynağının bilgisine ulaşmaya çalışan ve böylelikle onu üretmek ve iyileştirmek umuduyla kendini geliştirmek isteyen doğuştan filozof kişilerin ruhunu taşıyor gibiydi. Laboratuarlardan yaşam gücü çıkartmak için, çeşitli sihirler kullanarak araştırmalar yapıp duran simyacı kabilesiyle zerre kadar ortak yönü yoktu. İyimser teosofistler gibi, o da, en büyük güce o kadar sadakatle bağlıydı ki, bilinmeyen güçlerin bir insana lütfedileceğini hayal bile etmiyordu. Tecrübeli bir materyalist olan Bannadonna'nın amaçlamış olduğu şeye ulaşılması, mantık yoluyla, deneyerek, sihirle ya da duayla değil; sıradan bir mengene tezgâhı ve çekiçle mümkündü. Doğayı çözümlemek, gizlice koynuna girmek, arkasından dolap çevirmek, onu sarıp sarmalayacak başka birini bulmak... Onun amacı bunlardan ne biri ne de ötekiydi. Onunla rekabete girmesi, yarışması ve ona hükmetmesi için herhangi bir öğe ya da kendi dışından herhangi bir canlıdan iyilik de istemiyordu. Fethetmek için eğilmişti. Sihir de, mekanizma da, mucize de onun sağduyusuydu. İnsanı, yani gerçek Tanrıyı yaratan kahraman Prometeus gibi...

Hal böyleyken, ilk başta, çan kulesi için deneme yapılan makine ile o kadar ilgilenmişti ki hayali oyunlar oynamak için kendine izin verdi; onun hayalperestliği gibi görünen şey, belki de, sadece temeli aynı olan bencilce ihtirasıydı.

Çan kulesi için yapılan kuklanın şeklinin insan modeliyle kıyaslanmaması gerekir; ya da herhangi bir hayvanla ve hatta eski masalların vahşi ve mükemmellikten uzak olanlarıyla bile... Ama bir

canlıyla benzer yönleri olan yaratıcı bir çalışma olduğu da gözardı edilemez. Seyretmek için korkunç, bir o kadar da iyi bir çalışma...

Bunlar mevcut taslakla ilgili varsayımlar ve gizli düşüncelerdi. En başta akla bile gelmeyen böylesi bir facianın nasıl ortaya çıktığı ya da, daha doğrusu, bu konuyla ilgili varsayımın ne olduğu şimdi izah edilecek.

Talihsizliğin olduğu günden önceki gün, ziyaretçileri yanından ayrıldıktan sonra, Bannadonna'nın çan kulesindeki şeklin örtüsünü açtığı, ayarlarını yaptığı ve çan kulesinin bir köşesindeki kulübeye benzeyen yerine yerleştirildiği; gece boyunca ve hatta ertesi sabahın ilk saatlerine kadar her şeyi ayarlamakla meşgul olduğu tahmin edilmişti. Düşünülene göre, figür, her altmış dakika bir kulübesinden çıkarak tren yolu gibi oluklu bir yoldan kayarak geçip, yukarıya çekilmiş zincirlerle saat kulesine doğru ilerleyecek ve yirmi dört elin birleştiği on iki noktanın birine çarptıktan sonra dönerek çanın etrafını dolanıp, aynı işlemin tekrarlanacağı sonraki altmış dakikanın geçmesini sabırla bekleyeceği köşesine çekilecekti. Bu sırada çan, marifetli düzeneği yardımıyla, saat ikiyi üçü ve diğer saatleri çalıp son figüre gelene kadar, sonraki iki figürün alçalan topuza doğru uzanmış birleşen ellerini ortaya çıkaracak şekilde dikey aksında dönecekti. Saat çanındaki ahenkli metalin birleşme yerleri o kadar başarılı, yaratıcısıyla birlikte yok olan öylesi bir ustalıkla işlenmişti ki birbirine kenetlenmiş yirmi dört elin her biri, diğerinden ayrıldığında, kendine özgü bir tını çıkarıyordu.

Ama bu büyülü metalde, birbirlerine yabancı olan büyü ve metal, o tek vuruş, o tek kavrayış ve Bannadon- nanın ihtiraslı hayatına sımsıkı sarılmasını sağlayan o tek kucaklaşma dışında hiçbir zaman birbirlerine dokunmadı. Kulübedeki kuklayı kurup, ondan sonraki saatlere geçtikten sonra, bir süre saat birin ortaya çıkmaması; zamanı geldiğinde görünmesi gerekiyordu; bu yüzden kaydığı yer dikkatli bir biçimde yağlandıktan sonra, heykele son dokunuşları yapmak için yaratıcısının hızla çana doğru gittiği varsayılmaktaydı. Gerçek bir sanatçı olan Bannadonna tüm dikkatini elindeki işe vermiş ve muhtemelen, diğerlerinin yanında kayıtsız davranmış olsa da içine dert olmuş olan Una'nın farklı görünüşünü düzeltmeye yoğunlaşmıştı.

Ve bu yüzden, bir süre, kulübedeki kuklasını unuttu ama kukla onu unutmamıştı. Yaradılış sebebine ve dikkatle kurulmuş olmasına sadık kalarak tam ayarlanan zamanda kulübesinden çıkmış; bir kez ses çıkartmak için Unanın elini hedefleyip iyice yağlanmış yolunu takip ederek sessizce

yerine doğru kaymaya başlamıştı. Ama Bannadonna'nın araya giren başına çarpıp ona doğru ters dönmüş ve hemen ardından zincirle tutturulmuş kollarını yukarı kaldırmıştı. Bannadonnanın yere düşen bedeni onun' dönüşünü engellemiş ve bu yüzden orada, sanki ölüm sonrası dehşetini fısıldıyor- muş gibi, cesedin üzerinde asılı bir halde kalakalmıştı. Keski mimarın elinden düşmüş, yerde elinin yanında duruyordu. Yağdanlık, metal raya dökülmüştü.

Mimarın az rastlanan türden zekâsının dikkatsizliğinin neden olduğu bu hazin son için ona görkemli bir cenaze töreni yapılmasına ve tabut katedrale girerken talihsiz ustanın dikkatsizliği yüzünden hayatını kaybetmesine neden olan devasa çanın çalınması gerektiğine karar verildi. Çanı çalmak için kasabanın en güçlü adamı görevlendirildi.

Ama tabutu taşıyanlar katedral kapısından girerken kuleden aşağıdakilerin kulaklarına gelen sadece ıssız Alpler'den toprak kayarmış gibi çıkan korkunç bir sesti. Ve ondan sonra her şey sessizliğe gömüldü.

Arkaya bakınca iki kemerin birleşmesiyle yapılmış çanın bir yana doğru devrildiğini gördüler. Ardından çan ipinden sorumlu güçlü kuvvetli köylünün, çanın bütün şaşaasını bir kez daha denemek arzusu içinde, son bir gayretle ipe bir kez daha asılmış olduğu ortaya çıktı. Kasası için fazla ağır ve üsteki bir noktası nedense çürük olan madeni kütle o sarsıntıyla bağlantı yerinden koparak yana yıkılmıştı. İncelendiğinde asıl kırılmanın kulptaki küçük bir noktadan başlamış olduğu fark edildi. Kazındığında dökümde gizlenmiş bir hata görüldü. Sonradan bilinmeyen bir bileşimle macunlanmış bir hataydı bu.

Yeniden eritilen metal kısa sürede kulenin tamir edilen üst kısmındaki yerine tekrar kondu. Metal kuşlar korosu, bir yıl boyunca, oyularak yapılmış pencereler ve kemerlerle süslenmiş çan kulesi ağacında şakıdılar. Ama kulenin tamamlanmasının birinci yıldönümünde, sabahın erken saatlerinde, henüz kalabalık etrafında toplanmadan deprem oldu ve korkunç bir gürültü duyuldu. Bu taş ağaç, ötücü kuşların yuvasıyla birlikte meydana devrildi.

Yani, kör köle ondan daha kör olan efendisine itaat etti ama yine de onu hunharca katletti. Yani yaratıcı yarattığı kul tarafından öldürüldü. Yani çan, kule için fazlasıyla ağırdı. Yani çanın asıl zayıf noktası insan doğasındaki kusurdu. Ve yani gurur çöküşü getirdi.

[1] Şadrak, Meşak, Aved-Nego, Tanrı'ya koşulsuz itaat ettikleri ve imparatorluğa ait bir heykele tapmayı reddettikleri için kral tarafından kızgın fırına atıldılar. Ancak, yanmak yerine fırının içinde yürümeye başladılar. Yanlarında Tanrı'nın oğluna benzer biri daha yürümekteydi, (ç.n.)

[2] Bir. (ç.n.)

[3] İki. (ç.n.)

[4] Roma'nın metal ve ateş tanrısı, (ç.n.)

[5] Tevrat'a göre ordusunu İsrail üzerine süren düşman general Sisera'yı öldüren kadın kahramandır. Jael olarak da söz edilir, (ç.n.)

[6] Punchinello: 1870 yılında çok kısa bir süre piyasada kalmış bir Amerikan mizah dergisi, (ç.n.)

[7] Antik Sparta'da köle sınıfına verilen isim, (ç.n.)

[8] Yunan mitolojisinde Girit Adası'nı koruyan tunçtan yapılmış robot (Ç-n.)

[9] Albert Magnus: Derin ve geniş kapsamlı bilgisi sayesinde doktor unvanı almış olan 13. yüzyıl Alman düşünürü. Simya ve astroloji ile ilgilenmiştir, (ç.n.)

[10] Cornelius Agrippa: Alman sihirbaz, yazar ve ilahiyatçı, (ç.n.)

ARKA KAPAK

MobyDick'i kaleme alan Herman Melville, Amerikan edebiyatının ve dünyanın en büyük yazarlarından biridir. Maceralı yolculuklar eşliğinde “kara”ya ve “deniz”e (doğayı-insan doğasını keşfetmek için) açılan Melville’in titiz bir çeviriyle sunduğumuz Veranda Öyküleri adlı kitabı, günümüzde popülerliğin, modanın, kuralların, tanımların, mantığın iflası eşliğinde okunmalıdır.

Melville, ünlü öyküsü “Katip Bartleby”de komik derecede yararsız ve tekdüze yaşayan Turkey ve Nippers tipleriyle “memurlaşma” olgusunu, başka bir öyküsündeki kapıdan çıkıp bacadan giren paratoner satıcısı tipiyle de kapitalist sistemin “modern memurları” olan pazarlamacıları keşfettiğini gösterir. Melville, yarattığı “Kâtip Bartleby” tipinin verilen “görevleri" reddederek eylemsizliği ifade eden “Yapmamayı tercih ederim,” yanıtıyla 21. yy. düşünürlerine kapsamlı bir cümle olarak bir soru; edebiyat açısından da yeni bir “üslup” bırakmıştır. Melville Veranda Öyküleri ile karanlık, yüce ve komik olanı, özgürlük alanlarını, insanlığı, yalnızlığı ve başkaldırıyı iletiyor; çünkü insan iyi bir iletkendir.